

חי באמונה ה - כל עכבה לטובה

כיצד להתייחס לאכזבות ולציפיות המתעכבות בחיים
הרב ישראל יעקב לוגאסי שליט"א

-
- הקדמה - ה' נתן וה' לקח, ה' נתן כדי שיהא לו מה ליקח פתיחה - ותאמר ציון עזבני ה'
 1. יצירת "הזמן"
 2. מוגבלות הזמן גורמת לתחושת "עיכוב"
 3. "עיכוב" - מהלך של תקון
 4. לעתיד - כשהעולם יבוא לתיקונו - תוסר הנהגת "העיכוב"
 5. המתעכב לכבוד ה' לא מפסיד - סיפור
 6. המחשות להנהגת העיכוב לצורך התיקון
 7. עובדות להמחשה שהנהגת העיכוב איננה אלא עד זמן התקון
 8. ויריצהו מן הבור - סיפור
 9. עד היכן מתגלגלים העיכובים
 10. ג' תועליות להנהגת "העיכוב"
 11. עד היכן מבחן העיכוב
 12. לא בגלל החולצה התעכב הזווג, אלא בשביל שיתעכב הזווג לא נמצאת החולצה ...
 13. מבחן העיכוב - מבחן הראוי למלוכה
 14. כל מהות ויסוד יהדותנו בנוי על עיכוב
 15. לא בגלל שכך דברתי התבטל הזווג, אלא בשביל שיתבטל הזווג כך דברתי - סיפור
 16. עיכוב והמתנה לקבלת שכר מצוות מהות ההבדל בין יהודי לגוי
 17. סגלת ההמתנה והעיכוב להקדים את הישועה
 18. מעלת היסורים שמכללם העיכובים בשאיפות החיים
 19. גם על הגאולה נגזר עיכוב - סיפור
 20. תקון העיכוב הוא גם בעכבת שאיפות רוחניות וכאן עלינו

להביא נקודה ...

21. באיזה אופן צריך שתהא תפילתו של אדם
22. כדאי להתעכב בחיים עוד חצי שנה...
23. על דרך הנזכר כן הוא ענין מצות הבטחון
24. אשרי תמימי דרך
25. אכזבה שהצילה חיים - סיפור
26. אכזבה ועיכוב שהצילו חיים - סיפור
27. התפלין נאבדו... עיכוב מהתפלה... בשביל קדיש לנשמה - סיפור
28. למה היית זוכה לו היה לך עוד קצת סבלנות... - סיפור
29. עצה למתינות - לדון לכף זכות
30. משתלם להתעכב מלהנות בעולם הזה
31. מעלת המעכב עצמו ממילוי תאוותו
32. אין עיכוב למצוה שאין עליה שכר - סיפור
33. הסתפקות מכח המתנה
34. המתעכב מקבלת שכרו היום מקבלו למחר - לעולם הבא -

סיפור

35. תקון עיכוב הפרנסה והחולי
36. המתנה בעיכוב שדוכים
37. הפיתרון - תפילה, תמימות, שמירת הקדושה, שבת
38. כדאי להתעכב עוד כמה בזמן בעולם הזה בכל מצב
39. המתנה בעיכוב מגוון פרטים בחיי היום יום
40. החלטה לעיכוב במשרה שהביא לשידוך מוצלח ולפרנסה בשפע

- סיפור

41. המתנה בעיכוב כתיבת סת"ם וכיוצא
42. המתנה בעיכוב הצלחת לימוד התורה
43. המתעכב לא מפסיד - סיפור
44. המתנה בעיכוב הצלחת תיקון המידות
45. המתנה בעיכוב הצלחת כבישת התאוות
46. זכיתי להתפלל מנחה ששועה 10,000 לירות... - סיפור
47. זכתה לבן עבור החלטה להתעכב - סיפור
48. המתנה בעיכוב שלום הבית
49. השפיל עצמו וכבוד תורתו למען שלום בית - סיפור
50. המתנה בעיכוב לשמיעת חרפתו
51. עיכוב בטיסה שהחזיר בתשובה - סיפור
52. המתנה בעיכוב לכבוד אב ואם
53. גודל שכרנו בעיכוב ובהמתנה לגאולה
54. לסיכום

55. גם כשנגנב כל ההון לא לאבד עשתונות - סיפור

56. סוד גדול

57. עוד סוד גדול

58. עדיין לא הגיע הזמן לעבור לדירה החדשה... - סיפור

59. קטעים נפלאים בנושא ההמתנה שלא לדחוק את השעה מהספר

"חיי מוהר"ן"

60. תכלית כל התורה והמצוות – הבטחון בה'

הקדמה - ה' נתן וה' לקח, ה' נתן כדי שיהא לו מה ליקח

בספר זה נעסק בנושא עכובי הצפיות והתקוות של בני אדם, אולם ישנה גם הנהגה קשה יותר מזו של עכובים, והיא לכאורה מאכזבת יותר מסתם עכוב. אולם תועלתה נפלאה ומרבה.

פעמים שהקדוש ברוך הוא מראה לאדם שהנהגה יבירה גדולה ישועה והצלחה עומדת לבוא אליו, וברגע שעומד הוא לקבלה... מתפוצץ הכל! וכל תקוותו, צפיותו, שמחתו לא היתה אלא אשליה אחת גדולה.

וכאן שואל האדם רבונו של עולם, אם בסופו של דבר לא הגיעה לידי אותה ברכה והצלחה, אותה ישועה שכל כך צפיתי לה, למה הראית לי שהנהגה עומד אני לקבלה, וחייתי באשליה, בשמחה, בתקווה גדולה, אחר שבסופו של דבר לא היה אמור להגיע לי אותה ישועה, וכמו שאמרה השונמית לאלישע כִּאֲשֶׁר מִת בְּנֵה שִׁזְכָּתָה לֹא מִבְּרַפְת אֱלִישָׁע (מלכים ב' ד, כח) "ותאמר השאלתי בן מאת ה', הלא אמרתי לא תשלה אתי", כלומר אם סופו של בן זה למות למה תשלה אותי שכאלו והנה יש לי בן. הנהגה זו קשה יותר מסתם עכוב, שכן בהנהגה זו כביכול מראה לך הקדוש ברוך הוא שהוא אֵתָדָּ, מושיע אותך, והנך חי באשליה ובתקווה, ולבסוף כביכול הקדוש ברוך הוא נוטש, עוזב ומפקיר.

הנהגה זו רואים אנו שהנהגה מצויה מאד שנוהג בה ה' עם בני אדם, וכמו למשל, אדם שמצפה למצא זיוגו, והנה מוצא הוא שדויד מתאים, התאמה נפלאה משני הצדדים, התאמה בפנימיות ובהשקפה, התאמה בחיצוניות עם מציאת חן, והכל מתקדם יפה, ופעמים מתקדם הזמן ל"וורט" ופעמים מתקדם אף לארוסין, ופעמים מתקדם הוא עד להזמנות לחתונה, ואז... מתפוצץ הכל, לא חתונה, לא שמחה. כל הצפיות והתקוות נגוזו כמו חלום, עגמת נפש נרצה ועד כדי משבר ודכאון.

וּכְמוֹ לְמַשָּׁל, אָדָם חָפֵץ לַקְנוֹת דִּירָה, מוֹצֵא דִירָה נְאֻחָה, מִתְאַיְמָה לוֹ לְכָל צְרָכָיו, גַּם הַמְחִיר מִתְאַיִם, קוֹבְעִים זְמַן לַחוּזָה, וּפְעָמִים אֶף אַחַר הַחוּזָה וְהַכֵּל מִתְפּוֹצֵץ...

בְּנֵי זוֹג חֲשׂוּכֵי בָנִים זֶה שְׁנַיִם, הַמְצַפִּים בְּתוֹחֶלֶת מִמְשַׁכָּה לְזָרַע שֶׁל קִזְמָא, וְהֵנָּה בִּיָּה, הַרְיֹון... הַכֵּל תִּקְוִין, חֲדָשׁ רֵאשׁוֹן שְׁנַיִם... רְבִיעֵי חֲמִישִׁי... וּפְעָמִים אֶף שְׁמִינֵי וּתְשִׁיעֵי, הַכֵּל מְצַפִּים לְנֶס וְלִישׁוּעָה, לְשִׁמְחָה הַגְדוֹלָה שְׁאִין לְשַׁעֲרָה בְּכָל הַיּוֹם שֶׁבְּעוֹלָם, הֵנָּה וְנִפְקָדִים הַמָּה, וְעֵתָה יִזְכּוּ לְחֶבֶק בֶּן, מִשְׁאֵת נִפְשָׁם, וּלְבִסּוֹף, הַכֵּל מִתְפּוֹצֵץ... וְכֵן הוּא בְּבִרְיָאוֹת שֶׁל הָאָדָם, הָאָדָם כְּבִיכּוֹל חֵשׁ אֶת יְשׁוּעַת ה' בְּקָרוֹב, הַרְוֵפָאִים מִבְּשָׂרִים אוֹתוֹ שֶׁהֵנָּה גַּם... וְרַפְּיָאוֹת צְפוּיָה וְקָרוֹבָה, יֵשׁ פְּתָרוֹן לְמַחְלָה... אֵיזוֹ שְׁמִחָה חֵשׁ אָדָם זֶה, הֵנָּה הַרְוִיחַ אֶת חַיָּו, עוֹמֵד הוּא לְהַפְטֹר מִהַמְחִלָּה שֶׁהָיָה כָּל כֶּף מְטָרֵד מִמֶּנָּה, יִשְׁנֶם סִימָנִים וְאוֹתוֹת לִישׁוּעָה, הַשְׁמִחָה, הָאֲשֻׁלָּה, מְפִיחִים תִּקְוָה טוֹבָה, וּלְבִסּוֹף הַכֵּל מִתְפּוֹצֵץ... הַמְחִלָּה צָצָה שׁוֹב, וּבִיָּתֵר סָכוּן...

לְהַבִּין הַנְּהִיגָה זֶה אֶסְפֵּר סִפּוּר נִפְלָא שֶׁסִּפְרוּ הַרְה"צ רַבֵּי אֱלִימֶלֶךְ בֵּינְדֵרְמָן שְׁלִיט"א, סִפּוּר שֶׁסִּפֵּר לוֹ בְּנוֹ שֶׁל בַּעַל הַמַּעֲשֵׂה עֲצָמוֹ.

וְכֵן מְסַפֵּר הַבֵּן, אָבִי הֵנּוּ אָב לְהַרְבֵּה יְלָדִים, חֲתָן אֶת חֶלְקִים, וְעַדִּין עוֹמְדִים לְפָנָיו עוֹד מִבְּנָיו לְחַתָּנִים, וְכִבָּר בְּשֵׁלֶב זֶה הָיָה בְּמִצְבַּב שֶׁל חוֹבוֹת, גְּמַחִי"ם מִחַתָּנוֹת קוֹדְמוֹת, וּמָה יְהֵא בְּחַתָּנוֹת הַבָּאוֹת – לֹא הָיְתָה לוֹ לְכֶף שׁוּם עֲצָה.

לְשֵׁם הַשְּׁתַדְלוֹת, הָיָה נוֹהֵג אָבִי לַקְנוֹת פְּרִטִּיס הַגְּרָלָה "לוֹטוֹ" מְדֵי פְּעַם. יוֹם חֲמִישִׁי אֶחָד, מִתְבַּשֵּׁר הָאָבָא בְּבִשׁוּרָה הַמְרַנֵּינָה בִּיּוֹתֵר לְבָעִיתוֹ... זְכִיתָ בְּהַגְרָלָה... בְּכַמָּה מִיְלִיוֹנֵי שְׁקֵלִים... תִּאָּרוּ לְעֲצָמְכֶם אֵיזוֹ שְׁמִחָה הָיְתָה בְּאוֹתוֹ יוֹם חֲמִישִׁי, שְׁשִׁי... שֶׁבֶת... אֵיזוֹ שֶׁבֶת שְׁמִחָה, הוֹדְיָה לַה', שִׁירָה, זְמֵרָה, שֶׁבֶת שֶׁל הַתְּרוֹמָמוֹת הַנִּפְשׁ וְעֲרִיגָה לְאַלְקִים הַמוֹשִׁיעַ, הַמֵּיטִיב, הַרְחֵמֵן...

בַּיּוֹם רֵאשׁוֹן מִתְבַּרֵּר שֶׁקָּרְתָה טְעוֹת... לֹא הָאָבָא הָיָה הַזּוֹכָה אֶלָּא מִיִּשְׁהוּ אַחֵר...

מָה הָיָה חֵשׁ אָדָם מִן הַשְּׁגֵרָה? חֲשָׁף, אֲכַזְבָּה, וְאוֹלֵי אֶף כְּדוּרֵי הַרְגָּעָה, וְהֵנָּה רוֹאָה אֲנִי אֶת אָבִי שֶׁהֵנּוּ בְּשִׁלּוֹת נִפְשׁ, רִגַע וְהַשְׁקֵט, וְכֵאלוֹ לֹא אֶרַע דְּבָר, לְפָלֵא הָיָה הַדְּבָר בְּעֵינַי, וּשְׁאֵלְתִּיהוּ: אָבָא, הֵי אֵךְ הַנֶּדָּ בּוֹלַע אֲכַזְבָּה מָרָה שְׁכָזוּ בְּשִׁלּוֹה וּבְרַגַע וְכֵאלוֹ לֹא הָיָה כְּלוּם?

וְכֵן הִשִּׁיב לִי אָבִי כִּיהוּדֵי מְאֵמִין.

שָׁמַע בְּנֵי, יְדוּעַ מִחַז"ל, שֶׁאֶחָד מִהַחֲסִידִים הַגְּדוֹלִים שֶׁל הַבּוֹרָא הוּא שְׁכַאֲשֵׁר נִגְזֵר עַל הָאָדָם חֲלֵי אוֹ מוֹת, מִמִּיר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲנֵשׁ זֶה בְּאֲבוֹד מְמוֹנוֹ, וְכַמוֹבָא בְּחַז"ל: אֵין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פּוֹגַע בְּנַפְשׁוֹת תְּחִלָּה, וְעוֹד אָמְרוּ: לְעֵנִי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטֵל אֶת תְּרַנְגְּלָתוֹ וְלַעֲשִׂיר אֶת שׁוֹרוֹ, וְעוֹד מִהַסִּפּוּר הַיְדוּעַ עִם אֱלֹהֵינוּ

הנביא ורבי יהושע בן לוי שראה שפך נהג אליהו הנביא לטל בהמתו של מארחו כדי לבטל גזרה קשה שנגזרה על אשתו.

ובכן, בני, מה עושה הקדוש ברוך הוא כּאשר נגזר על האדם מיתה, ואין לו ממון לכפר נפש? אדם זה עני, בעל חוב, ואין בידו ממון שיטלו הקדוש ברוך הוא כדי לכפר על נפשו, ובכן מה עושה הקדוש ברוך הוא במצב כזה?

משלה אותו באשליה, והנה הממון בידו, ישמח זה האיש שמחה גדולה שהנה והוא בעל ממון שנופטר בכך מכל בעיותיו, ולבסוף מתברר שהכל היה אשליה.

ובכן מה הרויח בכך אדם זה? שבאכזבה זו שנתברר לו שכל תקותו וצפיתו היתה אשליה, כאלו והיה לו ממון ונלקח ממנו, ובכך נפטר מענש מות.

וזהו שניאמר (איוב א, כא): "ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מברך". ה' נתן כדי שיהא לו מה לקח, כמובא במדרש משל למלך שהיה לו אהוב, קנאו בו השרים והעלילו עליו עלילה שמעל באוצר המלך ועליו לפרע סכום גדול, הצטער המלך, ולבסוף מה עשה, צנה למשרתו לך, וקח חבילה זו ותן אותה בפתחו של אהובי, למחר קם אהוב המלך ומצא החבילה ופתחה, ומצא בה סכום כסף כפי שחיבוינו לשלם בעלילה, שמח שמחה גדולה.

כן נוהג ה' כּאשר המקטרגים תובעים דין על האדם, ונכרך הוא לכפר נפש, ואין לו, מזמין לו הקדוש ברוך הוא ממון, ונוטלו ממנו, ובזה נהיה לו כפר נפש.

וכן הוא בכל אכזבה שמתאכזב האדם מאשליה שקדמה לה, הוא לכפרה גדולה עבורו, שכן בכך נחשב לו כאלו וכבר היה לו ביד מה שצפה, ונטל ממנו, ובזה פפרתו גדולה בּיסורי נפש הללו, ובזה שמתיסר על "דמיון" תקנתו שהתבדה, כאלו ולא היה זה דמיון אלא כאלו ונענש בפעל ממש, והבן.

פתיחה - ותאמר ציון עזבני ה'

שלמה המלך אומר (קהלת ה, א): "אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלקים, כי האלקים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים", כדי להבין דבר שלמה המלך בזה נקדים משל.

עשיר מפלג, שעסקיו מסעפים על פני כמה מדינות ברחבי העולם, הרגיש שבּריאותו הולכת ומתמוטטת. השנה לא שנה, האכילה לא אכילה פראוי מחמת הטרידות הרבות. החליט שחייב הוא להבראת את עצמו, וכחדש חדשים בכל שנה עליו לפרש מכל עסקיו ולנוח בבנין מפאר שיבנה לעצמו קרוב לשפת הים, בנין עם כל הלוקסוס, כמובן.

לשם כך הזעיק קבלן נאמן וישר, ותנאי התנה עמו - שהעבודה תסתיים במהירות
האפשרית, כיון שכחותיו הולכים וכלים.

עשיר זה, למרות הסתעפות עסקיו ברחבי תבל - בתחום הבניה לא היתה לו שום
ידיעה ומשג, אחר שלא עסק בזה מעולם.

החל הקבלן הנאמן במלאכתו, ארגן צוות פועלים ממחים, מכשורים לעבודה
הטובים ביותר, והחל לעבד עבודתו בנאמנות.

בעבר ב' חדשים בקצור רוח מרים העשיר טלפון לקבלן בשאלה האם כבר יכול
הוא לבוא להתגורר במעונו החדש אחר שמצב בריאותו הולך ומחמיר.

הקבלן הנאמן מביע את תמיחתו על בורותו של העשיר, ומשיב: "זה עתה סימנו
רק את היסודות ותו לא".

והעשיר מסים את שיחתו בפנים זועפות ובכעס מסתר ומאפק.

לאחר כעוד חדש - חדשים שוב מרים העשיר טלפון לקבלן: "נו, אני מקוה
שבודאי עכשו יכול אני לבוא ולדור במעוני".

"זה עתה סימתי את יציקת הגג של הקומה הראשונה", משיב הקבלן. והפעם -
בזעף גלוי מנתק העשיר את שיחתו עם הקבלן הנאמן.

לאחר שחלפו כמה חדשים נוספים כבר היה העשיר בטוח שהמלאכה נסתיימה,
וכשהתאכזב מצפיתו, הציף את קבלנו במלים קשות: "הנך מועל בתפקיד! הנך
עצל, אין אתה מזרז את פועליך, וכנראה החלטתם לגזלני ולסחט את כספי!"

הבה נתבונן: לוי היה אותו עשיר מתגורר באתר הבניה ורואה במו עיניו כיצד
הפועלים עובדים וכיצד בכל רגע ורגע העבודה מתקדמת, וכי היה רוטן? בודאי
שלא! מה הביאו לחשד בנאמניו? ראשית, על שאינו מבין במלאכת הבנין, ושנית,
על פי אינו רואה ויודע מכל הנעשה ומתקדם לתועלתו בכל רגע ורגע.

יהודי נמצא בצרה וזה זמן רב שממתין לשדוכו, לזרע של קימא, לבריאותו,
לפרנסתו, נזכר באביו שבשמים. מרים טלפון [תפלה] לבוראו וזועק להצלתו.
ישועתו משתהה חדשים מספר - ושוב מרים טלפון לבוראו: רבוננו של עולם, מה
אתי? למה לא מטפלים בי? ולאחר עוד כמה חדשים מרים טלפון נוסף לבוראו,
והפעם, מרב צער ובעסו, רוטן: רבוננו של עולם, נראה לי ששכחת אותי!
"ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני" (ישעיה מט, יד).

ומה עונה הקדוש - ברוך - הוא (שם טו)? "התשפח אשה עולה מרחם בן בטנה גם
אלה תשפחנה ואנכי לא אשפחך".

והוא שאומר שלמה המלך: "ולבד אל ימהר להוציא דבר לפני האלקים, כי האלקים בשמים ואתה על הארץ" - ואינך נמצא בשמים - באתר הבנה - לראות את אשר נבנה בשבילך בייסוריך, "על כן יהיו דבריך מעטים".

עלינו לדעת! אנו למטה לא מבינים ולא רואים את הנעשה להתקדמות שועתנו ואין לנו משג כלל בעבודתו של הקדוש - ברוך - הוא, אולם נאמן הוא לפעל לישועתנו ללא הרף, וכל רגע ורגע של עכוב הישועה מלבוא אלינו יש בה תועלת לטובתנו. ובעצם, כל סבל - ולו הקטן ביותר - הוא בחשבון לקדום הישועה לבואה עלינו.

ובעצם זה לא רק שהעבודה למעלה מתקדמת עבורנו, אלא אנו משקיעים מעט בסבל זה של אפוק, ובשבילו זוכים אנו לרוחים אין סופיים, כך שכל עכוב ועכוב של ישועה שמצפה לה האדם זהו חשבון של השקעה שתפיק רווחים לאין סוף לנצח.

ועוד יש להתבונן בתשובת ה' לציון על טענתה עזבני ה' - "ואנכי לא אשכחך", ולכאורה מה תשובה היא זו: "ואנכי לא אשכחך", והלא עדיו הצרות בתקפו ומה יתן ומה יוסיף זה שאיננו נשכחים אחר שברצוננו להגאל מצרותינו?

אולם התשובה, עצם הידיעה שגדע בברור שאיננו נשכחים אצלו יתברך והשגחתו עלינו באפן מתמיד להנהיגנו על הצד הטוב ביותר ומתוך רחמים וחמלה - אין נחמה גדולה מזו.

* * *

1. יצירת "הזמן"

נאמר בתורה (בראשית א, יד) :

"ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאתת ולמועדים ולמים ושנים".

ועוד נאמר בתורה (בראשית ח, כב) :

"עד כל ימי הארץ זרע וקציר וקר וחם וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבתו".

שלמה המלך אומר בקהלת (פרק ג', פסוקים א - יא) :

"לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים, עת ללדת ועת למות וגו' את הכל עשה יפה בעתו".

אחת מיצירותיו הנפלאות של הבורא בעולמו, הוא יצירת מצב של "זמן".

הבורא יתברך שברא את עולמו בששה ימים, תלה את קיומו ב"זמן", ברא יום, ברא לילה, והוא יום אחד, ולאחריו בזמן יום שני, עד יום השביעי, וכך חוזר חלילה במחזור של חדש, ולאחריו חדש שני ושלישי עד שנים עשר חדש והוא מחזור שנתי, וכך מתנהל העולם לפי לוח זמנים עד היותנו היום בשנת ה' אלפים שבע מאות שבעים ושתים שנים לבריאת העולם.

כפי הזמנים משתנים התקופות הקיץ, והחורף, הסתו והאביב. כפי הזמנים משתנים ארץ היום וחלילה.

חי האדם משתנים לפי הזמן, מתחלה האדם נולד תינוק, וככל שבוגר הוא בשנים מזקין ומשתנה גופו ואפיו, וכיוצא בחפצי העולם, רבים מהם המשתנים במציאותם מעצם הזמן שחלף עליהם.

והעקר, כל מצוות התורה שלנו תלויים בזמן, מצות מילה - זמנה ביום השמיני, פדיון הבן - ביום השלישי ואחד, הילד נחשב גדול לחיוב מצוות בזמן היותו בן י"ג שנה. האשה נטהרת מנדתה, וכן עולה מיתר טמאותיה כפי הזמנים שקבעה התורה. מצות תפלין ביום ולא בלילה, יום שבת זמנו ביום השביעי, מועדי ה' תלויים בזמנם - פסח במועדו, שבועות במועדו וכיוצא. ובמועדו דוקא, אדם שישבת ביום ששי, או יחג את חג הסוכות, הפסח וכיוצא שלא בזמנם, מעשיו מעשי הבל, ולא די שלא יועילו אלא יגרעו ויפגמו, על אף פונתו הטובה להודות לה' ולחג לו חג פהלכתו, עצם זה שהדבר לא נעשה בזמנו - קלקל ולא תקן.

וכמו כן המקריב קרבן שזמן אכילתו יום ולילה או שני ימים ולילה, ואכלו לאחר זמנו - פגול הוא וחיב כרת.

כמו כן קצב הקב"ה סכום שנים לעולמו, וכמובא בגמרא (ר"ה לא ע"א):

שית אלפי שני הוי עלמא, וחיב חרוב, כלומר קצבת שנות העולם - ששת אלפי שנה.

ותכניתו של הקב"ה בעולמו בזמן זה של ששת אלפי שנים היתה כבר סדורה וערוכה לפניו מה יעשה בה, וכמובא בגמרא (סנהדרין לח ע"ב) ועוד,

הראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו...

ועוד מובא במדרש (ויקרא רבה כו, ז ועוד)

הראה הקב"ה למשה דור דור ושוֹפְטָיו.

ועוד מובא בספרי (פנחס כז, טז) :

הראה הקב"ה למשה כל הפרנסים העתידים לשמש את ישראל - עד שיחיו המתים.

ועוד במדרש (במדבר רבה כג, ד) :

הראה הקב"ה למשה כל מה שהיה, וכל מה שעתיד להיות - דור דור ודורשיו.

כל עניני העולם מגבלים ב"זמן", ישנה מגבלות של זמנים קבועים, וכגון, אשה יולדת לט' חדשים, וכמו כן להבדיל הפעלי חיים יש להם זמן מסים להריונם. זמן מסים ישנו להשרשת האילן בקרקע, זמן לצמיחתו, זמן להוצאת פרותיו.

וישנה מגבלות של זמנים שאינם קבועים, הבא לבנות בנן, גמר הבנן תלוי בזמנים, אלא שאם נפעיל יותר פועלים לזרז הבנן, וגמר הבנן יותר מהר, אבל מכל מקום תלוי הדבר בזמן, בנן שנצרך בתנאי בניה מסוימים לבנותו במשך עשר שנים, אי אפשר באותם תנאי בניה לבנותו בפחות מכך. וכן לכל פעולה ומלאכה ממלאכות העולם ישנו זמן משער לסיומם.

כללו של דבר מגבלות הזמן - לפיה מתנהלים סדרי העולם.

2. מוגבלות הזמן גורמת לתחושת "עיכוב"

מגבלות הזמן גורמת לתחושת עיכוב כאשר הדבר לא נעשה בזמן כפי שתכנן אותו האדם.

לדגמא, האדם חפץ מכבר להשיג את זוגו, חפץ מכבר להשיג בית, עבודה, בריאות, הצלחה בחינוך ילדיו וכיוצא, וכאשר לא משיג את רצונו בזמנו שחפץ בו, חש מעיב. מכיון שרצון האדם להשיג את פרטי חייו בהקדם כפי לוח הזמנים שלו.

ומה המה ההשכלות מהסתכלות שפזו? התמרמרות, פעס, קנאה, אדם זה חש שהוא מתעבב... חש מפגר בהתקדמות חייו ביחס לחבריו. תחושתו תחושת נחיתות ביחס לאחרים, בוכה הוא על רע מזלו וגורלו. ואם יש לתלות את העיכוב בפזו שפכזול בגללו נגרם העיכוב - מאשים הוא את כל מי שרואה לו, ולא

פחות מאֲשִׁים הוא גם את עצמו - למה אני לא מצליח... למה אני לא משקיע
כראוי... למה אינני חרוץ להספיק פחברי...

וכאן עלינו לדעת ידיעה יסודית באמונה ובעקרי היהדות. אין משג כזה עכוב, כל
דבר נעשה בזמנו שקצב לו הבורא, אלא מכיון שהאדם עורר "לוח זמנים"
לעצמו, לכן חש עכוב כאשר לא מתבצעים תכניותיו כפי לוח הזמנים שלו.

3. "עיכוב" - מהלך של תקון

ובעצם מוצאים אנו שזו היא הקללה שנתקלל אדם הראשון (בראשית ג, יז - יט) :

"ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ אשר צויתך לאמר לא תאכל
ממנו ארוחה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה כל ימי חייך וקוץ ודרדר תצמיח
לך ואכלת את עשב השדה בזעת אפיק תאכל לחם עד שובך אל האדמה כי ממנה
לקחת כי עפר אתה ואל עפר תשוב".

וכמו כן נתקללה חנה (בראשית ג, יז) :

"אל האשה אמר הרבה ארבה עצבונך והרנך בעצב תלדי בנים ואל אישך
תשוקתך והוא ימשל בך".

נתבונן שהמנח במשמעות קללות אלו שנתקללו אדם וחנה, הוא להשיג את
מבקשם והצטרכותם בעכוב ובעמל, כלומר לא רק בעכוב אלא גם בעמל ובעצור.

לא רק שיצטרכו להתעכב עד שישגיגו את לחמם, שתלוי הדבר בחרישה וזריעה,
קצירה, דישה, זריה, טחינה, לישה, אפינה, אלא עד שישגיעו לזה יעברו עגמת נפש
- "קוץ ודרדר תצמיח לך", הרבה אכזבות ותחלות ממשכות עד שישגיעו
למבקשם.

כמו כן נתקללה האשה, עד שתלד לא רק שתתעכב מלראות את פרי בטנה, אלא
שעכוב זה יהא בצרוף סבל וצער, צער ההריון והלדה, ולאחר מכן צער גדול
הבנים שיהא באטיות ובטרר. (עפ"י רש"י שם).

ומדוע נענשו אדם וחנה דוקא בקללה זו, ומהו ה"מדה כנגד מדה" לענשם זה כפי
מדת חטאם?

התשובה, נגזר עליהם עכוב והמתנה לצרכיהם, כנגד חטאם שלא הסכימו לעכוב
ולהמתנה שצוה עליהם ה', שכן צום ה' שלא לאכל מעץ הדעת, ולא התעכבו

ועצרו את רצונם ותאזנתם, לכן ענשם שיצטרכו מעתה להתעכב ולהמתין למלוי מבקשם.

והנה לך לשון האר"י הקדוש בספר "שער הפונות" דרושי ראש השנה, דרוש א':
והנה אם אדם הראשון היה נמנע מן הזיוג ביום ההוא (כלומר שלא היה מזדוג עם חוה ביום ששי שבגרא) והיה ממתין עד ליל שבת, וגם מן החטא (של אכילת עץ הדעת) היו כל העולמות כתקנם.

[במאמר מסגור, חיבים לדעת שחטא אדם הראשון אינו כפשוטו, ואסור לנו לחשב שפזיזותו של אדם הראשון הייתה כאחד האדם, ללא ספק שקולים עמקים מבינתנו היו לאדם הראשון בענין זה, אלא שהתורה נדרשת גם כפשוטה כדי להבין לאנשים פערנו מה דרישת התורה מאתנו ולכונן אותנו לארחות חיים].

הרי לפי פשוטם של דברים, זהו תקון העולם מני אז לסבל את מצב מגבלות הזמן, שהשלוכותיה המה עכוב, ומתוך עמל וטרח, והוא תקון לחטא אדם הראשון, שפידוע שחטא אדם הראשון גם קלקל לכל הדורות הבאים אחריו, שכן כל הנשמות היו מרפזים ומשרשים באדם הראשון, וככל חיבים באחריות זו לתקן את חטאו, וכאמור כל זה לפי פשוטם של דברים, אולם יש בהם הרבה עמקות וסוד הידועים ליודעי חן וסודות התורה.

ובכלל רואים אנו שמהלך התקון לאחר חטא אדם הראשון הנו מעכב וכביכול אטי מאוד. נתבונן, הרי תכלית הבריאה הוא בשביל עם ישראל, ותכלית בריאת עם ישראל בשביל שיקבלו את התורה.

והנה עד שקבלו ישראל את התורה עבר 2448 שנה מבריאת העולם. עשרה דורות מאדם ועד נח, ועוד עשרה דורות מנח ועד אברהם אבינו שנולד בשנת 1948 לבריאת העולם. וכמה התעכב לידת יצחק לאברהם עד שהיה בגיל מאה שנה, וכמו כן לידת יעקב התעכבה עד שנהיה יצחק בן ששים שנה. יעקב נשא את רחל ולא רק בהיותו בן שמונים וארבע שנה לאחר עכובים ורמאות של לבן. לאחר מכן עד שנולדו השבטים השתעבדו בניהם במצרים וישבו שם 430 שנה ורק לאחר כל עכובים הללו באו לתכליתן - מתן תורה.

הרי שמהלך התקון בעולמנו לאחר חטא אדם הראשון הוא מעכב למאד.

ואלו אדם הראשון קדם שחטא מובא בחז"ל (סנהדרין נט, ע"ב): שהיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומביאים לו יין וישן, וכי מהיכן היה להם יין וישן, והלא באותו יום נולד האדם ובאותו יום חטא? אלא כאמור הכל היה מעל הזמן, וביום אחד היה אפשר להביא יין אף בטעם של הרבה שנים שכן קדם החטא לא היה משג של עכוב והמתנה.

העולה לנו מהנזכר, שזה מהלך התקון, להתעכב, להמתין, לקיות ולצפות, מתוך אמון מלא, ומתוך בטוח מחלט ללוח הזמנים של הבורא, ולהיות סבלן עם הרבה ארך רוח מתוך ידיעה שהעכוב וההמתנה זה עצמו התקון שהקבע על ידי הבורא לתקון בריותיו.

ולהלן נבאר, שבתקון זה שהקבע על ידי הבורא שהוא העכוב וההמתנה - נפעלים ג' תועליות בנפש האדם הגורמות לתקונו המשלם, ואין זה סתם לשם ענין ויסורים לנפש, אלא מנח פאן תקון, אשר זה שיפיק ממנו את הג' תועליות שנוכר להלן לא רק שלא יחוש בייסורי נפש, אלא אף יתענג במהלך העכובים, הטרודות, העמל והטרח.

4. לעתיד - כשהעולם יבוא לתיקונו - תוסר הנהגת "העיכוב"

והראיה החותכת לדברינו שבארנו שכל מהלך תקונו תלוי בהמתנה סבלנית בכל מגון עכובי החיים מתוך בטוח רצוננו לרצון ה', שהנה הנהגה זו של עכוב והמתנה זו אינה אלא עד בוא הגאולה בביאת משיח צדקנו שאז יהיה העולם מתקון, ואז תהא ההנהגה להפך הגמור מעכוב והמתנה, כל השפעות וצרכי האדם יהיו תכף ומיד, והנה לך פסוקים מפרשים על כך, וכמובא בגמרא מסכת שבת ל' ע"ב:

דרש רבן גמליאל: עתידה אשה שתלד בכל יום, שנאמר (ירמיה לא): "הרה וילדת וחדו" - ביום שהרה, יולדת לילד של אדם, (עפ"י רש"י שם). לגלג עליו אותו תלמיד - אמר אין כל חדש תחת השמש, אמר לו רבן גמליאל בא ואראך דגמתו בעולם הזה - תרנגלת היוולדת בכל יום.

ועוד דרש רבן גמליאל:

עתידים אילנות שמוציאין פרות בכל יום, שנאמר (יחזקאל יז): "ונשא ענף ועשה פרי" - מה ענף בכל יום אף פרי בכל יום, והוכיח זאת רבן גמליאל שיש דגמתו בעץ "הצלף". הרי שלעתיד יעלם המשג של עכוב והמתנה, הכל יעשה מיד ובשפע.

ועוד דרש רבן גמליאל:

עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת, שנאמר (תהלים עב): יהי פסת בר בארץ "גלוסקאות" פרושו פת אפויה, "וכלי מילת" - בגדים יקרים מוכנים ללבישה, והוכיח שם זאת שיש דגמתו בכמהין ופטריות, וכן כמין לבוש הצומח סביב הדקל והוא רך.

ועוד מובא במדרש (ספרי דברים, א, א):

עתידה ארץ ישראל להיות מתרחבת ועולה מכל צדדיה פתאנה.

ועוד שם: עתידה ורושלים להיות מתרחבת בכל צדדיה, ושערי ורושלים עתידין להיות מגיעין עד דמשק.

ועוד בשפע העתידי שיהא מעל הזמן מעל כל עפוב והמתנה מובא בגמרא (כתובות קיא ע"ב):

עתידה חטה שתתמר כדקל ועולה בראש הרים, שמא תאמר יש צער וטרח לקצרה? תלמוד לומר "ירעש כלבנון פריו" (תהילים עב), הקב"ה מביא רוח מבית גנזיו ומושכה עליה וכו', ואדם יוצא לשדה ומביא מלא פסת ידו, וממנה פרנסתו ופרנסת בני ביתו.

ועוד שם: עתידה חטה שתהא בשתי כליות של שור הגדול, ואל תתמה שהרי וכו'. ועוד שם בגמרא דברים נפלאים שיהיו לעתיד כשיהיה העולם מתקון, שיהיו אז ההשפעות והטובות באפן מידי וללא עמל וטרח.

ועוד מובא במדרש תנחומא (סוף פרשת מצורע) שלעתיד תהא האשה ללא דמים טמאים, ולא יהא עפוב לאדם להתעבב ולהמתין לטהרת אשתו, וכמו שפן היה לעם ישראל במדבר ששרתה עמהם שכניה.

ועוד מובא בגמרא (ב"ב קכב ע"א), שלעתיד יהא לעם ישראל ג' בתים בהר, בעמק ובשפלה, לדור שם בכל עונות השנה כפי תנאי המזג אור.

ועוד מובא בנביא (יואל ג, א) "ונבאו בניכם ובנותיכם", דהינו מיד שיוולדו הילדים וידברו, ולכו ויגיעו לנבואה.

ובעצם אין זה רק מה שיהא לעתיד, שפן עם ישראל במדבר, שהיו במצב של תקון מסים כבר חוו במו עיניהם מעין הנסים הנזכרים, שפן נבואה וכו' לה כבר על הים - וכמובא בחז"ל: ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא, וזה עוד על הים, ועל אחת כמה וכמה במעמד הר סיני שאז וכו' לנבואה ביותר, וכנאמר (דברים ה, ד): פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר מתוך האש, וכמו כן מובא בחז"ל שבמעמד הר סיני נתרפאו כל ישראל מחלים, שהעורים נתפקחו עיניהם, וכן החגרים וכיוצא מיד נתרפאו. וכן אחר - כך במשך 40 שנה מאכלם היה "מן" - לחם מוכן שירד להם בכל יום מן השמים, באר מים לותה אותם לכל דרכם.

ענני כבוד היו משמשים להם בית להגן מהחורב ומהקרח. וכן כל ההנהגה בזמן ההוא היתה נסית: שמלתה לא בלתה מעליה, נעלה לא בלתה, רגלה לא בצקה, לא היו צריכים לא לחיטים ולא לסנדלרים, בגדיהם ונעליהם התאימו להם לכל משך היותם במדבר למגדול ועד קטן.

ומוֹבָא בְּפָרְקֵי דְרַבֵּי אֱלִיעֶזֶר: דְּזֹר הַמְדַבֵּר לֹא שְׁלֹטָה כְּנָה בְּחַיֵּיהֶם, וְלֹא רַמָּה בְּמוֹתָם, כִּדְ שְׁלֹא הָיוּ צְרִיכִים לְמַקְלָחוֹת וְלִרְחִיצָה, שְׁכֵן לֹא שְׁלֹטָה בָּהֶם זְעָה וְכִנְיָה, חַיִּים עִם כָּל הַנֶּצֶרֶד לְלֹא עִכּוּב וְהַמְתַּנָּה, וְכַלְשׁוֹן הַתּוֹרָה: "כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ בְּרַכְךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדָיךָ יָדַע לְכַתֵּד אֶת הַמְדַבֵּר הַגָּדֵל הַזֶּה זֶה אֲרַבְעִים שָׁנָה ה' אֱלֹקֶיךָ עִמָּךְ לֹא חִסְרַת דְּבָר" (דְּבָרִים ב, ז) וְכֵן נִשְׁוֹתִיהֶם לֹא הָיוּ רוֹאִים דָּם נְדוּת וְהָיוּ טְהוּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן לְלֹא עִכּוּב, כְּמוֹבָא בְּמִדְרָשׁ (תַּנְחוּמָא סוּף פֶּרֶשֶׁת מְצוּרָע).

נִתְבּוֹנֵן, מֵה מַצְבֵּנוּ הַיּוֹם שֶׁהָעוֹלָם בְּתַהֲלִיךְ שֶׁל תַּקּוּן לְבִין עוֹלָם הַבָּא - שְׂיָהִיָּה הָעוֹלָם כְּבָר קִיָּם בְּתַקּוּנוֹ.

כְּמָה קִשָּׁה הַיּוֹם הַשְּׁגַת הַפְּרָנְסָה, וְלַעֲתִיד - תִּהְיֶה הַפְּרָנְסָה בְּשִׁפְעַ וְלֹלֵא טָרַח כָּלֵל. כְּמָה קִשָּׁה הַיּוֹם הָעִכּוּב וְהַצֶּעַר בְּלָדָה, וְלַעֲתִיד - מִיָּד וְלֹלֵא טָרַח.

כְּמָה קִשָּׁה הַיּוֹם חֲנוּדָּ יְלָדִים, לְחַנְכָּם וְלַגְדָּלָם לַתּוֹרָה, וְלַעֲתִיד - "וְנִבְאוּ בְּנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם", וְגִיעוּ לְדַרְגַת נְבוּאָה בְּנִקְל וּבְדַרְגוֹת גְּבוּהוֹת.

5. הַמְתַּעֲכַב לְכַבוֹד ה' לֹא מַפְסִיד - סִיפּוֹר

(סִיפּוֹר מֵהַמְשֻׁגָּחִים דְּקַמְנִיץ רַבֵּי מִשָּׁה אַהֲרֹן שְׁטֶרֶן זְצִ"ל מִפִּי בֵּנוּ)

סִפּוֹר אָבֵא ז"ל, אִידָּ שְׁלֹא מַפְסִידִים מְלַהֲתַפְּלֵל בְּזִמָּן קְרִיאַת - שְׁמַע, וּמַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה, שְׁכָל פְּעַם הַתַּפְּלֵל בְּשׁוּיץ בְּמִנְיָן מְסֻיָּם, יוֹם אֶחָד חָשַׁב שְׁמַכִּינּוּן שְׁמִשְׁתַּנָּה הַשְּׁעוֹת, וְיִתְכּוֹן שְׁבָאוֹתוֹ בֵּית הַכְּנֻסֶת יֶאֱחָרוּ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, וְהַחֲלִיט לְהַתַּפְּלֵל בְּמִנְיָן שֶׁל בֵּית הַכְּנֻסֶת אַחַר, לְאַחַר כְּמָה שְׁעוֹת פָּגְשׁוּ "מִשְׁלַח" וְאָמַר לוֹ ר' מִשָּׁה אַהֲרֹן, אַתֶּם "בֵּישׁ מְזֵל", בְּאוֹתוֹ בְּקָר הַגִּיעַ נְדִיב מְסֻיָּם מַצְרַפֶּת, וְחִלַּק לְכֹלֵם מֵאָה פְּרִנְק, וּבְגִלֵּל שְׁלֹא הֵייתֶם בְּמִנְיָן הַפְּסֻדֶתֶם אֶת הַנְּדִיב, אָמַר לוֹ אָבֵא, לֹא יִתְכּוֹן כְּדָבָר הַזֶּה שְׁבְּגִלֵּל שְׁלֹא רְצִיתִי שְׁאֶפְסִיד זְמַן קְרִיאַת - שְׁמַע - אֶפְסִיד כְּסָף. אָמַר לוֹ הָאִישׁ, אַתֶּם עִם הַבְּטָחוֹן שְׁלֹכֶם... אֲנִי בְּלִי הַבְּטָחוֹן קִבְּלִיתִי מֵאָה פְּרִנְק וְאַתֶּם עִם הַבְּטָחוֹן לֹא קִבְּלִיתֶם כְּלוּם. בְּאוֹתוֹ רָגַע חָשַׁב לְעַצְמוֹ - סִפּוֹר אָבֵא - רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, הִרְאָה לִיהוּדֵי זֶה שְׁלֹא יִתְכּוֹן שְׁנַפְסִיד בְּגִלֵּל קִיּוּם מְצוֹת קְרִיאַת שְׁמַע.

לַעֲתַת עָרַב הַלֵּךְ לְהַתַּפְּלֵל בְּמִנְיָן שְׁמִתַּפְּלִילִים לְפָנֵי הַשְּׁקִיעָה, כְּשֶׁנִּכְנַס שָׁם רָאָה אֶת הַמְשֻׁלַּח שֶׁהָעִיר לוֹ בִּיּוֹם עִם הַסְּפּוֹר שֶׁל הַנְּדִיב, וְאָמַר לוֹ - רָאָה פְּלֵא אוֹתוֹ נְדִיב מִתַּפְּלֵל כְּאוֹ עֶכְשׁוֹ, לְאַחַר הַתַּפְּלָה נִגְשָׁתִי אֵלָיו וְאָמַרְתִּי לוֹ עַל יִשִּׁיבַת קַמְנִיץ, וְנִתְּנוּ לִי מֵאָה פְּרִנְק... כְּשֶׁאֲנִי מִמְתִּין לְמַעְרִיב - בֵּינִי לְבֵינִי לְמִדְתִּי מִשְׁנִיּוֹת, אוֹתוֹ נְדִיב שָׁאַל אֶת הַגְּבַאי, אִם מִכִּיר אוֹתִי, וְהִנֵּ"ל אָמַר לוֹ כִּנְרָאָה שְׁאֲנִי אָדָם יָשָׁר... פְּתָאוּם נִגְשׁ אֵלַי הַנְּדִיב, וְנִתְּנוּ לִי עוֹד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת פְּרִנְק... לְאַחַר מַעְרִיב קָרָא לִי, וְאָמַר לִי אֲנִי הַגִּיעִתִּי מַצְרַפֶּת עִם סְכוּם כְּסָף לְחִלְקַת לְצִדְקָה, נִשְׁאַר לִי עוֹד אֶלֶף פְּרִנְק וּמְכִינּוּן שְׁאֲנִי הַלִּילָה חוּזָר לְצַרְפֶּת, וְשִׁמְעִתִּי שְׁאֵתָה אָדָם יָשָׁר... קַח לָךְ אֶת הָאֶלֶף פְּרִנְק שְׁנִשְׁאַר בְּיָדִי...

אותו משלח עמד נדהם... ואמר: רבי משה אהרן... חטאתי בדבורי, אתה עם הבטחון שקד עשית אלקי וארבע מאות פרנק, אלו באת בבקר ביחד עם כלם, לא היה שואל עליך... היית מקבל כמו כלם מאה פרנק, לאחר ששמרת על זמן קריאת שמע ולא באת לבית הכנסת הזה, הקב"ה סבב בידך להתפלל כאן, ואז שאל עליך... וקבלת סכום הגון...

6. המחשות להנהגת העיכוב לצורך התיקון

וכבר בעולמנו זה יכולים אנו לראות היאך שבמצב של תקון הכל נעשה מזרז, שכן רואים אנו שכל הקשי והעכובים שישנם בעולמנו אינם אלא עד שמגיע לאדם זמן ישועתו מצרתו, אולם כאשר כבר מגיעה השעה של הישועה הסופית והאמתית - הכל נעשה בזריזות. כשמגיע השדוד הנכון אזי כבר העניינים רצים, וישנה סיעתא דשמיא, כשמגיע לאדם ישועה ממחלתו והגיע הזמן שנגזר עליו להתרפאת לגמרי מחליו, אזי הסבות מתגלגלים בארח פלא ומזרז להביא לו את ישועתו, וכענין חפזון של יציאת מצרים, שכאשר הגיע ישועתם לבוא, נעשה הכל במהירות, ואלו קדם שהגיע הישועה אזי העכובים היו באפן שכל הסבות לא הועילו, ואף כשבאו משה ואהרן בשליחותם הראשונה לגאל את ישראל, נתאכזבה שליחותם, ואדרבא נעשה גרוע יותר - תכבד העבודה על העם, והוא מכיון שעדיו לא הגיע זמן הגאולה, וכשהגיע זמן הגאולה אזי נאמר "ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם (שמות יב, ט), ולא די בזה אלא גם יצאו ברכוש גדול ונצלו את מצרים, ובארח פלא - "וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלת וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלו את מצרים".

וכענין יציאת יוסף הצדיק מן הבור, שכאשר הגיעה ישועתו האמתית, נעשה הכל במהירות - "וירצהו מן הבור", ושם ה' חכמה בפיו לפתר חלומות פרעה מה שלא הצליחו כל החרטמים, ובגס ופלא עצום מיד באה ישועתו.

ויש להדגיש דהינו כשמגיע הזמן של הישועה האמתית והסופית, שכן לפעמים מן השמים מראים לאדם כאלו והגיע זמן ישועתו, ופתאום שוב עכוב, שכן זה כמו כן חלק ממהלך התקון של "העכוב" שהזכרנו, ואולי החלק הקשה שבו, שיראה אדם וכאלו ורחמי שמים כבר עליו, ופתאום נהפך הכל לרעה כביכול, אולם כאשר מגיעה השעה של הגאולה האמתית לאדם, אזי כאמור רואה את ישועתו באפן מזרז ופלאי, ואם תתבונן ותבחן דבר זה תראה כמה הוא אמתית...

וכמו ששמעתי פעם מתלמיד חכם גאון וצדיק אחד ומיחד, שאמר לי דע לך כלל גדול בחיים, והוא שיש ג' הנהגות אצל ה' ותברך עם בריותיו, ועל פי זה יוכל האדם לדעת כיצד לנהג.

האחת: כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְאָדָם בְּדָבָר מְסִיָּם הוּא רוֹחֲנִי הוּא גִשְׁמִי - בְּנִקְל וּלְלֹא עֲפוּבִים, יֵשׁ לוֹ לְבַדֵּק מְאֹד הֵאָם מַעֲשֵׂהוּ טוֹב אוֹ לֹא, שֶׁכֵּן עוֹלָמְנוֹ הוּא עוֹלָם שֶׁל "עֲמָל", וְאִם מִשִּׁיג אָדָם דָּבָר כָּל שֶׁהוּא לְלֹא עֲמָל יֵשׁ לוֹ לְבַדֵּק מֵה מְטָמִין לוֹ כִּן כַּח הָרַע.

השנייה: כְּשֶׁלֹּא מִצְלִיחַ הָאָדָם בְּשׂוּם אִפְּו בְּמַעֲשֵׂה מְסִיָּם, וְכֹל הַשְׁתַּדְּלִיּוֹתָיו עוֹלִים בְּתַהוּ זֶה אַחֵר זֶה, וּכְגוֹן בְּאִפְּו שֶׁל פְּרִנְסָה מְסִיָּם, לְהַשִּׁיג דִּירָה וְכִיּוֹצֵא, וְכִן אֲפִלוּ בְּמַעֲשֵׂה טוֹב, וּכְגוֹן שֶׁבְּרִצוֹנוֹ לְפִתַּח יְשִׁיבָה, לְהַקִּים אֲרֻגוֹן חֶסֶד, וְכִיּוֹצֵא, לֹא יִדְחַק אֶת הַשְּׂעָה, וְיִגְנִיחַ מֵהַשְׁתַּדְּלוּתוֹ.

השלישית: כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְאָדָם מִתְחַלֶּה קֶשֶׁה, עֲמָל הוּא וּמִתְיַגֵּעַ, וּבְמִשְׁדָּה הַזְּמַן נַעֲשֵׂה הַדָּבָר קָל, זֶהוּ סִימָן לְאָדָם שֶׁיִּחְזַק בְּמַעֲשֵׂה זֶה, וְכִי זֶהוּ רְצוֹן ה' שֶׁיַּעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה זֶה. וְכִמוֹ שְׂרוּאִים אָנוּ אֵצֶל הַרְבֵּה שֶׁחֲפָצוֹ לְפִתַּח יְשִׁיבָה, כּוֹלֵל, אֲרֻגוֹן חֶסֶד וְכִדּוּמָה, לְהַקִּים בֵּית, וְכִן בְּרוּחָנִיּוֹת, לְלַמֵּד תּוֹרָה, מוֹסָר, מִתְחַלֶּה הִיָּה קֶשֶׁה לָהֶם הַדָּבָר לְמֹאֵד, וּלְבִסוּף נִפְתָּחוּ לָהֶם שְׁעָרֵי הַצְּלָחָה, שְׁעָרֵי חֲכָמָה, זֶהוּ סִימָן לְאָדָם שֶׁצּוֹעֵד הוּא בְּדָרְךְ הַנְּכוֹנָה וְהַרְצוּיָה.

וְחָשׁוּב מְאֹד לְהַזְכִּיר שֶׁכָּל זֶה בְּחֻלְק ה"עֲשֵׂה טוֹב" - אוּלָם בְּחֻלְק ה"סוּר מֵרַע" - כָּאִן צְרִיךְ הָאָדָם לְהִתְעַקֵּשׁ כָּל יָמָיו וְלֹא לְהִרְפוֹת, וְגַם אִם כָּל יָמָיו יִתְקַשֶּׁה לְשִׁבֵר מִדָּה אוֹ תַאֲוָה מְסִימָת, יִמְשִׁיךְ וְלֹא יִרְפֶּה כִי זֶהוּ תִקּוּנוֹ.

כְּמוֹכֵן, ג' הַנְּהַגוֹת שֶׁהַזְכַּרְנוּ הֵנָּם בְּכָלֵלוֹת, אוּלָם לְגוּפוֹ שֶׁל עֵנִין יֵשׁ לְאָדָם לְהִתְיַעַץ עִם חָכָם מְתִי עָלָיו לְחַדֵּל וּמְתִי עָלָיו לְהַמְשִׁיךְ וּלְהִתְעַקֵּשׁ.

7. עובדות להמחשה שהנהגת העיכוב איננה אלא עד זמן התקון

וּלְחֻזֵק יִסוּד הַנִּזְכָּר אֲסַפֵּר מֵה שְׁבַדִּידי הָיָה עֲבֹדוֹת וְיִתְבּוֹנֵן מֵהֶם הָאָדָם עַל עֲצֻמוֹ וְיִרְאֶה שֶׁיִּתְכַּוֵּן וְכִמוֹ כִּן חָוָה הוּא עֲצֻמוֹ חַיּוֹת שֶׁכָּאֵלֶּה.

עֲבֹדָה אַחַת הִיָּה אֲצִלִי בְּעֵנִין הַעֲבֵרַת הַדִּירָה, וְכִן הִיָּה הַמַּעֲשֵׂה.

8. ויריצהו מן הבור - סיפור

כִּי - 12 שָׁנָה גָּרַתִּי בְּדִירָה קֶטְנָה, דִּירָה יְשָׁנָה וְלֹא בְּרִיאָה מְבַחֲיֵנַת רְטִיבוּת, חִיֵּינוּ בָּהּ 8 נְפִשׁוֹת בְּדַחַק, הַחֲלוּנֵינוּ לְחַפֵּשׁ דִּירָה מִתְּאִימָה הוּא בְּגִדְלָה וְהוּא בְּמַחֲרָה, הִיָּה מְאֹד קֶשֶׁה לָנוּ לְמִצָּא דִירָה, וְהַטְּלַטְלָנוּ בְּחַפּוּשׁ מִדִּירָה לְדִירָה לְמִצָּא מִשֶּׁהוּ מִתְּאִים בְּגִדְל וְגַם בְּמַחִיר שֶׁהִיָּה בְּגִדְנוּ, וְכִךְ נִסְחַב הַדָּבָר תִּקּוּפָה אֲרַכָּה, וְעַד

שִׁמְצָאנוּ אֶת הַדִּירָה שְׁאֲנִי מִתְגוֹרֵר בָּהּ הַיּוֹם בְּרוּךְ ה', וְכִשְׁמִצָּאנוּ אֶת הַדִּירָה לְקַח הַרְבֵּה זְמַן לְסִדֵּר אֶת הָעֲנִינִים עִם בַּעַל הַבַּיִת הַמוֹכֵר, וְהַרְבֵּה עֲפוּבִים הַתְּעַפְּבוּנוּ בְּגִלְלַי אֵילוּי כְּמֵה דְבָרִים שֶׁהִתְעַפְּבוּ, וְכִמְעַט פְּחָצִי שָׁנָה לְקַח עַד שֶׁהִתְאַפְּשֵׁר לָנוּ לִפְנֵי לְאוֹתָהּ דִּירָה.

יוֹם קִדְּם קִבְעָתִי עִם מִשְׁאִית שֶׁתְּבוֹא לְקַחְתָּנוּ עִם כָּל חֲפָצֵינוּ מִהַדִּירָה הַקּוֹדֶמֶת לַדִּירָה הַחֲדָשָׁה, וְקִבְעָתִי אִתּוֹ לְמַחֲרָת בְּשַׁעַר 9:00 בְּבִקְרָה, הִלְכָתִי לְהִתְפַּלֵּל בַּנֶּגֶז, כִּי שֶׁחֲשַׁבְתִּי שִׁיְהִיָּה לִי זְמַן לְסִדֵּר אֶת הַסְּדוּרִים הָאַחֲרוֹנִים לִפְנֵי שֶׁנַּעֲלֶה אֶת הַחֲפָצִים לְמִשְׁאִית.

חִזְרָה אֲנִי מִקִּדְּם מִיָּד לְאַחַר הַתְּפִלָּה בַּנֶּגֶז, וְמָה רוֹאֶה אֲנִי? מִחֲצָה מִהַחֲפָצִים כָּבֵד בְּמִשְׁאִית, וּמִחֲצִיתָם כָּבֵד בְּרִחוּב שְׁעוּמִדִּים לְהַעֲלוֹתָם לְמִשְׁאִית, וְאִשְׁתִּי וְהַיְלָדִים בְּקִשֵׁי קָמוּ מִשְׁנָתָם, לְבוֹשִׁים בְּמַלְבוּשֵׁי הַלֵּילָה חֲפוּזִים וּמְבֹהָלִים לְהִסְפִּיק בְּקֶצֶב הַמְּסַחֵר שֶׁל אוֹתָם סְבָלִים שְׁלוֹחֲצִים וְדוֹחֲקִים בָּהֶם לֵאמֹר: קוֹמוּ צְאוּ...

הַתְּבוֹנְנָתִי! כִּי כִּי הַרְבֵּה חֲדָשִׁים עֲכָבְנִי הַבוֹרָא עַד הַרְגַע הַמִּיחָל שֶׁל הַעֲבֵרַת הַדִּירָה, וְכִי לֹא יָכֹל לְעַכְבְּנִי עוֹד 2 שָׁעוֹת עַל מְנַת לְצֵאת בְּנִיחוּתָא?

אוֹלָם הַבְּנֵתִי מָה רוֹמֵז לִי כָּאֵן הַבוֹרָא, וְהוּא עוֹלָמְנוּ הוּא עוֹלָם שֶׁל תְּקוּן "הָעֲפוּבִים", אוֹלָם כְּשֶׁמִּגִּיעַ זְמַן הַיְשׁוּעָה, הַכֹּל נַעֲשֶׂה מִיָּד...

וּלְבָאֵר אֶת הַכּוֹנֵה שֶׁבְּהִנְהַגְתָּ ה' שְׁכֹזוּ, וְהוּא שָׁכַן הַיָּאֵד יַדַּע הָאֲדָם שֶׁכָּל הָעֲפוּבִים שֶׁהָיוּ לוֹ עַד בּוֹא זְמַן יְשׁוּעָתוֹ הֵנָּס מֵאֵת ה' וְלֹא מִצַּד הַטֵּבַע וְהַמְקָרָה, הֲלֵא בְּכַף שְׁכַאֲשֵׁר מִגִּיעַ זְמַן הַיְשׁוּעָה הַכֹּל נַעֲשֶׂה בְּמַהֲרָה וּבְחִפְזוֹ, וְאִזּוֹ מִתְּבוֹנֵן הָאֲדָם, מָה זֹאת עֲשֶׂה לִי אֱלֹקִים לְמַהֵר וּלְזָרוּ בְּחִפְזוֹן אֶת יְשׁוּעָתִי, בְּהִכָּרַח שֶׁכָּל הָעֲפוּבִים שֶׁהָיוּ עַד עַתָּה יָד ה' הִמָּה, וְהַעֲבָדָא שֶׁהִנֵּה כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַן יְשׁוּעָתִי נַעֲשֶׂה הַדְּבָר תַּכְף וּמִיָּד וְלֹא מִתְּעַכְבָּת הַיְשׁוּעָה וְאֶפְלוּ לֹא לְרַגַע אֶחָד, וְכִמוֹ שֶׁכֵּן לְמַדּוּ עִם יִשְׂרָאֵל בְּחִפְזוֹן יְצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם וְיוֹסֵף בְּחִפְזוֹן יְצִיאָתוֹ מִן הַבוֹר, לֵאמֹר, זֶהוּ הַסִּימָן שֶׁמָּה שֶׁהִתְעַפְּבוּנוּ עַד עַתָּה הָיָה בְּהַשְׁגָּחַת ה' לְצַרְךָ תְּקוּנָנוּ, וְהַעֲבָדָא שְׁכַאֲשֵׁר מִגִּיעַ זְמַן הַיְשׁוּעָה לֹא מִמִּתִּין הַבוֹרָא אֶפְלוּ רַגַע, מָה שָׂאִין כֵּן אִם גַּם בְּזְמַן הַיְשׁוּעָה הָיָה עֲפוּבִים לֹא הָיָה לְמוֹד וְסִימָן עַל עֲפוּבֵי הַגְּלוּת שֶׁהָיָה בְּהַשְׁגָּחָה, וְהִבֵּן.

סְפוּר נוֹסֵף שָׁבוּ רְאִיתִי אֶת הָעֲקָרוֹן הַנִּי"ל שֶׁמִּתְחַלֵּה הַכֹּל נַעֲשֶׂה בְּעֲפוּבֵי, וּבִיּוֹתֵר בְּדְבָרִים שֶׁבְּקִדְשָׁה וְרַק כְּאֲשֶׁר מִגִּיעַ זְמַן הַיְשׁוּעָה הַכֹּל נַעֲשֶׂה בְּמַהֲרָה וְהוּא בְּעִנְיֵן הַדְּפֹסֶת וְהַפְּצַת סְפָרֵי שְׁזַכְנֵי ה' לְחֵבֵר וְלְהוֹצִיא לְאוֹר.

סְפָרֵי הַרְאִשׁוֹן שֶׁהוֹצֵאתִי נִקְרָא "אֲמוּנַת יִשְׂרָאֵל". לְקַח לִי לְחֵבֵרוֹ בְּמִשְׁךָ כְּשֶׁנָּה בְּעֶרְךָ, כֹּל פֶּעַם הוֹסֵפְתִי חֶמֶר הַמְחֻזָּק בְּאֲמוּנָה, לְאַחַר שֶׁגִּמְרָתִי לְעֶרְךָ אֶת סְפָרִי, הַחֲזַקְתִּי אוֹתוֹ בְּבֵיתִי בְּמִשְׁךָ כְּשֶׁנִּתְּנִים מִבְּלִי לְנֹגַע בּוֹ, שֶׁכֵּן הָיָה זֶה סְפָרֵי הַרְאִשׁוֹן, וְהַרְבֵּה הַתְּלַבְּטִיּוֹת הָיוּ לִי לִפְנֵי הוֹצָאתוֹ, הָאֵם בְּכֹל לְהוֹצִיא אוֹתוֹ וְהָיוּ לִי צְדָדִים לְכָאֵן וּלְכָאֵן וְכֹךָ הַתְּעַבְּבֵי הַדְּבָר בְּמִשְׁךָ כְּשֶׁנִּתְּנִים.

ולא אֶכְחַד מְלוֹמֵר שֶׁמֵרַב הַהִתְלַבְּטוּת וְהַשְׁקוּלִים שֶׁהִטְרִידוּנִי מֵאֵד לְהוֹצִיא אוֹ
שֶׁלֹא לְהוֹצִיא אֶת סִפְרִי - כְּמַעַט וְהַחֲלֻטִּי לְגַנּוֹ הַכְּתָב יָד שְׁלִי וּבְכֶד לְהִתְפַּטֵּר מֵהֶם,
עַל מְנַת לְחַסֵּף מִמֶּנִּי אֶת הַהִטְרָדוֹת.

לְאַחַר שְׁנָתַיִם הַחֲלֻטִּי בְּסִיעָתָא דְשִׁמְיָא שְׁאַנִּי מוֹצִיאֵנִי לְאוֹר, הַסֵּפֶר הִזֶּה בְּכַתֵּב
יְדִי, חִפְשִׁתִּי קִלְדָן לְחֻשׁוֹב לְהַזְכִּיר שֶׁבְזִמָּן הָהוּא - לְפָנַי כְּעֹשְׂרִים שָׁנָה - לֹא הָיוּ כָּל
כֶּד מְצוּיִים קִלְדָּנִים בְּשַׁפֵּעַ כְּמוֹ הַיּוֹם, וְגַם הַטְּכְנוֹלוֹגְיָה בְּמַחְשָׁבִים לֹא הִיְתָה
מִפְתַּחַת כְּמוֹ הַיּוֹם].

אוֹתוֹ קִלְדָן שֶׁמְצַאֲתִי הִזֶּה מִפְרָסָם וּמִמְלָא, הִלְכֵתִי אֵלָיו עִם סִפְרִי, וְשִׁאלַתִּיו מֵתִי
יְסִיִּם מִלְּאֲכָתוֹ וְהִשִּׁיב לִי: תוֹדָה חֲדָשׁ.

בְּאֲתִי לְאַחַר חֲדָשׁ, וְהַקִּלְדָן אֵף לֹא הִתְחִיל לְרְאוֹת אֶת הַחֹמֶר שֶׁבְּסִפְרִי. בְּקִשְׁתִּיו
שִׁיזְדָּרוּ, הַבְּטִיחְנִי שֶׁבְּעוֹד חֲדָשׁ יִהְיֶה הַסֵּפֶר מוּכָן, בְּאֲתִי לְאַחַר חֲדָשׁ וְשׁוֹב הַקִּלְדָן
לֹא פָתַח אֶפְלוֹ אֶת סִפְרִי וְכֶד נִמְשָׁף הַדְּבָר כְּחֻצִי שָׁנָה... וְעוֹד שֶׁהִדְרָף עַד אֵלָיו הִיְתָה
רְחוּקָה מִבֵּיתִי, וְכְמַעַט כָּל יוֹם הִיְתִי הוֹלֵךְ אֶצְלוֹ שִׁיזְדָּרוּ וַיִּתְחִיל בְּמִלְּאֲכָתוֹ,
וְהִלְכֵתִי אֵלָיו הִיְתָה בְּרִגְלִי, וְלִפְעָמִים הִזֶּה יְהוּדִי טוֹב שֶׁלּוֹקַח אוֹתִי בְּאוֹפְנוֹעַ שְׁלוֹ,
וְעָשָׂה לִי בְּזָה חֶסֶד גָּדוֹל.

לְאַחַר חֻצִי שָׁנָה בְּאֲתִי אֵלָיו כְּדָרְכֵי לְזָרוֹ בְּמִלְּאֲכָה, וְהִנֵּה אֵין אֵף אֶחָד בְּבֵיתוֹ שֶׁל
הַקִּלְדָן, הַתְּבַרֵר שֶׁהוּא עֶבֶר דִּירָה... מִבְּלִי לְהוֹדִיעֵנִי, וְאֵף שֶׁהִיְתִי אֶצְלוֹ יוֹם אוֹ
יוֹמִים קָדָם... שִׁאֲלַתִּי לְעוֹבְרֵי דָרְכִים אֵיךְ הַקִּלְדָן? וְהִשִּׁיבוּ שֶׁעֶבֶר דִּירָה כָּאֵן כְּמָה
רְחוּבוֹת בְּסָמוּךְ, נִגְשִׁתִּי אֵלָיו בְּתִמְיָהָה עַל הָעֵלְמוֹ, הַתְּנַצֵּל, וְשׁוֹב הַתְּחִילָה תְּקוּפָה
שֶׁל עֶפּוֹבִים, עוֹד לֹא פָתַחְתִּי אֶת כָּל הַחֲבִילוֹת שֶׁל הָעֶבְרַת הַדִּירָה... אֲנִי טְרוּד
עִכְשָׁו... אֲשֶׁתִּי לֹא מְרַגֵּשָׁה טוֹב... וְכֶד נִסְחַב עוֹד חֲדָשׁ.

לְאַחַר חֲדָשׁ בְּאֲתִי אֵלָיו כְּדָרְכֵי, וְשׁוֹב נִעְלַם הַקִּלְדָן, וְאֵין אֵף אֶחָד בְּבֵיתִי, וְשׁוֹב
שִׁאֲלַתִּי לְעוֹבְרֵי דָרְכִים אֵיךְ הַקִּלְדָן? הִשִּׁיבוּנִי שֶׁמֵּעַנּוּ שְׁמוּעָה שֶׁהוּא עֶבֶר
מִירוּשָׁלַיִם לְעִיר אַחֲרָת... וְכֶד נִשְׁאַרְתִּי מְעַכָּב מִבְּלִי לְדַעַת אֵיךְ הַקִּלְדָן, אֵין לִי
כְּתָבֵת אֵיךְ הוּא בְּעִיר הָאַחֲרָת, וְלֹא יָדַעְתִּי אֶת נַפְשִׁי מִצַּעַר אַחַר שֶׁכָּל הַחֹמֶר שֶׁל
הַכְּתָב יָד נִמְצָא אֶצְלוֹ.

אֶחָד מִיְדִידֵי, שִׁיָּדַע מִצַּעְרִי, אָמַר לִי, בֹּא נִסַּע לְאוֹתָהּ הָעִיר, מִן הַסֵּתֶם הוּא דָר
בְּשִׁכּוּנָה הַחֲרָדִית הַחֲדָשָׁה, נִסַּע לָשֶׁם וְנִשְׁאַל אֵלָיו.

נִסַּעְנוּ, רְאִינוּ שָׁם יְלָדִים מְשַׁחֲקִים בְּמִגְרֵשׁ, שֶׁאֲלָנוּ הָאֵם בָּאָה לְכָאן מִשְׁפָּחָה בְּשֵׁם
פְּלוֹנִי לְדוֹר בְּיָמֵים הַקְּרוּבִים, וּמִיָּד הִצְבִּיעוּ לִי עַל דִּירָה פְּלוֹנִית, עָלִינוּ לְדִירָה וּבַעַל
הַבֵּית הַקִּלְדָן בְּכָבוֹדוֹ וּבְעֶצְמוֹ פּוֹתַח לָנוּ אֶת דְּלִתוֹת בֵּיתוֹ, מִתְּנַצֵּל הוּא עַל הָעֵלְמוֹ,
וּמִבְטִיחַ שֶׁבְּעוֹד חֲדָשׁ יְסִיִּם אֶת הַמְּלָאֲכָה, וְאֶכֶן הַחֵל הוּא בְּמִלְּאֲכָה לְאֵטוֹ, וְגִמְרָה
לְאַחַר זָמַן מְמֻשָּׁף, לְקַחְתִּי מִיָּדוֹ אֶת הַחֹמֶר הַמְּקַלֵּד, וְאֵז הַכִּיר לִי אוֹתוֹ קִלְדָן בֵּית
דְּפוּס שֶׁהוּא הַמְּלִיץ עָלָיו, וְכִנְרָאָה שֶׁהַמְּלִצוֹת שֶׁהַמְּלִיץ לִי הוּא עַל בֵּית הַדְּפוּס

היו בדיוק כמו ההמלצות ששמעתי על אותו קלדן... ושוב סחבת ועפובים עם בעל הדפוס, ואחרי זמן, ואחרי שנוי דברים ממה שקבענו - ויחלף את משפחתי... יצא ברוך ה' הספר לאור...

הספר השני והשלישי ועד החמישי כבר היה הרבה יותר קל יחסית כלפי הספר הראשון אולם עדין היו עפובים רבים, הרבה הוצאות כספיות, הפצה באפן פרטי שהפצתי את ספרי, ועל פי רב לא קבלתי את תמורת הספרים במלאם מחמת הפזיז והאי סדר, אולם עם כל זה עשיתי את זה בחפץ לב בשמחה גדולה ובהתלהבות עצומה, אחר שראיתי ברוך ה' את התגובות והחזוקים שמתחזקים אנשים מספרי, וזה מה שנתן לי כח להתעלם מכל הקשיים והעפובים.

לאחר שעמלתי על חמשה ספרי הראשונים, אז, וארבות השמים נפתחו בשפע גדול לבקש את ספרי במאות ואלפים, בשקיקה ובמהירות, והדבר החל בכך שכבוד הרה"ג אמנון יצחק שליט"א נתנדע לספרי, ובקש מהם הזמנה של מאות ואלפים, ולאחר מכן ערך מבצע של 125,000 מחמשת ספרי, ואף הסריטו זאת בסרט בארגון "שופר" את מבצע זה שהיו בו כמה משאיות של ספרים. וכך מני אז הפרתי את ידי הנעלה והנכבד ר' פנחס ראובן הי"ו שנתם בעין יפה למבצע הנזכר, ומאז ועד היום הזה נשאו לבו בנדיבות וברחב לבב לקחת עליו פאשר ישא האומן להדפיס את כל ספרי שהוצאתי לאחר מכן ולהפיצם באפן נפלא יוצא מן הכלל, וכן כל הספרים שהוצאתי אחר כך היו במהירות גדולה, שכן הזמין לי הבו"ר בעלי מלאכה זריזים ונאמנים שעשו מלאכתם בזריזות ובהצלחה. ומני אז ברוך ה' אצה לי המלאכה ללא הפסקה קרוב לעשרים שנה מבלי הפסקה הדפסה והפצה... הן מספרים חדשים שזכני ה' להוציא ויהי רצון שיזכני עוד, והן מספרים ישנים שאזלו להדפיסם מחדש.

ועד כפי כך היום מאיץ בי המוציא לאור לאמר: כלה מלאכתך... יש נגר... הכריכות מוכנות... והם שמזרזים אותי לסים מלאכתי על מנת כמה שיותר מהר להוציא את הספרים ממכבש הדפוס להפצה, וברוך ה' עדין לא תמה המלאכה בברכתה, ובעקר בהשפעתה לחזק לקרב, לעודד ולהחכים את החפצים לשמע דבר ה'.

וחיב אני להדגיש שהרבייתי בתפלה לה' הרבה בשעות הלילה והיום לבו"ר שפתח לי השערים, ושתבא לי הישועה האמתית בספרי אלו אחר שרצוני באמת להפיצם על מנת לחזק ולעודד את אחי בית ישראל.

וכאמור הוא בדוק ומנסה, שמתחלה קדם שתבוא הישועה האמתית ישנם עפובים רבים, וכשמגיע הזמן של הישועה האמתית שהיא באמת לתועלת האדם והעולם - אזי נפתחים שערי שמים והכל נעשה במהירות, וכאמור בעין עולמנו זה שבכללות ההנהגה בו מעכבת לעמת עולם המתקן שיהא לעתיד שאז יבוא הכל בזריזות ובמנוחה.

והנהגת ה' בדרך זו הוא פאמור להורות שגם העכוב הנה מאת ה' ולא מסבות מקריות וטבעיות, והראיה המוחצת לכך, שהנה פאשר מגיע זמן הישועה הכל נעשה מנד ובזריות ללא עכובים כלל, לומר לך הבן. זה שזרז עתה הוא זה שעכב עד עתה.

ושמעתי בשם הגאון הגדול רבי משה צדקה שליט"א ראש ישיבת פורת יוסף שאמר פיוצא בדברינו, שהנה מצינו אצל אליעזר עבד אברהם שכאשר נמצאת האשה המליצת ליצחק קפצה לו הדרך לאליעזר, לומר לך שהעכובים המה עד שנמצא השדוד, אולם לאחר שנמצא השדוד שמן השמים הסכימו עליו הכל נעשה בקפיצת הדרך וכנאמר (בראשית כד, נו) : "אל תאחרו אתי וה' הצליח דרכי" אומר אליעזר ללבו ובתואל, אם רואים אנו פה את הצלחת ה' בדרך זו, אין לאחרה ולעכבה. דהינו אומר להם אליעזר: כשם שהקב"ה מזרז את הוצאתה לפעל של ההצלחה כשהגיע זמנה, כך אין לכם רשות למשך ולעכב.

ספורים מעין אלו שספרתי נתן יהא לשמעם לאין ספור מבעלי נסיון, ראשי ישיבות, ראשי כוללים, מנהלי תלמודי תורה, סמינרים, מנהלי ארגונים של צדקה וחסד וכיוצא, שעשו מעשיהם לשם שמים, כלם פה אחד מספרים, כל אחד וספורו על העכובים הרבים שהיו להם בתחלת דרכם, והיאך לאחר מכן נפתחו להם שערי ברכה.

וספורים שכאלו ישמעו לרב גם מאנשים שנושעו בישועה פרטית, בזווגם, ברכישת ביתם, בבריאותם, וכיוצא, שכאשר הגיעה הישועה האמתית, נסתלקו כל העכובים, ובקפיצת הדרך נתישרו כל המעקשים, ובנחות ובנקל הגיעו לתוחלת ולשאיפת לבם.

9. עד היכן מתגללים העיכובים

משה נשאל מידידו אהרן, מה שלומך? משיב משה, לא הכי טוב, היום קמתי בבקר עם פאבי שנים חזקים, ועד עתה הכאבים ממשיכים, מלבד בבקר בשעה 10:00 נטלתי כדור הרגעה והועיל עד השעה 12:00, עתה חזרו הכאבים וכנראה שאצטרך לטל כדור נוסף... בצהרנים שוב נוטל משה כדור המרגיעו מהשעה: 2:00 - 4:00

לכאורה מה חסרון אמונה יש בדבורים שכאלו, בנסחה כזו רגילים לדבר רב ככל בני האדם כולל המאמינים, אולם אם נתבונן נשפיל להבין היאך ראוי ליהודי מאמין לעקב אחר הנהגת ה' עמו הגם שראית כשגרתית ביותר.

ובכן הבה ונראה מה קרה כאן מצד ההשגחה עם משה הסובל מכאב שנים.

מִשָּׁה יֵשֶׁן עַל מִטָּתוֹ, וּמֵדַת הַדִּין מְקַטְרָגֶת לְהַצְדִּיק יִסּוּרִים עַל מִשָּׁה, הַקְטָרוּג מִתְקַבֵּל, וְנִגְזָר עַל מִשָּׁה שְׂיָקוּם עִם כְּאֲבֵי שָׁנִים, אִוְלָם מֵדַת הַרְחָמִים הַתְּעַרְבָה בְּנִדּוֹן, וְנִעְתְּרוּ מִן הַשְּׂמִים לְמֵדַת הַרְחָמִים, לִתְּוֹן הַפּוּגָה לְמִשָּׁה מְכַאֲבֵי הַשָּׁנִים בֵּין הַשָּׁעוֹת 10:00 - 12:00, וּבֵין הַשָּׁעוֹת 2:00 - 4:00.

מִשָּׁה קָם בַּבֶּקֶר מִתְעוֹרָר מְכַאֲבִים עֲזִים בְּשָׁנָיו, שׁוֹתֵה מִשָּׁהוּ, בְּקִשֵּׁי הוֹלֵךְ לְהַתְּפַלֵּל, מְגִיעַ הַשָּׁעָה 8:00 בַּבֶּקֶר מִשָּׁה מִתְּלַבֵּט - אֶקַח כְּדוֹר אִו לֹא אֶקַח... אֶפְשָׁר הַכְּאֲבִים יַעֲבְרוּ... מִמֵּתִין הוּא עַד הַשָּׁעָה 9:00, בְּשָׁעָה 9:00 מִחְלִיט הוּא לְקַחַת כְּדוֹר, מְחַפֵּשׁ כְּדוֹר בְּבֵיתוֹ וְאִינוֹ מוֹצֵא, מְחַפֵּשׁ וּמְחַפֵּשׁ וְאִינוֹ מוֹצֵא, בֵּינְתִים מְגִיעַ הַשָּׁעָה 9:30. בְּלִית בְּרָרָה הוֹלֵךְ הוּא לְבֵית מְרַקַחַת, בֵּית הַמְּרַקַחַת סְגוּרָה..., מִמֵּתִין הוּא בְּחוּץ עוֹד כְּמָה דְקוֹת לְפָנָי 10:00, וְאִז קוֹנֵה אֶת הַכְּדוֹרִים, בְּשָׁעָה 10:00 בְּדִיוק בּוֹלַע כְּדוֹר, וְאִז רַק מִתְחִיל לְחוּשׁ הַרְגָּעָה מְכַאֲבֵי לְמִשָּׁה 2 שָׁעוֹת עַד הַשָּׁעָה 12:00, לְאַחַר מִכֵּן חוֹזְרִים הַכְּאֲבִים, מִמֵּתִין וּמְהַסֵּס מִשָּׁה מְלַקַחַת עוֹד כְּדוֹר עַד הַשָּׁעָה 2:00 וְאִז מִחְלִיט הוּא: לּוֹקַח אֲנִי כְּדוֹר נוֹסֵף, וְשׁוֹב נְרַגְעִים כְּאֲבֵי עַד לְשָׁעָה 4:00 בְּדִיוק.

הָרִי שֶׁהַהֲתְּלַבְּטוֹת וְעַכּוּב הַהֲחֻלְטָה, וְעַכּוּב פְּתִיחַת הַבֵּית מְרַקַחַת הַכֹּל הוּא כְּדִי לְקַיֵּם גְּזֵרַת שְׂמִים שְׁגֻזָּרָה אִי אֵלּו שָׁעוֹת יְהֵא הַסְּבָל, וְאִי אֵלּו שָׁעוֹת יְהֵא הַהַפּוּגָה מִהַסְּבָל.

10. ג' תועליות להנהגת "העיכוב"

וְעַתָּה נִבְאָר הַג' תּוֹעֲלִיּוֹת שְׂיִשְׁנָם בְּתַקּוֹן זֶה שֶׁל הָעַכּוּב וְהַמְּתַנָּה וְהֵיֵאָד בּוֹ תְּלוּי וּמִיֵּסֵד תַּקּוֹן וְשִׁלְמוֹת הָאָדָם.

הַאֲחַת: מִבְּחֵן הָאֱמוּנָה.

עֶקֶר הָאֱמוּנָה לֹא זֶה בְּלִבְד שְׂיִדַע הָאָדָם שְׂיֵשׁ בּוֹרָא לְעוֹלָם, וְכִי הוּא בְּרָאוּ וַיִּצְרוּ, שְׂכֵן בְּאֱמוּנָה זֶה גַם הַגּוֹיִים מְאֲמִינִים, וְכַנְּאָמָר (תהלים קיג, א): מִמְזָרַח שְׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהַלֵּל שֵׁם ה' רַם עַל כָּל גּוֹיִם ה'.

עֶקֶר הָאֱמוּנָה אֲצֵל הָאִישׁ הַיְּהוּדִי צָרִיךְ שֶׁתֵּהֵא בְּכַמָּה פְּרָטִים נוֹסְפִים, וְהֵמָּה:

1. הַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה.

2. הַכֹּל בְּצַדִּיק.

3. הַכֹּל לְטוֹבָה.

4. הכל מאהבה.

דהיננו שְׁכַל הַנַּעֲשֶׂה אֶתוֹ מִהַפְּרָטִים הַמְּכַרְיָעִים בְּחַיֵּי הָאָדָם, וְעַד הַפְּרָטִים הַשְּׂגָרְתִּיִּים בְּיוֹתֵר וְכִמוֹ: פּוֹקֵחַ עוֹרִים, זוֹקֵף כְּפוֹפִים, וְכִיּוֹצֵא כָּל תְּנוּעַת אֵיבָרֵי הָאָדָם וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה כָּל הַצְּלֻחוֹתָיו וְכַשְּׁלוֹנוֹתָיו בְּכָל עֲנִינֵי חַיָּו תְּלוּיִים הִמָּה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וְכָל הַנַּעֲשֶׂה עִמּוֹ הַכֹּל בְּצִדֵק וּבְמִשְׁפָּט מְדִיק לְפִי מַעֲשָׂיו, וְהַכֹּל לְטוֹבָתוֹ הָאִישִׁית בְּלִבָּד, וְהַכֹּל נַעֲשֶׂה מֵאַהֲבַת הַבוֹרָא לְאָדָם, דְּהֵינּוּ גַם כְּשֶׁמַּעֲנִישׁ הַבוֹרָא לְאָדָם, עוֹשֶׂה זֹאת מִתּוֹךְ אַהֲבָה, כּוֹאֵב הוּא אֶת כָּאֵב הָאָדָם וְצִעְרוֹ וְכִנְאָמֵר (וישעיה סג, ט): בְּכָל צָרְתָם לוֹ צָר, חָרַד הוּא כְּבִיכּוֹל לְגוֹרְלוֹ שֶׁל הָאָדָם שֶׁיִּצְלִיחַ בְּיַעֲוִדוֹ וְיִזְכֶּה לְכָל הַטּוֹב הַצָּפוּן לוֹ לְעֵתִיד לְבוֹא.

וְלָכֵן לֹא נִמְנַע הַבוֹרָא מִלְּיַסֵּר לְאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהַכֹּל מִתּוֹךְ אַהֲבָה עַל מְנַת שְׂלֵא וְפִסִּיד אֶת הַטּוֹב הַצָּפוּן לוֹ, וְכִמוֹ שֶׁנִּבְאָר לְקַמֵּן בְּאַרְיִכוֹת.

כִּי שֶׁהָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה בָּא לְתַפְקִיד שֶׁהוּא עֲבוֹדַת ה' וְעִמִּידָה בְּנִסְיוֹנוֹת שֶׁיִּנְסֶהוּ ה', וְכִמוֹ שֶׁמִּבְאָר בְּמִסְלַת יְשָׁרִים בְּתַחֲלָתוֹ (פ"א) בְּהִרְחָבָה וְהֶאֱרַכְנוּ בְּזֶה בְּסִפְרֵנוּ "אַהֲבַתִּי אֶתְכֶם".

וְעַקֵּר הַנִּסְיוֹן הוּא נִסְיוֹן הָאִמוּנָה, לְבַחֵן אֶת הָאָדָם עַד כַּמָּה נוֹתֵן הוּא אִמּוֹן מְלֵא בְּה' וְאֵינּוּ מְהַרְהֵר אַחֲרָיו, שֶׁזֶּהוּ בְּעֵצָם מִטְּרַת הַנִּסְיוֹנוֹת שֶׁנִּתְנָסוּ בָּהֶם הָאֲבוֹת הַקְּדוֹשִׁים, אֲבָרְהָם וְיִצְחָק - בְּנִסְיוֹן הָעֵקֶדָה, יַעֲקֹב - בְּכָל הָאֲרוּעִים שֶׁחָלְפוּ עָלָיו, וְכִמוֹ כֵּן כָּל הַצְּדִיקִים שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת וְעַד כָּל הָאָדָם בְּפְרָטוֹת. שֶׁכֵּן אֵין מִטְּרַת ה' לְעֻנּוֹת בֶּן אָדָם לֹא מִטְּרָה שֶׁתֵּהָא לְטוֹבָתוֹ, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה אֶת הַצְּדִיקִים, אֲלֵא מִטְּרָתוֹ לְהַעֲמִידָם בְּמִבְחָן עַל מְנַת לְהַרְבוֹת שְׂכָרָם וְלְהַבִּיאֵם עַל יַעֲוִדָם וּשְׁלֵמוֹתָם הַתְּלוּי בְּשְׁלֵמוֹת אִמוּנָתָם בּוֹ, וְשֶׁבְּשִׁבִיל כִּי יִזְכּוּ לְכָל הַטּוֹב שֶׁצָּפוּן לָהֶם, וְכִנְאָמֵר (תהילים יא, ה) ה' צְדִיק יִבְחֵן, וּמִטְּרַת הַמִּבְחָן כִּי לְהַרִים אֶת הַצְּדִיק וּלְגַדְלוֹ וּלְתַן לוֹ הַטּוֹב הַצָּפוּן לוֹ, וְכִנְאָמֵר (תהילים לא, כ): "מָה רַב טוֹבָד אֲשֶׁר צִפְנָת לִירֵאָיו".

וְלָכֵן תִּקְוִינֵנוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא הָעֲפוּבִים וְהָאֲכֻזָּבוֹת מִתּוֹחֲלִיּוֹת וּשְׂאִיפּוֹת שֶׁאֵנּוּ חֲפָצִים בָּהֶם, וּבְזֹאת אֵנּוּ נִבְחָנִים, עַד כַּמָּה נֶאֱמָן עָלֵינוּ הַבוֹרָא שֶׁבְּעֵפְכָתוֹ אֶת יְשׁוּעָתָנוּ מִתְּכַוֵּן הוּא לְטוֹבָתָנוּ בְּלִבָּד, וְלְהַבִּיאֵנוּ לְיַעֲוִדָנוּ וּלְתַכְלִיתָנוּ.

וְכָל שֶׁאֵנּוּ מְבִטְלִים רְצוֹנֵנוּ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, וּמִמְתִּינִים אֵנּוּ לִישׁוּעָתוֹ בְּסִבְלָנוֹת וּבְאַרְךָ רוּחַ מְבִלִי לְהַטִּיחַ דְּבָרִים כְּנִגְדוֹ חֲלִילָה, שׁוֹתֵקִים וְדוֹמְמִים אֵנּוּ בְּשִׁתִּיקָה וְדוּמְיָה בְּפִינּוּ וּבְלִבָּנּוּ כִּי בְּזֶה מִשְׁלִימִים אֵנּוּ אֶת שְׁלֵמוֹת תִּקְוִינֵנוּ.

נִתְאַר לְעֲצָמֵנוּ, אָדָם חֲפֵץ לְמַצֵּא שְׂדוּף מִתְּאִים לְעֲצָמוֹ אוֹ לְבָנוֹ אוֹ לְבֵתוֹ, וְהַשְּׂדוּף הַמִּתְּאִים מִתְּעַכֵּב, וְלֹא רַק מִתְּעַכֵּב אֲלֵא עֲפוּב זֶה כְּרוּף בְּהִרְבָּה אֲכֻזָּבוֹת, שֶׁכֵּן נִפְגָּשׁ הוּא כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, וּמִבֵּין הַהַצְּעוֹת יִשְׁנֵם כָּאֵלוֹ שֶׁהוּא חֲפֵץ בָּהֶן מְאֹד, וְהוּא אֵינֶם חֲפָצִים בּוֹ וְכִיּוֹצֵא, וְחוֹזֵר הוּא מְאֻכָּזֵב שְׁבוּר וּמְדַכָּא בְּנִפְשׁוֹ.

כמה פת וגבורה צריך זה כדי לבטל רצונו מפני רצון ה', לא לזעף ולא לזעם, להכניע לרצון ה' בשמחה ולהסכים לעפוב ולהמתנה. ואכן זה שנוהג כך, כמה תקונו נעשה בשלמות ובאפן הזריז והיעיל ביותר הרבה יותר מאלו הנה מוצא זיוגו, דהינו, אף שהמוצא זיוגו ונושא אשה הנו עולה במעלה, שכן הנשוי הוא משלם הרבה יותר מהריוק. אולם הרבה יותר שלמות משיג האדם בהיותו במצב זה של ריקותו ובאפן האמור, שמבטל רצונו לרצון ה' להשאיר במצבו זה מבלי להרהר על ה', ומסכים הוא בלב שלם על העפבה וההמתנה שנצרך הוא לסבלה ולקבלה בתמימות.

שכן עם הקב"ה יש להיות תמים, וכמובא בגמרא (חולין ז'): "אדם ובהמה תושיע ה'" - אלו בני אדם שהמה ערומים בדעת, ומתממים עצמם כבהמה עם הקב"ה. אותם - תושיע ה'.

בהסכמת עפבה זו מהנה האדם תקונו לעצמו, תקונו לחטא אדם הראשון, ותקונו העולמות ועוד כמבאר בדברי האריז"ל.

ולקמן נבאר, שהסגלה הגדולה ביותר לקצר את ההמתנה ואת העפוב, היא בזה גופא שהאדם מבטל את הלוח זמנים שלו, ומתבטל ללוח הזמנים של הבורא. כלומר, אכן, משתדל הוא, מתפלל הוא לה' שיושיעו, אולם תפלתו איננה בגדר "עיון תפלה" המזכר לשליכה בחז"ל (שבת קכז ע"א), והינו שמתפלל האדם לה' ומצטרף לתפלתו "לוח זמנים" משלו לקבלת תפלתו, אלא בטל הוא ללוח זמנים שיהפך בה הבורא. ואז זה גופא הסגלה לקצר את שהות ההמתנה והעפוב, ורק שיהא זה בלב שלם, שמכל לבו יסיח דעתו מלוח הזמנים שלו ויפקיד עצמו ביד ה'. ונאריך בזה עוד לקמן בסיעפתא דשמאי.

תועלת שניה - הכרה באפסיות האדם

תועלת שניה שיש בכך שתקונו יהא במהלך של "מעפבות" דוקא, להכיר באפסיות האדם, שכן בכך יראה האדם כמה הוא אפסי בכחו, בהכמתו, וביכולתו, שכן יראה שלפי תכניותיו הנה כבר צריך להיות כך או כך, והנה כל תוחליותיו נכזבו, ואין ביכולתו לעשות מאומה בפני המעצורים והמניעות שעומדים לפניו, בכך יבין היאך עלת כל העלות וסבת כל הסבות הוא אך ורק הבורא, ורק כשהוא יחליט על זמן ישועתו זהו מה שיקבע את המציאות.

תועלת שלישית - להכיר באפסיות העולם

תועלת שלישית שהיא הלא עקר ויסוד ביהדות, שהעולם הזה אינו אלא פרוזדור בפני העולם הבא, וכל ביאתנו לעולם הזה אינה אלא לשם הכשרתנו לקבל עולם נצחי בענג נצחי מתוך גבורה ונצחון שנגנח את יצרנו ולא מתוך "נהמא דכסופא" - לחם של בושה, והיאך נוכיח לעצמנו הכרה זו? הלא בכך שיראה האדם מה בין עולם לא מתקן לעולם מתקן, וכמו שפרוזדור שמהלך בו האדם כדי לנכס

לטרקליו אין לאַדס אַת הנוחיות שֶׁבִּטְרַקליו, שֶׁפֶן אינו אֶלָּא רק מעבֵּר, פֶּן שֶׁבְּמַעֲבֹוֹת שֶׁבְּצָרְכֵי חַיֵּינוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה יָבִין הָאָדָם שֶׁעוֹלָמְנוּ זֶה אֵינְנוּ תַּכְלִיתִי, אֶלָּא זְמַנִּי, וְלֹא יִתְכַּן שְׁנוֹלֵד הָאָדָם לְצַרְדָּ עוֹלָם הַזֶּה שֶׁבוּ מְשִׁיג אֶת צָרְכֵינוּ בְּעֵמֶל וּבִטְרַח, וּבְתוֹחֲלוֹת נִכְזָבוֹת, הַרְבֵּה עֲגָמַת נֶפֶשׁ, לְעֵמַת עוֹלָם הַעֲתִיד שֶׁהוּא מִתְקַן וְכַמְבָּאָר לְעֵיל, וְכַמְבָּאָר כָּל זֶה בְּמַסְלַת יִשְׂרָאֵל פֶּרֶק א':

וְתִרְאֶה בְּאֵמַת, שֶׁכָּבֵר לֹא יוֹכֵל שׁוֹם בְּעַל שֶׁכֵּל לְהֶאֱמִין שֶׁתַּכְלִית בְּרִיאַת הָאָדָם הוּא לְמַצְבוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי מֵה הֵם חַיֵּי הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹ מִי הוּא שֶׁשָּׂמַח וְשָׁלוֹ מִמֶּשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה? יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בְּהֵם שֶׁבְּעֵים שָׁנָה, וְאִם בְּגִבּוֹרֵת שְׁמוֹנִים שָׁנָה, וְרַהֲבִים עֵמֶל וְאָוֶן (וּתְהִילִים ז.) בְּכַמָּה מִיָּנִי צַעַר וְחֻלְאִים וּמְכַאוּבִים וּטְרַדוֹת, וְאַחַר כָּל זֹאת הַמְּוֹת, אֶחָד מִנֵּי אֶלְף לֹא יִמְצָא שֶׁיִּרְבֶּה הָעוֹלָם לוֹ הַנְּאוֹת וְשִׁלּוֹה אֲמִתִּית, וְגַם הוּא - אֵלּוֹ נִגִּיעַ לְמֵאָה שָׁנָה - כָּבֵר עֵבֵר וּבִטֵּל מִן הָעוֹלָם.

הָעוֹלָה מִדְּבָרֵינוּ, שֶׁעֲצָם זֶה שֶׁבְּעוֹלָמְנוּ זֶה אֵין מְנוּחָה, וְרַק טְרַדוֹת וְעֲגָמַת נֶפֶשׁ, זֶה מוֹכִיחַ לְאָדָם שֶׁעוֹלָמְנוּ זֶה אֵינוֹ אֶלָּא עֲרָאִי וְאֵינוֹ אֶלָּא כְּפֶרוֹזְדוֹר בְּפִנֵּי עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא בְּלִבְד עוֹלָם שֶׁל מְנוּחָה וְשִׁלּוֹה, וּמִי לֹא מִבִּין שֶׁהַתַּכְלִית הוּא לְהִגִּיעַ לְמְנוּחָה וְשִׁלּוֹה, וּמֵאַחַר וּזְמַנָּה וּמְקוֹמָה שֶׁל הַנַּחַת וְהַשִּׁלּוֹה הוּא בְּעוֹלָם הַבָּא, בְּהַכְרַח שֶׁהוּא הַתַּכְלִית.

11. עד היכן מבחן העיכוב

הַזְכָּרְנוּ בְּתוֹעֵלַת הַרְאֵשׁוֹנָה שֶׁל הָעַפּוּבִים שֶׁהוּא לְשֵׁם מְבַחַן הָאֱמוּנָה שֶׁלָּנוּ בֵּה', עַד כַּמָּה יֵהָא אֲמִין עֲלֵינוּ הַבוֹרָא עִם כָּל מֵה שֶׁמְעַכֵּב הוּא מְעַלֵּינוּ אֶת יְשׁוּעָתְנוּ, הַבָּה וְנִרְאֶה עַד הֵיכָן מִגִּיעַ מְבַחַן זֶה?

מְבַחַן זֶה יְכוֹל לְהִיּוֹת לֹא רַק מִצַּד עֲצָם הָעַפּוּב וְהַהֲמַתְנָה לִישׁוּעָה, אֶלָּא יִתְכַּן וְיִקְשֶׁה מְבַחַן זֶה עַד כַּדִּי שֶׁבְּמַהֲלָךְ הַהֲמַתְנָה יִנְחַל הָאָדָם אֲכֻזָּבוֹת וְעֲגָמַת נֶפֶשׁ - בְּחִינַת "קוֹץ וְדַרְדַּר תִּצְמִיחַ לְךָ".

וְיִתְכַּן אִף יִתֵּר עַל פֶּן, וְהוּא שֶׁלְכַאוּרָה יִרְאֶה הָאָדָם וְהִנֵּה הִגִּיעָה יְשׁוּעָתוֹ, וּבְמַהֲלָךְ הַנְּהַגַת ה' יִתְבּוֹנֵן וְהִנֵּה הַסִּיעָתָא דְשִׂמְיָא מְלִיָּה אוֹתוֹ מְכַל כּוּוּן, וְאִף יִהְיֶה לוֹ לְכַד רְאִיוֹת חוֹתְכוֹת, וּלְבִסוּף יִתְאַכְזָב וְיִנְחַל עֲגָמַת נֶפֶשׁ, וְהוּא מְבַחַן קִשָּׁה שֶׁמְצִינּוּ כִּיּוֹצָא בּוֹ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם.

בִּיצִיאַת מִצְרַיִם מְצִינּוּ שֶׁבָּאוּ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבִשְׂרוּ לָעַם יִשְׂרָאֵל עַל גְּאֻלָּתָם וְעָשׂוּ הָאוֹתוֹת לְעֵינֵיהֶם, וְאִזְ נֶאֱמַר (ד, לא) "וַיֵּאֱמֹן הָעַם, וַיִּשְׁמְעוּ כִּי פִקֵּד ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת עֲנָנִים וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ". הָאֱמִינוּ שֶׁהִנֵּה הִגִּיעַ עַת גְּאֻלָּתָם וְשִׂמְחוּ עַל כַּד.

וכידוע מחז"ל על הנסים הגדולים שהיו בעצם כניסת משה ואהרן לפרעה, שכן לא היה אפשר להכניס אצלו מחמת החיות שהיו בפניסה אליו, וכאשר נכנסו משה ואהרן כל החיות פרעו בך ונכנסו משה ואהרן לשלום, הרי שראו נסים וסיעתא דשמאי במהלך שליחותם. ולבסוף מה היו התוצאות של אותה שליחות (ה, ו, ח) : ויצו פרעה ביום ההוא... לא תאספון לתת תבן לעם ללבן הלבנים כתמול שלשם הם ילכו וקששו להם תבן, ואת מתכנת הלבנים... תשימו עליהם... תכבד העבדה על האנשים..."

הרי שהתוצאות היו הפוכות לאחר מה שהיה ונראה וכאלו מהשמים באים לסייע להם ולגאלם, ואף אותות ומופתים עשו משה ואהרן לעיניהם להוכיח להם על גאלתם, וכך הייתה האמת, שכן בדבר ה' באו משה ואהרן לבשר להם על גאלתם.

התורה כאן מלמדת אותנו שיתכן והאדם יראה מעל פני הדברים כי הנה סיעתא דשמאי באה לקראתו לסייעו, ואף יהיה לו על כך אותות וסימנים מבהקים, ועם כל זה לבסוף "יתפוצץ" הכל, עד כדי כך יתכן "מבחן העכוב".

וכל זה למען מבחן האמונה עד כמה האמון של האדם בבורא הוא בדרגה הרצויה שלא להרהר אחר ה'.

12. לא בגלל החולצה התעכב הזווג, אלא בשביל שיתעכב הזווג לא נמצאת החולצה ... סיפור

מעשה היה בבחור שהיה נצרך לצאת לפגישה עם אחת ההצעות שהציעו לו בשדוכו, ובדרך כלל היה לובש בגדיו "שחר לבן", באותו יום של הפגישה היו כל חלצותיו הלבנות מלכלכות ולא היה לו זמן להכין אף אחת מהם לפגישה, ובגלית בררה בא לפגישה עם חלצה בצבע "תכלת".

למחרת הודיע לו השדכן, שהשדוך בטל, וכששאל לסבת הבטול, השיב לו השדכן, שהמשדכת טענה שאינה חפצה בו מפני שלבושו אינו שחר לבן...

לבחור נדמה, אוי, איזה ביש מזל אני, הרי תמיד לובש אני חלצה לבנה, ובגלית בררה הגעתי לפגישה במקרה חד פעמי בחלצה תכלת, איזה טפש אני... איך לא התאמצתי יותר...

אולם מה האמת?

פשוט, היות ואין זה שדוכו האמתי, ועדין לא הגיע הזמן למציאת זווגו, הקב"ה יצר סבה לעכבו. והוא בכך שלא ימצא חלצה לבנה ויבוא בחלצה בצבע תכלת.

13. מבחן העיכוב - מבחן הראוי למלוכה

מספר בנביא שמואל שפאָשר זַקק שְמואל הנביא השָמון על ראשו של שאול ונִשְׁקוּ וּבָשְׂרוּ (י, א) : וַיֹּאמֶר הָלוֹא כִּי מִשְׁחָךְ ה' עַל נַחְלָתוֹ לְנִגִּיד", צְוִהוּ (י, ח) : "וַיִּרְדֹּף לְפָנָי הַגִּלְגָל וְהִנֵּה אֲנֹכִי יָרַד אֵלֶיךָ לְהַעֲלוֹת עֲלוֹת לְזֶבֶח זִבְחֵי שְׁלָמִים, שְׁבַעַת יָמִים תִּוַחַל עַד בּוֹאֵי אֵלֶיךָ, וְהוֹדַעְתִּי לְךָ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה".

צְוִהוּ שְמואל לְשֹׂאוֹל שְׁלֹא יַעֲלֶה אֶת הָעֹלוֹת וְהַשְׁלָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי טָרָם בּוֹאוֹ שֶׁל שְמואל לְהִיּוֹת נוֹכַח שָׁם בְּהַקְרַבַת הַקְרָבָנוֹת.

וּבַתּוֹךְ יָמִים אֵלוֹ הִתְאַסְפוּ פְּלִשְׁתִּים לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל, וְעַם יִשְׂרָאֵל הִתְחַבְּאוּ בְּמַעְרוֹת וּבְחוּחִים וּבְסֻלְעִים וּבְצָרִיחִים וּבְבוֹרוֹת כְּמִבְּאֵר שָׁם, וְנִפְּצוּ כָּל הָעָם מֵעַל שְׂאוֹל, וְשְׂאוֹל מִמֶּתִין לְשְמואל מְלַעֲשׂוֹת דָּבָר עַד הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אוֹלָם לֹא הִמָּתִין לְהַתְעַכֵּב מִלְּהַקְרִיב הָעֹלָה וְהַזְבָּחִים טָרָם בּוֹאוֹ שְמואל, וְהַקְרִיבָם מִבְּלַעֲדֵי שְמואל. וּכְשִׁסִּים לְהַקְרִיב מִיָּד בָּא שְמואל וְאוֹמֵר לוֹ (יג, א) : מָה עָשִׂיתָ...? וְשְׂאוֹל מִתְנַצֵּל : כִּי רָאִיתִי כִּי נִפְץ הָעָם מֵעָלַי, וְאַתָּה לֹא בָאתָ לְמוֹעֵד הַיָּמִים וּפְלִשְׁתִּים נֹאֲסָפִים מְכַמְּשׁ, וְאָמַר עֲתָה יִרְדּוּ פְּלִשְׁתִּים אֵלַי הַגִּלְגָל... וְאַתָּאֲפִק וְאֶעֱלֶה הָעֹלָה.

הָרִי יֵשׁ כָּאֵן הִתְנַצְּלוֹת רְאוּיָה לְכְאוֹרָה, שְׁכֹן הִנֵּה הַפְּלִשְׁתִּים מִתְקַרְבִּים לְגִלְגָל, וְצָרִיךְ לְהִזְדַּרֵּז לְהִלָּחֵם עִמָּהֶם, וְהָעָם נִפְּצוּ, וְלֹא זָכַל שְׂאוֹל לְהִמָּתִין, וּמָה מְשִׁיבוֹ שְמואל הַנְּבִיא עַל כֶּף : (יג, א) "וַיֹּאמֶר שְמואל אֵל שְׂאוֹל נִסְכַּלְתָּ, לֹא שְׁמַרְתָּ אֶת מִצְוַת ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר צִוָּךְ, כִּי עָתָה הִכִּין ה' אֶת מַמְלַכְתְּךָ אֶל יִשְׂרָאֵל, עָתָה מִמְּלַכְתְּךָ לֹא תִקּוּם, בְּקִשׁ ה' לוֹ אִישׁ כְּלָבָבוֹ וַיִּצְוֶהוּ ה' לְנִגִּיד עַל עַמּוֹ כִּי לֹא שְׁמַרְתָּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּךְ ה'.

נִתְבּוֹנֵן מָה חֲטָא וּמָה עָוָה שְׂאוֹל, הֲכִי עָבַר עַל לֹא תִרְצַח... לֹא תִגְנֹב... בְּסֻף הַכֹּל לֹא הִמָּתִין וְלֹא הִתְעַכֵּב מִלְּהַקְרִיב הָעֹלָה?

הַתְּשׁוּבָה :

עֵקֶר יִסוּד הַמִּלְךָ הוּא לְהִיּוֹת רֹאשׁ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְהוֹבִילָם אֶל הַתִּקּוּן וְהַשְׁלָמוֹת, וְהַתִּקּוּן וְהַשְׁלָמוֹת הוּא הָעִכּוּב וְהַהִמָּתְנָה שֶׁבּוֹ נִבְחַן בְּטוֹל הַרְצוֹן שֶׁל הָאָדָם מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ שֶׁל הַבוֹרָא, וְכַנְּאֻמָּר בְּאַבּוֹת (ב, ט) : "בְּטַל רְצוֹנְךָ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ", וְכַשְׁחִסַּר בְּבִטּוֹל הַרְצוֹן אֶצֶל הַמִּלְךָ, וְלֹא מְבִטֵּל הוּא רְצוֹנוֹ מִפְּנֵי רְצוֹן הַנְּבִיא שֶׁהוּא בָּא בְּעֶעֱסָם בְּדַבֵּר ה', אֵין רְאוּיָה זֶה לְמִלּוּכָה.

וּלְעַמַּת נִסְיוֹנוֹ שֶׁל שְׂאוֹל מְצִינּוֹ נִסְיוֹן דּוּמָה מִמָּשׁ שְׁנִתְנַסָּה בּוֹ דָּוִד וְעַמְד בּוֹ וְכָךְ מִבְּאֵר בְּנְבִיא (שְמואל ב', ה, כב - כה) :

"וַיִּסְפוּ עוֹד פְּלִשְׁתִּים לְעֹלוֹת וַיִּנְטְשׁוּ בְּעֵמֶק רְפָאִים, וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּה' וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲלֶה הָסֵב אֶל אַחֲרֵיהֶם וּבָאתָ לָהֶם מִמּוֹל בְּכָאִים, וַיְהִי כַשְׁמַעְךָ אֶת קוֹל צְעָדָהּ

בְּרֵאשֵׁי הַבְּכָאִים אִז תַּחֲרֹץ כִּי אִז יָצָא ה' לְפָנֶיךָ לְהַכּוֹת בְּמַחְנֵה פְּלִשְׁתִּים, וַיַּעַשׂ דָּוִד
כִּן כְּאֲשֶׁר צִוְּהוּ ה' וַיִּד אֶת פְּלִשְׁתִּים מִגִּבַּע עַד בְּאֵד גִּזְרִי".

וּמִבְּאֵר שֵׁם ב"מִצְוֹדוֹת דָּוִד" שֶׁבְּכָאן נִסָּה ה' אֶת דָּוִד אִם יִצִּית לְקוֹל ה' וַיִּמְתִּין
מִלְּהַלְחֵם עִם הַפְּלִשְׁתִּים עַד שֶׁיִּשְׁמַע אֶת הַרוֹחַ הַמְּנַשֶּׁבֶת בְּרֵאשֵׁי הָאֵילָנוֹת אוֹ יִקַּל
בְּעֵינָיו כְּאֲשֶׁר הִקְל בָּהֶם שְׂאוּל.

וּמוֹבָא בְּמִדְרַשׁ יִלְקוּט שְׁמַעוֹנִי עַל נִסְיוֹן זֶה שֶׁל דָּוִד :

אָמַר לוֹ הַקְּב"ה לְדָוִד, אֵל תַּעֲלֶה אֶלָּא מִכּוּוֹן אַחֲרֵיהֶם, וְאִין לָךְ רְשׁוּת לִפְשׁוּט יָד
בָּהֶם אֶפְלוּ יִהְיוּ קְרוֹבִים אֵלֶיךָ, עַד שֶׁתִּרְאֶה "רֵאשֵׁי הַבְּכָאִים מִתְנַעֲנְעִים, "רֵאשֵׁי
בְּכָאִים" תִּרְגַּם אוֹנְקְלוֹס שֵׁם "רֵישֵׁי אֵילָנָא" - רֵאשֵׁי הָאֵילָנוֹת, וְלָמָּה נָתַן לוֹ סִימָן
זֶה? בֵּינן שֶׁיָּצָא דָּוִד וְהָיוּ פְּלִשְׁתִּים קְרָבִים וּבָאִים, וַיִּשְׂרָאֵל רוֹאִים אוֹתָם בְּמִרְחָק
שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת, אָמְרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל: דָּוִד, מָה אָנוּ עוֹמְדִים? אָמַר לָהֶם כֶּף מִצְוָה אָנִי
מֵאֵת הָאֱלֹקִים שֶׁלֹּא לִפְשׁוּט יָד בָּהֶם עַד שֶׁאֲרָאָה רֵאשֵׁי הָאֵילָנוֹת מִתְנַעֲנְעִים, אָמְרוּ
לוֹ יִשְׂרָאֵל: אִם אִין אָנוּ פּוֹשְׁטִים בָּהֶם יָד עֲתָה - אָנוּ מֵתִים, אָמַר לָהֶם דָּוִד: מוֹטָב
נָמוּת זָכָאִים וְצַדִּיקִים וְלֹא נָמוּת רְשָׁעִים, אֶלָּא אָנִי וְאַתֶּם נִתְּלָה עֵינֵינוּ אֵל הַקְּב"ה,
כֵּינן שֶׁתְּלוּ עֵינֵיהֶם כְּלָפִי מַעֲלָה לְהַקְּב"ה הַתְּנַעֲנְעוּ הָאֵילָנוֹת, וּמִיָּד פָּשְׁטוּ יִשְׂרָאֵל
בְּפְלִשְׁתִּים וְנִצְחוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיַּעַשׂ דָּוִד כְּאֲשֶׁר צִוְּהוּ ה', אָמַר הַקְּב"ה לְמַלְאָכִים,
רְאוּ מַה בֵּין דָּוִד לְשְׂאוּל, שְׂאוּל עוֹמֵד וְנִשְׂאֵל בְּאוּרִים וְתַמִּים, וְהַפְּלִשְׁתִּים בָּאִים
עֲלָיו, הַנִּיחַ הָאוּרִים וְהַתַּמִּים וְאָמַר לִכְהֹן אֶסֶף יְדִיד, עַד כָּאן מִדְּבַרֵי הַמִּדְרַשׁ.

הָרִי לְרֵאוֹת כְּמָה נִצְרָךְ עֵינֵן הַעֲכוּב לְשֵׁם מִבְּחַן הָאֱמוּנָה בַּה', לְרֵאוֹת עַד כְּמָה
מִבְּטֵל הָאָדָם רְצוֹנוֹ לְרִצּוֹן ה'.

וּכְמוֹ שֶׁכֵּן מְצִינוּ שְׁנִסְתַּלְקָה הַמְּלוּכָה מִרְאוּבֵן וְנִתְּנָה לִיהוּדָה, וְהוּא שׁוֹב מִטַּעַם זֶה,
רְאוּבֵן לֹא הִיָּתָה בּוֹ אֶת מִדַּת הַהַמְּתַנָּה, וְהַבְּטוּל, וְנִחְפֹּז הָיָה לַעֲשׂוֹת מַעֲשָׂהוּ עַל
דַּעַת עֲצָמוֹ, בְּכֶף שֶׁבְּלָבֵל יְצוּעֵי אָבִיו וְכִשְׁמֵתָה אָמוֹ לָאָה הַעֲבִיר מִטַּת יַעֲקֹב לָאָהֵל
לָאָה וְהַסִּירָהּ מֵאָהֵל שְׁפַחַת רַחֵל. וּכְמוֹ שֶׁכֵּן הוֹכִיחוֹ יַעֲקֹב אָבִינוּ בְּסוּף יָמָיו,
וְכִנְיָאָמַר (בְּרֵאשִׁית מִט, ד) "פָּחַז כְּפַמִּים אֵל תּוֹתֵר", וּפְרַשׁ רַש"י שֵׁם: הַפָּחַז וְהַבְּהִלָּה אֲשֶׁר
מִהֲרַת לְהִרְאוֹת כְּעֶסֶף, כְּפַמִּים הִלְלוּ הַמְּמַהֲרִים לְמַרוּצָתָם, לְכָךְ: "אֵל תּוֹתֵר" - אֵל
תִּרְבֶּה לְטַל כָּל הַיִּתְרוֹנוֹת הִלְלוּ שֶׁהָיוּ רְאוּיֹת לָךְ - בְּכוֹרָה, כְּהֻנָּה, וּמַלְכוּת, בְּכוֹרָה
נִתְּנָה לְיוֹסֵף, הַכְּהֻנָּה לְלוֹי, וְהַמַּלְכוּת לִיהוּדָה כְּמִבְּאֵר בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (וִיח, ט) וְכֵן
בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (צח, ד) הַמַּלְכוּת נִתְּנָה לִיהוּדָה שֶׁבּוֹ מְצִינוּ מִתִּינּוּת, שֶׁכֵּן הָיָה מִתּוֹן
בְּמִשְׁפָּטָה שֶׁל תַּמָּר, הוֹדָה בְּמַעֲשָׂהוּ, וּבְכֶף זָכָה דוֹקָא הוּא לְמַלּוּכָה הַתְּלוּיָה בְּמִדַּת
הַמִּתִּינּוּת הַפְּדָה הַבְּהִילוֹת הַפְּדָה הַפְּחִזָנוּת.

14. כל מהות ויסוד יהדותנו בנוי על עיכוב

כָּל יְסוּד וְהִדוּתֵנוּ בְּנוֹי עַל עֶבֶב וְהַמְתָּנָה, וְכַמְבֹאֵר בְּגִמְרָא (עירוובין כב ע"א) הַיּוֹם
לְעִשׂוֹתֶם וּמָחָר לְקַבֵּל שְׂכָרְס. וְעוֹד אָמְרוּ בְּגִמְרָא (קידושין לט ע"ב): שְׂכָר מְצוּהָ בְּהַאי
עֲלָמָא לִיכָא.

יְהוּדֵי צְרִיף לְדַעַת שְׂשִׁכְר מְצוּוֹת אֵינָם בְּעוֹלָמְנוּ זֶה, וְלִהְיוֹת מִבֵּין וּמֵאַמִּין שְׂשִׁכְר
מְצוּוֹתֵינוּ הוּא לְעוֹלָם הַבָּא.

וּבְעֵצָם זֶהוּ מַהוּת הַהֶבְדֵּל בֵּינֵינוּ לְבֵין הַגּוֹיִים, וְכַמּוּבָא בְּתַנְא דְּבִי אֱלִיהוּ זוּטָא (יט)
שְׂיַעֲקֹב וְעֵשׂוּ חִלְקוּ בֵּינֵיהֶם, יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ עוֹלָם הַבָּא וְעֵשׂוּ בָּחַר לוֹ עוֹלָם הַזֶּה,
וְלָקַף הַגּוֹי אֵינּוּ מְסַגֵּל וְאֵינּוּ עָרוּף וּמוֹכֵן לְשִׁמְעַע מְשֻׁגַּ כְּזֶה שֶׁל שְׂכָר מְצוּוֹת לְעוֹלָם
הַבָּא, וְעוֹד נוֹכֵיחַ זֹאת לְהִלְוֵן מִדְּבָרֵי חַז"ל.

וְכֵה הַגְּדִירוֹ חַז"ל אֶת שְׂכָר עוֹלָם הַבָּא לְעֵמֶת שְׂכָר עוֹלָם הַזֶּה:

עוֹלָם הַזֶּה דּוֹמָה לְדָרְךָ שֶׁתַּחֲלָתָה גֵּן וְסוֹפָה קוֹצִים, עוֹלָם הַבָּא דּוֹמָה לְדָרְךָ
שֶׁתַּחֲלָתָה קוֹצִים וְסוֹפָה מִישׁוֹר.

דְּהֵינּוּ אֵלּוּ שְׁחֻלְקָם הוּא עוֹלָם הַזֶּה בְּגוֹיִים, נוֹחֲלִים כָּאֵן אֶת ה"גֵּן עֵדֶן" שְׁלֵהֶם, וְכֵן
הַרְשָׁעִים שֶׁסוֹפֵן לְהַכְרִית עֲלֵיהֶם נֹאמֵר מְשַׁלֵּם לְשׁוֹנְאֵיו אֶל פְּנֵיו לְהַאֲבִידוֹ, וְדָרְשׁוּ
חַז"ל: מְשַׁלֵּם לְשׁוֹנְאֵיו אֵלּוּ הַרְשָׁעִים - בְּעוֹלָם הַזֶּה אֶת שְׂכָרְס, עַל מְנַת לְהַאֲבִידֶם
לְעוֹלָם הַבָּא.

חֲנֻבִים אֵנּוּ לְחִיוֹת אֶת חַיֵּינוּ עַל יְסוּד זֶה, כָּל חַיֵּינוּ בְּנוֹיִים עַל עֶבֶבִים, תּוֹחֲלוֹת
מְמַשְׁכוֹת, שְׂאִיפּוֹת שֶׁמֵתְאַכְזְבוֹת, עֲלֵינוּ לְהִיוֹת מְעוֹדְדִים וּמְחַזְקִים מִתּוֹךְ הַכְּרָה
בְּרוּרָה, שֶׁזֶהוּ הַמְהַלֵּךְ שֶׁל הַזּוֹכִים לְעוֹלָם הַבָּא, דָּרְךָ שֶׁתַּחֲלָתוֹ קוֹצִים וְסוֹפּוֹ
מִישׁוֹר.

וְכָל הַמּוּבָא בְּתוֹרָה שְׂבָאִים נִשְׁמַר תּוֹרָה וּמְצוּוֹת נִזְכָּה לְשַׁפֵּעַ טוֹב בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְכַמוֹ
שֶׁנִּכְתְּבוּ עַל כָּף פְּסוּקִים רַבִּים בְּתוֹרָה, וְכַמוֹ: וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי...
וְנִתְתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶךָ וְאָכְלָתָ וְשִׁבְעָתָּ, וְעוֹד: וְהָיָה יַעֲקֹב תִּשְׁמְעוּן אֶת
הַמְשֻׁפָּטִים הָאֵלֶּה... וְאַהֲבֶךָ וְיִבְרָכְךָ וְהִרְבֶּךָ וְיִבְרָךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ דִּגְגֶךָ
וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ וְגו'. וְעוֹד נֹאמֵר: אִם בְּחֻקֹּתַי תִּלְכוּ וְאֶת מְצוֹתַי תִּשְׁמְרוּ, וְנִתְתִּי
גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתְסָם וְגו', וְיִשְׁבְּתֶם לְבִטָּח בְּאַרְצְכֶם, וְנִתְתִּי שְׁלוֹם בְּאַרְצְךָ וְיִשְׁכַּבְתֶּם וְאֵין
מִחְרִיד וְגו'.

הַרִי מִפְּרֵשׁ לְכֹאֲוֹרָה בְּתוֹרָה שְׂכָר מְצוּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה.

הַתְּשׁוּבָה לְזֶה מוּבָא בְּרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה (פֶּרֶק ט' ה"א).

וְלִפְנֵי שְׁנַצְטֵט דְּבָרֵינוּ נִסְבֵּיר זֹאת בְּדָרְךָ מְשַׁל, וְנִרְאֶה אַחַר כָּךְ שֶׁאֵלּוּ הֵם מְמַשׁ דְּבָרֵי
הַרְמַבַּ"ם.

מעסיק שיש לו פועל חרוץ ונאמן, העובד במסירות נפש את עבודתו, מקדים לבוא, מאחר לצאת, מזרז את חבריו הפועלים לעבד בחריצות ובאמונה, קורא בעל הבית לפועל זה, ואומר לו, הנני רואה את מסירות נפשך לעבודה, ובכך ברצוני לשפר לך את תנאיך על מנת שתהא יעילות יותר בתוצאות עבודתך, ועוד אוסיף לך על משכורתך. ומני אז מצמיד לו עוזרים, פקידים, רוכש לו מכונית נוחה כדי שגבוא לעבודה בזמן. וכן ביקר הדברים המועילים לפועל זה על מנת שיקמנו תוצאות מברכות יותר.

אולם אם למעסיק זה ישנו פועל עצל ובטלן, היאך ישפר לו תנאים, הלא ינצל שפור התנאים הללו לרעת המעביד, שכן בכך היא מבלה ומטיל אחר שיש לו תנאים נוחים לך.

כך הקב"ה מבטיח לנו שבאם נשמר מצוותיו יתן לנו כל טוב עולם הזה על מנת לשפר תנאינו בעולמנו זה כדי להעשיר לנו את האפשרויות לעשות עוד תורה ומצוות, וכענין שאמרו חז"ל (אבות ד, ט) : "כל המקיים את התורה מעני סופו לקימה מעשר". נתבונן, וכי יש ענין לצדיק שעבד את ה' כל ימיו מעני להיות עשיר ובעל ממון, הלא הצדיק בוחל בזה העולם ומה יש לו עם העשר, אלא המשג "עשר" שזכר בחז"ל כפונתו לרבויו אפשרויות, דהינו שיעשירנו בכסף או באפשרויות רבות ומגונות, נוחות ומועילות לישם את שאיפותיו, ולהצליח בפעל להרבות תורה מצוות, תפלה וחסד.

וכענין שאמרו (עירובין יג, ע"ב) : "כל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו", ולכאורה מדוע שירדף הכבוד אחר זה שברח ממנו, הלא יצטער מכך אחר שהוא ענו אמת, ובאמת בורח מן הכבוד, שהרי אם לא היה באמת בורח מן הכבוד מכל לבו, ואם לא היה באמת גועל ובוהל בכבוד לא היה הכבוד רודף אחריו, ואם כן מה ענינו של זה שירדף אחריו הכבוד?

אולם התשובה, אין הפונה שירדף אחריו הכבוד בשביל שכר, שכן אין שכר מצוות בעולם הזה כלל, אלא הפונה, שמכיון שפאשר האדם עם כבוד יכול לפעל לישם ה' יותר, שכן בכך דבריו נשמעים אחר שהנו מכבד, ויש באפשרויותו באמצעות הכבוד להעשיר הרבה את רכושו לעולם הבא ברבויו מצוות, וכמו כל חכמי ישראל האמתיים שהיו מכבדים בעמם, ונצלו כבודם זה לכבוד ה', להרביץ תורה בעם, לשדלם לתורה ולמצוות, וכמו כן העם לומדים מהם דרכי הענוה, בכך שרואים לאלו כמה שהנם מכבדים ועם כל זה מתנהגים בענוה, ובזה זכותם של אלו המכבדים גדול. לכן יזכה זה לקיום התורה מתוך כבוד, ובכך ירבה זכויותיו לעולם הבא. והוא על אותו רעיון שהזכרנו בדברי חז"ל : "כל המקיים התורה מעני סופו לקימה מעשר", אף שהצדיקים אינם חפצים בעשר, ואדרבא מואסים בו, עם כל זה יקבלו עשר לא בתורת שכר - שכן אין שכר בעולם הזה, אלא על מנת שעם עשר זה יעשו בו עוד מצוות ויזכו בו לחיי עולם הבא באופן נעלה יותר.

וְכָל דְּבָרֵינוּ בְּעֶצֶם מִבְּאָרִים בְּרַמְבַּ"ם הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה (פרק ט"ו הלכה א'): :

מאחר שְׁנוֹדָע שְׁמִתָּו שְׁכָרוֹ שֶׁל מִצְוֹת וְהַטּוֹבָה שֶׁנִּזְכָּה לָהּ אִם שְׁמַרְנוּ דָרָךְ ה' הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה הִיא חַיֵּי הָעוֹלָם הֵבֵא שְׁנֵאמַר לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים. וְהִנֵּקְמָה שְׁנוֹקְמִים מִן הַרְשָׁעִים שֶׁעָזְבוּ אַרְחוֹת הַצֶּדֶק הַכְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה הִיא הַכְּרַת שְׁנֵאמַר הַכְּרַת הַנֶּפֶשׁ הִיא עֲוֹנָה בָּהּ. מֵהוּ זֶה שֶׁכְּתוּב בְּכָל הַתּוֹרָה כֹּלָה אִם תִּשְׁמָעוּ יִגִּיעַ לָכֶם כָּךְ וְאִם לֹא תִשְׁמָעוּ יִקְרָה אֶתְכֶם כָּךְ וְכָל אוֹתָן הַדְּבָרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה. כְּגוֹן שֶׁבַע וְרַעַב וּמִלְחָמָה וְשָׁלוֹם וּמַלְכוּת וְשִׁפְלוּת וְיִשִּׁיבַת הָאָרֶץ וְגִלוּת וְהִצְלַחַת מַעֲשֵׂה וְהִפְסָדוֹ וְשָׂאֵר כָּל דְּבָרֵי הַבְּרִית. כָּל אוֹתָן הַדְּבָרִים אֵמֶת הֵיוּ וַיְהִיו וּבִזְמַן שֶׁאֲנִי עוֹשִׂים כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה יִגִּיעוּ אֵלֵינוּ טוֹבוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה כְּלוֹ. וּבִזְמַן שֶׁאֲנִי עוֹבְרִין עָלֵיהֶן תִּקְרָאנָה אוֹתָנוּ הַרְעוֹת הַכְּתוּבוֹת. וְאִף עַל פִּי כֵן אֵין אוֹתָן הַטּוֹבוֹת הֵם סוֹף מִתָּן שְׁכָרוֹ שֶׁל מִצְוֹת וְלֹא אוֹתָן הַרְעוֹת הֵם סוֹף הַנִּקְמָה שְׁנוֹקְמִין מֵעוֹבֵר עַל כָּל הַמִּצְוֹת. אֲלֵא כָךְ הוּא הַכְּרַע כָּל הַדְּבָרִים. הַקְּבִ"ה נָתַן לָנוּ תּוֹרָה זוֹ עַץ חַיִּים הִיא וְכָל הָעוֹשֶׂה כָּל הַכְּתוּב בָּהּ וַיִּוֹדְעוּ דַּעַה גְּמוּרָה נְכוֹנָה זֹכָה בָּהּ לַחַיֵּי הָעוֹלָם הֵבֵא. וְלִפִּי גִדְל מַעֲשֵׂיו וְרַב חֲכָמָתוֹ הוּא זֹכָה. וְהַבְּטִיחָנוּ בַּתּוֹרָה שֶׁאִם נַעֲשֶׂה אוֹתָהּ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹבַת נֶפֶשׁ וְנִהְיֶה בְּחֲכָמָתָהּ תָּמִיד - יִסִּיר מִמֶּנּוּ כָּל הַדְּבָרִים הַמוֹנְעִים אוֹתָנוּ מִלַּעֲשׂוֹתָהּ כְּגוֹן חֲלֵי וּמִלְחָמָה וְרַעַב וְכִיּוֹצָא בָּהֶן. וַיִּשְׁפִּיעַ לָנוּ כָּל הַטּוֹבוֹת הַמְּחַזְקוֹת אֶת יְדֵינוּ לַעֲשׂוֹת הַתּוֹרָה כְּגוֹן שֶׁבַע וְשָׁלוֹם וְרַבּוּי כֶּסֶף וְזָהָב. כְּדִי שֶׁלֹּא נַעֲסֵק כָּל יָמֵינוּ בַּדְּבָרִים שֶׁהַגּוֹף צָרִיךְ לָהֶן אֲלֵא נִשְׁבַּ פְּנוּיִים לְלַמֵּד בְּחֲכָמָה וְלַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה כְּדִי שֶׁנִּזְכָּה לַחַיֵּי הָעוֹלָם הֵבֵא. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בַּתּוֹרָה אַחֵר שֶׁהַבְּטִיחַ בְּטוֹבוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה וְצִדְקָה תִּהְיֶה לָנוּ וְגו'.

וְכֵן הוֹדִיעָנוּ בַּתּוֹרָה שֶׁאִם נַעֲזֹב הַתּוֹרָה מִדַּעַת וְנַעֲסֵק בְּהַבְּלֵי הַזְּמַן כְּעִנְיָן שְׁנֵאמַר וַיִּשְׁמֹן יִשׁוּרוּן וַיִּבְעֵט, שֶׁדִּין הָאֵמֶת יִסִּיר מִן הָעוֹזְבִים כָּל טוֹבוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא חֲזָקוֹ וַיִּדְיָהֶם לְבַעַט וּמִבִּיא עָלֵיהֶם כָּל הַרְעוֹת הַמוֹנְעִים אוֹתָן מִלְקִנּוֹת הָעוֹלָם הֵבֵא כְּדִי שֶׁיֵּאבְדוּ בְּרִשְׁעִים. הוּא שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' וְגו'. וְעַבַּדְתָּ אֶת אֱיִבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ ה' בְּךָ. נִמְצָא פְּרוּשׁ כָּל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת וְהַקְּלָלוֹת עַל דָּרָךְ זוֹ, כְּלוֹמֵר אִם עֲבַדְתָּם אֶת ה' בְּשִׂמְחָה וּשְׂמֵרְתֶם דְּרָכֵי מִשְׁפִּיעַ לָכֶם הַבְּרָכוֹת הָאֵלוּ וּמִרְחִיק הַקְּלָלוֹת מִכֶּם עַד שֶׁתִּהְיוּ פְּנוּיִים לְהִתְחַכֵּם בַּתּוֹרָה וְלַעֲסֵק בָּהּ כְּדִי שֶׁתִּזְכּוּ לַחַיֵּי הָעוֹלָם הֵבֵא וַיִּיטֵב לָךְ לְעוֹלָם שֶׁכָּלוּ טוֹב וְתֹאֲרִיךְ יָמִים לְעוֹלָם שֶׁכָּלוּ אָרֶךְ וְנִמְצָאֲתֶם זֹכִין לִשְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת. לַחַיִּים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה הַמְּבִיאִים לַחַיֵּי הָעוֹלָם הֵבֵא. שֶׁאִם לֹא יִקְנֶה פֶה חֲכָמָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים אֵין לוֹ בְּמָה יִזְכָּה שְׁנֵאמַר כִּי אֵין מַעֲשֵׂה וְחֲשָׁבוֹן וְדַעַת וְחֲכָמָה בְּשִׂאוֹל. וְאִם עֲזַבְתֶּם אֶת ה' וּשְׁגִיתֶם בְּמֵאֲכָל וּבְמִשְׁתֵּה וּזְנוּת וְדוּמָה לָהֶם מִבִּיא עָלֵיכֶם כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלוּ וּמִסִּיר כָּל הַבְּרָכוֹת עַד שֶׁיִּכְלוּ יָמֵיכֶם בְּבִהְלָה וּפְחַד וְלֹא יִהְיֶה לָכֶם לֵב פְּנוּי וְלֹא גּוֹף שָׁלֵם לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת כְּדִי שֶׁתֵּאבְדוּ מִחַיֵּי הָעוֹלָם הֵבֵא וְנִמְצָא שֶׁאֲבַדְתֶּם שְׁנֵי עוֹלָמוֹת. שֶׁבִזְמַן שֶׁאֲדָם טְרוֹד בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּחֲלֵי וּבְמִלְחָמָה וְרַעַבֹן אֵינוּ מִתְעַסֵּק לֹא בְּחֲכָמָה וְלֹא בְּמִצְוֹת שֶׁבָּהֶן זֹכִין לַחַיֵּי הָעוֹלָם הֵבֵא.

וְכַאֲמֹר זֶה הַיְחֻדִּיּוֹת שֶׁלָּנוּ עַל אַמּוֹת הָעוֹלָם, וְנֶאֱרִיךְ קֶצֶת בְּעֵנֶן זֶה שֶׁל מֵהוּת
הַהֶבְדֵּל בֵּינֵינוּ לְאַמּוֹת הָעוֹלָם בְּעֵנֶן זֶה בְּמִיחָד שֶׁל אֲמוֹנַת ב' עוֹלָמוֹת וְהַשְּׁלֻכּוֹת
הַנְּשָׁלְכוֹת מִכָּד, שֶׁכֵּן בִּיְדֵיעָה יְסוּדִית זֶה נִתְחַזֵּק בְּסִבְלָנוּת וּבְאַרְךְ רוּחַ לְהִיּוֹת
לְמוּדִים בְּמִדַּת "הַעֲפָבָה" בְּכָל גִּוְנֵי מִשְׁפְּרֵי הַחַיִּים לְהַמְתִּין בְּשִׂמְחָה לְמוֹעֵד הָאֲשֶׁר
הַנְּצָחִי שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הַבָּא.

15. לא בגלל שכך דברתי התבטל הזווג, אלא בשביל שיתבטל

הזווג כך דברתי - סיפור

מַעֲשֵׂה הָיָה בְּבַחֲוֹר שֶׁיָּצָא לְפָגִישָׁה עִם אַחַת מֵהַמְּצָעוֹת לוֹ, וְכִשְׁחֲזַר מֵהַפְּגִישָׁה
שָׁאֲלָתִיחוּ, הַכִּיצַד הִתְרַשְׁמַתָּ, מַה נִּרְאָה לָךְ...? וְהִשִּׁיב לִי אוֹתוֹ בְּחֹר, לֹא נִרְאָה לִי
שֶׁהַמְּצָעַת תִּסְכָּיִם לְעוֹד פְּגִישָׁה, וְשָׁאֲלָתִיחוּ מִדּוֹעַ נִרְאָה לָךְ כֵּד? וְהִשִּׁיב לִי מִפְּנֵי
שֶׁמִּתְוַדֵּךְ טַפְשׁוֹתֵי אִמְרָתִי מִשְׁפָּט לֹא בְּמִקּוֹם וּבְעֶצְמִי אֵינִי יוֹדֵעַ אִיךְ הוֹצֵאתִי מִשְׁפָּט
שֶׁכֵּזָה מִפִּי, הִרְגָּשְׁתִּי שֶׁמֵּאֲד לֹא מֵצָא חֵן בְּעֵינֶיהָ מִשְׁפָּט זֶה וְעַל כֵּן נִרְאָה לִי שֶׁתִּסְרַב
לְפָגִישָׁה נּוֹסֶפֶת.

לְמַחֲרָת, אֲכֹן הוֹדִיעַ הַשְּׂדֵכָן שֶׁהַמְּצָעַת מְסַרְבֶּת לְפָגִישָׁה נּוֹסֶפֶת. וְכִשְׁנִשְׁאַל, מִדּוֹעַ?
הִשִּׁיב לְהִיּוֹת שֶׁהַבַּחֲוֹר אָמַר מִשְׁפָּט לֹא בְּמִקּוֹם וְזֶה שֶׁבֵּר אֶת כָּל הַטַּעַם לְהִמְשִׁיךְ...
מִיָּד הִגִּיב הַבַּחֲוֹר וְאָמַר לִי, רוֹאָה אֲתָה, אִמְרָתִי לָךְ שֶׁבְּגִלְל מִשְׁפָּט זֶה שֶׁאִמְרָתִי
בְּטַפְשׁוֹתֵי הַתְּבַטְלָה הַהֲצָעָה, אוֹי, אֵיזָה טַפְשׁ אֲנִי... אֵיזָה בֵּישׁ מִזֵּל אֲנִי...

וְאֵז הַשְּׂבִתִּי לוֹ. טַעוֹת בְּיָדְךָ.

לֹא בְּגִלְל שֶׁכֵּד דְּבַרְתָּ הַתְּבַטְלַת הַזְּוּג אֲלֵא בְּגִלְל שֶׁטָרַם הִגִּיעַ זְמַן מְצִיאת זְוּגְךָ מִן
הַשָּׁמַיִם שָׁמוּ בְּפִיךָ לוֹמַר מִשְׁפָּט טַפְשִׁי זֶה כִּדִּי שֶׁלֹּא יֵצֵא זְוּגְךָ לַפַּעַל.

16. עיכוב והמתנה לקבלת שכר מצוות מהות ההבדל בין יהודי

לגוי

וְכַאֲמֹר לְעִיל, הַהֶבְדֵּל הַמַּהוּתִּי בֵּין יְהוּדֵי לְגוֹי הוּא הַהִמְתַּנָּה וְהַעֲכוּב, שֶׁכֵּן
הַמַּאֲמִין בְּב' עוֹלָמוֹת לְמוֹד לְהַמְתִּין לְשִׁכְרוֹ לְעוֹלָם הַנְּצָחִי וְהָאֲמִתִּי, וְאֵינוֹ מִבְּקֵשׁ
וְדוֹרֵשׁ אֶת שִׁכְרוֹ מִיָּד.

וּמִצִּינּוּ כֵּן בְּתַפְלַת שְׁלֵמָה הַמְּלָךְ כְּשֶׁבָּנָה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ - בְּקֵשׁ בְּתַפְלָתוֹ שֶׁכָּל מִי
שֶׁיָּבוֹא לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ יִקְבַּל ה' תַּפְלָתוֹ וְיִתְקַדֵּשׁ בְּכָד שֵׁם שָׁמַיִם, אֲלֵא שְׁמוֹצָאִים
אֲנוּ נִסַּח שׁוֹנָה בְּבִקְשַׁת שְׁלֵמָה בְּזֶה בֵּין כְּשֶׁיָּבֵא יִשְׂרָאֵל לְבִקֵּשׁ וּבֵין כְּשֶׁיָּבֵא הַנְּכָרִי.
וְנֹשִׂים לֵב לְכַתוּבִים : (מלכים א, ח : לח, לט, מא, מג) : "כָּל תַּפְלָה כָּל תַּחֲנָה אֲשֶׁר תַּהִיָּה לְכָל

הָאָדָם לְכָל עַמּוּד יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעוּן אִישׁ נִגַע לִבָּבוֹ וּפְרַשׁ כַּפָּיו אֶל הַבַּיִת הַזֶּה, וְאֵתָה תִשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מִכּוֹן שְׁבִתָּךְ וְסִלְחָתָךְ וְעֲשִׂיתָ וְנָתַתָּ לְאִישׁ כָּכָל דָּרְכָיו אֲשֶׁר תִּדְעֵךְ אֶת לִבָּבוֹ כִּי אֵתָה יִדְעָתָ לְבַדְּךָ אֶת לִבְבִּי כָּל בְּנֵי הָאָדָם... וְגַם אֶל הַנְּכָרִי אֲשֶׁר לֹא מֵעַמּוּד יִשְׂרָאֵל הוּא וּבֵא מֵאֲרָץ רְחוֹקָה לְמַעַן שְׁמָךְ... אֵתָה תִשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מִכּוֹן שְׁבִתָּךְ וְעֲשִׂיתָ כָּכָל אֲשֶׁר יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנְּכָרִי לְמַעַן יִדְעוּן כָּל עַמֵּי הָאֲרָץ אֶת שְׁמֶךָ לְיִרְאָה אֶתְךָ כְּעַמּוּד יִשְׂרָאֵל וְלִדְעַת כִּי שְׁמֶךָ נִקְרָא עַל הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בְּנִיתִי”.

דְּהִינוּ כְּשִׁיבָא יְהוּדֵי לְבַקֵּשׁ בְּקִשְׁתּוֹ שְׁיִנְתּוּ לוֹ כַּפֵּי הַנְּרָאָה לְבוּרָא, אִם מַגִּיעַ לוֹ יִתְּנוּ לוֹ וְאִם לֹא לֹא, שְׁכֵן לֹא יָבֵא בְּטְרוּנְיָא וְלָכֵן נֹאמַר לְגַבֵּי יִשְׂרָאֵל שְׁיָבֵא לְהַתְּפַלֵּל: “וְעֲשִׂיתָ וְנָתַתָּ לְאִישׁ כָּכָל דָּרְכָיו אֲשֶׁר תִּדְעֵךְ אֶת לִבָּבוֹ”, וְאֵלּוּ הַגּוֹי כְּשִׁיבָא לְבַקֵּשׁ בְּקִשְׁתּוֹ שְׁיִנְתּוּ לוֹ מִיָּד וְכִלְבָּבוֹ, וְכִנְיָמָר שֵׁם: “וְעֲשִׂיתָ כָּכָל אֲשֶׁר יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנְּכָרִי”, שְׁכֵן אִם לֹא יִכְפֹּר, וְיִתְחַלֵּל עַל - יְדֵי כֹן שֵׁם ה', שְׁכֵן הַגּוֹי לֹא לְמוּד בְּעַכּוּב. וְלָכֵן בֵּין שֶׁהוּא רָאוּי בֵּין שְׁאִינוּ רָאוּי תְּנוּ לוֹ שְׁלֵא יִקְרָא עַל ה' תְּגַר.

וְרָאָה בְּרִשׁ”י שְׁכֵן פִּרְשׁ: (בְּרֵאשִׁית כו, כח) עַל הַפְּסוּק “וְיִתְּנוּ לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם”, שֶׁשְׁלֵמָה לְמַד זֹאת מִיִּצְחָק, שְׁכֵן מְצִינוּ כְּשִׁבְרָךְ יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב אֲבִינוּ, בְּרָכוּ בְּלִשׁוֹן וְיִתְּנוּ לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם... הָאֱלֹהִים - מִדַּת הַדִּין, כְּלוּמַר אִם מַגִּיעַ לָךְ תִּקְבַּל וְאִם לֹא לֹא. וְכִשְׁבְּרָךְ לַעֲשׂוֹ, בְּרָכוּ בְּלִשׁוֹן אַחַר מִטַּל הַשָּׁמַיִם יְהִי מוֹשְׁבָךְ, וְלֹא הַזְכִּיר מִדַּת אֱלֹהִים - שְׁכֵן לְגַבֵּי יַעֲקֹב לֹא יִקְרָא תְּגַר אִם לֹא יִקְבַּל שְׁכֵן מִבֵּין שְׁמִדַּת הַדִּין מְעַכְבָּת. אוֹלָם עֲשׂוּ אִינוּ מִבֵּין עֲנָנוּ זֶה שֶׁל “מִדַּת הַדִּין מְעַכְבָּת”, וְחִפְץ שְׁתִּתְקִיִּים בְּרַכַּת אֲבָא מִיָּד וּבְכָל מַצָּב, וְלָכֵן תִּלְהַ בְּרַכְתּוֹ בְּשֵׁם “אֱלֹהִים” לומר בֵּין צַדִּיק בֵּין רָשָׁע - “וְיִתְּנוּ לָךְ”.

17. סגלת ההמתנה והעיכוב להקדים את הישועה

לְצַעֲרֵנוּ אֲנָשִׁים מַגִּיעִים לְמַצָּבִים קָשִׁים עַד כְּדֵי חֲלָיִים בְּגוּף וּבְנַפְשׁ, וְהַכֵּל רַק מַחֲמַת קָשִׁי הָעַכּוּב, עַכּוּב בְּשִׁדּוּכִין, בְּבְרִיאוֹת, בְּפִרְנִסָּה, בְּשִׁלּוּם בַּיִת וְכִיּוּצָא, מַחֲמַת שְׁקִצְרָה רוּחַס מְלַחְמָתִין וְלַהֲתַעֲכַב, חִיִּים בְּדֹאָגָה, בְּעַצָּב, וְעַד כְּדֵי חֲרָדָה וְדִכְאוֹן. אֲזִי רֵאשִׁית, בְּיַדִּיעָה הַזֹּאת שְׁתִּתְקוּנָנוּ הוּא הָעַכּוּב דְּנֹקָא - יוֹכְלוּ כְּבָר לְהִשְׁיֵב נַפְשָׁם. זֹאת אַחַת, וְהַשְּׁנִית דְּנֹקָא בְּרַגַע זֶה שְׁיִרְגִיעוּ עֲצָמָם בְּאִמוּנָה וּבְטַחֲוֹן בַּה', וְיִפְקִידוּ אֶת הַלּוּחַ זְמַנִּים בְּיַד ה', וְיִבְטְלוּ רְצוֹנָם מִפְּנֵי רְצוֹן ה', וְזָכוּ בְּכַח זֶה, כְּסִגְלָה, לְהַקְדִּים לְעַצְמָם אֶת הַיְשׁוּעָה, שְׁכֵן בְּזֶה גּוּפָא שְׁהָאָדָם מְבַטֵּל רְצוֹנוֹ וְדַעְתּוֹ לְרְצוֹן ה' מִתְּבַטְלִים מִמֶּנּוּ כָּל הַמְקַטְרָגִים וְהַדִּינִים.

וְרֵאִינוּ זֹאת בְּדַבְּרֵי חַז”ל בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, וּנְצַטֵּט כַּמָּה מֵהֶם.

בְּטַל רְצוֹנָךְ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ כְּדֵי שְׁיִבְטַל רְצוֹן אַחֲרַיִם מִפְּנֵי רְצוֹנָךְ (אֲבוֹת, ב, ד).

הרי שפאָשר האָדס מַבטל רַצוֹנוֹ, ומסַכּים לַאֲשֶׁר יַחַפֵּץ וַיִּרְצֶה ה', כְּמוֹ כֵּן מִדָּה כִּנְגֵד מִדָּה יִבְטַל ה' רַצוֹן אַחֲרֵים - הַמְקַטְרָגִים וְהַדֵּינִים, מִפְּנֵי רַצוֹן זֶה הַאָדָם לַעֲשׂוֹת רַצוֹנוֹ.

ועוד : כָּל הַמַּעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו מַעֲבִירִין לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו (יומא כג, ע"א).

כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ לָנוּ לְרֵאוֹת מִכָּאן, מִדָּה כִּנְגֵד מִדָּה, פְּאָשֶׁר הַאָדָם מַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו, וְחֵי בְּסִלְחָנוֹת וּבִתּוֹר עִם הַבְּרִיּוֹת, כְּמוֹ כֵּן מִן הַשָּׁמַיִם, מַעֲבִירִין לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו, וְנִתְבּוֹנֵן, מֵהֵיכָן לַאָדָם כַּח לְוִתֵּר לְעוֹשִׂים לוֹ רַע וְלַהַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו? הֲלֹא בְּוַדַּאי שְׂזָה בְּכַח אֲמוּנָתוֹ בַּה', שֶׁכָּל מַה שְּׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ הוּא לְטוֹבָה, וּמַבְטַל רַצוֹנוֹ בְּשִׁבִיל כֶּד, שֶׁלֹּא לְנִקְם וְלֹא לְשַׁנְאֵת, וְהַדְּבָרִים קַל וְחֹמֶר, אִם וְכַאֲשֶׁר נַעֲשֶׂה לָנוּ עֲגָמַת נִפְשׁ בְּאֲמָצְעוֹת בְּנֵי אָדָם עָלֵינוּ לְהַבִּין שְׂאִין זֶה אֵלָּא רַק סְבוֹת, אוֹלָם הַכֹּל נַעֲשֶׂה מִמְּסַבֵּב הַסְּבוֹת, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה כְּשֵׁרוֹאִים הַנְּהַגָּה יִשְׁרָה שֶׁלֹּא בְּאֲמָצְעוֹת סְבֵה מְסִימַת שְׁעָלֵינוּ לְבִטַל רַצוֹנֵנוּ לְרַצוֹן ה'. אִם כֵּן זֶה הַנּוֹהֵג לְרֵאוֹת הַשְּׁגָחָה גַם כַּאֲשֶׁר סְבֵת בְּנֵי אָדָם גּוֹרְמַת לְאֲרוּעָיו, קַל וְחֹמֶר שֶׁכֶּד הַנְּהַגָּתוֹ כְּמוֹ כֵּן עִם בּוֹרְאוֹ בְּיִתֵּר שְׂאֵת כַּאֲשֶׁר אִין סְבוֹת הַגּוֹרְמוֹת לְאֲרוּעָיו - לְקַבֵּל בְּאַהֲבָה אֵת הַנְּהַגָּת ה', וּמַבְטַל רַצוֹנוֹ לְרַצוֹן ה', וְאִינוּ זוֹעֵף וְזוֹעֵם מֵהַנְּהַגָּת ה' עִמּוֹ, וּמְקַבֵּל בְּאַהֲבָה וּבְאֲמוּנָה אֵת הַנְּהַגָּת ה' עִמּוֹ, וּמְסַכּים עַל כָּל הַעֲכוּבִים לְמִינֵיהֶם לְקַבֵּלם בְּאַהֲבָה מִבְּטָח שְׂיִזְכֶּה זֶה שְׂיַעֲבִיר לוֹ הַקְּבִ"ה עַל פְּשָׁעָיו, וּמִמִּילָא יִנְשַׁע זֶה מִצָּרְתוֹ, שֶׁכֵּן כָּל הַעֲכוּבִים סְבֵתָם עֲכוּב הַתְּקוּן, וְכִשְׁהַאָדָם נָקִי מֵעוֹנוֹת הַרִי שֶׁבְּכֶד הֵנוּ מְתַקְּוִן, וְאִז כַּאֲמֹר לְעִיל, שֶׁכַּאֲשֶׁר מְגִיעַ הַתְּקוּן אֶפְלוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה הַכֹּל נַעֲשֶׂה בְּמַהֲרָה, בְּנַחַת וּבְנִקְל.

וְזוֹ בְּעֵצָם סִגְלַת הַגִּר"ח מוֹלוּז'ין, שֶׁכַּאֲשֶׁר הַאָדָם מַבְטַל בְּדַעְתּוֹ וּבְהַכְרָתוֹ מְלַיְחֵס שׁוּם כַּח לְשׁוּם כַּח בְּעוֹלָם מַבְלַעְדֵי ה', כְּמוֹ כֵּן יִנְהַג בּוֹ ה' שְׂשׁוּם כַּח זֶר לֹא יִשְׁלַט עָלָיו.

וְזֶה לְשׁוֹנוֹ שֶׁל הַגִּר"ח מוֹלוּז'ין :

"וּבְאֲמַת הוּא עֲנֵן גְּדוֹל וְסִגְלָה נִפְלְאָה לְהַסִּיר וּלְבִטַל מַעֲלָיו כָּל דֵּינֵין וְרַצוֹנוֹת אַחֲרֵים שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְשַׁלַּט בּוֹ, וְלֹא יַעֲשׂוּ בּוֹ שׁוּם רֶשֶׁם כָּלֵל, כְּשֶׁאָדָם קוֹבֵעַ בְּלִבּוֹ לֵאמֹר הֲלֹא ה' הוּא הָאֱלֹקִים הָאֲמֵתִי, וְאִין עוֹד מְלַבְדּוֹ יִתְבָּרַךְ שׁוּם כַּח בְּעוֹלָם וְכָל הַעוֹלָמוֹת כָּלֵל, וְהַכֹּל מִלֵּא רַק אַחַדוֹתוֹ הַפְּשׁוּט יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וּמַבְטַל בְּלִבּוֹ בְּטוֹל גָּמוֹר, וְאִינוּ מְשַׁגִּיחַ כָּלֵל עַל שׁוּם כַּח וְרַצוֹן בְּעוֹלָם, וּמִשְׁעָבֵד וּמִדְּבַק טַהַר מִחֲשַׁבְתּוֹ רַק לְאֲדוֹן יַחִיד בְּרוּךְ הוּא, כֵּן יִסְפִּיק הוּא יִתְבָּרַךְ בְּגִדוֹ שְׁמִמִּילָא יִתְבַּטְלוּ מַעֲלָיו כָּל הַכַּחוֹת וְהַרַצוֹנוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לַפְּעַל לוֹ שׁוּם דְּבַר כָּלֵל. מִבְּאֵר מִדְּבָרָיו, כְּשֶׁהַאָדָם מְפַקֵּד אֵת הַלּוּחַ זְמַנִּים בְּיַד ה' וְלֹא דוֹחֵק בְּסְבוֹת וּבְזַמֵּן לְמַהַר אֵת מְבַקְשׁוֹ שֶׁכֵּן אִינוּ מְאָמִין בְּשׁוּם כַּח וְסְבֵה. הַבּוֹרָא יַעֲשֶׂה לוֹ זֵאת לְהַקְדִּים לוֹ יְשׁוּעָתוֹ בְּכֶד שְׂיַבְטַל מַעֲלָיו כָּל הַדֵּינִים וְהַמְקַטְרָגִים וְכָל הַכַּחוֹת כְּלָם.

הרי לנו סגלה נפלאה להקדים ולמהר לעצמנו את הישועה, אולם סגלה זו פועלת בתנאי שהאדם באמת מכל לבו מבטל את הלוח זמנים שלו, ומוכן בהסכמה מלאה ללוח זמנים של הקב"ה וכדגמת מה שאמרו חז"ל: כל הבורח מן הכבוד - הכבוד רודף אחריו, שהוא בודאי בתנאי שבאמת מכל לבו יברח מהכבוד ורק אז הכבוד ירדף אחריו, כן הוא לעניננו, רק כאשר האדם באמת מכל לבו יסכים ללוח הזמנים של הקב"ה, ויבטל כל רצון עצמי, זה עצמו יפעל שהקב"ה יבטל כל הרצונות והדינים מאדם זה ויזרז לו הישועה.

18. מעלת היסורים שמכללם העיכובים בשאיפות החיים

ומכאן נבין מעלת היסורים, שמכללם העכובים משאיפות החיים, עד כמה חביבין הן, ועד כמה רק מי שחפץ בו ה' - מיסרו, ונאריף בזה, שכן אנו בדור עקבות משיחא, ועל דורנו זה מובא במדרש ("שוחר טוב" תהילים יז):

ג' שלישים של יסורים נרדו לעולם, שליש נטלו אבות העולם, שליש בכל הדורות ושליש בדורו של משיח.

הרי שבדורו של משיח יציפו היסורים את עם ישראל בכמות של שליש יסורים מכל מה שיירד בכל הדורות.

ומה שיש להבין במדרש זה, והוא היא תתכן חלקה זאת, שליש נטלו אבות העולם, שהיתה תקופה של כמאתים שנה, שליש במשך הדורות שהיתה תקופה של אלפי שנים, ושליש לדורו של משיח שפמו כן הנו תקופה של אולי כמה עשרות שנים.

היתכן שאבות העולם שהיו בעולם בסך הכל במשך כמאתים שנה, ודורו של משיח שפמו כן הוא לכאורה תקופה של כמה עשרות שנים, יסוריהם היו ויהיו באותה כמות ואיכות כמו של כל אלפי השנים שסבלו בהם אבותינו יסורים רבים וקשים, היתכן שיתרכזו במשך עשרות שנים יסורים של אלפי שנים, וביותר וכי ראינו כל כך יסורים שפאלה בדור האבות הקדושים.

והבאור הוא.

מהות היסורים חזקם ותקפם אינו תלוי כמעט בחלק הפיזי שביסורים אלא בעקר בהעדר הדעת וההבנה ממטרת היסורים.

והראיה, אדם דוקר את חברו במחט, הרי שיתקומם ויזעף, יקום בכעס גדול על דוקרו וישיב לו מנה אפים מפעסו ונקמתו. והנה אדם זה הולך לרופא והרופא

מזריק זריקה - דיקירה אף יותר כואבת מקודמו, ומה תהא תגובתו של זה, תודה רבה אדוני הרופא... כמה צריך לשלם... האם צריך לבוא פעם נוספת...

נוכחת לדעת שעקר היסורים וכאבם הוא בנפש הרבה יותר מהגוף, כשאדם יודע ומבין מטרת היסורים הרי שהוא רגוע ומעודד, וכשאינו יודע מטרת היסורים, כאבו גדול פי כמה וכמה.

ומעתה נבין דברי המדרש.

בזמן האבות הקדושים היה הסתר פנים גדול בעולם, תקופה של חשך ואפלה באמונה, כלם היו עובדי עבודה זרה, ועל האבות היה מטל להאיר את החשכה ולהפיץ אמונה בעולם, וכל פעלתם, עבודתם את ה', הנסיונות שעברו, היו בגדר בנית שרשים ויסודות לכל הענפים שיצאו מהם הלא המה בית ישראל. ולבנות שרשים ויסודות זהו הדבר הקשה ביותר, שכן לא קדמו לאבות יסודות ושרשים לחזקם ולהורותם הדרוך, אלא המה מעצמם היו נצרכים לבנות עולם שיכיר את ה', ולכן נסיונותיהם היו לשם ולתפארת לנצח, ועד היום מנציחים אנו את יסוריהם ונסיונותיהם, שכן היו המה הראשונים במערכה, והחזיתיים בתקון עולם, וכמו שכן מעיד עליהם הקב"ה למשה רבנו: "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם", ועייש ברש"י שבאר: לא נודעתי להם במדת האמתית שלי שעליה נקרא שמי נאמן לאמת דברי, שהרי הבטחתי להם ולא קימת, הרי מפרש שנהג בהם הקב"ה במדת ההסתרה, וכביכול כמבטיח ולא מקים וכנודר ולא משלם כמבאר שם בהמשך רש"י, ועם כל זה לא הררו אחרי ה'.

וכן מבאר בדברי רבי ירוחם ממיר (דעת תורה, פרשת ויצא) ולכן אף שהיו בתקופת עשרות שנים בלבד, מפני ההסתרה הרב שהיה ביניהם איכות יסוריהם נחשבים לכמות גדולה.

וכמו כן בדור עקבות משיחא, יהא הסתר גדול, בלבול גדול, ההבנה בדרכי שמים תהא נעלמת מהבריות באפן שלא היה כמותה, ולכן היסורים שיהיו אז, יתעצמו באיכותם למאד, אחר שקאמור עקר היסורים המה בהעדר הדעת וההכרה בתכלית, וכן מבאר ברמח"ל בספרו דעת ותבונות (עמ' קפט):

עקר הנסיון הנולד מהסתיר האדון את פניו, הוא - כי הלא ה' אמר על ידי כל נביאיו כי הוא המשגיח על כל נבראיו, ועיניו על כל דרכי איש לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו, א - ל אמונה ואין עול. והנה, אחר אשר השמיענו כזאת, הנה הוא מסבב עולמו מסבות עמקות ועצות מרחוק המראים לכאורה, חס וחלילה, הפך זאת. כי פעם יראה כאלו הכל בידי המקרה - הכל כאשר לכל, ופעם כי נבנו עושי רשעה, ולא מצאו כל אנשי חיל עובדי ה' שכר טרחם ועמלם, כמה צועקים ואינם נענים, וכל שאר העניינים אשר הניח ה' לנסות בם את לבות בני אדם. והוא מה

שְׁאֵמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה (תהילים עג, א - ב) : 'וְאֲנִי כַמְעַט נָטִיו רַגְלִי וְגוֹ' כִּי קִנְאַתִּי בְּהוֹלְלִים וְגוֹ'. כִּי זֶה הוּא הַנְּסִיוֹן - לְרֵאוֹת הַיַּעֲמָדוֹ בְּנֵי אָדָם בְּאַמוּנָתָם וְלֹא תַמּוּשׁ מִלְּבָבָם הַיִּתְד הַתְּקוּעָה לֵאמֹר : וַדַּאי אֶ - ל אֲמוּנָה וְאִין עוֹל, אִף עַל פִּי שְׁאִין אָנוּ מִבֵּינֵים דְרָכִינוּ. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (חבקוק ב) : 'וְצַדִּיק בְּאַמוּנָתוֹ יַחֲיֶה', וְכִמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ לְמַעַלְהָ כְּבָר. וְהִנֵּה זֶה רֵוַח גְּדוֹל מֵאֵד מֵהַתְּעַלֵּם הַשְּׁלֵמוֹת הָעֲלִיוֹן, וּמְקוֹם הַנִּיחַ לָרַע לְהַחֲשִׁיף פְּנֵי הָעוֹלָם לְנִסְיוֹן גְּדוֹל כְּזֶה. כִּי עֲתֵה צָא וְחָשַׁב, כִּמָּה יִהְיוּ חֲבִיבִים לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ הַצַּדִּיקִים אֲשֶׁר יַעֲמָדוּ בְּנִסְיוֹן כְּזֶה, וְכִמָּה שְׂכָר גְּדוֹל יִנְתֵּן לָהֶם חֲלָף עֲבוֹדָתָם לְעֵתִיד לְבוֹא. וְהִרִי זֶה מִכָּל כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ - שֶׁאֶפְלוּ הַחֲשִׁיף הַגְּדוֹל שֶׁל הַסֵּתֵר פְּנֵי טוֹבוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְכְבוֹדוֹ, וְהוּא הַגּוֹרֵם שְׂכָר טוֹב כְּפוּל וּמְכַפֵּל לְצַדִּיקִים".

מה שְׁאִין כּוֹ, בְּדוֹרוֹת שֶׁבְּאַמְצַע, דוֹר יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, דוֹר הַמִּדְבָּר, וְלֵאחֶר מִכּוֹ דוֹרוֹת הַנְּבִיאִים, הַתְּנַאֲיִם, שֶׁהָיוּ בְּתַקּוּפוֹת בֵּית רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי, שֶׁהָיָה גְלוֹי גְּדוֹל מִבְּחִינַת הַיְדִיעָה וְהַאֲמוּנָה, וְכּוֹ אַחֶר כֶּף בְּגִלוֹת לְאַחֶר חֲרָבּוֹ בֵּית שְׁנֵי שֶׁהָיוּ עֲדִין תְּנַאֲיִם, וְאַמוּרָאִים, רֵאשׁוֹנִים, וְיִתְרָ גְדוֹלִי וְקִדּוּשֵׁי עוֹלָם הָאֲחֵרוֹנִים יוֹתֵר, הָיָה גְלוֹי גְּדוֹל בְּאַמוּנָה, וְעַם יִשְׂרָאֵל כַּמְעַט בְּכָל הַשָּׁנִים הִלְלוּ שְׁמֵרוֹ תוֹרָה וּמִצְוֹת, וְהָיוּ תַחַת פְּקוּחָם וְעִידוּדָם שֶׁל גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, מֵהַ שֶׁהִקְטִין לָהֶם אֶת עֲצַמַת יְסוּרֵיהֶם, וְעַד - כְּאִמּוֹר הַדּוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹנִים מִפֶּשׁ שֶׁיִּרְדּוּ הַדּוֹרוֹת לְשָׂאוֹל, וּבִיּוֹתֵר מְאִימַתִּי שֶׁהַחֲלָה תְּקוּפַת הַהִשְׁפָּלָה לְאַחֶר תְּקוּפוֹת הַהוֹד שֶׁל הַגֵּר"א וְתַלְמִידָיו, הַבְּעֵשׂ"ט וְתַלְמִידָיו, הַגֵּר"י סְלֵנְטֵר וְתַלְמִידָיו, שֶׁאֲזָ גִבֵּר הַחֲשִׁיף לְמֵאֵד, וְאֲזָ נִתְּכָה עֲלֵינוּ מִכַּת הַהִסְתֵּר פְּנִים מֵהַ שֶׁהֶעֱצִים אֶת הַיְסוּרִים שֶׁל דּוֹרוֹת עֲקֻבוֹת מְשִׁיחָא שְׁיַחֲשָׁבוּ עֲצוּמִים וְקִשִּׁים בְּאִיכוֹת כְּמִשְׁךָ כָּל הַדּוֹרוֹת.

הִילְכֶךָ כִּמָּה צְרִיכִים אָנוּ לְהִיּוֹת לְמוֹדִים וְחוֹזְקִים בְּעֲבוֹדַת הַהִמְתַּנְּה שֶׁהִיא עֶקֶר קִשֵׁי הַהִסְתֵּר פְּנִים, שֶׁהִנֵּה הָאָדָם מְבַקֵּשׁ וּמְבַקֵּשׁ, מִתְחַנֵּן וּמִתְפַּלֵּל, וּבִקְשָׁתוֹ מִתְעַבְּבֵת, מִבְּלִי לְהִבִּין סִבַּת הָעֲכוּב, כִּמָּה צְרִיף לְשֵׁם כֶּף תְּמִימוֹת, וְאִמּוֹן מְלֵא בְבוֹרָא, וְהַבְּנָה שְׁזָהוּ מֵהִלְךָ הַתְּקוּן וּבוֹ אָנוּ מְתַקְנִים אֶת הָעוֹלָם וּמְכַשְׂרִים אוֹתוֹ לְקִרְאָת עוֹלָם מִתְקוּן.

וְהוּא מֵהַ שְׁרָגִילִים הָעוֹלָם לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּבִטּוּי "כָּל עֲפָבָה לְטוֹבָה", וּמְקוּרוֹ כְּנִרְאָה מֵהַגִּמְרָא, "כָּל דְּעֵבִיד רַחֲמָנָא לְטַב", כָּל עֲפוּב הוּא טוֹב, שְׁכּוֹן בּוֹ מִפִּיק הָאָדָם הַחֶכֶם וְהַמְּאֲמִין ג' תוֹעֲלִיּוֹת הַנִּפְלְאוֹת שֶׁהִזְכַּרְנוּ, וְכָל עֲפוּב הוּא בְּעֵצָם מֵהִלְךָ שֶׁל תְּקוּן, בְּסִבִּילַת הָעֲכוּב בְּאַמוּנָה וּבְתַמִּימוֹת מִתְקוּן הָאָדָם הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁחוֹשֵׁב הוּא שֶׁבְּאֵם תִּתְמַלֵּא מִשְׁאֵלַת לְבוֹ בְּמַהֲרָה יַעֲשֶׂה הַתְּקוּן מֵהַר יוֹתֵר.

19. גם על הגאולה נגזר עיכוב - סיפור

שְׁמַעְתִּי מַעֲשֵׂה שֶׁסִּפֵּר הַמְּקַבֵּל הָרַב אַבְרָהָם בְּרִזְנֵי זַצ"ל, שֶׁהַצַּדִּיק הַמְּקַבֵּל רַבִּי יְהוּדָה פְּתִיָה זְכוּק"ל הִלְךָ פְּעַם לְכַתֵּל וְשָׁמַע אֶת קוֹלָם שֶׁל הַיְשָׁמַעְאֵלִים הַצּוֹנְחִים

בקול "המואזין" שקלם, ואמר: רבונו של עולם נוח לך לשמע קולם יותר מקול לויים על דוכנם שירם וזמרם... ובלילה הודיעו לו בחלום שבהיותו והטיח דברים כלפי מעלה, יענש! וספר שאמרו לו או שיתיסר או ימות או יגלה ובחר לו הרב גלות.

(שמעתי מפי תלמידו הרה"ג המקובל רבי עזריאל מנצור שליט"א ר"י "שובי נפשי")

20. תקון העיכוב הוא גם בעכבת שאיפות רוחניות וכאן עלינו להביא נקודה נוספת וחשובה.

הרבה פעמים חושב האדם שהתלונות שלו, וחסר ההמתנה שלו צודקים, שכן חפץ הוא בישועה שתהא לצרף עבודת ה', וכגון שחפץ הוא שמהר יזכה בשדוף מתאים, כדי שעמה יוכל לעבד את ה' בטהרה ובקדושה יותר, וכן חפץ הוא שימהר הבוֹרָא ישועתו בהצלחה בתורה, בהתגברות על המדות הרעות, התאוות הרעות, וצוּעֵק לה', רבונו של עולם: עד מתי...? עד מתי אני אתעבב מלכבש יצרי... עד מתי אתעבב מלהיות צדיק וחסיד... רבונו של עולם: מה מבקש אני: כסף, רכוש, גשמיות...? הלא איני מבקש אלא רוחניות ולמה אתה מעבבני... וכיוצא בטענות שכאלה שבהם חושב האדם להצדיק את תביעותיו, ולבקש מידית את הישועה.

וזה שקר גדול וטעות גדולה.

ראשית יש להתבונן מסבבא כמה שקר וטעות יש בחשיבה כזו, שכן וכי הקב"ה לא חפץ שיהיה האדם צדיק וחסיד, מתקן וישר בכל מדה טובה, כובש כל תאוה רעה, וכי הקב"ה אבינו אב הרחמן שבבא את עולמו להיטיב לברואיו לא חפץ שיהיה טוב לבניו, ושהיו כלם מסדרים באשה טובה, בבית טוב, בפרנסה בבריאות, איזה אבא לא חפץ שיהיה טוב לבניו.

אלא בהכרח לומר, שזהו מהלך של תקון נפלא שרואה בו הבוֹרָא יעילות לנפש האדם לנצח, ודוקא במניעות והעכובים בא האדם לידי תקון הרבה יותר מאלו היה הכל הולך בנחת ובנקל.

וכאמור לעיל עקר עולמנו זה, הוא עולם של נסיונות, התמודדיות, תקון של בועת אפף תאכל לחם, ולא רק בועת אפף שהוא עכוב המצריך פעלות רבות להשיג הפת, אלא אף כרוף הוא בעליות וירידות באכזבות נוראות - קוף ודרדר תצמיח לך, אכזבות רבות במהלך השגת המטרה, בין השגת המטרות החמרניות ובין הרוחניות, מה שמביא לידי יאוש, לידי תחושת הפקרה נטישה ועזיבה, הלא לשם כך ברא ה' את עולמו באפן שכזה, שהוא יתברך נסתר ונעלם בו, וכאלו והעולם מתנהג באפן מקרי וטבעי, ואף שבהנהגת העולם באפן שכזה, שמו

יתברך מחלל ועלוב, רב ככל אנשי העולם לא מכירים בו, לא מכירים בטובתו, אוכלים ונהנים מעולמו של הבורא ובועטים בו, ולא עוד אלא אף יצר הקב"ה בעולמו יצר הרע שמסית ומדיח, מפתה ומפיל אנשים למרד בה' ולחטא בו.

וזה הרי מעשה ויצירה של הבורא, ומהי מטרתה, הלא הוא כמבאר במסלת ישראל פרק א', כדי להביא את עם ישראל לתכלית הטוב האמתי והנצחי, ולכן שם הבורא לאדם בעולם חשוך מלא נסיונות ושקרים כדי שבשכלו וגבורתו ינצח יצרו ויזכה לכל הטוב האמתי והנצחי מתוך גבורה ונצחון ולא מתוך תחושה של "לחם חסד" או "לחם של בוישה" והארכנו בזה בספרנו "אהבתי אתכם", ותרצה שם דברים נפלאים המעוררים להבנת תכלית האדם בעולם, והמבהירים את טוב ה' לברואיו בכל מצב.

הרי עולה לנו מכל זה שאדרבא, החשוך, ההסתרה, העפוב, שכל אלו מצרכים התמודדות קשה, סבלנות, ארץ רוח, אמונה, תמימות, הם המה התקון הנפלא לאדם, ולא הנוחיות וההקלה.

וכמו שמפרסמים דבריו של רבי זושא זצ"ל, שהיה אומר: אם אזכה לעולם הבא, יהא זה מהנמים הראשונים, שהיתה עבודת ה' קשה עלי למאד, וחשתי טעם מיתה בהתגברות על היצר, והנסיונות וההסתרה היו מנת חלקי, ועם כל זה עבדתי את ה' במחין דקטנות, בכל ובגבורה, ולא מהימים האחרונים שאז עבדתי את ה' בשמחה, ובהשגות נפלאות מתוך מתיקות וערבות שאין כמוה, שכן כאמור עקר התקון הוא ההמתנה והעפוב.

ועוד ראיה לדברינו מהמקרא, הנה אמרו חז"ל על הפסוק "וישב יעקב" - יעקב אבינו בקש לישב בשלוח, קפץ עליו רגזו של יוסף, שנעדר ממנו כ"ב שנה, ומדוע? משיבים חז"ל: אמר לו הקב"ה: לא דין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא עוד מבקשים לישב בשלוח בעולם הזה? הרי שבחר לו הקב"ה ליעקב אבינו יסורים דוקא, שכן אמר רבי שמעון בר יוחאי: עולם הבא נקנה ביסורים, כמובא בגמרא (ברכות ה'), ואף שידוע שבשנים הללו שנתניסר יעקב בהעדר יוסף הצדיק ממנו נסתלקה ממנו שכינה, וברור הוא שעבודת ה' במצב של השראת שכינה גדולה היא פי כמה וכמה מעבודת ה' במצב של סליק שכינה, ועם כל זה ראה הקב"ה את הצלחתו של יעקב אבינו ברכישת עולם הבא דוקא ביסורים ואף שבעקבותיהם יעבד את ה' במצב של סליק שכינה, מחין דקטנות, לומר לך שבעולמנו זה עקר תקוננו הוא דוקא סבילת העפוב, ההמתנה לישועה, תמימות. ואף שבעקבות זה איכות עבודת ה' תהא בהכרח פחותה.

וזה סוד התקון שבגליות שגלינו מאדמתנו, שהנה אף שבעקבות הגליות ירדנו פלאים, בגליות מצרים נפלנו בעבודה זרה, בגליות בבל נפלנו בנשים נכריות, בגליות זו האחרונה כמה נפילות נפלנו לאין שעור, עם כל זה התקון נעשה, בהמתנה, בהתמודדות, ולא לנו ההבנה בדרכי ה' הנסתרות, ורק עלינו להאמין ולהיות

בטוחים שהבורא בוחר לנו את הדרך הטובה ביותר לתקוננו, ואף שלנגד עינינו נראה אחרת - זו האמת ואסור לנו לחשב אחרת, שאם כן חושדים אנו את בוראנו שחלילה טומן לנו מלכודות להכשילנו, היתכן הדרך, זו מטרת הבריאה להכשילנו ולאבדנו לנצח?! אם כן לשם מה נבראנו, ולשם מה טרח הקב"ה בביכול בבריאת עולמו אם לא להביאנו לטוב הנצחי.

21. באיזה אופן צריך שתהא תפילתו של אדם

א. באור מדת הבטחון

החזון איש בספרו "אמונה ובטחון" מבאר את מהות מדת הבטחון וכיצד יש לנהג במדת הבטחון, והוא לא כמו שיש החושבים שמדת הבטחון הוא להיות בטוח שיתממש רצון הבוטח באפו ובזמן שחפץ בו הבוטח, וכגון שיאמר הבוטח: בוטח אני בה' שהשבוע אזה בהגרה בסכום גדול... בוטח אני בה' שבשבוע זה אמצא את בת זוגי... אמצא דירה... וכיוצא, שכן אין זה בטחון אלא נבואה... וכי דורש הקב"ה מאתנו להיות נביאים...!?

אמנם הבטחון באפו הנכון הוא שישפים האדם לגזרת שמים באשר היא, ויחזק בטחונו בה' בצרתו, וכה יאמר: בוטח אני בה' שעושה הוא את הטוב ביותר עבורי, שכן אין כמוהו יודע מה באמת טוב בשבילי, וכמו כן אין כמוהו מי שחפץ באמת בטובתי האמתית והנצחית, ולכן משליך אני עצמי להנהגתו מתוך אמון מלא.

ויחזק עצמו בכל כחו להיות רגוע ושליו במצבו מתוך בטחון בה' שבוטח הוא בו שאין מצב יותר טוב מאשר זה שהוא בו עתה, זהו הבטחון הנכון, וכך באר בשומר אמונים, ועוד.

ב. האם אין סתירה בין בטחון לתפלה

אלא שיש להקשות לפי מה שבארנו שמהות הבטחון הוא להסכים להנהגת ה', אם כן מה מקום יש לתפלה שמשמעותה לכאורה לבקש מה' לשנות את מצבו למצב אחר, ובזה הלא לכאורה ישנה סתירה למצות הבטחון שהוא להסכים להיות במצבו זה ולא לחפש מצב אחר.

על כך עונה הסבא מקלם וזה יתכן דבריו.

התפלה נועדה לחזק את התלות בבורא, אדם שעומד ומתפלל לה', משגן ומחזק בזה את אמונתו ובטחונו בה', ומפנים לעצמו בשרשים עמקים שאינו תולה עצמו

בשום פח מבלעדי ה'. ובניחוד עם התפלה יש לצרף את התשובה, שכן אין יסורים ללא חטא, ומבקש זה המתפלל שהקב"ה יקבל תשובתו וישוב מחרון אפו מליסרו אחר שהנהו שב בתשובה.

והחשוב ביותר להדגיש, שחייב זה המתפלל להצטיד בעוד פרט נוסף שאי אפשר מבלעדו, והוא לקחת בחשבון שגם אם הבורא לא יקבל תפלתו, מבטל הוא דעתו לדעת הבורא ומוכן ומזמן להמשיך במצבו, שכן בתפלתו אין הוא תובע חליקה מהבורא שיעשה את חפצו דוקא, אלא פונתו בתפלה לשנן את האמונה שאין עוד מלבדו, וכי היסורים הנם כתוצאה מחטא, ולכן מתחזק ומתפלל לה' שיבטל הגזרה ממנו בבקשת הסליחה שהוא מבקש. ואחר הכל, אם בעיני הבורא נכון הוא להמשיך לו את מצבו שלא לקבל את תפלתו, מזמן הוא לקבל את החלטת הבורא מבלי להרהר אחריו.

שכן אם לא יתפלל אדם בדרך זו אלא? הא לחוץ ומבהל בתפלתו לראות היעמדו דבריו לפני ה' לשנות מצבו או לא, ויספר השעות והימים לראות אימתי יעשה הבורא את חפצו, הרי שלבסוף פשיגא שותפלתו לכאורה לא התקבלה ופל מבטחוננו בה' ויסוג לאחור מתפלתו ואפלו מאמונתו.

ג. האם ראוי להפציר בתפלה או שיש בזה משום דוחק את השעה

אלא שיש לנו לעמד כאן על נקדה נוספת חשובה שרבים המה השואלים עליה, והיא האם נכון הוא להפציר בתפלה על בקשותינו לה' או שיש בזה משום לדחוק את השעה, מצד אחד רואים אנו בחז"ל שאין לדחוק את השעה ואפלו בתפלה, ומאידך מובא בגמרא ברכות כ"א אמר רבי יוחנן: "והלואי שיתפלל האדם כל היום כלו".

והנראה בזה הוא כך.

רואים אנו במקרי פגעי העולם ב' אפנים.

יש ונקלע אדם לסוג בעיה שנתן לפתרה במהלכים טבעיים, וכגון בחליו שגשברה לו ידו, נתפס בכאב שניו, או בפרנסתו שנגרף הוא לבקשת הלואה, או שעומד הוא לפני קניית חפץ מסים כמו דירה, מכונית, וכיוצא, פרטים שנתן לפתרון בפעולות טבעיות, והנן חולפות בטפיל טבעי, או שהזמן בטבעיות פותר את הבעיה, בכגון זה יש לאדם להתפלל קדם פעלתו בכל פחו ובכל לבו, שכן חייב הנהו במצב כזה להשריש בעצמו שאין מלבדו, לפי שכאן נמצא הוא בסכנה גדולה - סכנת: כחי ועצם ידי, שכן מאחר וישנם במצבים אלו מהלכים טבעיים לפתר אותם ובנקל יכול לתלות את הצלחתו במקרה ובסבות כמו בחקמתו ובכחו שלו או של עוזריו וכיוצא. ולכן במצבים אלו עליו להשריש אמונה חזקה

בלבו שאין עוד מלבדו יתברך, והוא בכך שיפציר בתפלה לה' שיעזרהו ובכך
ישריש בעצמו שהוא תלוי אך ורק בבורא יתברך.

ישנו אפן אחר של מקרי ופגעי העולם הוא כאשר נקלע אדם למצבים שפותרונו
אינו נתון למהלכים טבעיים, ונצרך נס כדי לפתרו, או גם באפן שלא נצרך נס,
אלא שנמשכים הפה זמן הרבה, ומתעכב מאד האפשרות לפתרו, וכגון חלי
שהרופאים אומרים נואש, משפט קשה שהעורך דין לא מוצא פתרון, מעכבי
שדוכיון זה שנים שכבר נתנאשו מכל מהלך טבעי, שלום בית שכבר נסו אצל כמה
יועצי נשואין ולא התקדם כלום, או כמו זה היושב בפלא ומרצה את ענישו לאחר
גזר דין של השופט ואין מהלך טבעי לשנות את מצבו, או חשוכי בנים גם לאחר
טפולים שונים ונשנים, וכיוצא. במקרים הללו בודאי שהנכון הוא אצל רב בני
האדם לחזק את הבטחון בה' כאמור להסכים לאשר יחפץ ה', ולא לדחק את
השעה בתפלה, פן חס ושלום יתאכזב ויפל ברוחו כאשר לא יענה בתפלתו.

וחשוב להבהיר, אין פוגנתנו שבמצבים כאלו לא יתפלל האדם חלילה, בודאי יש
לו להתפלל ולא לאבד תקוה, אלא שאין נכון שתפלתו תהא בלחץ ובמעקב על
בורא העולם האם ומתי יעשה בקשתו, שכן עליו להבין שבמצב כזה רצון ה'
שיגיע לישועה שלו בדרך זו דוקא של התבטלות והסכמה לרצון ה', ויקרע את
לוח הזמנים שלו ויבטלו לוח זמנים של הבורא, ומכיוון זה תבוא ישועתו
וכהבטחת הפסוק: "והבוטח בה' חסד יסובבנו".

כלומר, במקרים שכאלו שאין במהלכים הטבעיים כדי לפתור את הבעיה, רצון
ה' שאכן יתפלל האדם, יעשה תשובה, יתלה את מצוקתו בהשגחת ה', אולם
ישקיע את עקר עבודתו במדת הבטחון, לבטח בה' שהמצב שהוא נקלע אליו הוא
המצב הטוב ביותר עבורו כרגע, ואין לו להלחץ "ולקפץ" כדי לשנותו, אלא
אדרבא להרגע ולהיות שלו ומסכים להנהגת ה', וכאמור ומכיוון זה תבוא ישועתו
כדין הבוטח בה' שמבשר הוא שחסד יסובבנו.

וראה בסוף הספר שיחתנו: היאך השלמות אליה מגיע האדם הוא דוקא
מנסיונות ומיסורים מתמשכים, ויאורו עיניך משמחה כשתבין שהיום בזמינו
עקר הדרך לשלמות שבוחר לנו הבורא הוא לעבר את היסורים והנסיונות
המתמשכים.

ומה שצינתי שזהו הנהגה אצל רב בני אדם, כי אפשר שבאנשים מיחדים
שאמונתם ובטחונם בה' בדרך עליונה, ואין חשש אצלם שבאם לא יתקבל
תפלתם יסוגו בשום אפן, אפשר שלכאלו אדרבא, נרבו בתפלה ויתאמצו בה ואף
שאינן מהלכים טבעיים לפתור בעצמם ונצרך לכך נס, הלא בכם התפלה לשנות
הטבעים, ורק כאמור החשש אצל רב בני אדם שיפלו מאמונתם כאשר גם לאחר
תפלתם והתאמצותם בה לא יזכו לגס, לאלו עדיף שישקיעו בבטחונם ולא
בתפלתם, אולם אלו החזקים בהתבטלותם לה', ויודעים יפה לבטל דעתם לרצון

ה' גם באם יתאמצו בתפלתם ולא יענו, אזי בודאי שיתאמצו בתפלתם, גם במצבים שנדרש להם נס כדי לפתורם. כך שבעצם נגדיר חלוקה זאת כך, כל שהאדם חזק באמונתו, ויש בו היכלת להסכים לבטל דעתו לדעת קונו אכן במקביל יוכל להפציר בתפלתו גם כשדרוש נס.

חלוקה נוספת ישנה, והם אלו הצדיקים הנעלים במדרגתם שאין להם שום רצון מלבד אשר ירצה בו ה', ותמצא שלא יתפללו הם על חסרונו וצערן לפי שישפיעו בלבם הסכמה גמורה לאשר ינהיגם ה', אולם על אחיהם יתפללו ויזעקו רק לא על עצמם.

ד. סכום

לסכום יש לנו כאן כמה חלקות בהנהגת הבטחון מצד אחד והתפלה מצד שני.

א. מקרי או פגעי החיים השגרתיים שנתן לפתורן במהלכים טבעיים שיעשה אותם האדם או שמטבע העולם שבאים המה על פתרונו במשך הזמן, על כגון אלו יש להתפלל הרבה על מנת להשריש בעצמו אמונת ההשגחה ולבל יפל ברשת המקרה והטבע.

ב. מקרי או פגעי החיים שנצרך נס כדי לפתור, או שאמנם לא נצרך נס אלא שמתמשכים המה עדן ועדנים ולא מתאפשר לפתור, אצל רב בני האדם הנכון הוא לחזק יותר את הבטחון בה' דהינו להסכים ולהשלים עם הנהגת ה', ואין הכוונה שלא להתפלל שכן יאבד זה תקנתו מה', והרי אסור לאבד תקנה בשום אופן, אלא כדי שלא יאבד זה את בטחונו ואמונתו בה' כשתתאכזב תוחלתו עליו לחזק ביותר את ההסכמה להשלים עם גזרת ה'.

ג. החזק בבטחונו בה' ורגיל הוא להפגע לגזרת שמים, אזי כפי מדת בטחונו יתפלל ויפציר לישועת ה' גם במקרים ופגעים שנצרך נס לפתרונו, אחר שהוא חזק בבטחונו ולא יפל בבטחונו באכזבת תוחלתו.

ד. צדיקים ובעלי בטחון בדרך עליונה, יסכימו להנהגת ה' בבטחונו הגדול הטהור והנקי, ולא יבקשו לשנות את מצבם למצב אחר, אולם יעשו תשובה, שכן היסורים באו על חטא, יעשו תשובה על חטאם אלא שלא יתפללו לשנות מצבם, וישליכו זאת על רצון ה' בלבד.

אולם על אחרים יתפללו, שכן רב העולם אינו חזק בבטחונו וזקוק לתפלה ולישועה.

ה. נסיונות מתחלפות ונסיונות מתמשכות

וכמו כן הדברים אמורים לנסיונות וקשיים שיש לאדם ברוחניות, יש אשר עקר הקשי שלו זה יצר הממון, ויש אשר אצלו עקר הקשי הוא מדת הפעס, ויש אשר אצלו הקשי ביותר הוא העצלות, ויש הלוקה בעצבות, ויש הלוקה בבטלה, ויש שצרתו צרה בנסיונות הקדשה ושמירת העינים, ויש בלשון וכיוצא. ואומר הוא: הכל פחות או יותר בסדר אצלי ורק חבל שיש לו קשי מסים זה, שאלו קשי זה היה נפטר ובא על מקומו הייתי "מסדר"...!

וחסרה לו הידיעה, שאין לו מה ש"יסדר" אותו פראוי וביאנו לשלמות אלא דוקא ובעקר נסיון זה הרובץ עליו בתקפו. שכן עולמנו הוא לא מקרי, האדם לא זרוק בעולם למקרים ולטבעים וסבות, ישנה השגחה על כל אדם ואדם במה תהא עקר צרתו ובמה עקר נסיונו, ויתבונן, מדוע בדברים מסוימים זה אצלו בגדר "עובר ושב", כלומר הנסיונות מזדמנים ולא תכופים, ואלו בדברים מסוימים זה אצלו ללא תזונה, והכל נשאר באותו מצב, וכמה שיתפלל ויזעק - א - ל כלא שומע, חלילה, ולא עוזר לו שום זעקות צדקות תחנונים וכיוצא.

1. ההתנחלות לב' אפני הנסיונות

אלא שיש לשים לב בין צרה המתמשכת בגשמיות לבין נסיון המתמשך ברוחניות, כשהדבר בגשמיות כגון עני, חלי, חשוכי בנים, שדוכין, שלום בית, וכיוצא, יש כאמור להתחזק בבטחון בה' למעט בהשתדלות ולקוות לישועתו, אולם כשהנסיונות ברוחניות יש להשתדל מאד בהשתדלות של מוסר ואדרבא להיות לחוץ לתקן לקויו, אלא להיות שנסיון זה מתמשך יש לחזק ידיעתו, שבכאן דוקא נמצאת הסבה והמקור לגדילתו, ולכך בהחלט חייב הוא להשתדל ולהתאמץ להתגבר על יצרו, אולם חייב שיהא חזק לבלתי ינטש המלחמה, ואף שהעליות והירידות מפרכות את נפשו ומחלישים את דעתו, ונפשו כבר קצה בעמל מלחמתו עם יצרו, צריך שיידע שחייב הוא להתעקש דוקא בדבר זה שייצרו תוקפו ביותר במדה רעה או תאונה רעה אשר תהא. כי בכאן דרך שלמות נפשו.

2. ישנו בטחון לצאת מהצרה, וישנו בטחון להשלים עם הצרה

למדנו מכאן כולל גדול ביסורי ובנסיונות האדם, שכאשר הצרה באה על האדם מיד יתפלל ויזעק לה' שיצילהו, כי אינו יודע עתה אם נפלה עליו צרה "זמנית" או ה"מתמשכת", אולם כאשר רואה הוא שצרתו מתמשכת וזה זמן וזמנים שלא באה על מקומה, לא יפציר יותר מדאי, ולא יתעקש שיתמלא רצונו דוקא עתה ומיד, אלא ידע שכאן נמצא תקונו ושלמותו.

וחלילה אין בכוננתו שיתיאש האדם מלתלות תקותו בה' שיעזרהו, אלא הפונה לומר שיחזק הסבלנות שלו בצרתו, אולם בודאי שיקנה לה' יום יום שיחלצהו מצרתו, וקווי זה הוא גופא הבטחון בה', והוא גרמא שימשיך עליו ה' חסד לזרז

לו את ישועתו, ורק שלא יתעקש ויפציר שיתמלא רצונו מיד עתה, אחר שרואה שרצון ה' בעיניו הישועה.

והוא כמבאר לעיל ההנהגה אצל רב בני האדם, שקיים חשש אצלם שבאם יפצירו בתפלה ולא יענו - יפלו באמונתם, ולכן עדיף להם שישקיעו עבודתם בהסכמה והשלמה עם מצבם, ואדרבא דרך ישועתם תבוא בזה גופא שישלימו עם מצבם, וכענין הבוטח בה' חסד יסובבנו. אולם אלו החזקים בבטחונם, ולבן כלב הארי להסכים לאשר יחפץ ה', אדרבא שיפצירו בתפלתם שכן חזקים המה להסכים להנהגת ה' בכל מצב גם כאשר לא תתקבל תפלתם, ואלו מטרת תפלתם היא לא בשביל לפתור צרתם, שכן מסכימים הם במצבם, אלא בשביל לחזק תלותם בה', שכן עצם התפלה מקרבת ומחזקת את האמונה.

ולכן מובא בספרים הקדושים שכאשר רואה אדם שישועתו מדבר מסוים נעצרת ושנים על שנים לא באה צרתו על פתרונה, וכגון חשוכי בנים, פרנסה, בריאות, שלום בית וכיוצא לא ירבה ולא יפציר יותר מדאי, והסבה כאמור, כאן נמצא עקר שלמותו, לכך מן השמים סותמים תפלתו, ועל כן ישתמש בבטחון באפן זה של קבלת מצבו באהבה עד שירחמו עליו מן השמים. שכן ב' אפני בטחון ישנם, האחד לבטח בה' שמנהיגו על הצד הטוב ביותר והוא הטוב בעיניו יעשה, והשני לקום ולעשות מעשה ללא מורא ופחד, ובאפנים של צרה המתמשכת בנדאי יש לבטח בה' באפן של הרגיעה והשלמה מתוך ידיעה ובטחון בו שעושה בשבילו את הטוב ביותר, ולקוות לישועתו.

ח. צרה המתמשכת דרך העבודה להשלים עמה

וכן הסברא נותנת שכשהצרה היא צרה מתמשכת, הוראה היא שמטרתה לרומם את האדם באם יעבד את ה' עם אותה צרה, ואין דומה זה לצרה שאינה מתמשכת שאינה אלא לשעתה, שאז נצרך האדם לקבלה באהבה ולידע שהיא לכפרת עוונותיו - מדה כנגד מדה, ולידע שעל כל עוון פרטי ישנה צרה פרטית כדי שיפושש במעשיו, אולם צרה המתמשכת מלבד שהיא לכפרת עוונותיו, עוד יש בה להורות, שימשיך בעבודת ה' עם אותו מצב, ובכך יגיע לשלמותו הראויה, שכן זהו מהלך גדילתו של אדם זה, ואינה בצרות החולפות שמטרתן לתקון עוון פרטי בלבד, אלא כאן הכוונה כללית יותר והשלכותיה מתפשטים יותר, והוא כדי שיגיע אדם זה לשלמות הראויה, ולמצות בזה מהאדם את כל יכלתו ואת כל הנדרש ממנו על מנת להשלימו, ולא יתכן זה מבלי שיחיה במצב זה דווקא, והוא שיביאנו לגלוי כחותיו ולישומם, ואכן זה שילך בדרך עבודה זו, סופו שחסד ה' ימשך עליו להושיעו, שכן זו הבטחת ה' לבוטח בו - חסד יסובבנו.

ט. עקר הנסיון הוא בצרות המתמשכות

והצרות המתמידות המה עקר נסיונו של האדם ואפלו שקטנים המה באיכותם, שכן נראה זה פלא, פעמים שיש כח ביד האדם המאמין לקבל ארוע קשה שפקדו פתאם, ולהתנחם ממנו בכח האמונה, ואותו אדם פעמים שיכעס ויקצף על פרטים זוטרים, ולא יחזיק שאת סבלו מבלי להתקצף עליהם.

וההסבר לכך, שכאשר פוקד את האדם ואפלו אסון, יודע הוא זה מארע זמני, וקל יותר לתן את הכח עליו אחר שכבר קרה המקרה ואיננו, אולם בפרטים הזורמים והשוטפים בחיי היום יום, קשה מאד להתאפק, אחר שאלו טורדנים בחיי האדם החוזרים על עצמם, ויודע הוא שגם אם יתגבר עליהם היום - יחזרו מחר לתקפו מחדש ומתנאש הוא מלהשקיע עליהם עמל ויגיעה של אמונה ובטחון, ואז הסכנה גדולה לסבלנותו של זה האדם שמא תפקע "ויצא הקצף", ולהיות שדוקא יסורים אלו השוטפים וזורמים זה זמן רב בחיי האדם המה תקונו דוקא, יש לתן דוקא עליהם את הלב לעבד עליהם בדרך של אמונה ובטחון המביאים לסבלנות ולתקנה.

• על גזרות המתמשכות צריך סבלנות ואפיון רב

והנה על גזרות המתמשכות נצרך להם סבלנות גדולה, כי כאמור כשהצרה מתמשכת ונסתם התפלה מלהתקבל, מורה הדבר, שפך נצרך גם כאשר אין האדם מוצא נמוק וסבה מחמת חטא שתצדיק יסורים אלו, מפל מקום עליו להבין שמצדקים הם לסבת שלמותו וצריך שיהיו לתקופת מה, כי זה מהלך גדול ושלמותו של האדם.

וכזה מצינו ברבי אלעזר בן פדת (תענית כה ע"א) שהיה עני גדול, ופעם הקיז דם ולא היה לו מה לטעם לאחר הקזת הדם להברות עצמו, נטל שום ואכלו, ונחלש יותר עד שהתעלף, הלכו חכמים לבקרו, וראוהו שמתוך שנתו היה בוכה ושוחק, והיה ניצוץ של אש יוצא ממצחו, כשהתעורר, שאלוהו החכמים מדוע בכית וחיכת מתוך שנתך?

ענה להם: מפני שבשעה זו ישב הקב"ה עמי, ואמרתי לו: עד מתי אצטער בעולם, ואמר לי: בני, נוח לך שאהפך את העולם ואברא אותו מחדש, ואולי אפשר שמזלך יהא אז עשיר. אמרתי לו: כל כך, שגם אם יהפך העולם ויברא מחדש אולי אהיה עשיר? ועוד שאל להקב"ה: האם נשאר לי שנים לחיות יותר מאשר חייתי עד עכשו, או שכבר עברתי רב שנותי? אמר לו הקב"ה: כבר עברת רב שנותיך. אמר רבי אלעזר, אם כך עדיף שאשאר במצבי עני.

אמר לו הקב"ה בשכר זה שאמרת שאינך רוצה שישתנה מצבך, אתו לך לעולם הבא שלש עשרה נהרות של שמן אפרסמון טהור שתתענג בהם לעתיד.

ובכן וכי ישנה מניעה להקב"ה להעשירו לרבי אלעזר בן פדת, והלא אין מעצור לה' מלהושיע בין רב למעט. אלא להיות שהקב"ה הוא אדון כל הנשמות ורבון

כל המעשים, ומי כמוהו יודע היאך נשלמת ונגדלת כל נשמה ונשמה. ומה נצרך לכל נשמה ונשמה כדי שתגיע לתכליתה, ונדע הבורא בנשמתו של רבי אלעזר בן פדת שהדרך הטובה ביותר עבורו להביאו לתכלית שלמותו זו העניות. שכן וכי יש רחמן יותר מהבורא, וכי יש הרוצה להיטיב לבירותיו יותר מהבורא, וזה שאמר לו הקב"ה לרבי אלעזר, לטובתך ולשלמות העולם הבא אין יותר טוב מהעניות.

יא. יסורי יעקב אבינו - כ"ב שנה - להביאו לחיי עולם הבא

ומי לנו גדול מייעקב אבינו שרבו יסוריו, צרת עשו, צרת דינה, אלא שיסורים אלו היו זמניים, אולם צרת יוסף היתה צרה ממשכת שנתמשכו יסוריו כ"ב שנה בהעדר ממנו בנו יוסף, ולכך דוקא בצרה זו דרשו חז"ל שהיה זה בשביל שיזכה לעולם הבא, וכמבאר בחז"ל ומובא ברש"י, בקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רגזו של יוסף, אמר הקב"ה לא דין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, עוד מבקשים לישב בשלוה בעולם הזה, כלומר שענגי עולם הזה יכולים לפגוע בהם ולחסר להם לעולם הבא. והחדוש הגדול הוא שהרי באותם שנים נסתלקה שכינה מייעקב, הרי שלהגיע לעולם הבא זה בדרך נסיונות וקשיים דוקא ולא בדרך מדרגות והשראת שכינה. כי להיות צרה זו ממשכת בהכרח שאינה על עוון פרטי ותו לא, אלא כאן הגדילה והשלמות של הצדיק. וכמו שאמרה לו אשתו של רבי אלעזר בן פדת לבעלה רצונך שיחסר לנו משלחנו לעולם הבא!

ולא הסכימה להנות מרגל זהב שיירדה מן השמים לפרנסת רבי אלעזר בן פדת. וכשהלכו לפני רבנו הקדוש ואף שהציע לה שאם יחסר להם משלחנו לעתיד נשלים הוא להם החסר משלו סרבה אשת רבי אלעזר גם לזה, והצדיק אותה על סרובה בזה, כי הודה לה בזה, שכן אם בזה דוקא תלוי שלמות שלחנו לעולם הבא, מי יוכל אם בן להשלים להם את עולמם - עולם הבא - בדרך אחרת.

יב. יסורי יוסף הצדיק הממשכים, הגדילוהו על כל אחריו

וכמו כן יסורי יוסף הצדיק היו ממשכים. י"ב שנה בבית האסורים, אולם יסורים אלו הם שהשלימוהו ונגדלוהו יותר מכל אחריו, ולהחשב בדרגת צדיק יותר מאחריו.

וכמובא בדברי האר"י ששבעה רועי ישראל הם אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף דוד, הרי שזכה יוסף מכל אחריו להחשב כאחד מז' רועי ישראל וכיוצא בזה מצינו במשה רבנו, שנגזר עליו שלא יכנס לארץ ישראל, והיתה זו גזרה שלא נתנת לשנוי, והיה בזה תועלת גדולה, כמובא בחז"ל (מובא ב"אור החיים" הק', דברים א, לו, ועוד ב"שער בת רבים" תרומה, ע"פ "ועשו לי מקדש"). שאילו היה משה נכנס לארץ ישראל לא היה בית המקדש חרב והיה הקב"ה משליך קצפו על בני ישראל.

ועד כמה יסורים הממשכים קשים ונצרך כח לקבלם מוצאים אנו בגמרא כתבות (ל"ג ע"ב) גבי חנניה מישאל ועזריה שנכנסו לאש ועמדו בנסיון האמונה, ונאמר ש שאכן יכלו לעמד בנסיון זה להזרק לאש, אולם אלו היו מנסרים אותם ב'סורים לא היו עומדים, שכן למות קל יותר מלהתנסר, ש'סורים כמה מתמשכים, וכשה'סורים מתמשכים הנסיון קשה לאין שעור.

יג. יסורי דוד המלך הממשכים הגדילוהו על כל המלכים

וכמו כן מצינו ב'סורי דוד המלך ע"ה, שכן היה נרדף משאול ומאבשלום, ועוד קדם לכן - כ"ח שנה חשבוהו אחיו ובית אביו לממזר, וכנאמר מוזר הייתי לאחי ונכרי לבני אמי כמובא במדרש ("המכירי" תהילים, קי"ח, ועוד) באריכות, וזה בעצם מה שהגדילו ורוממו להיות משיח ישראל, כי בכך שעבר יסורים קשים וממשכים וכנאמר: "כל משבריד וגליד עלי עברי", למד לדעת את ה' בכל מצב, ובזה השתלם והתעלה יותר מכל.

יד. יסורים ממשכים סבתם להגדיל ולרומם

כך ש'סורים אלו לא היו לעוון פרטי - מדה כנגד מדה, שכן מה חטא ולמה נענש דוד המלך להיות מזנח ומנדה כ"ח שנה הראשונים לחייו וכן ב'יתר יסוריו, אלא זהו לשם השלמת גדלותו להיות ראוי למשרה החשובה ביותר - משיחן של ישראל.

וכמו כן נתבונן עוד,

וכי מה חטא יעקב אבינו שנתנסר כל - כך ב'וסף הצדיק, וכמו שחז"ל בפרוש אמרו על יסורי יעקב אבינו: לא דין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם - הבא וכו', הרי שלהדאי ראו חכמים ב'סורי יעקב טעם כדי לקנות עולם הבא שנקנה ב'סורים. וכמו כן מה חטא יוסף הצדיק לישב בבור י"ב שנה, וכי מה חטא רבנו הקדוש שנתנסר י"ג שנה לסבל יסורים נוראים וכמובא בגמרא (בבא מציעא פד) שהיו שומעים זעקותיו וצעקותיו מכאביו למרחוק מאד. וכמו כן וכי מה חטא רשב"י לשבת במערה י"ג שנה, אולם זה מה שהביאם לשלמותם.

ובזה נבין בנותן טעם דברי הגמרא (ברכות ה') שאמר רשב"י שם: ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, וכלן לא נתנו אלא על - ידי יסורים, תורה, ארץ ישראל, ועולם הבא, והארקנו בזה במקום אחר שכן ראה רשב"י זאת על עצמו, שכן כאמור מה חטא רשב"י על שנגזר עליו שישב במערה י"ג שנה ויעלה בשרו חלודה, אלא הנה התשובה ברורה כדי ש'זכה לתורה, וכמובא בגמרא ש'זכה רשב"י לתורה במערה באפן נעלה ביותר, שכן קדם המערה היה רבי פנחס בן יאיר חמו - רבו, והיה רשב"י שואל שאלה ועונה לו רבי פנחס בן יאיר - י"ב תרוצים, ולאחר המערה נתהפך ענינם, שהיה רב"י שואל שאלה והיה רשב"י עונה כ"ד תרוצים.

טו. עקר נסיון העקדה הוא להיותו ממשך - שכן השלכתו היתה מיתת שרה

וכמו כן רואים אנו שבפעשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו הקשה שבכלן היה נסיון העקדה, ומבאר ה"מכתב מאליהו" (ח"ד עמ' 245) שהטעם הוא לפי שלאחר העקדה מתה עליו שרה מסבת העקדה, וזה היה הנסיון הקשה ביותר מסבת השלכותיו הקשות - מיתת שרה.

והוא כמבאר לעיל, שבכל הנסיונות שנתנסה אברהם לא היה להם השלכות של המשכיות, שכן לאחר שהשליך לאור פשדים נסתים נסיונו, וכן כשירד למצרים ולקחו לו את שרה נגמר נסיונו לאחר הנסיון, אולם בנסיון העקדה היה נסיון מתמשך, שכן לשאת סבל זה של מיתת שרה מסבת העקדה, זהו נסיון קשה המתמשך להיות אלמן משרה אמנו, ונסיונו הקשה שבזה היה שלא יעלה על לבו "צל" של חרטה על מעשה העקדה בטענה של "זו תורה וזו שכרה", ונסיון זה הוא לכל ימיו - לעוד 37 שנה שחי אחר - כך. וזה הנסיון הגדול שהעלה את אברהם אבינו לנס לנצח, שכן מכל הנסיונות איננו מזכירים אלא נסיון זה, ומכל הנסיונות איננו מעוררים רחמים רק מנסיון זה, כי בנסיון זה בא אברהם אבינו לשלמות היותר גדולה, כי הצריך לחיות שנים רבות לאחר מעשה העקדה, ולקבל באהבה את השלכותיו של נסיון זה המתמשכות בסבלו זה של פטירת שרה.

ואפשר לומר בנותן טעם שאפשר שבשביל כך בכה מעט על שרה, וכמו שכתב בעל הטורים: "ולבכתה" - כך קטנה לומר שבכה מעט, והוא לטעם שלא רצה להעמיק בבכיתו ובצערו על שרה, כדי שלא יעלה חס ושלום בלבו משהו צל של חרטה על מעשה העקדה.

טז. צרות המתמשכות יש בהם תועלת מיחדת ואין לדחוק לקצר זמן המשכם

וכמו כן רואים אנו שאין לדחוק את הקץ בצרה המתמשכת, שכן עצם הגליות של עם ישראל הם צרה המתמשכת, והנה מובא בגמרא כתבות (קיא, ע"א) שהשביענו הקב"ה ג' שבועות, שלא נדחוק את הקץ, ושלא נמרד באמות, ושלא נעלה בחומה, וזה שלא נדחוק את הקץ הינו בתפלתנו כמבאר שם ברש"י, כלומר שאפלו בתפלה הזרנו שלא לדחוק את הקץ שכן זו צרה המתמשכת, ושלמותנו תלויה בה, ומי כאדון כל הנשמות היודע מה טוב לנו, ולכן כיון שיודע הבורא תועלת הגלות המתמשכת, ושזה התקון הטוב והיעיל ביותר שאי אפשר בלעדיו לתקון כלל ישראל ולהכינם לקראת עולם התקון, וידע שבגלל חשך הגלות ואריכותה עם ישראל יקוצו בנפשם מארפה וסבלה, ולכן הצריך להשביענו על כך, כי ידע הבורא שבנפשונו הדבר וכי כל פדות נפשונו ושכרנו לנצח נצחים תלוי בזה דוקא בארץ הגלות.

יז. הסובל מצרות ויסורים המתמשכים - אינו רואה פני גיהנם

וְכֹן מְצִינֵנוּ בְּגִמְרָא (ערובין מ"א ע"ב) שְׁשֻׁלְשָׁה אֵינָן רוֹאִים פְּנֵי גִיהֶנֶם, דְּקָדוּקֵי עֲנִיּוֹת, וְחֹלֵי מַעִים, וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ נוֹשִׁים, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים אֵף מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה רָעָה, [וְגַם הַחוֹלְקִין לְגַבֵּי אִשָּׁה רָעָה הוּא מִפְּנֵי שֶׁמְצֹנָה לְגִרְשָׁה אוֹלָם גַּם הֵם מוֹדִים שֶׁאִשָּׁה רָעָה מְצִילָה מִגִּיהֶנֶם].

וְהִנֵּה נִתְבַּוֵּן שֶׁהַמְשִׁתֵּף בְּשֻׁלְשָׁה פְּרֻטֵי יְסוּרִים אֵלּוּ שֶׁהֵנָּם יְסוּרִים "הַמְתַּמְשְׁכִים" וּבִמָּה שֶׁנוֹגַע לְכָללוֹת חַיֵּי הָאָדָם, שֶׁכֵּן הָאָדָם הַעֲקָר לֹו בְּחַיָּיו, הוּא גּוֹפּוֹ, מְמוֹנֹו, וּבְנֵי בֵיתוֹ. וְהִנֵּה חֲלֵי מַעִים זֶהוּ שֶׁפָּגַע לוֹ בְּגוֹפּוֹ, דְּקָדוּקֵי עֲנִיּוֹת זֶהוּ מַה שֶׁפָּגַע לוֹ בְּמֹוֹנֹו. אִשָּׁה רָעָה זֶהוּ מַה שֶׁפָּגַע לוֹ בְּבֵיתוֹ, וְכָל אֵלָּא הֵמָּה גְּוֵנֵי צְרוּת הַמְתַּמְשְׁכֹוֹת שֶׁאֵין לָהֶם תְּרוּפָה וּפְתוּרֹן מִהַיּוֹם לְמָחָר, וּלְכֹךְ בְּכֹךְ תְּלוּיָה שְׁלֵמוֹת הָאָדָם שֶׁאֵם מְקַבֵּלִם בְּאַהֲבָה כְּמִבְּאֵר שֶׁם בְּגִמְרָא זֹכָה וְאֵינוֹ רוֹאֶה פְּנֵי גִיהֶנֶם. וְעֵי"ש בְּמַהֲרָשֵׁ"א שֶׁפָּרֵשׁ מֵהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּזֶה: "שֻׁלְשָׁה אֵינָם רוֹאִים פְּנֵי גִיהֶנֶם", אֵלָּא שֶׁהַצְּדִיקִים אֵף הֵם צְרִיכִים לְעֵבֵר לְגֹו עֲדֹן בְּדַרְדָּר גִּיהֶנֶם, אוֹלָם אֵלּוּ שֶׁסָּבְלוּ בְּיְסוּרִים הַמְתַּמְשְׁכִים הַנִּ"ל שֶׁהִזְכְּרָנוּ מִהַגְּמֵרָא נִפְטְרוּ אֵף מֵעֲנֹשׁ זֶה שֶׁל רְאִית פְּנֵי גִיהֶנֶם שֶׁאֵפְלוּ צְדִיקִים לֹא נִפְטְרִים מִמֶּנּוּ.

יח. פֶּחַד הָאֱמוּרָאִים מְצֹרֹת וְנִסְיוֹנוֹת עֲקֹבוֹת מְשִׁיחָא - לְהִיוֹתֵן מִתְּמַשְׁכֹוֹת

וְזֶה טַעַם פֶּחַד הָאֱמוּרָאִים הַקְּדוּשִׁים בְּאֶמְרָם (סנהדרין צח) יִיתִיָּה וְלֹא אֲחַמִּינִיָּה. שֶׁכֵּן הַרוֹאֶה יִרְאֶה שֶׁכָּל הַצְּרוּת הַמְּנַבְּאוֹת בְּסוֹף מַסְכַּת סוּטָה עַל הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן הֵנָּם בְּאֶפֶן הַמְּמַשֵּׁד:

חֲצִפָּה יִסְגִי, בַּת קָמָה בְּאַמָּה, כְּלָה בְּחַמּוּתָהּ, נְעָרִים יִלְבִּינוּ פְּנֵי זְקֵנִים, הַיִּקָּר יִאֲמִיר, עַד שֶׁתְּכַלֶּה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס, אוֹיְבֵי אִישׁ אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ, מְלָכוֹת שֶׁל מִינּוֹת וְעוֹד שָׁם, שֶׁכָּל צְרוּת אֵלּוּ הֵנָּם צְרוּת מְמַשְׁכֹוֹת שֶׁאֵינָם מְסוּגֵי הַצְּרוּת הַחוֹלְפוֹת שֶׁמִּהַיּוֹם לְמָחָר צְפוּיָה הִישׁוּעָה.

וּמִזֶּה הִנֵּה פֶּחַדֵם שֶׁל הָאֱמוּרָאִים, מִהַטְּמָאָה הַגְּדוֹלָה - שֶׁכְּאֶמּוֹר לְעֵיל גַּם בְּנִסְיוֹנוֹת יִשְׁנָם הַמְתַּחְלְפוֹת וּמְזַדְּמָנוֹת וַיִּשְׁנָם הַמְּמַשְׁכֹוֹת, וְכִמוֹ כֵּן מִהַיְסוּרִים הַגְּדוֹלִים, וּמִהַהֲסָתֵר פְּנִים הַגְּדוֹל שִׁיָּהָא אֲזוֹ, שֶׁכָּל אֵלּוּ יִהְיוּ בְּאֶפֶן מְמַשֵּׁד, וְכֹךְ שֶׁבִלְתִּי נִמְנַעַת בְּמַצֵּב כְּזֶה תוֹפְעֵת עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת, שֶׁכֵּן לְאֶרְדָּה זְמַן שֶׁל יְסוּרִים וְנִסְיוֹנוֹת מְמַשְׁכִים בְּהִכָּרַח שִׁיָּהָא מַצֵּב זֶה מְלִיָּה וְרִצּוֹף בְּעֲלִיּוֹת וִירִידוֹת, חֲלִישוֹת הַדַּעַת וְרִפְיוֹן, וּבְזֶה לֹא חֲפָצוֹ הָאֱמוּרָאִים.

יט. צְרַת הַפֶּחַד וְהַדְּאָגָה קִשָּׁה מִכָּל

וְכֹן מְבֹאֵר בְּגִמְרָא בְּבֵא בִתְרָא ח' ע"ב שֶׁבְּקָלְלוֹת שֶׁם הַמוּבָאִים בְּנִבְיָא (בִּירְמִי טו) כֹּה אָמַר ה' אֲשֶׁר לְמֹוֹת לְמֹוֹת, וְאֲשֶׁר לְחֶרֶב לְחֶרֶב, וְאֲשֶׁר לְרָעַב לְרָעַב, וְאֲשֶׁר לְשָׂבִי לְשָׂבִי, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל הַמְּאָחַר בְּפִסּוּק יוֹתֵר - קִשָּׁה מְחַבְּרוֹ, שֶׁכֵּן הַחֶרֶב קִשָּׁה מִהַמֹּוֹת, וְהָרָעַב קִשָּׁה מִהַחֶרֶב, וְהַשָּׂבִי קִשָּׁה מִכָּלֵם, הֵרִי שֶׁכָּכֵל שֶׁהַצָּרָה מִתְּמַשְׁכַּת קִשָּׁה הִיא בְּיוֹתֵר.

ולפי זה נקיש לקללות המובאים ב"כי תבא", שגם לגביהם נאמר שכל המאחר מחברו קשה מחברו, והנה מה פתיב בקללות האחרונות: "בבקר תאמר מי יתן ערב, ובערב תאמר מי יתן בקר מפחד לבבך אשר תפחד וממראה עיניך אשר תראה", הרי שגזרת הפחד מפני הבאות הוא הקשה מכלם שכן מלבד ההמשכיות שבו עוד אין שום אור לתקנה, ולכך דורנו לא מעטים המה הסובלים מתחדות פחדים ודאגות שוא, וכך חיינו דאגות ודמיונות של חללים ואסונות, שכן זו הגזרה האחרונה שם לדור האחרון, וכי היא הקשה מכלם, שכן אין יותר קשה מיסורי פחד השובר והורס גבורים, וזו הקללה של הדור האחרון, צרות הסתר פנים, ויסורים אלו מתמשכים באפן שאין שום קצה אור לישועה, ומזה פחדו האמוראים הקדושים, שכן באמונה ובטחון אמנם אפשר לעבר את כל המשברים, אולם לכך צריך אמונה חזקה ועקבית, ובין לבין לא מעטים המה הנפילות.

כ. צרה ונסיון המתמשך מעלה את המתנסה בו לדרגה עליונה ביותר

וכן מצינו בגמרא (סנהדרין כ"ע"ב) "שקר החן והבל הילפי אשה יראת ה' היא תתהלל". "שקר החן" - זה יוסף הצדיק, ו"הבל הילפי" - זה בעז, "אשה יראת ה' היא תתהלל" - זהו פלטי בן ליש, והגמרא שם מתנחסת לנסיון אשה, הרי שככל שנסיון מתמיד יותר וממשך יותר הוא המעלה ומרומם את המנצח, ולכן פלטי בן ליש שחי עם מיכל בת שאול שנים רבות ושם הרב בינו לבינה לבל יגע בה זהו הנסיון שהעלהו "על נס" ביותר אפלו מיוסף הצדיק ובעז שהיו נסיונותיהם נחסית זמניים ביחס לנסיונו של פלטי בן ליש.

ועוד שם בגמרא: "שקר החן" - זהו דור המדבר, ו"הבל הילפי" - זהו דורו של חזקיה, "אשה יראת ה' היא תתהלל" - זהו דורו של ר' יהודה ברבי אלעאי שהיו יושבין ששה בטלית אחת ועוסקים בתורה, הרי שאף שדורו של משה רבנו וחזקיה היו עוסקים בתורה ביותר, מכל מקום דורו של רבי יהודה ברבי אלעאי היו עוסקים בתורה מתוך נסיונות קשים של עני ובהסתר פנים, ולכך זכו להחשב ביותר מדורם של משה וחזקיה.

כא. פחד רשביי מנסיונות וצרות המתמשכות של דור "עקבתא דמשיחא"

וזהו שאמר רשביי עצמו על דורנו דור עקבות משיחא (זוה"ק שמות ז'): "וי מאן דיזדמן בההוא זמנא, וזכאה איהו מאן דיזדמן בההוא זמנא במהימנותא [באמונה]."

זעקת רשביי הייתה על אחרית הימים והוא בכך שצרתם תהא ממשכת, תרבות רעה בתוך ביתו של אדם הממררת חיייו של אדם שנים על שנים, שלום בית, צרות שדוכיו, עני, חלי, נסיונות קשים מכחות הטמאה וכיוצא, ולכך הלא יצטרך אמונה חזקה למאד, ועל כך אמר: "וי מאן דיזדמן בההוא זמנא, אולם סגים

ואמר: זכאה איהו מאן דיזדמן בהווא זמנא במהימנותא, דהינו באמונה, שאם יעמד האדם בתוך כל הצרות הללו באמונה - אשריו ואשרי חלקו.

כב. מה העצה?

ובכן מה העצה כדי לעמד ביסורים ממשכים אלו שעתה אנו מקפיים מהם.

האחת, לידע להאמין ולהבין שיש מטרה ביסורי "עקבות משיחא", ואין מהיסורים אלו הקשים והתכופים - אפלו משהו שהולך לחנם, וכלם במטרה להשיג שלמות לקראת האור הגדול העומד להתגלות, כי כפי גדל השלמות כן יגדל ההמשכיות של הצרוף והלבון, ומכיון שהשלמות הקרובה היא נצחית כן הזכוף הנדרש לזכייתה הוא המשכיות של צרוף, וכדגמת רשב"י שנתגסר לצרף שלמות כה גדולה וכגון לגלות סתרי תורה לעולם כלו להמשך זמן רב - נצרף ונדרש לו לשם כך זכוף גדול כן הוא לגבי כלל ישראל, לצרף המשכיות ונצחיות אשרם, נצרף המשכיות של יסורים דוקא.

השנית, לחזק את הידיעה שאנו תחת יד ה' שכל פלו טוב, וכל רצונו להיטיב, ובעצם מצדו יתברך זו בלבד פונת רצונו בבריאת עולמו, כלומר מצדנו אכן אין לנו לעבד על מנת לקבל פרס, ומצדנו לראות שנבראנו לעשות רצונו, אולם מצדו יתברך, וכי יש לו ענין בעוד עבדים ומשרתים, וכי חסר לו מלאכים ומשרתים העובדים אותו באימה ופחד, והלא מלאך הקטן ביותר עובד ה' ומשרת לו בזיע ופחד יותר מצדיק גדול בעולם הזה, אלא מצדו יתברך הרבה לנו תורה מצוות על מנת לזכות את ישראל שיהיו ראויים לקבל עוד ועוד שכר וענג לנצח, ולכן עלינו לראות גם ברע את הטוב, ולראות את טובו יתברך עלינו ברוחני ובגשמי ולהודות לה' על כך ולשים לבנו על הטוב, כי מטבע האדם כשהוא בצרה אין לו אלא ד' אמות של צרתו בלבד, בה הוא שקוע ושוכח את כל הטוב.

כג. ומפרשים הדברים במסלת ישרים בהקדמתו:

והנה מה שהורונו החכמים זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה', ולהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג והעדון הגדול והאמתי מכל העדוניהם שיכולים להמצא. ומקום העדון הזה הוא באמת בעולם הבא, כי הוא נברא בהכנה המצטרפת לדבר הזה. אך הדרך להגיע אל מחוז חפצנו זה, הוא העולם הזה... והאמצעים המגיעים לזה הם התורה והמצוות... ומקום עשייתם הוא רק העולם הזה, על כן הושם האדם בזה העולם בתחלה, כדי שיעל ידי אמצעים האלה המזדמנים לו כאן יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו, שהוא העולם הבא, לראות שם בטוב אשר קנה לו על ידי אמצעים אלה.

יש לספר כל מלה ומלה מדברי הרמח"ל הללו, המגלים לנו אור חדש בתכלית בריאת האדם, שכן תשאל כל אדם למה בראך הקב"ה? ומה היה פונתו בבריאתך? יענה בראני ה' לקים מצוותיו ולשמר חקיו ומשפטי, אולם הרמח"ל

עונה תשובה אחרת, והיא, שבעצם להקב"ה לא אכפת אם תשחט העוף מן הצנאר או מן הערף פמובא בחז"ל (ב"ר מד, א), להקב"ה לא אכפת אם תאכל שפן או תרנגול, אלא מגלה לנו הרמח"ל - הרבה הקב"ה תורה ומצוות לישראל כדי לזפותו ולהרבות שכוון, להיטיב להם לנצח, וזו התכלית שלמענה ברא הקב"ה לאדם, להיטיב ולהיטיב לו עוד ועוד.

וכמובא בספרים הקדושים שלבורא יש משרתים ומלאכים ושרפים, אולם ברא לאדם על מנת לענגו ולהיטיב עמו כמה שיותר, כי זו כביכול תאנתו של הקב"ה להיטיב לאדם, וזהו כביכול הצער הגדול של הקב"ה כשאין האדם מכשיר עצמו להיות ראוי לאותה טובה לכן מצרפו בגיהנם כדי שיהא כשיר לקבל הטובה, כי הרי לאחר כל היסורים והגיהנם מגיע האדם לטוב ולאשר הגן עדן, הרי שזה כמו נתוח וטפולים קשים לצרף הבריאות והנחת, כי תכלית רצון ה' בבריאת האדם מבחינתו ותברך, הוא על מנת לענגנו ולענגנו כמה שיותר ולדחוס בנו טובה נצחית ואיכותית עד בלי די, וכשיגיע זאת האדם יתחזק בצרותיו ובנסיונותיו, וידע ויאמין שעסקו עם מי שחפץ אף ורק להיטיב לו מבלי שום נגיעה עצמית, ובכך יאזר כח להשלים עם מצבו, ולעבד את ה' בתנאים אשר קבע לו.

כד. מאמר נפלא להנזכר לעיל מהרמח"ל לדורנו

כל דברינו במאמר הנזכר יש לנו לראותם בדברי הרמח"ל בספרו "דעת תבונות", ועל פי הספרו של הגר"ח פרידלנדר ז"ל, ונציטט כמה קטעים מהרמח"ל בזה המחקרים מאד, לבל יפל האדם בעדן זה של עקבותא דמשיחא שזהו זמן שנגזר עליו להיות מצב של צרות ממשכות יותר מכל הדורות.

והנה לך מדברי הרמח"ל עמ' קצג:

"אמנם הודיענו, שבזמן תקף עקבות משיחא, לא יקשה לנו אם הצדיקים נשפלים השפלה גדולה ואם בני האדם צועקים ולא נענים, וכל שאר הדברים הרעים שאמרו רז"ל (סוטה מט): 'בעקבות משיחא חצפה יסגיי', כי כל זה נולד לפי שאין הצדיקים יכולים אפלו בזכותם לתקן הקלקולים ההם, כי השעה גורמת לכך, וכדי להוליד מזה התקון השלם".

ובעמוד קד כותב הרמח"ל דברים נוספים המאירים את עינינו:

"עקר הנסיון הנולד מהסתיר האדון את פניו, הוא - כי הלא ה' אמר על ידי כל נביאיו כי הוא המשגיח על כל נבראיו, ועיניו על כל דרכי איש לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו, א - ל אמונה ואין עול. והנה, אחר אשר השמיענו כזאת, הנה הוא מסבב עולמו מסבות עמקות ועצות מרחוק המראים לכאורה, חס וחלילה, הפך זאת. כי פעם נראה כאלו הכל ביד המקרה - הכל כפאשר לכל, ופעם כי נבנו עושי רשעה, ולא מצאו כל אנשי חיל עובדי ה' שכר טרחם ועמלם, כמה צועקים ואינם נענים, וכל שאר העניינים אשר הניח ה' לנסות בם את לבות בני אדם. והוא מה

שְׁאֵמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה (תהילים עג, א - ב) : 'וְאֲנִי כַמַּעֲט נָטִיו רַגְלִי וְגו' כִּי קִנְאֲתִי בְּהוֹלָלִים וְגו'". כִּי זֶה הוּא הַנְּסִיּוֹן - לְרֵאוֹת הַיַּעֲמָדוֹ בְּנֵי אָדָם בְּאַמוּנָתָם וְלֹא תַמּוּשׁ מְלַבְּבִים הַיִּתְד הַתְּקוּעָה לֵאמֹר : וְדַאי אֵל אֲמוּנָה וְאִין עֲוֹל, אִף עַל פִּי שְׁאִין אָנוּ מִבִּינִים דְּרַכְיֵנוּ. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (חֲבִקוּק ב) : 'וְצַדִּיק בְּאַמוּנָתוֹ יִחְיֶה', וְכִמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ לְמַעַלְהָ כְּבָר. וְהִנֵּה זֶה רִוַח גְּדוֹל מְאֹד מֵהַתְּעַלֵּם הַשְּׁלֵמוֹת הָעֲלִיוֹן, וּמִקּוֹם הַנִּיחַ לְרַע לְהַחֲשִׁיף פְּנֵי הָעוֹלָם לְנְסִיּוֹן גְּדוֹל כְּזֶה. כִּי עֲתָה צָא וְחָשֵׁב, כִּמָּה יִהְיוּ חֲבִיבִים לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ הַצַּדִּיקִים אֲשֶׁר יַעֲמָדוּ בְּנְסִיּוֹן כְּזֶה, וְכִמָּה שְׂכָר גְּדוֹל יִנְתֵּן לָהֶם חֲלָף עֲבוֹדָתָם לְעֵתִיד לְבוֹא. וְהִרִי זֶה מִכָּל כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ - שֶׁאֶפְלוּ הַחֲשִׁיף הַגְּדוֹל שֶׁל הַסִּתֵּר פְּנֵי טוֹבוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְכְבוֹדוֹ, וְהוּא הַגּוֹרֵם שְׂכָר טוֹב כְּפוֹל וּמְכַפֵּל לְצַדִּיקִים".

וְנִחַתָּם עֲנִין זֶה בְּדַבְרֵי הַרְמַח"ל בְּעֵמוּד קצ"ב :

"מִי שֶׁהוּא נֶאֱמָן לֵה', צָרִיף שְׂיִתְקַע יִתְד אֲמוּנָתוֹ חֲזֵק בַּל יִמוּט, לְדַעַת שְׂכָל מַעֲשֵׂה ה', יִהְיֶה בְּאִיזָה דְרָף שְׂיִהְיֶה, יִשָּׁר וְנֶאֱמָן הוּא וְדַאי, וְאִין עוֹלָה חֵס וְחֲלִילָה, וְלֹא כְּרִשְׁעִים שֶׁהֵיוּ אוֹמְרִים : לֹא יִתְכּוֹן דְרָף ה' ; אֶלָּא עַל מִשְׁמַרְתּוֹ יַעֲמֹד לְעַבֵּד אֶת בּוֹרְאוֹ בְּעֲבוֹדָה תַּמָּה, בְּהַשְׁוָאָה אַחַת בְּכָל מַדָּה וּמַדָּה שֶׁהוּא מוֹדֵד לוֹ, וְאִזּוּ יִקְרָא תַמִּים מִמֶּשׁ".

וְעַל דְרָף מִשָּׁל : כְּשֵׁם שֶׁלֹּא יִתְקַנָּא אָדָם הַטּוֹרַח בְּעַמְלוֹ וּמִקְבֵּל עַל טְרַחְתּוֹ מִשְׁפָּרַת מְרַבָּה, בְּאָדָם הַטּוֹרַח מְעַט וּמִשְׁפָּרַתוֹ מְעוּטָה, שֶׁהִרִי מִשְׁפָּרַתוֹ שֶׁל הַרְאִשׁוֹן כְּפוֹלָה וּמְכַפֵּלַת מֵהַשְּׁנִי. כֵּן הוּא בְּזֶה - אֲמָנָם הַסּוֹבְלִים אֵינָם יוֹדְעִים מֵהִי סִבַּת סִבְלָם, אֲבָל זֶה וְדַאי יֵשׁ לָהֶם לְדַעַת - שֶׁמִּשְׁפָּרַתָּם עֲבוֹר תַּמִּימוּתָם וְאַמוּנָתָם הִיא לְאִין עֲרוּף וְשַׁעוֹר מֵהַסּוֹבְלִים מְעַט וְנִסְיוֹנוּתֵיהֶם מוֹעֲטִים.

אַחַר שֶׁהַסְּבָרְנוֹ שֶׁהַעֲכוּבִים הֵמָּה בְּעַצְמָם מֵהוּיִם תִּקּוֹן לְאָדָם וְלַעוֹלָם, וּבְכֵן יֵשׁ לָנוּ לְהַבִּיב בְּאִיזָה אֶפְסוֹס אֶת תַּפְלוּתָיו בְּפִיו וּבְלָבוֹ בְּשִׁטְיַחַת בְּקִשּׁוֹתָיו לְבוֹרְאוֹ, אַחַר שֶׁסוּף סוּף רְצוֹן הָאָדָם שְׂיִמְלֵא ה' מִשְׁאַלוֹת לָבוֹ לֹלָא עֲכוּבִים.

וּבְכֵן הָאָדָם צָרִיף שְׂיִתְפַּלֵּל לֵה' מִכָּל לָבוֹ, וַיִּבְקֵשׁ שְׂיִתְמַלְאוּ בְּקִשּׁוֹתָיו, אוֹלָם צָרִיף שְׂיִזְכֹּר שֶׁהַעֲתוּי לְיִשׁוּם מִשְׁאַלוֹתָיו נָתוּן לְלוּחַ זְמַנִּים שֶׁל הַבוֹרָא וְעֲלָיו לְהַסְפִּים עַל כָּד. אֲכֹן אֲמָנָם יְכוֹל הָאָדָם לְהַתְּפַלֵּל וּלְבַקֵּשׁ שְׂיִמְלֵא ה' מִשְׁאַלוֹת לָבוֹ לְאַלְתֵּר, אוֹלָם אִךְ וְרַק בְּגִדְרַת בְּקִשָּׁה וְתַחֲנָה, אוֹלָם שְׂיִהֵא זֶה עִם הַסְּכָמָה בְּלֵב שֶׁבָּאֵם יוֹדַע הַקְּבִ"ה שֶׁטוֹב לוֹ הַעֲכוּב מִסְפִּים אִף הוּא לְעַכּוּב.

וְהוּא הַנִּקְרָא אֶצֶל חַז"ל בְּאֶפְסוֹ שְׂלִילִי - "עֵיוֹן תַּפְלָה" (שַׁבַּת קכז, ע"א), וְהִינּוּ שֶׁהָאָדָם מִתְּפַלֵּל בְּאֶפְסוֹ הַלֹּא נִכּוֹן, וְהוּא שְׂמִיחַל שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּקִשְׁתּוֹ דְּוָקָא לְפִי הַלוּחַ זְמַנִּים שְׁלוֹ, וְאִין לוֹ הַסְּכָמָה שֶׁתִּדְחַח בְּקִשְׁתּוֹ לְפִי לוּחַ הַזְּמַנִּים שֶׁל הַבוֹרָא, וְדוּחַק הוּא אֶת הַשְּׁעָה בְּתַפְלָתוֹ, וּמִבֵּיט בְּשַׁעוֹנוֹ וּבְלוּחַ הַשְּׁעָה שְׁלוֹ אֵימַתִּי כְּבָר תַּעֲשֶׂה בְּקִשְׁתּוֹ, וְקַץ בְּאַחֹר וּבְעַכּוּב.

וכן זהו הגדר של "כל הדוחק את השעה - השעה דוחקתו", אדם שדוחק את שאיפותיו שיהיו לפי השעה שלו - לוח זמנים שלו "השעה דוחקתו", - הזמן בוגד בו ודוחקו.

וכאמור לעיל, שזה גופא הסגלה הגדולה לזה המתפלל שתעשה בקשתו במהרה, זה עצמו שהאדם מפקיר עצמו לרצון ה', ומבטל דעתו לרצון ה' שיעשה כפי הטוב בעיניו. בזה עצמו מרזו האדם לעצמו את ישועתו, ורק שיהא זה באמת, וכענין הבורח מן הכבוד שמבטח שהכבוד ירדף אחריו שזהו דוקא פאשר בורח מן הכבוד באמת מכל לבו, כן זה המתפלל ככל אשר יברח מרצון העצמי שלו באמת כן יקרב לעצמו הישועה באפן היעיל והזריז ביותר.

22. כדאי להתעכב בחיים עוד חצי שנה...

ספור נורא המובא בספר "רפואה בהלכה".

וכך כותב המחבר בדבר תשובתו של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בענין ששאלוהו, שקף היתה המעשה:

פגשתי רופא דתי, שעלה ארצה מארצות הברית, שאלתי אותו על הרקע שהביאו לדת. והוא ספר לי דברים כהונתו, מה חולל בו את המהפך בחיים. הגיע אלי חולה שקל המערכות הגופניות שלו קרסו. חולה אנוש שנותרו לו רק מספר ימים לחיות.

בדיון בין רופאים בכירים הבעה הערכה, שבנתוח מסבך ומרפב נתן להותירו עוד כמחצית השנה בחיים. הנתוח יקר מאד, וגם מנת היסורים המתנינה לו גדולה. הצגנו את הבעיה לפני המשפחה והמתנו להכרעתם.

בקש החולה עצמו, שהיה מתלמידיו של מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, להפנות את השאלה למורו ורבו. שמעתי את בקשתו, והחלטתי בעצמי לנסע אל הגר"מ לשמע ממקור ראשון את דעתו. הגעתי אל רבי משה, מספר אותו רופא, הצגתי לו את הבעיה, ועיניו נוטפות דמעות. קרוב לעשרים דקות ישב ובכה. שנים לא שמע מתלמידו הזה, וברגע שנודע לו מצבו הרפואי בכה ללא הפוגה.

מה לעשות? בקש רבי משה שהות של יום לחשב ולהחליט. למחרת אמר: לנתח! אנחנו נתפלל לרפואתו ונבקש בשבילו שנים ארכות. והוסיף להסביר, חצי שנה הוא יזכה לענות אמן על כמה ברכות, מלאך יוצר מכל אמן שלו, כל מלאך יצטרף לפמליה של מעלה שתלמד עליו זכות.

והנה ממה התפעל אותו רופא, ראשית מהכבד ראש של הגאון רבי משה פיינשטיין על חיי האדם, כמה חשובים המה החיים, ושלכך בכה עשרים דקות כדי שלא יפשל בפסיקתו לקצר או להאריך חיייו של חולה ואפלו במצב הנזכר.

ועוד מה שהתפעל רופא זה, איזה התנחסות היתה לרב על ערך "אמן" ואז אמר בלבו, אם היה נראה לנכון לרב להאריך ימי חולה זה בעוד חצי שנה של סבל נורא רק בשביל כמה "אמנים" - אני שהנני בריא ושלם ויכול כל יום לענות מאות אמנים היאך אין לי ערך להם כלל! ומזה ישמע חכם ויוסף לקח ליקר ולהעריך את החיים ולנצלם כראוי.

23. על דרך הנזכר כן הוא ענין מצות הבטחון

ועל דרך שהזכרנו בענין התפלה לה' כמו כן צריך שיהא אפן בטחונו של האדם בה', דהינו שיבטח בה' וישים את אמונתו בבוראו שהוא עושה אדן ורק את הטוב ביותר עבורו, ויבטח עליו שאשר יעשה עמו הוא הטוב ביותר, ולא כמו שחושבים העולם שמצות הבטחון פרושו, שהנני בוטח בה' שיעשה לי כדן וכדן, ויעשה זאת בזמן כזה וכזה, ויזמין לי אשה פלונית דוקא, ועד זמן מסים דוקא, או יזמין לי עבודה פלונית דוקא, וכמו שכן שכל אפן בטחון שכזה ה"חזון איש" בספרו אמונה ובטחון, וכן בספר "שומר אמונים" כמו כן שכל אפן בטחון זה, ופרשו המה כאמור לעיל, שמצות הבטחון משמעותה הנני בוטח בה' ומאמין בו שיעשה הטוב ביותר בשבילי כפי שהוא יודע, ובזמן שהוא יודע שהוא טוב ביותר בשבילי.

אלא שכתב החזון איש, שעל הצדיקים פעמים ששורה רוח עלו, ומבשרתם ידיעות אמיתיות שיהיו כפי שהם ובזמן מסים, ומכאן רואים שפעמים מבטיחים הצדיקים הבטחות למיניהם ואף נוקטים בזמנים שבהם תתקיים הבטחתם, וכתב שם החזון - איש: שהוא לעתים כפי הצדיק וכפי הזמן.

וכאמור לעיל, שזה עצמו שהאדם בוטח בה' באפן שכזה, מזרז לעצמו את הישועה, וכסגלת הגר"ח מוולוז'ין שהזכרנו, שפאשר האדם מבטל עצמו וכחותיו כלפי הבורא ונמנע מליחס שום כח לשום כח, כולל בטול רצונו לרצון ה', שכן אין לו אלא רצון ה' בלבד, שהרי בודאי בכלל דבריו של הגר"ח שאומר שיבטל האדם כל הכחות כולל הוא בזה גם את כחו שלו, ולא יראה בכחו ובתפלתו שום כח, אלא בטול גמור לרצון ה', ואז כמו כן יבטל ה' כל הכחות מנגדו וכל הדינים ויעשה בקשתו.

וכאמור לעיל בפרק הקודם, שביסורים הממשכים או כאפן שנדרש נס לפתרון, יש ביותר לחזק ענין בטחון מסוג זה דהינו להשליך עצמו על רצון ה' ולהסכים באשר ירצה ה', וזו עצמה סגלת הישועה להנשע מתוך בטחון שכזה. וביסורים החולפים בדרך טבע העולם יש להרבות בתפלה ולהפציר ולחזק את האמונה

שְׁהִישׁוּעָה הִנֵּה מֵאֵת ה', כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְדָּמוּנוּ פְתוּי הַטֵּבַע וְהַמְקָרָה לַחֹשֶׁב שִׁישׁוּעָתָם
הִתְתָּה בְּדָרְךָ טִבְעִית חֶסֶד וְשָׁלוֹם.

24. אשרי תמימי דרך

א. עולמנו בנוי על "ספור בהמשכים"

ואֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהֶאֱלָקִים אָנָּה לִידּוֹ וְשִׁמְתִי לָךְ מְקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שְׁמָה.

בְּכַרְשֵׁתְנוּ מִבְּאֵר, אָדָם שֶׁהָרַג נֶפֶשׁ בְּשׁוּגָג, לֹא צָדָה - לֹא אָרַב וְלֹא הִתְכַּוֵּן לַהָרַג
לַחֲבֵרוֹ, אֲלֹא שֶׁהֶאֱלָקִים זָמַן לוֹ שִׁיְהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ לְלֹא שִׁיְתַכַּוֵּן, גּוֹלָה הוּא לְעִיר
מִקְלָט.

שׂוֹאֵל רִש"י: וּמִדּוּעַ שִׁיזְמַן הַבּוֹרָא לְאָדָם שִׁיְהָרַג לַחֲבֵרוֹ לְלֹא שִׁיְתַכַּוֵּן? הוּא שֶׁאָמַר
דָּוִד כְּאֲשֶׁר יֹאמַר מִשָּׁל הַקְּדָמוּנִי: "מִרְשָׁעִים יֵצֵא רִשָׁע". דְּהֵינּוּ הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה -
שֶׁנִּקְרָאת כֶּךָ עַל שֵׁם שֶׁהִיא מִשָּׁל קְדָמוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם - הִיא שְׁאוּמֶרֶת "מִרְשָׁעִים יֵצֵא
רִשָׁע", וְהִיכֵן אוֹמֶרֶת זֹאת? "וְהֶאֱלָקִים אָנָּה לִידּוֹ", וְהִיאֲךָ מִתְקַשֵּׁר פְּסוּקוֹ שֶׁל דָּוִד
הַמְּלֶכֶךְ "מִרְשָׁעִים יֵצֵא רִשָׁע" לְפָסוּק זֶה שֶׁל הַתּוֹרָה וְהֶאֱלָקִים אָנָּה לִידּוֹ? אֲלֹא בַּמָּה
הַפְּתוּב מְדַבֵּר בְּשֵׁנֵי בְנֵי אָדָם, אֶחָד הָרַג שׁוּגָג וְאֶחָד הָרַג מִזִּיד, וְלֹא הָיוּ יַעֲדִים בְּדַבְּרֵי
שִׁיעִידוֹ עֲלֵיהֶם, זֶה לֹא נִהְרַג וְזֶה לֹא גָלָה, מָה עוֹשֶׂה הַקִּב"ה? מִזְמַן לְפָנֶיךָ אֶחָד,
זֶה שֶׁהָרַג בְּמִזִּיד יוֹשֵׁב תַּחַת הַסֵּלֶם, וְזֶה שֶׁהָרַג בְּשׁוּגָג עוֹלָה בְּסֵלֶם וְנוֹפֵל עַל זֶה
שֶׁתַּחֲתָיו וְהוֹרְגוֹ, וְעֵדִים מְעִידִים עַל כֶּךָ, וּמְחַיִּבִים אֶת זֶה שֶׁהָרַג בְּשׁוּגָג לְגִלוּת,
נִמְצָא כָּל אֶחָד בָּא עַל דֵּינּוֹ, זֶה שֶׁהָרַג בְּמִזִּיד נִהְרַג, וְזֶה שֶׁהָרַג בְּשׁוּגָג גּוֹלָה.

כָּאֵן מִבְּאֵרֶת לָנוּ הַתּוֹרָה יְסוּד וְעֵקֶר גְּדוֹל מְעַקְרֵי הָאֱמוּנָה, הָאָדָם רוֹאֵה רַק חֲצָאֵי
סְפוּרִים וְאֵינּוּ מוֹדֵעַ לְשִׁלְמוֹת הַסְּפוּר, אָדָם רוֹאֵה מִיִּשְׁהוּ שִׁישׁוּב לוֹ תַּחַת הָעֵץ
לְתַמּוֹ, וְעַל פְּנֵיו נִרְאָה הוּא אִישׁ טוֹב, וּפְתָאֵם נוֹפֵל עָלָיו מִיִּשְׁהוּ מִהַסֵּלֶם וְהוֹרְגוֹ,
וְשׂוֹאֵל, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הָעוֹלָם הַפֶּקֶר...!! לְמָה צָרִיךְ לְקִרוֹת דָּבָר כֵּזֶה...?

וְאֵלּוֹ הִיָּה זֶה יוֹדֵעַ אֶת תַּחֲלַת הַסְּפוּר לֹא הִיָּה שׂוֹאֵל שְׁאֵלוֹת.

עוֹלְמוֹנוֹ הוּא כְּלוֹ סְפוּר אֶחָד - "סְפוּר בְּהִמְשָׁכִים". וּנְבִאֵר זֹאת בְּדָרְךָ מִשָּׁל. יִשְׁנׁוּ
סְפוּר בְּהִמְשָׁכִים הַמְשֻׁתָּרַע עַל פְּנֵי 50 פְּרָקִים, זֶה שֶׁקּוֹרְאוֹ מִתְחַלְתּוֹ וְעַד סוֹפּוֹ
בְּוִדָּאֵי מִבֵּין הֵיטֵב אֶת תַּכְוֵן הַסְּפוּר לְאֲשׁוּרוֹ, זֶה שֶׁנִּכְנָס בְּפֶרֶק ה' - 10, מִבֵּין הַרְבֵּה
פְּחוֹת, זֶה הַנִּכְנָס בְּאֲמֻצָּע - בְּפֶרֶק ה' - 25, בְּוִדָּאֵי מִבֵּין הַרְבֵּה פְּחוֹת, זֶה הַנִּכְנָס
בְּפֶרֶק ה' - 40 מֵילָא הוּא בְּשִׁאֵלוֹת וְתַמִּיחוֹת עַל אֲשֶׁר יִקְרָא, וְאֵלּוֹ זֶה הַבָּא בְּפֶרֶק ה'
- 50 בְּוִדָּאֵי שֶׁהַכֹּל אֲצֵלוֹ מְבַלְבֵּל וְסִתּוּם, וְאֵינּוּ הוּא יוֹדֵעַ כָּלֵל מִי פְּלוּנִי וּמִי אֶלְמוּנִי,
וּכְשֶׁקּוֹרְא הוּא אֶת סוֹפֵי הָאֲרוּעַ שֶׁבְּסוֹף הַסְּפוּר אֵינּוּ לוֹ הַבְּנָה כָּלֵל בְּצֶדֶק וּבִסְדֵּר
הַדְּבָרִים.

אומר הנה החפץ חיים עוד בזמנו, הקב"ה עומד לסגר את ה"חנות", עומד להתחיל עולם חדש, וברור הוא אם - כן פשאנו עתה בסוף "הספור בהמשכים" אין לנו הבנה כלל בהנהגת ה' שכלה ספור אחד מתחלת העולם - מחטא אדם הראשון שנגזר עליו ועל כל הבאים אחריו מיתה ועד היום, שכן כל נשמות ישראל היו כלולים בנשמת אדם הראשון כמובא בחז"ל ומאז ועד עתה עסוקים אנו בתקון חטאו, ובתקון הנוסף עלינו מחטאינו שכל דור ודור כמבאר כל זה בדברי האר"ל באריכות, והאדם לא בא לעולם פעם אחת, האדם חוזר לעולם כמה וכמה פעמים עד שיסיים לתקן את כל המטל עליו, והכל ספור אחד בהמשכים.

עתה קדם הגאולה מבאר החפץ חיים שאנו עומדים בסוף הספור, ההנהגה הנראית לנגד עינינו תמוהה מקשה ונסתרת לחלוטין. מלאה היא בקשיות ותמימות שאם לא ינהג האדם בתמימות ובאמונה פשוטה שהקב"ה עושה הכל בצדק, והכל לטובה יפל נפילה חזקה וקשה.

ב. בעקבות משיחא – נעלמת ביותר הנהגת ה' עם בני אדם

וכדבריו ממש מובא ברמח"ל "דעת תבונות" (עמ' קפט) ואלו דבריו:

עקר הנסיון הנולד מהסתיר האדון את פניו, הוא – כי הלא ה' אמר על ידי כל נביאיו כי הוא המשגיח על כל נבראיו, ועיניו על כל דרכי איש לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעליו, א - ל אמונה ואין עול. והנה, אחר אשר השמיענו כזאת, הנה הוא מסבב עולמו מסבות עמקות ועצות מרחוק המראים לכאורה, חס וחלילה, הפך זאת. כי פעם יראה כאלו הכל בידי המקרה – הכל כאשר לכל, ופעם כי נבנו עושי רשעה, ולא מצאו כל אנשי חיל עובדי ה' שזכר טרחם ועמלם, כמה צועקים ואינם נענים, וכל שאר הענינים אשר הניח ה' לנסות בם את לבות בני אדם. והוא מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים עג, א - ב): 'ואני כמעט נטיו רגלי וגו' כי קנאתי בהוללים וגו'. כי זה הוא הנסיון – לראות העמדות בני אדם באמונתם ולא תמוש מלבבם היתד התקועה לאמר: ודאי א - ל אמונה ואין עול, אף על פי שאין אנו מבינים דרכיו. ועל זה נאמר (חבקוק ב): 'וצדיק באמונתו יחיה', וכמו שבארנו למעלה כבר. והנה זה רוח גדול מאד מהתעלם השלמות העליון, ומקום הניח לרע להחשיך פני העולם לנסיון גדול כזה. כי עתה צא וחשב, כמה יהיו חביבים לפניו יתברך הצדיקים אשר יעמדו בנסיון כזה, וכמה שזכר גדול ינתן להם חלף עבודתם לעתיד לבוא. והרי זה מכלל כבודו יתברך – שאפלו החשך הגדול של הסתר פני טובו אינו אלא לכבודו, והוא הגורם שזכר טוב כפול ומכפל לצדיקים.

ג. הפתרון היחיד – תמימות כבן המתמם עצמו להנהגת אביו

וְכַאֲמוֹר הַפְתָּרוֹן לְכֹךָ הוּא רַק בְּאִם נִתְחַזַּק בְּאֲמוּנַתְנוּ שֶׁהַבּוֹרָא הוּא אֲבִינוּ הַחֲפֵץ אֶדְ וְרַק בְּטוֹבַתְנוּ, וּמִבְּאָרִים הַדְּבָרִים הַיֵּטֵב בְּדְבָרֵי ה' "אֲבֹן עֶזְרָא" (דְּבָרִים יד, א) עַל פְּסוּק "בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא תִשְׁיִמוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת", וְנִצְטַט גַּם דְּבָרֵי הַגֵּר"י לְוִינְשְׁטֵיין עַל דְּבָרֵי ה' "אֲבֹן עֶזְרָא" הַלְלוּ (דְּרָכֵי הַעֲבוּדָה עִמ' קל) :

"בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא תִשְׁיִמוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת" (דְּבָרִים יד, א) וְכֵתֵב הָאֲבֹן עֶזְרָא : "אַחַר שֶׁתִּדְעוּ שֶׁאַתֶּם בְּנִים לַשֵּׁם וְהוּא אוֹהֵב אֶתְכֶם יוֹתֵר מִהָאֵב לְבֹן אֵל תִּתְגַּדְּדוּ עַל כָּל מַה שֶׁיַּעֲשֶׂה, כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לְטוֹב הוּא, וְאִם לֹא תִבְנוּהוּ - הוּא כְּאֲשֶׁר לֹא יִבְנוּ הַבְּנִים הַקְּטָנִים מַעֲשֵׂה אֲבִיהֶם רַק יִסְמְכוּ עָלָיו - כֵּן תַּעֲשׂוּ גַם אַתֶּם כִּי עִם קְדוּשַׁת אֶתֶּה וְאֵינְךָ כְּשֶׁאֵר הַעַמִּים וְכוּ" וְעַיֵן שֵׁם בְּרַמְבַּ"ן, - לְאַחַר שֶׁתִּדְעוּ וְתִבְנוּ אֶת גְּדֻלַּת הָאֱהָבָה שֶׁאוֹהֵב הַקִּבְ"ה לְבְנָיו. וְאַהֲבַת הָאֵב לְבְנָיו הִיא הָאֱהָבָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר הַיְכוּלָה לְהַמְצִיא, וְכָל זֶה בְּאֵב לְבָנוּ שֶׁכָּל הַקִּשּׁוֹר בְּיָנֵיהֶם הִיא הַטְּפָה סְרוּחָה. עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה הַקִּבְ"ה לְבְנָיו שֶׁיִּשְׂרָאֵל שֶׁהוּא הָאֵב הַאֲמִתִּי, וְדַאי אֱהָבָתוֹ גְּדוֹלָה וְחִזְקָה לְאֵין שְׁעוֹר. וְאִם - כֵּן רְצוֹן הַקִּבְ"ה לְזִכּוֹת אֶת בְּנָיו הֵם גְּדוֹלִים מְאֹד, וְאֵין לָנוּ לְהַצְטַעַר עַל הַנְּסִיווֹת הַקּוֹרִים לָנוּ. כִּי וְדַאי אֵין כְּוִנַּת הָאֵב לְצַעַר אוֹתְנוּ, עַל כְּרַחֲךָ לֹא מֵרַחֵם שֶׁבְּנִסְיוֹן הַקּוֹרָה לָנוּ כְּוִנַּתוֹ וּמִטְרַתוֹ רַק לְטוֹב, וְאֵף שֶׁאֵינְנוּ מְבִינִים אֶת הַטּוֹבָה הַנִּמְצָאָה בָּזֶה, מְכַל - מְקוֹם עָלֵינוּ לְסַמְךָ עַל אֱהָבָתוֹ כִּפִּי שֶׁסּוֹמְכִים הַבְּנִים הַקְּטָנִים עַל אֲבִיהֶם גַּם בְּזִמְן שֶׁאֵין מְבִינִים אֶת כְּוִנַּתוֹ, לְכֹן עָלֵינוּ לְדַעַת כִּי מִטְרַת הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ הִיא לְהַיּוֹתְנוּ עִם קְדוּשַׁת לַה' אֱלֹהֵיכֶם, וְזוֹ אֲשֶׁר הַקִּבְ"ה מְצַפֶּה מֵאֲתָנוּ.

יִתְבָּאֵר לָפִי זֶה הָא דְנִימָאֵר "ה' צְדִיק יִבְחֹן" (תְּהִלִּים יא, ה) הַקִּבְ"ה מְרַבֶּה בְּנִסְיוֹנוֹת וּבּוֹחֵן אֶת הַצְּדִיקִים יוֹתֵר מִשְׁאֵר בְּנֵי אָדָם, וְטַעַם הַדְּבָר, כִּי הַצְּדִיקִים בְּכַחַס לְהַתְגַּבֵּר עַל הַנְּסִיווֹת, וְנִתְנִים הַנְּסִיווֹת כְּדֵי שֶׁיּוֹכְלוּ לְהַתְמוּדָד עִמָּם, וְלָכֵן רַק הַצְּדִיקִים נְסִיווֹתֵיהֶם מְרַבִּים. אֲבָרְהָם אֲבִינוּ ע"ה כָּל חַיֵּיו רְצוּפִים הָיוּ בְּנִסְיוֹנוֹת, כִּי אֱהָבַת ה' לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ ע"ה הִיְתָה גְּדוֹלָה יוֹתֵר וְלָכֵן הוֹסִיף לְנִסּוֹתוֹ, "טוֹב ה' לְכָל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו" (תְּהִלִּים, קמ"ה, ט) אֵף שֶׁטוֹב ה' לְכָל הָעוֹלָם מְכַל - מְקוֹם לְכָל מַעֲשָׂיו וְהֵם הַצְּדִיקִים רַחֲמָיו מְרַבִּים וּמְיַחֲדִים, וּמְרַב רַחֲמֵי הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ עַל הַצְּדִיקִים מְרַבֶּה לְנִסּוֹתָם, וּבְכֹךָ מִתְגַּלֵּית אֱהָבָתוֹ יִתְבַּרְךָ לְצְדִיקִים, מִפְּנֵי שֶׁלְפִי גְּדֻלַּת הַקִּשּׁוֹי כֵּן תִּרְבֶּה הַצְּלָחָתוֹ כְּאֲשֶׁר יִתְמוּדָד עִם הַקִּשּׁוֹי כִּי הַצְּלָחָה. לְכֹךָ אֵין לְהַתְלוֹן עַל הַקִּשּׁוֹי וְהַעֲנָשִׁים כִּי בְּהֵם טְמוּנָה הַהַצְּלָחָה.

ד. מְשַׁל נִפְלָא וְבוֹ לְהַשִּׁיב עַל הַנְּהַגַת ה' הַנִּרְאִית תְּמוּהָה

וְרִאִיתִי לְכֹךָ מֵאֲמָר יָפָה וְנִפְלָא עַל - כִּי מְשַׁל בְּסִפְר "אֲרָחוֹת מוֹסָר" (עִמ' ש"ג) הַמְּמַחֵשׁ אֶת הַנְּהַגַת ה' הַנִּסְתָּרָת לְהַיּוֹתָהּ מִתְחַלֵּת בְּסִפּוּרָהּ מִבְּרִיאַת הָעוֹלָם, וְאֵלוֹ דְּבָרָיו :

בפיוט של עשרה הרוגי מלכות שאומרים במוסף של יום הכפורים כתוב: "שרפי מעלה צעקו במרה, זו תורה וזו שכרה, עוטה פשלה אורה, אויב מנאץ שמך הגדול והנורא, ומחרף ומגדף על דברי תורה. ענתה בת קול משמים, אם אשמע קול אחר אהפך את העולם למים, לתהו ובהו אשית הדומים, גזרה היא מלפני קבלוה משעשעי דת יומים".

וצריך באור מה עננו הפיכת והחזרת העולם לתהו ובהו בכאן? ומהו בעצם הנמוק שמנמק הבוּרָא את מעשהו בתשובה על תמיהת המלאכים: "זו תורה וזו שכרה?" וכי חסר לו להקב"ה תשובות להצדיק דרכיו?

[שמעתי על זה משל נפלא:]

מלך גדול החליט פעם לתפר לעצמו בגד מיחד מבדי משי יקרים שאין כמותם בכל העולם כלו. הוציא המלך מכרז על מנת למצא חיט מקצועי ומעלה שיתפר את הבגד המלכותי, ולבסוף נבחר יהודי אחד שנמצא ראוי למלאכה הגדולה הזאת. ואכן הבגד שהוציא החיט היהודי מתחת ידו היה מרהיב ביפו – עין לא ראתה. ובעקבות תפירת הבגד זכה היהודי לכבוד גדול ולהערכה רבה מאת המלך.

כראות שרי המלך הגוים כמה נכבד החיט היהודי בעיני המלך הלכו והוציאו את דבתו רעה באזני המלך לאמר, שאמנם היהודי הוא אמן גדול במלאכת החיטות, והוציא מתחת ידו בגד מרהיב כל - כך ביפו, אבל הוא גנב. הוא גנב משאריות הבד היקר שנתן לו המלך לתפירת הבגד. בתחלה לא אהב המלך להאמין אבל ברית כרותה ללשון הרע שנתקבל, ולבסוף נאות המלך להעמיד את החיט היהודי למשפט. במשפט יצא החיט חיב ונגזר עליו ענש מות.

ביום המיעד להוצאה להורג, הכרו, שכל תושבי העיר יבואו לראות בגזר דינו וענשו של היהודי הגנב, ויבוא גם המלך בתוכם. בימים ההם נהוג היה שהנדון למות נותנים לו את משאלתו האחרונה. וכמו כן נתנו לחיט לבקש משאלה אחרונה. החיט בקש לפני שמוציאים אותו להורג שיתנו לו להפרד מהבגד המיוחד שתפר למלך ושינתן לו למשש את הבגד בידי. כשהביאו לו את הבגד ונתנוהו בידיו של החיט הוא החל בזריזות מדהימה לפרם את הבגד עד החוט האחרון. עכשו, אמר החיט, תמדדו את כל החוטים וצאו ובדקו אם גנבתי מהבד של המלך. כאשר הבגד פרום ואפשר לראות את כל החוטים, כל חוט בפני עצמו, אפשר לבדק בנדאות שלא גנבתי כלום.

כך אמר הקב"ה, שפדי לישוב את הקשיות של "זו תורה וזו שכרה" שיש על עשרה הרוגי מלכות, כדי שיוכלו להבין דין שמים והנהגתו יתברך וצטרף הקב"ה לפרם את כל הבריאה כלה עד לפני מעשה בראשית, לימי התהו ובהו, בכדי שיוכלו

להבין כי "משפטי ה' אמת צדקו יחדיו", וזהו הפונה בדברי הפיוט ד"אם אשמע קול אחר" – כלומר, אם אשמע קולות של טרוניות וקשיות על הנהגת דין שמים אאלץ "לתהו ובהו אשית הדומים", ורק על - ידי פרימת כל הבריאה כלה והחזרתה לתהו ובהו יוכלו הנבראים להבין דין האמת ומשפט הצדק שבדיני שמים.

וזו עקר עבודתנו עתה בסוף הגלות, והוא להיות שעומדים אנו לקראת ימים שבהם תמלא הארץ דעה, וכנאמר (ירמיהו לא, ג): "ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם", ועוד נאמר (ישעיהו יא, ט) מלאה הארץ דעה את ה', אזי קדם שנוצה ל"פרי" הנפלא הזה מטל עלינו לשבר "קלפתו" שהנה עתה במלא עצמתה וקשיותה, שכן הדרך קדם שזוכים לאור גדול יש לעבר חשך גדול. וכמבאר באור - החיים הקדוש (שמות ח) שקדם יציאת מצרים שקעו ישראל במ"ט שערי טמאה ולא נכנסו לשער החמשים של הטמאה להיות שבמעמד הר סיני זכו למ"ט שערי קדשה בלבד, ואי אפשר לזכות לשער בקדשה מבלי שקדם יכנסו כנגדו בשער הטמאה ללחם עמו. ובסוף הימים, להיות שיזכו אז ישראל לשער הנו"ן של הקדשה עליהם יהא להתמודד עם שער ה - 50 של הטמאה, וזה זמנינו ולכן הבלבולים והתמיהות היום עלולים לעקר לבני אדם את אמונתם באם לא יתחזקו באמונה ותמימות יותר מתמיד.

וכמובא בגמרא (מכות כד) בא חבוק וקעמיון על אחת "וצדיק באמונתו יחיה",
(והארבנו בזה בהקדמת ספרנו "נפשי בשאלתי").

25. אכזבה שהצילה חיים - סיפור

הרב שמשון פינקוס זצ"ל מספר היה ספור נורא שבו מוחשי לראות היאך נראית הנהגת הקב"ה שהיא באמצע ספור לעמת כשהיא נראית מתחלתו, וכך הוא מספר.

400 יהודים נמלטו בשואה מגרמניה לאנגליה, באנגליה לא חפצו להשחותם והחליטו להגלותם לאוסטרליה, ושלחום באנגיה עם מלויים, ומי היו המלויים? פושעים ועבריינים שהיו בכלא האנגלי... אותם פושעים התעללו בהם כל הדרך ענום וצערם למאד, וביותר מה שעלה על כל צערם מאותם פושעים היה שזרקו את חפציהם לים, וחפצים אלו היו יקרים להם מאד, לפי שהיו אלו זכרונות מקרוביהם שנהרגו בשואה ותמונות וכל מיני חפצים למזכרת שהיו להם מעט למשיב נפש וגם מאלו היה עליהם להפרד, וכך העבירו לאוסטרליה, לאחר מכן השתקמו היהודים הללו במקומות שונים ועשרות שנים חיו כך בכאב על הפרדם מהמזכרות שהיו להם למשיב נפש.

לאחר עשרות שנים – מספר הרב פינקוס – נתגלה יומנו של קצין גרמני ובו מספר הוא שתפקידו בזמן השואה היה קצין צוללת גרמנית, ובראדך גלו שאננה מרחפת לה מעל פני המים, וחפצו לפוצצה, אולם אז ראו שנושאים ממנה חפצים בעלי זהות גרמנית... מיד עצרו את תכניתם ולא עוד אלא שפקדו לשלח אננה ללוחם לאוסטרליה פגאות לנתינים גרמניים...

ולבסוף כשחזרה האננה עם פושעי אנגליה נתבררה להם טעותם ופוצצה על כל יושביה...

עשרות שנים הלכו הללו בעצבון, מה זאת עשה האלקים לנו... גם את שארית הפליטה – זכרונות ומזכרות שהיו לנו למשיב נפש נטל מאתנו...? אולם כשרואים את סוף הספור רואים שזו היתה הסבה להצלה.

26. אכזבה ועיכוב שהצילו חיים - סיפור

ובדומה לזה ראיתי ספור שקרה עם הרב משה שרר זצ"ל ספור שספרה לו אמו בהתפעלות היאך חיו חיי גס. וכך היה המעשה, רבי משה היה יתום, בקטנותו חלה מחלה קשה ואמו שהיתה עניה הצרכה לתרופה עבורו, לקטה את הפרוטות האחרונות שהיו ברשותה והלכה לבית מרקחת לרפש עבורו תרופה, בבית המרקחת לא היה בעל הבית כי אם סגנו, סגנו זה הכין לה תרופה בצנצנת, אמו של רבי משה רצה בשמחה לביתה לתן לבנה את התרופה ולמזלה נפלה בדרך ונשברה הצנצנת... חשף עליה עולמה ובצער גדול חזרה לבית המרקחת והשקית בידה שבתוכה צנצנת שבורה עם פתק הרשום של התרופה. כשחזרה כבר הגיע בעל - הבית עצמו לבית המרקחת, ואז התחננה על נפשה שירחם עליה ובהבטחה שבקרוב תשלם לו עבור התרופה בכך שתעבד עבודות משק בית וכדומה, בעל - הבית קבל בקשתה ונכנס לרקח לה תרופה מחדש, כשיצא לתן לה התרופה היה בעל - הבית כלו חור, מבהל ומרגש, ואמר לה, גברת, יש לך מזל ונס גדול ארע לך, אוי ואבוי אם בנדך היה נוטל את התרופה הקודמת שהכין הסגן שלי, בתרופה ההיא היה מת במקום, זה היה רעל גמור בשבילו...

תורתנו הקדושה כבר ערכה לנו ספור בהמשכים המשקף ברור את הנהגת ה' כמבאר, והוא ספור מכירת יוסף, בתחלה הכל היה נראה מעציב, אכזרי, ספור של סבל לנקי פפים, עלילה, פלא י"ב שנים על לא ענול בכפיו, אולם סוף הספור מוכיח היאך הכל היה לטובה: "לא אתם שלחתם אתי הנה כי האלקים להחיות עם רב", הכל היה בשביל שיהיה לעם ישראל מקום בו יפרו וירבו מאד מאד, בו יוצרו לעם גדול שיבוא על תכליתו.

והנה אנו צריכים ללמוד מהמפרש על הסתום, התורה בספור יוסף נתנה לנו המחשה היאך יש להביט על מקרים תמוהים, ואף שנסארים המה סתומים וחתומים המפרש יגלה על הסתום.

בילקוט מעם לועז [שופטים] מובא מעשה בתלמידו של הרמב"ן שחלה ונטה למוות. נכנס הרמב"ן לבקרו וראה שקצו היה קרוב. פנה לחולה ואמר לו: שמע נא בני את אשר אני מצוה. דע שבעולם העליון יש היכל עליון, ושמה פסאות למשפט, והשכינה נצבת בעדס. הא לה קמיע, ודע שבקמיע זה יפתחו לה את כל שערי ההיכלות שברקיע, עד שתגיע לעולם העליון. לכן אבקשך: אני אתן לה בכתב כמה שאלות עצומות בנוגע לכלל ישראל, וכשתגיע לשם תשאל אותם, ותבוא אלי בחלום ותמסר לי את התשובות שישביבו לה, ונפטר התלמיד לעולמו.

ויהי היום, והרמב"ן יושב על יד חלונו ולומד פדרכו, והנה תלמידו המנוח מופיע לנגד עיניו. פנה התלמיד ואמר לרבו: ידע רבנו, שבכל מקום שבאתי והראיתי את הקמיע שלך, נפתחו בפני השערים, ונתנו לי רשות לעלות מעלה מעלה, עד ההיכל שאמרת לי. וכאשר רציתי לשאל אותם קשיות שהכנת לי רבנו, נראה והתברר לי מיד, עוד בטרם פציתי פי, שכל הקשיות אינן קימות בעולם האמת, כי שם הוא עלמא דקשוט, והכל באמת, צדק ומשפט.

החפץ חיים זצ"ל נשא את משלו בענין זה ואמר: אורח בא למקום פלוני לשבת קדש ובבית - הכנסת ראה שהגבאי מחלק את העליות באי סדר מבקק. לאחד שיושב ליד הקיר הדרומי קורא לעלות לתורה ואחר - כך קורא למישהו שיושב בצפון ושוב קורא לאדם נוסף מן המזרח. לאחר התפלה העיר על כך לגבאי, מדוע אינו מחלק את העליות לפי סדר ורק בצורה מבבלת כזאת?

השיב לו הגבאי: אתה הרי אורח כאן. פעם אחת ויחידה שאתה נמצא כאן בבית - הכנסת. וכבר אתה שואל שאלות. אלו היית מתפלל כאן בקביעות היית יודע שמה שדלגתי על פלוני זהו משום שהוא קבל עליה בשבת שעברה ומה שדלגתי על אלמוני זהו מפני שקבל עליה לפני שבועים. ובכלל כאן הנהג שהולכים לפי סדר האלף בית של השמות ולא לפי סדר מקומות הישיבה.

וכמו שמספרים [על - דרך הלצה] אודות אותו נבוך שנקנס לבית - הכנסת באחור ושמע את הש"ץ אומר: "את כל אוהביו ואת כל הרשעים ישמיד", אמר: אם ככה זה שה' משמיד את אוהביו, לשם מה להיות מאוהביו? לעמתו, חברו יצא מבית - הכנסת מקדם והספיק לשמע רק: "שומר ה' את כל אוהביו ואת כל הרשעים" אמר: אם הקב"ה שומר את כל הרשעים מדוע לא להיות רשע?

וכל המבוכה הזאת באה רק מפני שלא שמע דבר שלם - "שומר ה' את כל אוהביו ואת כל הרשעים" כל

27. התפלין נאבדו... עיכוב מהתפלה... בשביל קדיש לנשמה

- סיפור

ועוד ראיתי ספור נפלא המובא בספר "דבשה של תורה" מבעל המעשה שארע לו באחד הפעמים כשהיה בארצות - הברית, ומספר הוא, בקר אחד כשהגיע לבית - הכנסת לתפלת שחרית הפתע לראות ששכח את התפלין בחדרו במלון, חזר למלון, והתפלין אינם, מצא שם את המנקה ושאלהו על התפלין, שהוא לבורותו אמר לו שהשליכם לאשפה, מיד הלך בעל המעשה לאשפה ומצא שכבר רוקנוה למכל הגדול שמחוץ למלון, רץ לשם, ומצא שכבר רוקנוה למשאית והמשאית מתנעת לנסיעה, רץ לעבר הנהג ועצרו והסביר לו שיש לו חפץ חשוב במשאית האשפה, ובקשתו לצפות בהתרוקנותה זה עתה על מנת למצא את חפצו, הלה השיב לו שבשביל כך צריך רשות מהמנהל, נגש למנהל שהיה בקרבת מקום, המנהל הרשהו ובקשו שלאחר שימצא מבקשו יגיש אליו, ואכן כך היה התפלין נמצאו, וכדי שלא יפסיד זמן קריאת - שמע נגש בחפזה למנהל לשמע מה בפיו, וכך אמר לו המנהל, שהוא גוי ואשתו יהודיה, ואביה של אשתו בא אליה בחלום בכעס על שנשאת לגוי, ובקשתו ממנה שלפחות תדאג שמישהו יהודי יאמר קדיש עבורו, והוסיף המנהל הגוי ואמר, היום זה ה"אזכרה" של אביה של אשתו ואם יוכל לומר עבורו קדיש, כמובן שהלה נענה בחיוב.

ממעשה זה יש לנו לראות כמה עושים מן השמים מהפכות וצרופי מקרים בשביל שיזכה יהודי שיאמרו עליו קדיש.

28. למה היית זוכה לו היה לך עוד קצת סבלנות... - סיפור

על הגאון "החכם צבי" מספר שכאשר למד בבחרותו בישיבה, התאכסן אצל בעל בית אמיד, אבי אביהם של בני משפחת רוטשילד. המצאותו בבית זה גרמה קשיים לא מעטים, פיון שבהיותו מתמיד עצום הגיע לפעמים אל הבית בשעת לילה מאחרת. בני הבית לחצו על אביהם שיוציא את הבחור וישלחהו למקום אחר, אך הוא לא נענה להם. כך נמשך הדבר זמן רב, ובעל הבית עמד בנסיון ולא העז להוציא מלה אחת של טרוניא מפיו.

ויהי היום וגם בעל הבית עצמו הגיע למצב שכבר לא היה מסוגל יותר לסבל את הקשיים. היה זה כאשר בדיוק באותו יום נתקל בבעיות שונות בעניני מסחרו, ובלבו הצטברו מלאי של תחושות - פעס ומרירות, וכל אלה הביאוהו לפלט כמה מלים נגד הבחור. אמנם הוא לא אמר לו במפורש שיצא מביתו, אבל הנימה שהיתה בפיו גלתה על יחס שונה מעט ממה שהיה עד אותו היום.

מִיָּד לְאַחַר מִכּוֹן הַרְגִישׁ בְּעַל הַבַּיִת בַּדָּבָר, וְהִתְחַרְט מְאֹד עַל כָּךְ, אִף נִגַּשׁ אֶל הַבְּחֹר וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ בְּדַמְעוֹת מְחִילָה, סְלִיחָה וְכַפָּרָה.

וְהִנֵּה, לֹא עָבְרָה שְׁעָה קְלָה מֵאִזּוּ פְּלִיטַת הַפֶּה, הִגִּיעוּ פְּרִנְסֵי הַקְּהֵלָה הַסְּמוּכָה לְבִקֵּשׁ מִהַבְּחֹר שְׂיִכְהוּן כְּאַב"ד בְּעִירָם. הַ"עֲסָקָה" נִחְתְּמָה בּוֹ בַּיּוֹם, וְכִבֵּר לְמַחְרַת יָצָא הַ"חֲכָם צָבִי" מִן הַבַּיִת וְעָבַר לְהִתְגוֹרֵר בְּעִיר הַהִיא.

בְּצִאתוֹ אֶת הַבַּיִת, פָּנָה לְרוֹטְשִׁילְד וְאָמַר לוֹ בַּדָּבָרִים הָאֵלֶּה: "אֶתְמוּל, כְּאַשֶּׁר לֹא הִתְגַּבְּרַתְּ עַל עֲצָמָךְ, הָיָה הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן שֶׁהֵייתִי צָרִיךְ לְהִשָּׂאֵר אֲצִלְכֶם. עוֹד בְּתַחֲלֵת בּוֹאֵי אֲלֵיכֶם, נִגְזַר כָּךְ מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁזֶה יִהְיֶה הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן. אִם הֵייתָ מְגַלֶּה אֲרֻךְ רוּחַ עוֹד שְׁעָה קְלָה בְּלִבְד, וְלֹא הֵייתָ מִתְרַעַם עַל הַקְּשָׁיִים שֶׁגִּרְמַתִּי לָךְ עַל יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה שְׁלִי – הֵייתָ זֹכֵחַ לְבָנִים וּבְנֵי בָנִים עוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת. עֲכָשׁוּ שְׁלֹא זָכִיתָ לְכָךְ – בָּנִים מְפֻלְגִים בְּעֲשִׂירוֹת וּבְמָמוֹן יְהִיוּ לָךְ, אִךְ בָּנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים – לֹא יִהְיוּ לָךְ..."

29. עצה למתינות - לדון לכף זכות

וְכִמוֹ כֵּן עוֹד מִהֶעֱדָר הַמְּתִינוֹת שֶׁתּוֹצְאוֹתֶיהָ הַפְּחִזְנוֹת, מִמַּהֵר הָאָדָם לְדוֹן לְכַף חוֹבָה אֶת כָּל אֲשֶׁר יִרְאוּ עֵינָיו, וּמִמַּהֵר לְשַׁפֵּט לְפִי מַרְאֵה עֵינָיו וְלְדוֹן לְחוֹבָה גַּם אָדָם יָשָׁר וְנָקִי, וּמִכָּךְ בָּא לְשִׁנְאָה וּלְזִלוֹל בְּכַבוֹד הַבְּרִיּוֹת.

וְחָשׁוּב לְהַבְהִיר בְּבִאוֹר מִצְוָה זוֹ, כִּי לְאָדָם נִדְמָה שֶׁמִּצְוָה זוֹ לְדוֹן לְכַף זְכוּת הִיא לְכַאוֹרָה לְעַקֵּם אֶת הַשִּׁכָּל הַיָּשָׁר וְלְשַׁפֵּט אֶת חֲבֵרוֹ בְּצַדֵּק וּלְזַכּוֹתוֹ עַל אִף מַעֲשָׂהוּ הַקְּלוּקָל, וּבִבְאֻמַּת הַיּוֹתֵר נִכּוֹן הוּא שֶׁשְׁכַלְנוּ הוּא הָעַקֵּם, וְלָכֵן רוֹאֵה בְּדַרְךְ כָּלֵל חוֹבָה, וְהַתּוֹרָה מִצְוָה עֲלֵינוּ לְיִשְׁרוֹ וְלְהִתְרַגֵּל לְרֵאוֹת טוֹב, וְכִידוּעַ שֶׁמִּצְוָה זוֹ נִתֵּן לְקִיּוּמָהּ בְּדַרְךְ שֶׁל הַרְגֵּל, דִּהְיִנוּ שֶׁהַמְּרַגֵּל עֲצָמוֹ לְמִצַּא זְכוּת בְּחֵבְרוֹ נַעֲשֶׂה לוֹ זֶה כְּטַבֵּעַ.

וְלַחֲלוֹן כַּמָּה קְטָעִים מַעֲנִין חָשׁוּב זֶה לְדוֹן לְכַף זְכוּת שְׂאֵי אִפְשָׁר לְהַשִּׁיג מִדָּה זוֹ אֲלֵא עַל יְדֵי מְתִינוֹת.

א. הַדָּרֵךְ הַטוֹבָה בְּיוֹתֵר לְסַלֵּק הַשִּׁנְאָה - לְדוֹן לְכַף זְכוּת

מִצְוֹת עֲשֵׂה מִהַתּוֹרָה לְדוֹן אֶת כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְכַף זְכוּת, וְלֹא יִפְרֹשׁ מַעֲשָׂיו וּדְבָרָיו אֲלֵא לְטוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט, טו): "בְּצַדֵּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתֶךָ". (ספר המצוות קעז)

ומצות עשה זו גורמת לקיומה של כל תורת בין אדם לחברו, שפיון שמטה משפט חברו לכף זכות גורם שיאהבהו, ולא יעבר על "לא תשנא" ו"לא תקום ולא תטור" ושאר מצוות, והיא הסבה להיות בין אנשים שלום ורעות. (איש ורעהו)

ב. מדיני המצוה - לדון לכף זכות

כתב רבנו יונה, כי תראה אדם אשר ידבר דבר או יעשה מעשה, ויש לשפט דברו ומעשהו לצד חובה ולצד הזכות, אם האיש הוא ירא אלקים, נתחייב לדון אותו לכף זכות על דרך אמת, גם כי יהיה הדבר קרוב ונוטה יותר אצל הדעת לכף חובה.

ואם הוא מן הבינונים, אשר יזהרו מן החטא ופעמים יפשו בו, יש עליך להטות הספק ולהכריעו לכף הזכות, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת קכז): הדין את חברו לכף זכות המקום ידינו לכף זכות, והיא מצות עשה מן התורה, שנאמר: "בצדק תשפט עמיתך". ואם הדבר נוטה לכף חובה, יהיה הדבר אצלך כמו ספק, ואל תכריעהו לכף חובה.

ואם האיש ההוא רב מעשיו לרע, או בחנתו כי אין יראת אלקים בלבבו, תכריע מעשיו ודבריו לכף חובה, שנאמר וכו'. (שערי תשובה)

ואם הוא איש שלא תדעהו ואינך מכירו, והמעשה בלתי מכרע לאחד משני הקצוות, צריך בדרך החסידות לדון אותו לכף זכות. (פיהמ"ש להרמב"ם)

ג. הדין לכף זכות - מקל צער השכינה

כתב רבנו החיד"א ז"ל: אפ"ש לומר במה שכתבתי בכמה מקומות, דשמעתי מפה קדוש, הרב המפלא עיר וקדיש כבוד מורנו הרב רבי חיים בן עטר ז"ל, מעשה בחכם אחד שבזהו עשיר אחד ומחל לו תכף, וטעמא טעים, דאמרו בזהר הקדוש דחטאוי דבר נש מכבידין גדפהא דשכינתא, ואם בן, אם איני מוחל לו - יש לו עוון, וחס וחלילה יש סרף צער לשכינה, ואם אני מוחל לו - לא נשאר עון זה, ואני מקל בצער השכינה. אלו דברי פי חכם חן, וזה חסידות.

וממנו נלמד, דאם יש לדון לחברו לחובה - אם דנו לחובה הוא עשה עוון ויש צער לשכינה. ואם דנו לכף זכות - אם בן לא חטא - ומקל צער מהשכינה. ועוד, שאם באמת לא חטא והוא דנו לחובה - הוא חוטא, והוא עצמו גורם צער לשכינה. וכבר כתבנו בעניינותנו במקום אחר, דהרבה תועלת מגיע כשאדם מליץ טוב בעד חברו, שגורם לסתם פי המקטרגים למעלה ומגביר הרחמים.

וּאֶפְשֶׁר שֶׁזֶה רָמַז "בְּצִדְקָה", שֶׁהִיא הַשְּׂכִינָה שֶׁנִּקְרָאת צְדָקָה. "תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ", שֶׁתִּדְוֶן חִבְרָה לְכַף זְכוּת, כִּי בְּזֶה אֵתָהּ מִקַּל בְּצַעַר הַשְּׂכִינָה כְּבִיכּוֹל, חֵס וְחִלְיָלָהּ, בְּאִפְסָה שֶׁכָּאֶפְשֶׁר תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ, תִּן דְּעִתְךָ בַּשְּׂכִינָה, וְתִדְוֶן אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת. (מֵרֵאֵית הַעֵינִי)

ד. הַחֹרֵץ מִשְׁפֹּט חִבְרוֹ לְחוּבָה - חֹרֵץ בְּזֶה אֵת מִשְׁפֹּטוֹ שֶׁל עֲצָמוֹ לְחוּבָה

שֶׁמֵעֵתִי בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, שֶׁאִין נִגְזֵר עַל אָדָם שׁוֹם גִּזְרֵי דִין אֶלָּא אִם כֵּן הוּא פּוֹסֵק בְּעֲצָמוֹ כֵּן. וְהַעֲנֵנוּ, כִּי בּוֹדָאִי אִם יִשְׁאַלּוּ לּוֹ בְּפִרוּשׁ לְחֹרֵץ דִּין עַל עֲצָמוֹ, בּוֹדָאִי יִכְחִישׁ וַיֹּאמֶר שֶׁאִין הַדִּין כֵּן, וַיִּהְיֶה בְּזְכוּתוֹ שֶׁל עֲצָמוֹ, וְלָכֵן מֵרֵאֵית לּוֹ אָדָם שֶׁעָשָׂה אִיזָה עֲבָרָה מֵעֵין מְלֹאכְתּוֹ - מְלֹאכְתּוֹ עֲבָרָה שְׁלֹ - וְהוּא פּוֹסֵק עָלָיו אֵת הַדִּין בְּאִפְסָה חֲפָזִי, וּבְזֶה לְמַעֲשֵׂה חֹרֵץ אֵת דִּינוֹ עֲצָמוֹ שֶׁעָשָׂה אִף הוּא כְּעֵין אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה, וְכַעֲיֵן שֶׁמִּצְאָנוּ בְּדוֹד הַמְּלֹךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם "בְּבוֹא אֶלָּיו נִתֵּן הַנְּבִיא" וְכוּ', וְסִפֵּר לּוֹ מַעֲשֵׂה הָאוֹרַח (ש"ב יב, ה - ו), עֲנָה וְאָמַר: "חִי ה' וְכוּ', וְאֵת הַכְּבִשָּׁה וְכוּ'", אֲזִי נִפְסַק הַדִּין עַל דּוֹד כְּאֶשֶׁר יָצָא מִפִּיו.

וְלָכֵן צִוִּי חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבָרְכָה (שְׁבוּעוֹת ל') "וְהָיָה דָן אֵת חִבְרָה לְכַף זְכוּת" כִּי בְּזֶה מְלַמֵּד הַזְכוּת הַזֶּה עַל עֲצָמוֹ.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר (תַּהֲיִלִּים לט, ט): "מִכָּל פְּשָׁעֵי הַצִּילָנִי חֲרַפְתָּ נִבֵּל אֶל תִּשְׁמִינִי" - שֶׁלֹּא אַחֲרָף מִיָּמִי אֵת הַנִּבֵּל וְאֶלְמֵד עֲלֵיהֶם זְכוּת, וּבְזֶה תִּצִּיל אוֹתִי מִכָּל פְּשָׁעֵי, שֶׁזְכוּת זֶה יִהְיֶה עָלַי גַּם כֵּן, וּדְפַח"ח. (בַּעַל שֵׁם טוֹב עַל הַתּוֹרָה)

ה. הַדָּן לְכַף זְכוּת מֵעֵלְתוֹ חֲשׂוּבָה מְאֹד בְּשָׂמִים עַד שֶׁשׁוֹלְחִין לּוֹ שְׁלוֹם

כְּשֶׁאָדָם מִתְעַסֵּק בְּדַבְרֵי מִצְוֹת וּגְמִילוּת חֶסֶד וְשְׁלוֹם, וְאִינוֹ חוֹשֵׁד בְּחִבְרָיו, אֲבָל דָּן אוֹתָם לְכַף זְכוּת, יֵשׁ לּוֹ שְׁלוֹם בְּאֶרֶץ, וְגַם מִן הַשָּׂמִים מִשְׁלִיחִין לּוֹ שְׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁמִּצְוֵנוּ בְּאַבְרָם אוֹמְנָא (תַּעֲנִית כֹּא): אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה אָדָם גְּדוֹל, אֶלָּא בְּשִׁבִיל מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים. וְכֵן מִסְפָּרַת הַגְּמָרָא עַל אַבְרָם אוֹמְנָא שֶׁהָיָה נוֹהֵג לְדוֹן כָּל מַעֲשֵׂה לְכַף זְכוּת, לְמִרּוֹת שֶׁהָיָה נִרְאָה כְּמַעֲשֵׂה רַע. פֶּעַם שָׁלַח אַבְרָם שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים לְנִסּוֹתוֹ וְלְבַדֵּק בְּמַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים. בָּאוּ לְבֵיתוֹ, אָכְלוּ וְשָׁתוּ, וְנָתַן לָהֶם מְקוֹם לְלוֹן, וְקָפַל תַּחְתֵּיהֶם תְּכֵשִׁיטֵי צֶמֶר לִישׁוֹן עֲלֵיהֶם. בְּבִקּוֹר לְקַחוּ הָאוֹרְחִים אֵת הַבְּגָדִים שֶׁיִּשְׁנֵנוּ עֲלֵיהֶם, קִפְלוּ אוֹתָם וְהִבִּיאוּ אוֹתָם לְשׁוּק לְמַכְרָם, וּפְגְּשׁוּ אֵת אַבְרָם אוֹמְנָא. אָמְרוּ לוֹ: מִבְּקָשִׁים אָנוּ מְכַבְּדוֹ שֶׁיֹּאמֶר לָנוּ כְּמָה הֵן שְׁוִים וְתֵן לָנוּ מַעוֹת תְּמוֹרַתָּם, וּבְכֶךָ רָצוּ לְבַדֵּקוֹ אִם יִחְשְׁדֵם כְּגִזְלָנִים, אוֹ שֶׁיֹּאמֶר שֶׁשְׁוִים הֵם פְּחוֹת מֵעֲרָכָם הָאֵמֶתִי. אָמַר לָהֶם: כֶּךָ וְכֶךָ הֵם שְׁוִים. שֶׁאֲלוּהוּ: וְאוּלַי שְׁוִים הֵם יוֹתֵר? עֲנָה לָהֶם: אֲנִי קִנִּיתִי אוֹתָם בְּסָכוּם זֶה שֶׁאֲמַרְתִּי לָכֵם. אַחַר שֶׁנִּכְחוּ לְרֵאוֹת שֶׁאָדָם נֶאֱמָן הוּא, אָמְרוּ לוֹ: בְּמָה חֲשַׁדְתֵּנוּ בְּעֵת שֶׁלְקַחְנוּ מִמֶּךָ אֵת הַבְּגָדִים? אָמַר לָהֶם: חֲשַׁבְתִּי שֶׁנִּזְדַּמְנָה לָכֵם מִצְוֹת פְּדִיוֹן שְׁבוּיִים וְצָרִיכִים אֲתָם לְמַעוֹת וְהַתְּבַיְשָׁתָם לְבִקֵּשׁ

ממני מעות, ולכן לקחתם את הבגדים. אמרו לו: מטרתנו היתה לנסות אותך ועמדת בנסיון, וכעת קח בחזרה את הבגדים. אמר להם: איני רוצה לקבלם בחזרה, כי מאותו רגע שלקחתם, אמרתי שיהיו לצדקה. ועבור מעשים אלו נתנו לו מן השמים שלום בכל יום, שהיתה באה אליו בת קול מן השמים בכל יום ואמרת לו "שלום עליך". (תענית כא)

ועל כן אמרו בפרק קמא דאבות (משנה ו'): "והוי דן את כל האדם לכף זכות". וזהו סבת מניעת הקטטה בין החברים ורובי השלום, ולא עוד, אלא שדנין אותו מן השמים לכף זכות, כדגרסינן במסכת שבת פרק מפנין (דף קכז) וכו'. (מנורת המאור)

ו. כמים הפנים אל הפנים כן לב האדם לאדם

אמר רבנו חיים מוולוז'ין זצ"ל: דבר מנסה, אם יהיה לאדם שונאים, חס וחלילה, אם יפעל אצלו שהם צדיקים גמורים, וידון אותם לכף זכות, תכף יתהפך לבבם לאוהבים לו. (ארחות חיים)

ז. כף זכות - עד היכן

תנו רבנן, הדין את חברו לכף זכות - דנין אותו לזכות. ומעשה באדם אחד פועל שיירד מגליל העליון ונשכר אצל בעל הבית אחד בדרום שלש שנים. (בשאלות פרשת שמות סימן מ') הגירסא מעשה ברבי עקיבא בן יוסף שהיה נשכר אצל רבי אליעזר בן הורקנוס וענין שם - יפה עינים. והנצי"ב מפרש שם, שזה היה עוד קדם הזמן שלמד רבי עקיבא תורה, אולם מדות נפלאות היו לו. הגיע ערב יום הכפורים, אמר לו: תן לי שכרי ואלף ואזון את אשתי ובני. אמר לו: אין לי מעות. אמר לו: תן לי פרות. אמר לו: אין לי. תן לי קרקע - אין לי. תן לי בהמה - אין לי. תן לי פרים וכסותות - אין לי. הפשיל פליו לאחוריו אותו פועל והלך לביתו בפחי נפש.

לאחר הרגל, נטל בעל הבית שכרו בידו, ועמו משא ג' חמורים: אחד של מאכל, ואחד של משתה, ואחד של מיני מגדים, והלך לו לביתו של פועלו. אחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו.

אמר לו: בשעה שאמרת לי תן לי שכרי ואמרתי אין לי מעות, במה חשדתני? אמרתי: שמא פרקמטיא בזול נזדמנה לך ולקחת בהן. ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה ואמרתי אין לי בהמה, במה חשדתני? אמרתי: שמא משפרת ביד אחרים. בשעה שאמרת לי תן לי קרקע ואמרתי לך אין לי קרקע, במה חשדתני? אמרתי: שמא מחפרת ביד אחרים היא. ובשעה שאמרתי לך אין לי פרות, במה חשדתני, אמרתי: שמא אינן מעשרות. ובשעה שאמרתי לך אין לי פרים וכסותות, במה חשדתני? אמרתי: שמא הקדשת כל נכסיד לשמים.

אמר לו : העבודה כִּדְהָהּ, הַדְרָתִי כִּלְנִכְסֵי בְשִׁבִיל הוֹרְקָנוֹס בְּנֵי שְׁלֵא עֶסֶק בְּתוֹרָה, וְכִשְׁבָּאתִי אֶצֶל חֲבֵרֵי בְּדָרוֹם הַתִּירוֹ לִי כֹל נְדָרִי, וְאַתָּה, כָּשֶׁם שֶׁדִּנְתָנִי לְזָכוֹת, הַמָּקוֹם יָדִין אוֹתָךְ לְזָכוֹת. (שבת קכז :)

וְכֵן מוּבָא שֶׁם בְּגִמְרָא עוֹד עֲנִינִים, דְּהִכְפָּה זְכוֹת הָיָה יוֹתֵר רְחוֹק מִהֲכַף חוֹב, וְאַף עַל פִּי כֵן הָיוּ זְהִירִים לְדוֹן לְזָכוֹת, יַעֲנִן שָׁם.

ח. מַעֲשֵׂה נוֹרָא מַחְסֵר זְהִירוֹת לְדוֹן לְכַף זְכוֹת

הַגְּאוֹן הַנוֹדֵעַ, רַבֵּי שְׁמוּאֵל שְׁטְרַאשׁוֹן זצ"ל, מְגַדוּלֵי הַתוֹרָה הַמְּפָרְסָמִים שְׁבוּיִלְנָא, הַנוֹדֵעַ בְּמִיחָד מִחֲבוּרָיו "הַגְּהוֹת הַרְשִׁ"ש" עַל הַמְּשָׁנִיּוֹת וְעַל כָּל הַשִּׁ"ס וְעוֹד סְפָרִים, הָיָה גְּאוֹן עֲצוּם בְּקִי בְּכָל חֲדָרֵי תוֹרָה, וְהָיָה יָדוּעַ גַּם כְּעֶסֶקוֹן גְּדוֹל בְּצָרְכֵי צְבוּר. מְנַהֵל הָיָה בֵּין הַשְּׂאָר "קַפְתַּת גְּמִילוֹת חֶסֶד לְנִזְקָקִים", הַגְּמִ"ח הָיָה מְנַהֵל בְּקַפְדָּנוּת, מְתוּדָה חֲשֵׁשׁ, שְׁבָלָאוּ הַכִּי עֲלוּל כָּל הַקְּרוֹן לְהַתְּפוּרָר בְּמִשְׁדָּה הַזְּמָן.

קָרָה פְּעַם שְׁיִהוּדִי פְּשׁוּט לְקַח אֶצְלוֹ 100 רוּבֵל הַלְוָאָה מִקַּפְתַּת הַגְּמִ"ח, עַל תְּנָאי לְפָרְעוֹ תוֹדָה אַרְבָּעָה חֲדָשִׁים. וַיְהִי הַיּוֹם, כְּעֶבֶר זְמַן זֶה וְהִגִּיעַ זְמַן הַפְּרָעוֹן, בָּא הַלוּוֶה לְבֵיתוֹ שֶׁל הַרְשִׁ"ש, אָדָּה מִשְׁלֵא פָּגְשׁוּ שָׁם, הִלְךְ לְבֵית מְדַרְשׁוֹ, מְקוֹם שְׁיִשְׁבַּע וְעֶסֶק בְּתוֹרָה. בְּשַׁעַת שְׁנִכְנַס הַלָּה לְבֵית הַמְּדַרְשׁ, יָשַׁב הַרְשִׁ"ש שְׁקוּעַ רֵאשׁוֹ וְרָבּוּ בְּגִמְרָא שְׁלִפְנָיו, מִבְּלִי שְׁיִתֵּן לְבוֹ מִי בָּא וּמִי יוֹצֵא. הַיְהוּדִי נִגַּשׁ אֵלָיו, וְהִנִּיחַ לְפָנָיו עַל הַגְּמִרָא שְׁטֵר בֶּן הַמָּאָה רוּבֵל, בְּאִמְרוֹ שְׁזָה עֲבוּר פְּרָעוֹן הַחוֹב. הַרְשִׁ"ש בְּהִיוֹתוֹ שְׁקוּעַ בְּלַמוּדוֹ, נִעֲנַע בְּרֵאשׁוֹ, וְהִלָּה קִבֵּל אֶת זֶה כְּרָמְזוֹ שֶׁהַכֵּל בְּסִדְרָה, וַיֵּצֵא וְהִלְךְ לוֹ.

אֲבָל הָאֲמַת הָיְתָה, שְׁהַרְשִׁ"ש כָּלֵל לֹא שָׁם לֵב עַל זֶה, בְּהִיוֹתוֹ שְׁקוּעַ כָּלִיל בְּלַמוּדוֹ. וַיְהִי כְּסִימּוֹ אֶת סִדְרָה לַמוּדוֹ, סָגַר אֶת הַגְּמִרָא בְּיַחַד עִם שְׁטֵר בֶּן הַמָּאָה רוּבֵל, הַכְּנִיס אוֹתָהּ לְאָרוֹן וּפְנָה לְבֵיתוֹ.

הַרְשִׁ"ש, כְּמִנְהַגוֹ, הָיָה בּוֹחוֹן בְּכָל יוֹם אֶת רְשִׁימַת הַלוּוִים, וּבְהִגִּיעַ מִבֵּט עֵינָיו לְשִׁמּוֹ שֶׁל הַיְהוּדִי הִלְזוּ, רָאָה שְׁעֵדִין לֹא פָּרַע אֶת חוּבוֹ, אֲבָל הוּא עֵמֵד וְהִמְתִּין לוֹ עוֹד מִסְפָּר שְׁבוּעוֹת, וְשָׁלַח לְהוֹדִיעוֹ שְׁיִפְרַע אֶת חוּבוֹ. הִלָּה בָּא וְטָעַן - "הֲלֹא הִחְזַרְתִּי לְכַבוֹד הָרַב אֶת הַחוֹב בְּהִיוֹתוֹ יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ בְּיוֹם הַפְּרָעוֹן". הַרְשִׁ"ש חָשַׁב שֶׁהִלָּה מְשַׁקֵּר, וּבְחֲשָׁשׁוֹ עַל גְּזֻלַּת כְּסָפֵי צְבוּר, הַזְּמִינוֹ לְדִין תוֹרָה.

כֹּל הָעִיר הִמְתָּה מִהַמְּעֵשָׂה הַזֶּה, כִּי צָדַד יִתְכַּן שְׁיִהוּדִי פְּשׁוּט זֶה אֵינוֹ מִתְּבַיֵּשׁ לְשַׁקֵּר, וְלֹא עוֹד הוּא מְשַׁלֵּם רְעָה תַּחַת טוֹבָה. וְהַיְהוּדִי הַזֶּה אֲשֶׁר נִחְשַׁד לְשׂוּא, סָבֵל עֲגָמַת נֶפֶשׁ וּבּוּשָׁה בְּכָל מְקוֹם שֶׁהָיָה נִקְלָע. הִגִּיעַ הַדְּבָר לִידֵי כֶּד, שְׁבָנוּ - אֲשֶׁר הַתְּבַיֵּשׁ מְאֹד בְּמַעֲשֵׂה אֲבָיו - נֶאֱלָץ לְעֹזֵב אֶת הָעִיר וַיִּלְנָא וְלַעֲקוֹר לְעִיר אַחֲרָת, לְבַל יִסְפַּג עֲלֻבוֹנוֹת עַקֵּב "פְּשָׁעוֹ" שֶׁל אֲבָיו. וַיְהִי הַיּוֹם וְהַרְשִׁ"ש הָיָה צָרִיד לְעֵינָיו בְּגִמְרָא זוֹ, שְׁלָמַד בָּהּ אַז, וְהִנֵּה לְפִתְעַ מוּצָא הוּא אֶת הַמָּאָה רוּבֵל אֲשֶׁר פָּרַע לוֹ הַיְהוּדִי הַזֶּה בְּהִיוֹתוֹ

יושב בבית המדרש. הגאון חש עצמו אשם מאד בכל הצער ועגמת הנפש שנגרם ליהודי הלז.

מיד שלח הגאון להזמינו אליו, ואמר לו: אמר נא לי, במה אוכל לפיכך על כל מה שנגרם לך, אני כמובן אבקש מחילה מאתך בפני עם ועדה למען ידע את האמת לאמתה.

ענה לו היהודי: מה תועיל בקשת מחילה, הקהל לא יאמין, בחשבו שפיוסף נעשה רק להצילני מבושה, ואני אשאר בעיניהם אותו שקרן, וגם בני הבחור עזב את העיר מרב הבושה, ומה תועיל בזה בקשת המחילה?!

הגאון הרש"ש שקע בהרהורים, ופנה לפתע אליו והגיד לו: שלח נא להביא את בנדך שעזב את העיר אלי, ואני אקחהו לחתן לבתי, בזה אני מקנה שהעיר תדע שאתה נקי וישר.

האב המפתע עשה כמצות הרב, ואמנם לאחר מספר ימים התקיימה מסבת ארוסין, ונכתבו "תנאים" בין שני מחתנים - הגאון הרש"ש ואותו יהודי. (יילקוט אהבת ישראל")

למדנו ממעשה זה ב' דברים:

א: יש ללמד זכות על כל אדם מישראל, שהרי יהודי זה פרע חובו לרב, ובכל זאת טעו בו וחשדו בו שרשע הוא.

ב: המצער אדם מישראל, חייב לחפש כל דרך לפיסו, עד שימחל לו מחילה גמורה וכבודו ישוב לאיתנו.

ט. לשפט במתינות - מונע שפיכת דם נקי / ספור

בעת שהגאון בעל ה"כתב סופר" - רבה של פּרשבורג, בנו של הגאון הנודע ה"חתם סופר" - הצליח להשפיע על ממשלת הונגריה שהקהלות החרדיות יוכלו להנתק מהקהלה הפללית הכפופה להשפעות הרפורמה ויקבלו מעמד מאשר, על מנת שיוכלו להתארגן ולחיות בקהלות נפרדות הפועלות אך ורק על פי השלחן ערוך, ובסיעתא דשמיא עלה הדבר בידו, ידעו הכל שנצחון זה הוא פרי שגבט לאחר הזריעה שזרע ה"חתם סופר" ברב יגיעתו בארגון היהודים החרדים תחת דגל התורה.

באותה שעה כנס ה"כתב סופר" את כל גאוני וצדיקי הונגריה לעצרת חגיגית, במטרה לחזק את החיים הרוחניים ולעמד על המשמר.

בשעת הכנס דרש בפני הבאים הגאון ה"כתב סופר", ובין דבריו אמר: "מורי ורבותי, במעמד מרומם וחשוב זה, יש לי הכבוד להראות לכול האורחים דבר חשוב אשר בנדי, ירושה מאבי זצ"ל והוא מאביו, וכן הלאה מדורי דורות בן אחר בן - עד לזמן בית המקדש. לדבר זה אין בכלל ערך, ואנו שומרים עליו כעל אוצר יקר אשר כל הון לא ישווה לו, זהו "שקל הקדש" אשר השתמשו בו בזמן הבית. עד כמה שידוע לי, היא המטבע היחידה בעולם היהודי. אני רוצה להציע אותה לפני באי הכנס, כדי שכל אחד יוכל לעין בצורתה וגדלה, שאגב היא נוגעת לכמה דינים חשובים, כל אחד ימסר לשני, וכמוכן להחזירה אלי לאחר מכן".

כמוכן שההתענינות סביב המטבע היתה רבה מאד, והכל בדקו את שקל הקדש, בזירות רבה. וכך עברה שעה ארוכה כשהמטבע עוברת מאחד למשנהו.

לפתע נשמע קול: היכן השקל? ואכן התברר שהשקל נעלם, ה"כתב סופר נרגש, מבלי להבין כיצד קרה הדבר, קם ופנה בדברים אל הנאספים ואמר: יודע אני ובטוח, שבלי כל פגנה רעה נעלם השקל, אולם אפשר שאחד הנאספים החליפו בשוגג במטבע שולו, ועל כן מבקש אני, אחר המחילה, שכל אחד יבדק בין מטבעותיו שבכיסו, שמא ימצא השקל.

המסבים עשו כבקשתו - ולא נמצא דבר.

ה"כתב סופר" בראותו שזה לא הועיל, הציע שכל אחד ואחד יחפש בבגדי חברו, ואפשר שבדרך הזאת ימצא השקל.

אולם להצעה זו התנגד זקן אחד, תלמיד חכם מתלמידיו של ה"חתם סופר", ובקש שימתינו עוד רבע שעה. הקהל הסכים לבקשתו. ומשחלף הזמן ועדין לא נמצא השקל, קם הזקן ובקש שימתינו עוד רבע שעה. הקהל כבר היה מחסר סבלנות לגמרי, והתנגד לבקשתו זו אשר היתה ללא כל נמוק, אבל ה"כתב סופר", בהפירו שזקן זה הנו מחשובי תלמידיו של ה"חתם סופר", בקש מהקהל שאכן יסכימו להצעתו וימתינו עוד רבע שעה. ומשחלפה אף היא, וכבר כמעט התחילו להטיל חשד על הזקן, קם שוב הזקן, וכשדמעות בעיניו חזר ופנה לנאספים ובקש שיואלו להמתין עוד רבע שעה, והבטיח שיותר לא יבקש להמתין.

והנה לפתע נכנס המשמש של ה"כתב סופר" ובפיו בשורה: הנה המטבע, הנה שקל הקדש!!! עמד השמש והסביר לפני כל הקהל, כי בשעה שנגער את המפה בחוץ מכל הפסלת שהיה עליה, באותה שעה פנארה נפלה גם המטבע, ועתה שעבר שם שנית, התנוצצה היא אליו מבין כל שיגרי המאכל והפסלת.

עתה הפנו כלם מבטיהם לעבר אותו תלמיד חכם זקן בכדי שיסביר את פשר התנהגותו.

קם אותו זקן ואמר: אני מתלמידיו של ה"חתם סופר". בשעה שהזמינו אותי לכנס חשוב זה חשבתי בלבי להביא לפני באי כנס זה דבר אשר יענין ביותר את כל הקהל, ומאחר שיש בידי שקל מזמן בית המקדש אשר אצלי בירושה מדור אחר דור, אמרתי להציע זאת לפניהם, אולם מששמעתי מבנו של רבי, ה"כתב סופר", איך החשיב והרבה להעריך את המטבע שברשותו, ותרתי אני על הרעיון משום כבוד בנו של רבי זצ"ל. והנה בשעה שהמטבע נאבדה ועלה הרעיון בדעתו של ה"כתב סופר" שכל אחד יחפש בבגדו, הרי בודאי שבכיסו הייתה נמצאת המטבע "האבודה", וחשבתי בלבי על גדל חלול ה', ואיך תרד קרנו של רבי זצ"ל שפך נהג אחד מתלמידיו, ובאם הייתי אומר: אף לי הייתה מטבע כזאת, הרי היו לועגים לי, ועל כן בקשתי שימתינו כמה רבעי שעה, ובאותה שעה הייתי נושא תפלה להקדוש ברוך הוא שיעזר לי שלא אתביש כל כך לעת זקנה, ושלא תבוא על ידי תקלה נוראה כזו של חלול ה', ואכן התקבלה תפילתי - והמטבע אכן נמצאה, הנה השקל הקדושה - סים הזקן את דבריו, בהצביעו על המטבע שבגדו.

משסים הלה את דבריו, פנה ה"כתב סופר" אל הנאספים הנדהמים ואמר: עלינו להודות לה' יתברך שהביא לסיום כזה מצלח במעשה זה שהיה, ובזה הרי נמנע חלול ה' נורא, שהרי מי היה מאמין לו - הכל היו בודאי משכנעים שאין עוד מטבע כזה בעולם, אבל מצד שני, צריך מעשה זה ללמדנו, שהפירוש "והוי דן את כל האדם לכף זכות", שהתורה הקדושה וחכמינו זכרונם לברכה צוו לנו, הפונה, שגם במקרה שלפי כל הסימנים שיש בידיך אתה מחליט כמעט בודאות שהלה אשם, צריכים גם אז למצא זכות עבורו, ואם כל הכנס התאסף ובא רק בשביל למוד זה - דינו! (אלופינו מסבלים)

י. לברר את המעשה מהנחשד ולא להשאיר בלבך את החשד

ספר רבי אריה לוי:

פעם אחת השתתפתי בהלונותו של אחד מנקיי הדעת מירושלים, לאותו נפטר היה ידיד ורע משפבר הימים, שהיו נאהבים ונעימים בחייהם, ושעבדו במחצה אחת במשך שלשים שנה. לפתע ראיתי שידידו זה פורש מן ההלונה, שהייתה בתחלת דרכה, אינו מלנה את חברו המנוח לבית עולמו כראוי, ובמקום זה נכנס לחנות פרחים שהיתה בסמוך, כדי לקנות עציץ...

חשבתי בלבי: הן הן? ינהג ידיד לחברו הקרוב שהטיב עמו בחייו, ולא יגמל עמו חסד של אמת? כלום אינו יכול למצא שעה אחרת לקנות את העציץ, והוא צריך לקנותו בעת ההלונה דוקא? כדי לא לעבר על הכתוב (ויקרא יט, יז) "הוכח תוכיח את עמיתך", נגשתי אליו והוכחתי על פניו ואמרתי לו: "ילמדני ואדע גם אני, הלא שנים היית רע כאח למנוח, ומדוע פרשת מהלונותו כדי לקנות עציץ?"

הסביר לי אותו יהודי ואמר: מזה שנים מטפל אני במצרע אחד והוא מת אתמול, מטעמים מובנים החליטו הרופאים - שאינם יהודים - לשרף את כל בגדיו וחפציו, שבתוכם היה זוג תפלין. התקוממתי בכל לבי שישרפו את התפלין, ואז סכס ביני לבין הרופא, שעד שעה שתיים עשרה בצהריים, אביא עציץ, והתפלין ינחו בתוך העציץ העשוי חרס, ויגנזו בתוך האדמה - בדין. מכרח הייתי - אפוא - לרוץ ולקנות את העציץ על מנת לקבר את התפלין.

מאז - הוסיף ואמר רבי אריה - קבלתי על עצמי לדון כל אדם לכף זכות... (מתוך ספר "ילקוט" אהבת ישראל)

30. משתלם להתעכב מלהנות בעולם הזה

כל האלפים והרבבות שבקרו אי פעם בבית הזה, יצאו נפעמים מהפשטות, מהצניעות ומההסתפקות במועט שאין דומה לה כמעט בדורנו. הקירות מתקלפים והטיח נושר. התריסים חסרי שלבים, והרהוט הפשוט לא החלף מעולם.

את גרות השבת הדליקה הרבנית, בששים שנותיה פעקרת בית, מעל גר אלומיניום חד פעמי, בגרונים קטנים במקום במוטות כסף הדורים. הכסאות פשוטים, הסטנדר שחוק, מהוה ונעדר צבע, אבל שמחת החיים קורנת. את ההנהגה הזו קבלה פידיע בבית אביה הגדול, המתנהל באותה מתכנת. את המסרת הזו המשיכה הרבנית בגאון גם בביתה הפרטי. "התורה של ר' חיים היא התכשיטים האמתיים שלי", התבטאה פעם הרבנית באזני אחת השכנות. "מלבדה, אין לי צרף בשום רכוש אחר, אפלו לא במוטות לכבוד שבת".

עם השנים, כד התנהל לו הסדר בבית משפחת קנייבסקי: בעוד צבור הגברים המגיע להתבשם מתורתו של הגר"ח מזינים את עיניהם בהשתאות בספרית העמודים העתיקה ובשלחן הישן והקטן - הרבנית קבלה את מאות הנשים שצבאו על דלתותיה במטבחה הקטן, ששטחו ארבע אמות על ארבע אמות: שני כוורים, תנור וגז ישנים ושלחן בעל שלש רגלים הנתמד על הקיר, בתוספת מספר ארונות עץ מעטים. אפלו המקור הישן, שתקן כבר מאות פעמים (פעדות אחד הנקדים המקורבים) הכנס מחסר מקום לחדר השנה.

אמת. בתחלת דרכם היתה זו המצוקה הכלכלית, הרצון התזק כצור חלמיש שלא להוציא את בעלה מספריו, ויהי מה. אבל בהמשך דרכם הפכה צורת החיים היחודית הזו לסימן הכר, לאבן פחן. אנשים רבים שנושעו מברכותיהם של בעלי הבית בקשו בכל מאדם לסייע ולשפץ את הבית מהמסד ועד הטפחות. כספי הצדקה זרמו כמים בבית הדל, אבל הרבנית סרבה בתקוף. אפלו המזגן שהתקן בבית בשנים האחרונות, התקן כאשר הרבנית יצאה מהבית לזמן קצר.

"עד ליומה האחרון לא הייתה הסבתא מוכנה להדליק את המזגן", מספר אחד הנכדים. "גם כאשר מישהו הדליק אותו, היא בחרה לצאת מהבית. לא היה שני דבר אהה על מקרר חדש או על תנור תקני יותר, שיעמד במעמסה שמיצר הבית הזה בצורה טובה יותר. כאשר דברו בבית על אפשרויות להשאיר את התנור הפסחי למשך כל ימות השנה, התנגדה הרבנית בתקף, ומיד עם צאת החג מהרה לשמר את התנור במקום המיעד לו, שמא יחליף חלילה את התנור הישן, ששמש אותם מאז נשואיהם.

מה הסבה להתנהלות הזו?

לבסיס ההנהגה הזו היו שתי סבות מרכזיות, שאותן לפחות מנתה הרבנית בקול: הרצון שלא ליהנות מהעולם הזה, מחשש שמא הדבר יגיע על חשבון העולם הבא, והסבה השנייה היא העבדה שהבית הפך למעין 'חלון ראווה' לצבור החרדי בכלל, ולצבור בני התורה בפרט. כדאי לסבל מעט, כך טענה תמיד, כדי שאנשים יראו כיצד נראה בית אמת של תורה. נשים רבות שהגיעו להתלונן על קשיי פרנסה יצאו נפעמות מצורת החיים של האנשים המיוחדים הללו.

31. מעלת המעב עצמו ממילוי תאוותו

ועל אחת כמה וכמה כשהאדם יוצר עפובים מלכתחלה בעצמו שמעלתו גדולה, וכמו למשל "תענית הרב"ד", דהינו כשהאדם מתעבב באמצע אכילתו, וקורא דבר מה - משנה אחת או הלכה אחת וכיוצא ועוצר תאוותו מאכילתו, בעפוב זה נחשב לו כאלו התענה.

ועוד אמרו (ברכות טו, ע"ב): המדקדק באותיות של קריאת שמע מצננין לו גיהנם, דהינו זה המתעבב, ומדקדק לקרא קריאת שמע בדקדוק אותיותיה, זוכה שיצננו לו גיהנם... היש לנו משג בהקלה זו מצער הגיהנם...? וזה בזכות המתנה מועטת שממתין האדם בקריאת שמע לקראה במתינות.

כמה אם כן גדולה מעלת זה המתנה עצמו להתעבב לכבוד ה', וכי יש לנו משג מה הרוח הגדול בזה לאדם שמצננין לו גיהנם!?

ועל אחת כמה וכמה זה המתעבב בבית המדרש מעט לאחר השעור הקבוע, או לאחר התפלה ללמוד עוד, וכמו כן המתעבב וממתין כדי לקיים דבר מצוה, ומקדיש מזמנו להתמתין ולהתעבב מצרכיו בשביל מצוה. ועל אחת כמה וכמה אדם שממתין ומתעבב בסבלנות לחנוך בניו, ועושה את עבודתו עמהם בסבלנות ובארץ רוח, כמה שזכרו גדול, ועל אחת כמה וכמה זה המתמתין לחברו להתזירו בתשובה, וממתין עליו בסבלנות ומקדיש מזמנו עבורו לקרבו, ללמדו, לעודדו, כמה שזכרו של זה יהא גדול, וכמה בכך הוא תכלית תקונו.

וּכְמוֹ כֵן זֶה הַמִּמְתִּין בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת לְזִמּוֹן "רַבְּנוּ תָּם", שֶׁלְהִרְבֵּה פּוֹסְקִים יֵשׁ לַחוּשׁ לְדַבְּרֵיו וּלְפָחוֹת בְּמִלְאֲכוֹת דְּאוֹרֵי־תָא, כַּמָּה יֵהָא שְׂכָרוֹ שֶׁל זֶה גְּדוּל בְּהַמְתָּנָה זֶה.

בֵּא וְרָאֵה שְׂכָר הָעֶכּוּב לַמְצָנָה, מְרִיָּם הַתְּעַכְבָּה לְרֵאוֹת אֶת שְׁלוֹם מֹשֶׁה אַחִיהָ בַּתְּבָה וְכַנְּאָמָר: "וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מֵרַחֵק לְדַעַה מַה יַעֲשֶׂה לוֹ", וַיְמָה הָיָה שְׂכָרָה שְׂכָאָשֶׁר נִצְטָרְעָה כָּל יִשְׂרָאֵל חִפּוֹ לָהּ וְהַתְּעַכְבּוּ בְּשִׁבְלָהּ שְׁבַעַה יָמִים, כַּמּוֹבָא בְּרִשְׁ"י (במדבר יב, טו).

וְכֵן בְּיִתְרַ עֲנִינֵי הַחֶסֶד, אָדָם שְׁמוּכָן לְהַתְּעַכֵּב לְתַת תּוֹרוֹ לְאַחַר שְׁמִמְהָר, וְכִיּוֹצֵא, וּבְכֻלֵּל זֶה כָּל עֲנִינֵי הַחֶסֶד שְׁעוֹשֶׂה הָאָדָם בְּגוֹפּוֹ וְנוֹתֵן מִזְּמִנוֹ לְהַתְּחַסֵּד עִם חֵבְרוֹ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שְׂשָׁכָרוֹ לְאִין קָצֵי.

32. אין עיכוב למצוה שאין עליה שכר - סיפור

וְסִפּוּר מִפְּרָסָם יִשְׁנֵו עִם אַחוֹתוֹ שֶׁל הַגֵּר"א שֶׁהִיָּתָה הוֹלְכֵת לְמַעֲשֶׂה חֶסֶד עִם חֵבְרָתָהּ, וְקִדְּם פְּטִירַת אַחַת מֵהֵן בְּקִשָּׁה מִחֵבְרָתָהּ שֶׁתְּבוֹא אֵלֶיהָ מֵעוֹלָם הָאֵמֶת וְתִסְפָּר לָהּ מַה נִּהְיָה בְּדִינָהּ שֶׁם בְּעוֹלָם הַהוּא. וְאָכֵן בָּאָה אַחַת מֵהֵן זֶה שֶׁנִּפְטָרָה קִדְּם - לְחֵבְרָתָהּ, וְאָמְרָה לָהּ: אֵי אֶפְשֶׁר לְתַאֵר מַה הוֹלֵךְ בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן כָּלֵל וְכֻלֵּל, אוֹלָם דָּבָר אֶחָד יֵשׁ לִי לֹמַר לָךְ, שֶׁבְּשָׂמִים כָּל פְּרִט נִחָשֵׁב וְאִינוֹ לַחֲנָם, וְסִפְּרָה לָהּ: זוֹכְרַת אֶת שְׁפַעַם הַלְּכָנוּ לְדַבֵּר מִצָּנָה, וְנִכְנַסְתְּ אֵת, וּבִקְשִׁית שְׂאֵמֶתִין לָךְ בַּחוּץ, גַּם עַל זִמּוֹ מוֹעֵט זֶה שֶׁהַמְתָּנִיתִי לָךְ הַחֲשִׁיבוּ לִי זֹאת בְּשִׂכְרִי.

33. הסתפקות מכח המתנה

א. הַמְבִּין אֶת מַעֲלַת הָעֶכּוּב לֹא דִּיּוֹ שֶׁסּוֹבֵל עֶכּוּב אֶלָּא אִף רוֹדֵף אַחֲרָיו וְחִי אֶת חֵיּוֹ בְּהַסְתַּפְּקוֹת וּבְצַנְעָה

הַזְּכָרְנוּ לְעִיל שְׂיִסוּד אֲמוּנָתָנוּ בְּנוֹי עַל "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם וּמָחָר לְקַבֵּל שְׂכָרָם" וּשְׂכָר מִצְּוֹת אִינוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם מִפְּנִים יִסוּד זֶה הֵיטֵב בְּלִבּוֹ וּבְאֲמוּנָתוֹ, אִין לוֹ קִשְׁיוֹת עַל ה', וּבְכָל מִצְּב בּוֹ הוּא נִתּוֹן מִסְפָּים הוּא בְּלִבּוֹ לַחֲיוֹת עִם אוֹתוֹ מִצְּב, וְכֵן אִינוֹ מִצְּפָה לְשִׂכָר מִצְּוֹתָיו בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּיָדְעוֹ שֶׁאִין מִתֵּן שְׂכָרָם בְּעוֹלָם הַזֶּה כָּלֵל. וּבְזֶה נִבְּיָן מֵהִיכָן הָיָה כַּחַם שֶׁל גְּדוּלֵי וּקְדוּשֵׁי הָאָמָה הַחַל מֵהָאֲבוֹת הַקְּדוּשִׁים דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וְכֵן אַחַר כֵּן מֵהַתְּנָאִים וְהָאֲמוּרָאִים, וְאַחַר כֵּן עוֹד מֵיִתְרַ גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל הָרֵאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים שֶׁסָּבְלוּ יִסוּרִים קָשִׁים וּמְרִים, וְעַם כָּל זֶה סָּבְלוּ זֹאת בְּאֶרֶץ רוּחַ בְּסִבְלָנוֹת וּבְאַהֲבָה, שֶׁכֵּן הַכֵּל מִכַּח אֲמוּנָה זֶה: - "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם וּמָחָר לְקַבֵּל שְׂכָרָם". וְכֵן מִכַּח הָאֲמוּנָה בְּדַבְּרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי (בִּרְכוֹת ה') ג' מִתְּנֹת טוֹבוֹת נִתְּן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל וְכֻלָּם לֹא נִתְּנָם אֶלָּא עַל יְדֵי

יסורים, ואילו הן: תורה, עולם הבא, וארץ ישראל. ולא עוד אלא, אף באשר היזמן להם להנות מהעולם לא חפצו בכך שכן חששו פן בכך ימעט שכרם לעולם הבא, והעדיפו לחיות בהסתפקות ואפלו חיי עני, והעקר שלא ינכה להם מהעולם הבא, מדת המתנה וההסכמה לעפוב היתה אצלם בעצמה אדירה כפי גדל אמונתם.

שכן זאת יש לדעת כלם מאמינים בכך שיש ב' עולמות, שכן זה מיסודי ומעקרי האמונה והיהדות, אולם ידיעה זו ככל שתתחזק באדם ביותר פן תביאהו למדרגות געלות ביותר. כמה שידיעה זו שהעולם הזה הנהו פרודור בפני עולם הבא ותו לא, יותר מחדדת אצל האדם ביותר פן פורש הוא מעניני עולם הזה ביותר.

ידיעה זו נצרכת לחדדה, ואפלו עד האדם הגדול שבגדולים יש לו לחדדה יותר ויותר שכן אין סוף למדרגות שישכיל האדם להגיע בחדוד ידיעה זו, שמצד אחד פשוטה היא, וכל ילד בגן לומד ידיעה זו, אולם הכל תלוי בה, ככל שהתפרה בה מחדדת מתעלה האדם.

להלן נביא עבודות והנהגות של גדולי ישראל נהגו בהסתפקות והעדיפו אף חיי עני והעקר לשמר את שכרם לעולם הבא שלא יפגע במשהו, וכמו שהנה אומר הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל: הנאה בעולם הזה כשהיא שלא לצורך - הנה נגיסה גסה מהעולם הבא...

ב. משל המחשה לחזוק אמונה בב' עולמות שממנה מדת ההסתפקות

אולם קדם נפתח דברינו בספור, ששמעתי מתלמיד חכם ואמר לי שמקור ספור זה הוא מהגאון הרב ש"ך זצ"ל.

חרטה מאחרת שכבר לא הועילה / סיפור

דר לו אדם פאן בארץ, מצבו היה קשה מנשא, חובותיו הביאו עליו נושים המתדפקים על פתחו, הוצאה לפעל, עקולים, וכיוצא, ובו בזמן היתה תקופת כמה מנשואי בניו שהיה נצרך לממון רב, וכך העביר תקופה ארצה מתוך קשי ולחץ בלתי ישער, מצב זה השפיע על בריאותו, ובתם תקופת נשואי בניו, נשאר בודד בביתו חולה ומרתק למטה, מצבו הלך והחמיר עד שנותרו לו מספר שבועות לחייו כפי ששערו לו הרופאים.

בימים הללו שהנו שוכב חולה על מטתו, דופק בדלת ביתו פקיד בנק מכבד שניזמן לארץ מאוסטרליה לרגל סדור עסקי הבנק בו הוא מפקד, שואל הוא לשמו של החולה, ולאחר שמזדהה כפי מבקשו, פונה הוא אליו ואומר לו, אני כמובן לא באתי לכאן בשבילך, באתי לכאן לרגל עסקה דחופה בארץ, ובעודי

כּאן קבּלתי טלפון מּמנהל הבנק שלי, שּמאחר ואני כּבר קרוב למקום מגוריך, עלי להפנס אליך בענין עזבון ירושה שהותיר קרובך הגלמוד הדר באוסטרליה, מאחר והנדד היורש של אותו גלמוד, ובאתי לבשר לך שאין לך צורך לנסע לאוסטרליה בשביל לקחת את העזבון של קרובך שמת, אלא חתם לי כאן על מספר מסמכים, ונעביר עזבון זה אליך כאן לחשבון הבנק שלך...

ובדרך אגב שאלהו הפקיד לזה המרתק למטותו, מדוע לא באת ואפלו לא ענית כלום בדבר העזבון של קרובך זה, שכן הלא שלחנו אליך מספר מכתבים בדבר העזבון שמגיע לך כּיורש יחיד ולא הגבת כלום.

השיב אותו חולה ואמר התשובה שלא הגבתי כלום בדבר עזבון של גלמוד זה שהנני היורש היחיד שלו הוא מפני שמפעם לפעם היה לי שיחות טלפון אתו, ותמיד היה מתאונן על מצבו שהוא בכי רע, ומצבו הפספי דחוק, ואף הנו גר בדירה שכורה וכיוצא, ולכן אמרתי, מה לי ולנסע למקום כל כך רחוק - אוסטרליה - בשביל לטל עזבון של גלמוד זה שאינו מגיע אלא לסכום שלא שווה אפלו הנסיעה לאוסטרליה בשביל לקחתו.

חיד אתו פקיד הבנק, והשיב לו, דע לך שקרובך הגלמוד, היה "עשיר נסתר", והותיר עזבון של כחמשה מיליון דולר... ובכן איך אומרים פתגם בעולם: "אף פעם לא מאחר..." חתם לי על המסמכים הללו, ונעביר לחשבונך את מלא הסכום...

אותו חולה המרתק למטותו מיד פּרץ בבכי מר ומתוודע יאוש צנח ואמר: אוי לי על רע מזלי וגורלי, עכשו אני זקוק לחמשה מיליון דולר...?! מה אעשה עתה בסכום זה כּשנותר לי מספר שבועות לחיות, הכי צריך אני קבר מזהב, אוי לי על רע מזלי, הלא זה קרוב משפחתי הגלמוד בשעה שמת היה זה בתקופה ממש בה הייתי לחוץ בכסף, וקפצו עלי נושים, הוצאה לפעל, עקולים ועוד דחקים קשים, אלו הייתי יודע זאת אז הלא הייתי חושף בכך את כל צרותי ולא הייתי מגיע למצב זה של חלי ומה לי עתה בעזבון זה כּשכבר אין לי מה לעשות בכסף זה...

הנמשל.

לאדם בעולם הזה ישנו עשר רב, של למוד תורה, תפלה, קדיש וקדשה, חסד, תקון המדות וכיוצא, כאן בעולם הזה אין האדם מכיר בערך ויקרות ערכי המצוות אולם לאחר פטירתו מן העולם שם יודע ל"מחירון" של כל מצוה ומצוה, ויראה עד כמה מחירה רב, וכי כל הון של העולם הזה לא ישוו לשכר של מצוה קטנה, ופה בעולם הזה בשביל כמה שקלים, עזב המצוות, התפלה, ושעור תורה, ואז יצוץ ויאמר: אוי לי, אוי לי שלא ידעתי איזה עזבון הותרתי בעולם הזה, עזבון של תורה ומצוות, עזבון זה חשבתי שאינו שווה אלא כמה פרוטות

ועתה רואה אני כמה שנה עזבונו זה וכמה ערכו... ואז ינהם באחריתו וישתוקק לשוב לעולם לחטף תורה ומצוות, אולם אז כבר יהיה מאחר...

וכמו שהיה אומר הגאון מוילנא, על המדרש ד' תשוקות הן, תשוקת הארץ לגשמים... תשוקת אשה לבעלה, תשוקת היצר להחטיא לאדם... תשוקת ארץ ישראל לעם ישראל... והוסיף הגאון שישנה עוד תשוקה נוספת, והיא תשוקת הנשמה לחזר לעולם בראותה לפי וערך המצוות שהותירתם כאן בעולם, מבלי להתניחס אליהם, וכשמגיעה לעולם האמת ומפירה בערכם, תשוקתה עזה לשוב ולקחתם.

וכידוע הספור שהגאון טרם פטירתו אחז בציציות בגדו, ובכה ואמר עולם עולם, כמה יקר אתה, כאן בעולם אפשר בכמה פריטות לקנות ציצית, ולזפות על ידס לראות פני שכינה, וכמובא בחז"ל: כל הזהיר במצוות ציצית זכה ורואה פני שכינה. ואלו לעולם הבא כשאין לאדם זכות זו, גם אם יתן את כל הון ביתו באהבה זו לזפות לראות פני שכינה - בוז יבוזו לו... היום לעשותם ומחר לקבל שכם, רק היום אפשר לעשותם, ורק למחר יהא נתן לקבל שכם.

ונראה לך דגמא אחת, איתא בגמרא סנהדרין (צו, ע"א) נבוכדנצר קדם שם מלך היה הסופר של מלך בבל - מרדך בלאדו, יום אחד נצרך מרדך בלאדו לשלח מכתב לחזקיהו מלך יהודה, ולא היה שם נבוכדנצר הסופר לכתב המכתב, וכתבו סופר אחר שהיה שם, כשסיים מכתבו מסרו לשליח, הגיע נבוכדנצר, ושאל: האם כתבו המכתב, והשיבו לו הן. שאל והיאך נסחתם פתיחתו של המכתב, השיבו לו: נסחניו כן: שלום למלך חזקיהו, שלום לירושלים, שלום לאלקי ישראל... מיד רץ נבוכדנצר להשיב המכתב, לתקנו מטעותו באמרו, היתכן נסחה שכזו, הלא קדם יש להקדים שלום לאלקי ישראל, ואחר כך שלום למלך חזקיהו, היתכן להקדים את שלום חזקיהו לשלום אלקי ישראל... רץ ג' פסיעות להשיב המכתב, ומה זכה עבור זה שכבד לה? מלוכה על העולם, לו, לבנו ולנכדו, ג' דורות...

נתבונן, גוי זה, קבל בשכרו למלך על כל העולם בגבורה ועז, ועד שפחדו ממנו כל העולם, ורק בשביל פסיעה שרץ לכבוד ה', וכמוכן שהיה זה שכרו בעולם הזה כאן על מנת להאבדו לעולם הבא, וכנאמר: ומשלם לשונאיו אל פניו להאבדו, שכן אלו היה ראוי, היה מקבל שכרו בעולם הבא, הרי שכן במקרה הגרוע קבל שכרו למלך על כל העולם, כמה אם כן שכרו של יהודי הרץ לכבוד בוראו השכם והערב בכל כך הרבה פסיעות לכבוד ה' לבתי כנסיות ולבתי מדרשות.

ג. פדאי לחיות ולסבל בשביל לומר עוד ברכה

בירושלים היתה מתגוררת אלמנה צדקנית מסרבלת ביסורים ורתוקה למטתה שהיתה זקוקה לטפול מיחד, מהרי"ל דיסקין זצ"ל היה נוהג בכל ערב חג לעבר

דַּרְכָּה בְּבִרְכַת הַחֵג, פֵּעַם אַחַת כְּאֲשֶׁר בָּא מִהַרְי"ל לְבֵיתָהּ וְהִנֵּה לְהַפְתָּעוֹתוֹ הָאֵלְמָנָה מִבְּקִשְׁתּוֹ מִמֶּנּוּ שְׂיִבְרַךְ אוֹתָהּ בְּאַרְיִכוֹת יָמַי, מִהַרְי"ל תִּמְהַ וְאָמַר לְשֵׁם מָה זְקוּקָה זְקִנָּה בְּעֵלְת יִסּוּרִים לְאַרְיִכוֹת יָמַי בּוֹ בְּזִמְן שְׁכָל גּוֹפָה מְסֻרָבֵל בְּיִסּוּרִים וְאֶפְלוּ לְהַתְּפַלֵּל וּלְבַרֵךְ אֵינְנָה יְכוּלָה (מִחֲמַת נְקִיּוֹן הַגּוּי) ... הָאֵלְמָנָה עֲנִתָה שְׁפַעַם בְּשָׁבוּעַ כְּאֲשֶׁר בָּאָה הָאָחוֹת וְרוֹחֶצֶת אוֹתָהּ וּמִיָּד לְאַחַר מִכֵּן הָרִי הִיא מְצַלִּיחָה לְחֹטֵף אֵיזָה בְּרַכָּה בְּנִקְיֹת וְאִם כֵּן כְּדַאי לָהּ לְחִיּוֹת בְּשָׁבִיל בְּרַכָּה אַחַת בְּשָׁבוּעַ אֲשֶׁר אֵין עָרוּךְ לְמִתָּן שְׂכָרָה [מִפִּי ר' מְרֻדְכִי לְרַנֵּר שְׁלִיט"א שְׁשֻׁמַע מְזֻקְנֵי יְרוּשָׁלַיִם].

ד. אֵלֶּה הַחַיִּים בְּהַפְרָה אֲמֵתִית אֵינִם חַפְצִים לְהַנּוֹת מִן הָעוֹלָם גַּם כְּשֶׁאֲפָשָׁר לָהֶם

וְכֵן הָיָה בְּרוּר וּמוֹבֵן לְאֲנָשִׁים הַגְּדוֹלִים וְהַצְּדִיקִים שֶׁהָיוּ לָנוּ בְּכָל הַדּוֹרוֹת, שְׂכָדַי לְחִיּוֹת כָּאֵן בְּעוֹלָם בְּכָל מְצָב שְׂיִהְיֶה וְהַעֲקָר שְׁלֵא יְהֵא זֶה עַל חֲשָׁבוֹן עוֹלָם הַבָּא, וְאֶפְלוּ כְּאֲשֶׁר הָיָה מִתְּאֲפָשָׁר לָהֶם לְהַנּוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, לֹא חֲפָצוּ בְּהַנְּאוֹת מִיְתָרוֹת.

וּכְדִגְמַת סְפוּרוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא וְאֲשֶׁתּוֹ וְעַל פִּי בְּאוּרוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמוּאֵל מִסְלַנְט זְצ"ל רַבֵּה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם. וְכֵן הָיָה הַמַּעֲשֶׂה:

[חֲכָמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה]

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא, שְׁבָא לְבֵיתוֹ בְּעָרֵב שַׁבַּת, וּמְצָא אֶת בֵּיתוֹ רִיקוֹ, וְהִנֵּה עוֹד מְעַט שַׁבַּת, וְשָׁלַחְנוּ רִיקוֹן מִכָּל. מָה עָשָׂה? עָזַב אֶת בֵּיתוֹ וְנָצָא לוֹ חוּץ הָעִיר וְהַתְּפַלֵּל לְפָנֵי הָאֱלֹקִים. תִּפְלָתוֹ נִתְקַבְּלָה וְתַגַּע עַד כִּסֵּא הַכְּבוֹד וְנִתְנָה לוֹ אֶבֶן טוֹבָה מִן הַשָּׁמַיִם. לָקַח רַבִּי שְׁמַעוֹן אֶת הַמְּרַגְלִית וְנִתְנָה לְשָׁלְחָנִי בְּדָמַיִם מְרַבִּים, וְהִבִּיא לְבֵיתוֹ מִכָּל טוֹב. אָמְרָה לוֹ אֲשֶׁתּוֹ: מִהֵיכָן אֵלּוּ? אָמַר לָהּ: מִמָּה שְׁפָרְנִס הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא... אָמְרָה לוֹ: אִם אֵין אַתָּה אוֹמֵר לִי מִהֵיכָן הוּ, אֵינִי טוֹעֶמֶת כְּלוּם. הַתְּחִיל מְסַפֵּר לָהּ: כֵּן נִתְפַּלְלֵתִי לְפָנֵי הָאֱלֹקִים, וְנָתַן לִי מִן הַשָּׁמַיִם. אָמְרָה לוֹ אֲשֶׁתּוֹ: אֵינִי טוֹעֶמֶת כְּלוּם עַד שֶׁתֹּאמַר לִי שֶׁתְּחַזִּירָה מוֹצְאֵי שַׁבַּת. אָמַר לָהּ: וְכִי לָמָּה? אָמְרָה לוֹ, אַתָּה רוֹצֵה שְׂיִהְיֶה שְׁלַחְנָךְ חֶסֶר בְּגוֹן עֲדוֹ וְשָׁלַחְנוּ חֲבָרִיךְ מְלֵא? הֲלֹךְ רַבִּי שְׁמַעוֹן וְהוֹדִיעַ אֶת הַמַּעֲשֶׂה לְרַבִּי. אָמַר לוֹ רַבִּי: לֹךְ אָמַר לָהּ, אִם שְׁלַחְנָךְ חֶסֶר, אֲנִי אֲמַלְאֲנּוּ מִשְׁלִי! הֲלֹךְ וְאָמַר לָהּ: אִם שְׁלַחְנִי חֶסֶר, יִמְלְאֲנּוּ רַבִּי מִשְׁלוֹ. אָמְרָה לוֹ, לֹךְ עִמִּי לְמִי שְׁלַמְדָּךְ תּוֹרָה. הֲלֹכָה וְאָמְרָה לוֹ: רַבִּי! וְכִי רוֹאֶה אָדָם אֶת חֲבָרוֹ לְעוֹלָם הַבָּא? לֹא כָּל צְדִיק וְצְדִיק הֵנּוּ לִיָּה עוֹלָם בְּעַצְמוֹ? שְׁנֵאמַר (קָהֳלֵת יב): כִּי הֲלֹךְ הָאָדָם אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ, וְסָבְבוּ בְּשׁוּק הַסְּפָדִים, עוֹלָמִים אֵין כְּתִיב, אֵלֶּא עוֹלָמוֹ, מִכָּאֵן שְׁלַכְל צְדִיק עוֹלָם בְּפָנֵי עַצְמוֹ. הֲלֹךְ בְּעֵלְהָ וְהַחֲזִיר אֶת הָאֶבֶן.

בְּנֵי הַיְשִׁיבָה שְׁמַיִם אֲזַנִּים כְּאֶפְרָכָסֶת, וְרַבִּי שְׁמוּאֵל מְסַבֵּר: "לֹא גָלָה לָנוּ הַמְדָרְשׁ מָה עָנָה רַבִּי לְדַבְרֵי אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן. מְסַתְּבֵר אִפּוּא, שְׁדַבְרִיָּה הַשְּׁפִיעוֹ עַל

רַבְּנֵי הַקְּדוּשָׁה, וְגַם בַּעֲלֵה רַבִּי שְׁמַעוֹן הַסֵּפִים לְכַד, וְהַחֲזִיר אֶת הַמְּרַגְלִית הַשְּׂמִימָה. וְמָה בַּעֲצָם הָיָה הַסּוּד שֶׁטָּמוֹן הָיָה בַּדְּבָרִיהָ אֲשֶׁר נִצְחָה אֶת נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל? - מִקְּשָׁה רַבָּה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם: "הֲרִי אֶפְלוּ לְדְבָרִיהָ, שֶׁלְּכָל צַדִּיק עוֹלָם בְּפָנָי עֲצָמוּ, וְכִי לֹא יוּכַל רַבִּי לְהֶאֱצִיל מֵעוֹלָמוֹ שְׁלוֹ עֲבוּר רַבִּי שְׁמַעוֹן? הֲאִם חָלְקוּ שֶׁל רַבִּי, גְּדוֹל הַדּוֹר, שֶׁהֵעִיד עַל עֲצָמוֹ שֶׁלֹּא נִהְנָה מִהָעוֹלָם הַזֶּה בְּאֶצְבַּע קִטְנָה, לֹא הִסְפִּיק כְּדֵי לְשַׁלֵּם כְּרֹאוֹי תַּמּוּרַת הַמְּרַגְלִית!" הֲרַב מִקְּשָׁה וְהֲרַב מִפְּרָק: "אֲשֶׁת רַבִּי שְׁמַעוֹן רָמְזָה בַּדְּבָרִיהָ לְרַבִּי, שֶׁלֹּא יוּכַל לְהַשְׁלִים לְבַעֲלָהּ אֶת מָה שֶׁהִחְסִיר מֵעוֹלָמוֹ בְּשׂוּם אֶפֶן. אֲמָנָם חָלְקוּ שֶׁל רַבִּי בָּעוֹלָם הַבָּא גְּדוֹל הָיָה לְאִין שְׁעוֹר וְעֶרְךָ, אוֹלָם בְּכָל אוֹצְרוֹתָיו הָעֲלִיוֹנִים הַגְּנוּזִים לוֹ, לֹא הָיָה בְּנִמְצָא מֵאוֹתוֹ הַמִּין וּמִחֶלֶק הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁל בַּעֲלָהּ כָּל עֶקֶר, שֶׁכֵּן רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֲלֶפְתָּא לָמַד כָּל יָמָיו תּוֹרָה מִתּוֹךְ הַדְּחָק בְּיִסּוּרִים וּבַעֲנֵי, לְעַמַּת זֹאת רַבִּי לָמַד מִתּוֹךְ הַרְחָבָה וְעֶשֶׂר רַב - וְאִיךָ יוּכַל רַבִּי לְפָרַע מִחֶלְקוֹ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, בּוֹ בְּזִמְן שֶׁחָלְקוּ הַצִּפּוֹן הוּא מְסוּג אַחֵר? ... רַבִּי הַפִּיר בְּצַדִּיקְתָּהּ" - מִמְּשִׁיךְ הֲרַב לְהַסְבִּיר - "גַּם בַּעֲלָהּ רַבִּי שְׁמַעוֹן הִבִּין אֶת כּוֹנֵנָתָה אֵל נְכוֹן, וְיַחֲדוּ הַסֵּפִים לְהַחֲזִיר אֶת הָאֶבֶן לְבַעֲלֶיהָ". (ירושלים של מעלה).

שְׁכֵן זֹאת יֵשׁ לְדַעַת, הַסִּימָן וְהַעֲרָךְ לְאָדָם שְׁחִי אֶת אֲמוּנָתוֹ בְּהַפְרָה שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה אֵינּוּ אֶלָּא פְּרוּזְדוֹר בְּפָנָי הָעוֹלָם הַבָּא, אֵינָהּ בָּאָה לְיַדִּי בְּטוֹי בְּכַד שֶׁהֵנּוּ חֵי בְּעֵנֵי וּבְדַחְקוֹת בְּעַל כְּרָחוּ, וְאֶפְלוּ בֶן תּוֹרָה שֶׁבְּהַכְרַח זֶהוּ מִצַּב פְּרִנְסָתוֹ, וּמִסֵּפִים לְחִיוֹת חַיִּים שֶׁכָּאֵלוּ לְמַעַן הַתּוֹרָה, עֲדִין אֵין זֶה שְׁלֵמוֹת הַהַפְרָה בְּאֲמוּנָה זוֹ שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, הַשְּׁלֵמוֹת בָּאָה לְיַדִּי בְּטוֹי כְּאֲשֶׁר גַּם אִם מְזַדְּמָנִים לוֹ לְאָדָם בְּנֶקֶל חַיִּי רַחְבּוֹת וְלוֹקְסוֹס וְהֵנּוּ בּוֹעֵט בָּהֶם וְאֵינּוּ חֹפֵץ בָּהֶם, וְלֹא שְׁחִי כַּד בְּעֵנֵי מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ בְּרָרָה, זֶהוּ הָאָדָם הַשְּׁלֵם הַחֵי בְּהַפְרָה שֶׁל אֲמוּנָה שֶׁהָעוֹלָם הַבָּא הוּא הָעֶקֶר, שְׁכֵן לְכַד חוֹשֵׁשׁ הוּא פֶן יַחְסֹר לוֹ מִשְׁלַחְנוֹ לְעוֹלָם הַבָּא. וְכַדְגַּמַּת אֲשֶׁת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֲלֶפְתָּא שֶׁהִזְכִּירָנוּ.

ה. מִחוּבַתְנוּ לְמֵאֵס וְלַהֲגַעַל מְעַרְכֵי עוֹלָם הַזֶּה הַנִּפְסָדִים

מוֹבָא בְּתַנָּא דְּרַבִּי אֶלְיָהוּ (זוטא - פ"ט) שֶׁעָשׂוּ וְנִעְקַב חֲלָקוּ בִּינֵיהֶם שֶׁעָשׂוּ יָקַח הָעוֹלָם הַזֶּה וְנִעְקַב הָעוֹלָם הַבָּא, הֲרִי שֶׁעוֹלָם הַזֶּה שֶׁיָּדָה לְגוֹי, הִיְהוּדִי כָּל עֶסְקוֹ וְהַשְׁקַעַת מְרָצוֹ חָיֵב שִׁיְהִיָּה בְּמָה שֶׁנוֹגַע לְעוֹלָם הַבָּא, וְאִם יִשְׁאַר בּוֹ בִּיהוּדִי רָצוֹן וְחֶשֶׁק אֶפְלוּ לְמַשְׁהוּ מִהָעוֹלָם הַזֶּה, הֲרִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֶלֶק "גוֹיִי", וְכִבֵּר אֵינְנוּ מִשְׁלָם בְּחֶלְקוֹ הִיְהוּדִי שֶׁהוּא עוֹלָם הַבָּא בְּלִבָּד.

יְכוֹל אָדָם לְחַשֵּׁב, מָה יֵשׁ לִי כִּבְר מִהָעוֹלָם הַזֶּה, פְּרִנְסָתִי וּמִשְׁכַּרְתִּי פְּחוֹת אוֹ יוֹתֵר מִסְּפִיקָה לִי, אֵין לִי מוֹתְרוֹת, אֵין לִי אוֹטוֹ מְפָאָר, אֵין לִי בֵּית וְרֵהִיטִים מְפָאָרִים, אִם כֵּן אֲנִי יְהוּדִי מִשְׁלָם... נִבְאָר שֶׁעֲדִין רְחוּק יְהוּדִי זֶה מִהַשְּׁלֵמוֹת.

אֲכֹן יִשְׁנֵם אֲנָשִׁים שֶׁאֵין בְּבֵיתָם מוֹתְרוֹת, אוֹלָם זֶה מִפְּנֵי שֶׁאֵין מִתְאַפְּשֵׁר לָהֶם לְלַקְסֵס אֶת בֵּיתָם בְּתַפְאָרַת וְהִדָּר, אוֹלָם לוֹ הָיָה בְּאֶפְשָׁרוּתָם לְהִדָּר אֶת בֵּיתָם,

היו מייד קופצים לרפש את הבית היפה ביותר, את האוטו היפה ביותר וכיוצא, אם כן אדם זה עדין אינו נחשב שעקר מלבד את עולם הזה פיאנות ליהודי להיות כל עסקו ומרצו לרפש את העולם הבא בדרך האמצעים המביאים לכך.

והעבדא, שהמציאות היא שאנו רחוקים מאהבת ודבקות ה', ומדוע? בהכרח שדבוקים אנו בעולם הזה, ונבאר.

הנה אדם זה שאין מתאפשר לו לרפש את העולם הזה ולהתענג בו מפני שפרנסתו לא מאפשרת לו לעשות זאת, וכי בהכרח שראשו ורבו בעולם הבא! וכי זה האיש כל מחשבותיו והרהוריו היאך רוכש אני עולם הבא יותר?! וכי זה האיש ראשו ורבו במצוות ובדבקות בה' ובתורתו?! הלא יתכן ועדין רחוק הוא מזה, אם כן זה האיש במצב שבהכרח אוהב הוא את העולם הזה, מתפעל הוא מאנשים שיש להם עולם הזה, עיניו נדבקות במראה מרהיב של איזה מכונית פאר הנוסעת בכביש, רהוט או דירה הכובשת את הלב בינפיה משפיעה עליו להיות מתפעל ומתרשם מבעל דירה זו לראותו כאדם מאשר, כאיש שיש לו ערך, ובהכרח הדבר כן אצלו, שאם לא כן היה ראשו ורבו בעולם הבא וברכישת האמצעים לקנותו, שכן להיות חי עם האמת באמת, דהיינו להיות מתפעל מעולם הבא או מהצדיקים והקדושים שזוכים במעשיהם לעולם הבא, ולראות את העולם הבא שהוא הערך האמתי, ולראות את מי שזכה לו הוא שהוא בעל הערך האמתי, ואף שאדם זה נראה בזוי, לובש סחבות, ואינו נחשב בצבור לאיש, עם כל זה להתפעל מאדם כזה - זה רק מי שבאמת בתוך לבו בלעניני עולם הזה ומהבילם ומאפסם לגמרי, ואם אינו מתפעל מאיש זה בעל עולם הבא הנראה כבזוי, ואדרבא מתפעל מהעשיר והגביר המסתובב ברב פאר והדר מורה הדבר, שעדין קשור אדם זה לעולם הזה בחבלי עבותות התאוה, ואף שהוא לעצמו מסתפק במועט ואינו משפע ברב קניני עולם הזה, עצם עבדא זו שהתפעלותו מאנשי עולם הזה ומהם יתרגש ולפניהם יעמד ביראה ופחד, ואלו לפני תלמידי חכמים וקדושי ה' יפחת מוראו, זהו מורה בעין שקשרו וחבורו לעולם הזה, ועדין רחוקה ממנו הדרך מלדבק בעולם הבא. והנצרך הוא שייעיד עלינו יודע תעלומות שבאמת בזים אנו לעולם הזה, ויעיד עלינו שגם אלו היו מציעים לנו עולם הזה היינו דוחים זאת בכל כחנו ויודעים שכאן נמצא ההרס והחרבן.

והוא שאמר שלמה המלך (משלי כז, כא) : "מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו", ומבאר רבנו יונה, שהמבחן למעלת האדם לבחנו כמצרף לכסף וככור לזהב, הוא כפי "מהללו", כפי מה שיתהלל בו האדם, אם יתהלל בצדיקים, הרי ששייך הוא לכת זו של צדיקים, ואם יתהלל מאנשי החמר, הרי ששייך הוא לכת זו.

ו. משל נפלא לחי בשתי אהבות - אהבת עולם הזה ועולם הבא גם יחד

ה"אור זהל" (פרשת "תולדות") נתן המחשה נפלאה לכך שלא יתכן באדם ב' אהבות לעולם הזה ולעולם הבא גם יחד, שהנה רואים אנו ילדים קטנים משחקים במכוניות קטנות - צעצועי ילדים ומושכים אותם בחבל וכיוצא, וכי אדם גדול בשנים, וביותר פאטר יש לו מכונית פאר השנה הון רב, וכי זה שחק במכוניות של ילדים קטנים! בנדאי שלא. ואם נראהו משחק עדין בצעצועי הילדים הללו וכשנשאלו מדוע משחק הוא בצעצועי ילדים? יענה: וכי מה בכך, אוהב אני גם צעצועי ילדים וגם את המכונית פאר שיש לי... ברור שנביט בו כשוטה, כן הוא לגבי זה האוהב את קניני עולם הזה, הלא כל עולם הזה הנו צעצועי ילדים - ואף פחות מכך - לגבי ערכי עולם הבא, אלא בהכרח שעדין אין אהבתו לעולם הבא פראוי, שאם כן היאך ומשך אחר משחקי הילדים.

ועוד ראינו כיוצא (ע"ז יא, ע"א) על רבנו הקדוש - רבי יהודה הנשיא עצמו, שהיה עשיר גדול ועם כל זה לא נהנה מהעולם אפלו באצבע קטנה. ופרש רש"י, שלא נהנה מהעולם אפלו בשכר מועט שמשתפר אדם שאינו יכול לעשות מלאכה אלא באצבע קטנה שיש לו, שכן כמה כבר יכול אדם להשתפר ממלאכה שאינו יכול לעשות אלא באצבע קטנה, וגם מפמות שכר שכזו לא נהנה בימי חייו, ואף שהיה עשיר מפלג, זוהי שלמות של אמונה בב' עולמות.

שכן הבינו שעקר התקון הוא היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, וכדאי להתעבב בסבלנות לשכר האמת ולא להיות חפוז ולטלו טרם הזמן.

וכמו שכן מצינו (בגמרא בבא מציעא, קיד, ע"ב) המעשה ברבה בר אבוי שזכנס חי לגן עדן, ונטל משם מעט מעלי הגן וכשיצא שמע קול, מי הוא זה החפץ לאכל עולמו בחייו, ומיד השליך עלי הגן ממעילו, אולם נתפס ריח טוב מעלי הגן בבגדו, ובשלו לבגדו בדיד, ועשה מזה בשמים, ולא נהנה מזה, אלא נתן בשם זה לחתניו ונתפרנסו מזה כל ימיהם.

וכן מצינו עוד מעשה בתלמידו של רבי שמעון בר יוחאי שהלך לחוץ לארץ, וחר משם עשיר, וראה רבי שמעון בר יוחאי שהתלמידים מקנאים בו, הוציאו לבקעה, ואמר: בקעה בקעה, התמלאי דיגרי זהב, וכן היה התמלאה הבקעה בדיגרי זהב, ואמר לתלמידיו, טלו... ונמנעו ולא נטלו, הבינו, שיהא זה על חשבון עולם הבא.

וכן ראינו אצל גדולי ישראל שבכל הדורות כמה נמנעו מליהנות בעולם הזה, וחרו חיי צנע ואף שהיה באפשרותם לחיות חיי רוחה.

ז. מדרכי חייו של הגאון רבי ישראל מסלנט זצוק"ל

והנה לך כמה מהליכות חייו של הגאון רבי ישראל סלנטר זצוק"ל:

בְּדַרְכֵי הַמִּדּוֹת עֲמַל וְנָגַע הַרְבֵּה מִימֵי עֲלוֹמָיו, בְּכַח חֲכַמַת הַמּוֹסֵר, וּבְכַח הַלְמוּד וְהַהֲרָגָל, עַד אֲשֶׁר הֵעֲלָם לְמַדְרָגָה רַמָּה מְאֹד, וְתִקַּן כָּל כַּחוֹתָיו וּמִדּוֹתָיו, עַד אֲשֶׁר כָּבַשׁ לְפָנָיו כָּל הַמִּדּוֹת טוֹבוֹת וְחַמוּדוֹת לְהִיּוֹת לוֹ כְּטַבַּע קַיִם.

חֲמִדַת הַמָּמוֹן וְתַאֲוֹת הַכְּבוֹד, אֲשֶׁר הִיא כְּמַצוּדָה פְּרוּשָׁה כְּמַעֲט עַל כָּל הַחַיִּים, הִיא מְשַׁלֵּל מֵהֶם כְּמַעֲט עַד קֶצֶה הָאֲחֵרוֹן, כְּאֲשֶׁר עַל הַרְבֵּנוֹת לֹא קִיַּב עֲלָיו מִמָּוִן, עַל - כֵּן הִתְגַּלְגַּל תַּמִּיד תַּחַת דְּחַק וְעָנִי.

כָּל מַחְסוֹר לֹא עֲצָבו מִמָּוִן. מַעוֹלָם לֹא נִשְׁמַע מִמָּוִן שֶׁיְהִי נִשְׁמַע מִפִּיו בְּמַרוּצַת דְּבָרָיו שׁוֹם דְּבַר עַל דְּבַר מַצְבו הַגִּשְׁמִי.

בְּהִיּוֹת מְשַׁכָּן כְּבוֹדוֹ בְּעִיר וּלְנֹא הַתְּפָרְנִס שֶׁם מֵהַגְּדַת שְׁעוּרִים. וְאַחֲרֵי אֲשֶׁר עַל יָדֵי סִבָּה הִידוּעָה לְיוֹצְאֵי חֲלָצִיו עָזַב אֶת הָעִיר וְהִעֲתִיק אֶת אָהְלוֹ לְעִיר קְאוּוֹנָא, שָׁמוּ עָלָיו נִכְבְּדֵי הַקְּהֵלָה הַמְּשֻׁרָה לְהִיּוֹת מְנַהֵל עֲנִינֵי הָעִיר, וְקִבַּל פָּרֶס בְּעַד זֶה. וּבְאֲמָצַע שְׁנוֹתָיו עָזַב הַמְּשֻׁרָה הַזֹּאת, וְאִז הָיָה מְכָרָח לְהַנּוֹת מְשָׁל אַחֲרִים. וְהִיתָה פְּרִנְסָתוֹ מְשַׁפְּעַת אֵלָיו עַל יָדֵי אֶחָד מִיַּחֲדֵי סְגָלָה מְגֹדוּלֵי תַלְמִידָיו. וְעַל דְּבַר זֶה הִצְטַעַר אוֹתוֹ צְדִיק כָּל יָמָיו, כִּי מִלְּבַד אֲשֶׁר הוּא הִתְזַיק בְּשִׁיטַת הַרְמַבִּ"ם פִּי"ד דְּאֲבוֹת שְׂאִין לְתַלְמִיד חָכָם לְהַנּוֹת מְכָבוֹד תּוֹרָתוֹ. אֵד בְּיוֹתֵר פְּחַד וְחֹרֵד לְנַפְשׁוֹ כֵּן הַעוֹלָם טוֹעִין בּוֹ וְהוּא גָּזַל בְּיָדוֹ, וְעַל זֶה הִיא נֶאֱמָר וּמַצְטַעַר תַּמִּיד.

פַּעַם אַחַת נִקְרָה לְבִיתוֹ רַב אֶחָד גְּדוֹל מְמַתִּי סוּדוֹ בְּעַת הָאֲכִילָה. אָמַר לוֹ אֲדַמּוּ"ר אוּלֵי יִרְצָה כְּבוֹדוֹ לְטַעַם דְּבַר מָה, יוּכַל לְטַעַם כִּי הוּא מְאָכַל כֶּשֶׁר. הַרַב שָׁאֵל לוֹ לְפָתוֹר אֶת חִידָתוֹ. אֲדַמּוּ"ר הִשִּׁיב לוֹ בְּצַחוֹת לְשׁוֹנוֹ: אֲצָלִי יוּכַל לְהִיּוֹת כִּי הַמְּאָכַל אֵינּוּ כֶּשֶׁר, כִּי הוּא גָּזַל בְּיָדֵי. אֲכֹן אֲנֹכִי כְּבָר קִנִּיתִי בְּשֵׁנוֹי מַעֲשָׂה, וְלִפְנֵי כְּבוֹדוֹ הוּא מְאָכַל כֶּשֶׁר.

בְּכָל מְשָׁד יָמֵי חַיֵּי אִשְׁתּוֹ הִיתָה פְּרִנְסַת הַכְּנָסָתוֹ הַמְּצַמְצָמַת בָּא לְיָדָהּ, הוּא לֹא יָדַע מְאוּמָה מִכָּל אֲשֶׁר אִתָּה וְכַמַּעֲט לֹא הִבִּיט בְּצוּרַת מְטַבֵּעַ. וְלַעַת זְקֵנוֹתוֹ כְּאֲשֶׁר מֵתָה עָלָיו אִשְׁתּוֹ, נִמְצָא בְּעִזְבוֹנָה אֵיזָה סְכוּם מַעוֹת אֲשֶׁר קִמְצָה מֵעֲסָתָהּ. וַיַּעַן כִּי הוּא הִיא נִהְיָה מְשָׁל אַחֲרִים, עַל כֵּן לֹא נָגַע מִזָּה אֶף פְּרוּטָה אַחַת, וְכֵן לֹא נָתַן מִזָּה מְאוּמָה לְיוֹצְאֵי חֲלָצִיו, וְרַק פִּזָּר אוֹתָם לְצַדִּיקָה.

אֲדַמּוּ"ר זְצוּק"ל לֹא קִיַּב מִתְּנָה מְשׁוּם אֲדָם, גַּם אַחַר כֵּן בְּהִיּוֹתוֹ מְכָרָח לְהַנּוֹת מְשָׁל אַחֲרִים. הִנֵּה מִלְּבַד פְּרִנְסָתוֹ הַמְּצַמְצָמַת אֲשֶׁר הִגִּיעַ עַל יָדֵי אֶחָד מִיַּחֲדֵי סְגָלָה מִתַּלְמִידָיו כְּנִ"ל, לֹא קִיַּב שׁוּם מִתְּנָה, כְּאֲשֶׁר יָדַעְתִּי מִכְּמָה מַעֲשִׂים, אֲשֶׁר כְּמָה רָצוּ לְהַנּוֹתוֹ בְּסֵד מְסִים וְלֹא קִיַּב בְּשׁוּם אֶפֶן. וְגַם אַחַר כֵּן כְּאֲשֶׁר מֵתָה עָלָיו אִשְׁתּוֹ וְנִשְׂאָר יְחִידִי, וְלוֹ רָצָה לְשַׁחַד מִכְּחוֹ וּלְקַבֵּל הִיא יָכוֹל לְחַיּוֹת וּלְהַתְּפָרְנִס בְּכְבוֹד, אוּלָם הוּא צְמָצַם אֶת עֲצָמוֹ בְּמַחֲתָיו וּמִלְּבוּשָׁיו בְּכָל הַיְכָלָת לְקַבֵּל אֶת הָרַע בְּמַעוֹטוֹ, שֶׁלֹּא לְהַנּוֹת הַרְבֵּה מְשָׁל אַחֲרִים.

ספר לי איש אמונים מעיר קעניגסבערג, כי בחרף האחרון מימי חיי בהיות אדמו"ר זצוק"ל בעיר קעניגסבערג, נקרה לשם גביר אחד מקצה ארץ אשכנז מן היראים והחרדים לדבר ה', ובקר את כבוד אדמו"ר בביתו. פאשר התבונן על מעונו וסדר מחיתו בקש להנות אותו במדה נפרזה, ואדמו"ר לא אבה שמוע ולא קבל בשום אפן. פאשר התפלל הגביר אחר כך בבית המדרש, התבונן כי אדמו"ר מתעטף בטלית ישן נושן מאד. בקש מאת מכיריו ומקרביו של אדמו"ר לדבר על לבו כי לכל הפחות יקבל מידו מתנה קטנה שרוצה לקנות עבור טלית של מצנה חדש מן הטוב והמבחר. האיש הנ"ל אשר ספר לי הדברים, הוא היה נכנס ויוצא תמיד בבית אדמו"ר והוא הלך בשליחות מצנה הזאת לכלל ולטכס עם אדמו"ר על ככה, והרבה לדבר על לבו כי הוא גם מצנה טלית נאה. במרוצת הדברים אמר לו האיש, גם אנכי הולך בטלית ישן, אם הזמין ה' לידי איזה רוח, הייתי קונה לראשונה טלית נאה. אדמו"ר השיב לו בצחות, אם ה' אנה לידי איזה רוח גם כן הייתי קונה טלית נאה סוף דבר לא קבל בשום אפן.

גם במותו לא קרי אנפשיה ועזבו לאחרים חילם, כעבדא דר"ל בגטין דף מ"ז, שאמרו שם כי נח נפשיה שבק קבא דמוריקא, קרי אנפשיה ועזבו לאחרים חילם ע"ש. והנה קבא דמוריקא הוא דבר מועט, וכמבאר בגטין (דף יב) כי קבא דמוריקא הוא מתנה מועטת. אולם אדמו"ר זצוק"ל לא הניח לבניו אף קבא דמוריקא, אף לא שום ספר, כי לא רצה ליהנות משל אחרים לקנות ספרים, והיה משתמש בספרים שאולים, ולא נשאר ממנו מאומה, כי אם טלית ישן נושן ותפליו. עד כאן (נתיבות אור).

ח. מדרכי חיי של ה"חפץ חיים" זצוק"ל:

[הנהגת החפץ חיים בעניני פרנסה וצניעות]

רבנות - לא. אך פרנסה מנין? יש לפרנס את האשה והילדים. אמנם מסתפקים במועט הם ואין הצרכים מרבים, אבל אפלו את הצרכים המועטים יש להשיג. הכיצד? החל ר' ישראל מאיר ללמד גמרא לנערים, אך התשלומים היו זעומים מאד, ואי אפשר היה לקיים בהם משפחה, על אף ארח החיים הדחוק שבו חיו. מעריצים שונים פנו אליו בהצעות של תמיכה כספית, ואפלו בגד רחבה, אבל הוא סרב לקבל. הם בקשו, התחננו - ואלו הוא בשלו: לעולם לא יהיה מוכן לקבל טובת הנאה מהזולת. לפתע, ארבע שנים לאחר נשואיו, נפטרה דודתו והשאירה לו ירושה: 150 רובל. סכום לא מבטל. בעזרתו אפשר לפתור את בעיית הפרנסה, כיצד? - לפתח חנות.

פתח ר' ישראל מאיר חנות מפלת. כלומר: חלקו שלו בעבודה היה נהול החשבונות, ואלו החנות עצמה התנהלה על ידי אשתו, כדי שבמשך היום יוכל

הוא להמשיך בלמודיו. מדי לילה, בשובו מבית המדרש, הנה יושב לערוך את החשבונות של החנות. ובימי השוק פשהעבודה היתה רבה, הנה שוהה בחנות כדי להקל מעל אשתו. חנות מוזרה היתה זו. באמצע היום היו סוגרים אותה כדי לא לפגוע בחנננים אחרים. "גם הם זקוקים למחנה" - הנה אומר. יום יום הנה סר לחנות לבדק אם המדות והמשקלות מדיקות. סחורה שנתקלקלה במקצת - לא הרשה למכרה.

[ענותו ומצניע לכת]

מתוך אמונתו הפשוטה והתמימה הגיע ר' ישראל מאיר גם למדת הענוה והצניעות. הוא לא הרגיש בנפשו שום מעלה יתרה וראה בעצמו יהודי רגיל ופשוט. מעודו לא נהג בעצמו כבוד או שררה, ולא עוד אלא הנה משפיל עצמו כלפי אחרים ומוכן תמיד לשמש את כל אחד ואחד. הנה לבוש בגדים פשוטים, חובש לראשו כובע רגיל עם מצחיה, נועל מגפים גדולות ועושה רשם כדרך יהודי קרתיני. גם צביון ביתו הנה פשוט ונדל מאד, לא היו בו כל קשויטים וכך רהוט ראוי לשמו. בחדריו הגדולים והריקים עמדו ספסלים ושלחנות ארזים, פשוטים ובלתי צבועים. בחדרים אלה למד, בהם אכל, בהם קבל אורחים ובהם בלה את כל ימיו. לעת זקנותו, נושנו הרהיטים האלה, נשברו במקצתם ונשחקו, אבל ר' ישראל מאיר לא נתן להחליפם או לחדשם. גם הנהגת ביתו היתה דלה מאד ובצורה הפרימיטיבית ביותר, בכלים פשוטים, במאכלים פשוטים ובהליכות תמימות ונחותות. הים לכל ההרכב והאטמוספירה הזאת גופו הרזה והקטנטן של ר' ישראל מאיר. הוא הנה שף ויוצא בלי מלויים, בלי משמשים ומבלי שינגישו בו, כאלו כל הניתו בטלה ואינה תופשת שום מקום.

אנשים שלא הכירו את ר' ישראל מאיר בפניו, בהפגשם אתו חשבוהו ליהודי הדיוט, ורבים המקרים שנהגו בו זלזול והסבו לו עלבון וסבל, אבל ר' ישראל מאיר לא הנה נעלב כלל ולא דרש נחס אחר, בחשבו בתמו שיהודי פשוט כמותו איננו ראוי לכבוד יותר. ולא עוד, אלא בשעה שהיו מכבדים אותו או משמשים אותו, הנה תמה ושואל: "מה ראיתם על ככה? הרי אני איש פמותכם ומה יצאתם להעדיפני עליכם ולכבדני?" ויש אשר הנה מספר בגנות עצמו ובפחיתותו ומוכיח שאינו ראוי לשבח ולכבוד. (סיפורי חפץ חיים).

[כי לא במותו יקח הכל]

שמעתי מפיו שאמר "וזהבתי את ה' אלקיך בכל לבבך", כלומר: תמלא הלב באהבת ה', שלא יהא פנוי לאהבה אחרת. אמר פעם, כמה יקרים הם ימי החיים, אי אפשר להעריכם בכל סגלי תבל, ואף מלך גדול - אין בכחו ועשרו להאריך חייו אפלו בשעה אחת, אמנם מכרחים אנו לבטל מספר שעות למחיתנו, אבל

כְּמֵה נֹאֲלִים (טפ"ש) הֵם בְּנֵי אָדָם שְׁמֵבֵלִים כָּל יְמֵיהֶם בְּאֶסִיפֵת הַזֶּה, וְלֹא בְּמוֹתָם יִקְחוּ הַכֹּל. אָמְרוּ בְּגִמְרָא: ר' שְׁמַעוֹן בֶּן לִקִּישׁ הֵנִיחַ בְּמוֹתוֹ "קִבָּא דְּמוֹרִיקָא" (קב ש"ל ג'ק), וְקָרָא עַל נַפְשׁוֹ: "וְעִזְבוּ לְאַחֲרֵים חִילָם", הַכּוֹנֵה: אִף עַל פִּי שְׁדָבֵר מוֹעֵט הוּא, כְּדִי לְרַכְּשׁוֹ הִזָּה צָרִיד לְבִלּוֹת זְמַן מָה, וְדָאג עַל הַזְּמַן הַזֶּה שְׁבִטֵל בְּלֵי הַכְרַח, וְנִשְׁאַר גַּם לְאַחַר מוֹתוֹ לְחַנָּם, אִם כֵּן [בְּסִפְר "אוֹר אֶלְחָנָן" ח"א עֲמוּד ר"מ מוֹבָא מְעֵשָׂה, שְׁאָמַר הַחֲפֵץ חַיִּים, שְׁמַצְטַעַר עַל הַסְּפָרִים שְׁנִמְצָאִים בְּאֶרֶץ. וְכִשְׁנִשְׁאַל מִדּוּעַ? עֲנֵה וְאָמַר: "הֲלֹא בְּעַד כָּל סִפְר שְׁרַכְּשִׁיתִי שְׁלֵמְתִי בְּדַמִּים, וְדַמִּים לְהַשִּׁיג עוֹלָה זְמַן!" אֲבָד זְמַנוֹ וְחִילוֹ, וּמוֹטָב שֶׁהִזָּה עוֹסֵק בְּתוֹרָה בְּשַׁעָה זֹה.

עַל הַפְּסוּק "כִּי תִשֶׁה בְּרַעַד מִשֶּׂאת מְאוּמָה" פֶּרֶשׁ, כִּי כָּאן רָמְזָה הַתּוֹרָה בְּמַלְת "מְאוּמָה" - לְהַקְטִין עֲנִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהֵם אֲפָס.

[עוֹד מִהַחֲפֵץ חַיִּים]

נִהַל בֵּיתוֹ בְּפִשְׁטוּת, תוֹדֵד רְצוֹן לְמַעַט בְּבִטּוֹל זְמַן, לֹא הִזָּה מְרַבָּה בְּהוֹצָאוֹת בֵּיתוֹ, מִנֵּעַ עֲצָמוֹ מִלְּהוֹצִיא הוֹצָאוֹת רַבּוֹת, וְאִף מִלְּקַנּוֹת סְפָרִים שְׁאֵינָם נְחוּצִים לוֹ לְלַמּוּדוֹ בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק זְמַן, בְּאָמְרוֹ: "כִּסְפֵּי לְקַבֵּל עוֹלָה זְמַן, זְמַן זֶה חַיִּים, וּבְחַיִּים אֲפֹשֶׁר לְתַקֵּן מַעַט לְכָבוֹד הַשֵּׁם". (בנז)

עוֹד אָמַר, כִּי מִחֲלִיפִים דְּפִי הַגְּמָרָא עַל הַדּוֹר וְקִשּׁוּט. (הני"ל)

אֲכֹן הִנְהִיג מִנְעוּרָיו אֶת בֵּיתוֹ שֶׁלֹּא יְהִי בְּהֶרְחָבָה כְּלָל, הוּן בְּצָרְכֵי בֵּיתוֹ, שֶׁלְּחַנּוֹ וּמִלְבוּשָׁיו, וְהוּן בְּאוֹרְחֵים, וְהַכֹּל שֶׁלֹּא לְהַטְרִיד נַפְשׁוֹ וּלְבִטֵּל מִהַתּוֹרָה. (בנז).

הָעוֹלָם אוֹמֵר שְׁאֵין עִם מַה לְחַיּוֹת, וְאֲנִי שׁוֹאֵל: "וְעַם מַה לְמוֹת - יֵשׁ?!" (רמ"פ).

ט. מִדְרָכֵי חַיֵּי שֶׁל הַגָּאוֹן הַמְּשֻׁגָּח רַבִּי יַחְזְקָאֵל לְוִינְשְׁטֵיין זְצוּק"ל

מִיָּתֵר לְהַזְכִּיר שֶׁלֹּא הִזָּה עוֹשֶׂה "עֵסֶק" מְעַנֵּינֵי הָעוֹלָם, וְהֵם לֹא הָיוּ שְׂוִים בְּעֵינָיו שְׁיִטְרִידוֹ אוֹתוֹ מְעַבֹּדֵת הַשֵּׁם. בֵּיתוֹ הִזָּה פְּשׁוּט בְּתַכְלִית בְּלֵי שׁוּם סָרְדֵי שֶׁל מוֹתְרוֹת, שֶׁלְּחֹן וְכִסְאוֹת פְּשׁוּטִים, מִטּוֹת בְּרָזֵל פְּשׁוּטוֹת וְכוּ'. וְהִזָּה מְעוֹרֵר אוֹתָנוּ לְהַזְהֵר מִהַנְּטִיָּה לְשַׁבֵּעַ בְּעֵינֵינֵי עוֹלָם הַזֶּה, וּלְצַנֵּן אֶת הַתְּשׁוּקָה לְעֵנֵינֵי עוֹלָם הַזֶּה וּלְהַמְעִיט מֵהֶם כָּכֵל הָאֲפֹשֶׁר.

וְכֵן הִזָּה מְבַאֵר אֶת דְּבָרֵי הַ"מְסַלֵּת יְשָׁרִים" בְּתַחֲלַת שַׁעַר א': יִסוּד הַחֲסִידוֹת וְשָׂרֵשׁ הָעֲבוּדָה הוּא שְׁיִתְבָּרַר וְיִתְאַמֵּת אֶצֶל הָאָדָם מַה חוֹבְתוֹ בְּעוֹלָמוֹ. מַהוּ יִתְבָּרַר וּמַהוּ יִתְאַמֵּת? וּבַאֲר: "יִתְבָּרַר" הֵינּוּ בְּשִׁכּוֹל, שְׁיִשְׁיג וְיִבִּין מַהִי תַכְלִיתוֹ. "וְיִתְאַמֵּת" בְּאוּרוֹ, שְׁיִסְגֵּל הַבְּנָה זֹה לְמַצִּיאוֹת חַיֵּיו, וְיִרְגִּישָׁה בְּאֶפְן טְבַעִי, כְּמוֹ שְׁמַרְגִּישׁ אֶת

שָׁאָר עֲנִינֵינוּ הַטְּבָעִיִּים עַד שֶׁלֹּא תִהְיֶה אֶפְשָׁרוּת שֶׁל הַסַּח הַדַּעַת מִמֶּנָּה, זֶהוּ הַיִּסּוּד!
וְכָל כַּמָּה שְׂיֵשׁ לוֹ בַּיִסּוּד כִּדְּ יֵשׁ לוֹ בַּבְּנִין!

נִמְצָא שֶׁ"הָאֱלֹף" שֶׁל הַיְהוּדוֹת הוּא: שְׂיִכִּיר הָאָדָם הַכָּרָה מוֹחֲשִׁית בְּאֶפְסוּיּוֹת
הָעוֹלָם הַזֶּה וַיִּרְכֹּז אֶת כָּל כַּחוֹתָיו לְהַשְׁגַּת הָעוֹלָם הַבָּא.

וְכֵתֵב בְּסִפְר חוֹבֵת הַלְּבָבוֹת (שֶׁעַר חֲשׁבוֹן הַנַּפֵּשׁ. חֲשׁבוֹן כִּי"ה) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כַּאֲשֶׁר לֹא יִתְחַבְּרוּ
בְּכָלִי אֶחָד הַמַּיִם וְהָאֵשׁ, כִּן לֹא יִתְחַבְּרוּ בְּלֵב הַמַּאֲמִין אֲהַבֵּת הָעוֹלָם הַזֶּה וְאֲהַבֵּת
הָעוֹלָם הַבָּא, עכ"ל.

וּב"אָבֹן שְׁלֵמָה" (פ"ב אוֹת ט"ו) כָּתֵב שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן עֲבוּדַת ה' [הַשְּׁלֵמָה] אֲלֵא לְאַחַר שֶׁהִמִּית
אֶת תַּאֲוֹת וְהִנְאוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, וְכִן אֵי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג מְתִיקוֹת הַתּוֹרָה אֲלֵא עַל
יְדֵי סְגוּפִים וְהִרְחַקַת הַתַּאֲוֹת.

וּבְדֶרֶךְ עֵץ חַיִּים לְרַמְח"ל כָּתֵב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וּמָה שֶׁהוּא מְכַרְח לַעֲשׂוֹת מִדְּבָרֵי
הָעוֹלָם, לֹא יַעֲשֶׂהוּ בְּאֲהָבָה כָּלֵל, אֲלֵא כְּמִי שֶׁכִּפְאוֹ שָׂד, עכ"ל.

וּבְאִגְרַת הַגֵּר"א כָּתֵב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: אֲלֵא תִדְבַּק בְּמוֹסֵר תְּמִיד וְאֵל תִּקְנֵא בְּעוֹלָם הַזֶּה,
הַכֵּל הֶבֶל מַעֲשֵׂה תַעֲתוּעִים שֶׁבֶן לִיָּלָה הִיָּה וּבֶן לִיָּלָה אָבֵד, כִּי אִם יַעֲלֶה לְשִׁמְיֵם
שִׂיאוֹ וְגו'. כִּי לֹא לְעוֹלָם חֶסֶן וְגו'. וְאֵף בְּשַׁעֲתוֹ הוּא הֶבֶל אֵין בּוֹ מִמֶּשׁ וּמְאוּס וּבְזוּי
בְּעֵינֵי כָּל בַּעַל שֶׁכֵּל, אוֹי וְאָבוּי לְמִי שֶׁשׁוּגָה בּוֹ, וְתִקְנֵא בִּירְאֵת ה', עכ"ל.

וְהַמְשַׁגִּיחַ הִיָּה מוֹכִיחַ בְּאֶפֶן מוֹחֲשֵׁי אֶת אֶפְסוּיּוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה וּבְשַׁעָה זֹו הַבְּנוֹ
כְּמִשְׁמַעֵם אֶת דְּבָרֵי הַגֵּר"א הַנִּי"ל "וְאֵף בְּשַׁעֲתוֹ הוּא הֶבֶל אֵין בּוֹ מִמֶּשׁ וּמְאוּס וּבְזוּי
בְּעֵינֵי כָּל בַּעַל שֶׁכֵּל".

וּבִטּוֹל עֲנִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, אֵינּוּ עֲנִין שֶׁל מִדַּת הַחֲסִידוֹת, אֲלֵא הוּא מִיִּסּוּדוֹת הַדָּת,
וְנִצְטוּיֵנוּ עַל כִּדְּ מִן הַתּוֹרָה, כְּמִבְּאָר בְּרַמְבַּ"ן דְּבָרִים ו, יג.

לִפְנֵי שֶׁהִתְחִיל לֶאֱכֹל, סָמַן אֶת הַכַּמּוֹת שֶׁהַחֲלִיט לֶאֱכֹל וְאֶת הַשָּׂאָר הַשָּׂאִיר. וְגַם
אֶת הַכַּמּוֹת שֶׁהַחֲלִיט לֶאֱכֹל, לֹא אָכַל בְּרִצְיָפוֹת אַחַת, אֲלֵא בְּהַפְסָקוֹת וּשְׁהִיּוֹת,
וְכִמוֹ שֶׁכָּתֵב רַבֵּנוּ יוֹנָה ז"ל בְּ"יִסּוּד הַתְּשׁוּבָה" וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: בְּעַת מְאָכְלוֹ וְעוֹדְנוֹ תִּאָּב
לֶאֱכֹל, יִנִּיחַ מִמֶּנּוּ לְכַבּוֹד הַבּוֹרָא מִתַּאֲוֹתָיו וְאֵל יֵאָכֵל כְּפִי תַּאֲוָתוֹ, עכ"ל.

וְהַזְכִּיר בְּשֵׁם הַסַּבָּא מְקַלֵּם, שֶׁאֵף אִם אוֹכְלִים עַד סוֹף הַמַּאֲכָל, אִם שׁוֹהִים בְּאֶמְצָע
הָאֲכִילָה אוֹ לִפְנֵי סִיּוּמָה, גַּם זֶה נִחְשָׁב לְסִגּוּף וּשְׁבִירַת הַיֶּצֶר. וְעוֹרֵר אוֹתָנוּ לֶאֱחֹז
גַּם כִּן בְּהִנְהָגָה זֹו.

וּמִסִּים רַבֵּנוּ יוֹנָה בְּשִׁבְחַ הַנְּהָגָה זֹו, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְדֶרֶךְ זֹו תִּמְנַעְהוּ מִחַטָּא, וְתִזְכִּירְנוּ
אֲהַבֵּת הַבּוֹרָא יוֹתֵר מִתַּעֲנִית אַחַת בְּשַׁבּוּעַ, כִּי זֶה בְּכָל יוֹם תְּמִיד, מִדֵּי אֲכָלוֹ וּמִדֵּי
שְׁתוּתוֹ יִנִּיחַ מִתַּאֲוָתוֹ לְכַבּוֹד הַבּוֹרָא, עכ"ל.

ובספר מגיד מישורים (פרשת ויקרא) כתב שינהג כן בשבירת התאנה אף בשבת, ומה שמסגף עצמו באפן זה אין זה פוגע בענג שבת. (ספר בנין יוסף פרק לא).

אכילתו היתה באטיות שלוח, ללא סרף רעבתנות כל שהיא (המרנש באכילה מהירה).

כל ימיו אכל תפריט אחד ללא גוון. ע"כ (מופת הדור)

י. מדרכי חינו של החזון איש זצוק"ל

["מסתפק בממון ואינו מסתפק במעשים"]

לא היו לו לחזון אי"ש כספים משלו. כל ימיו חי בעני ובדחקות, ולא רק שהסתפק במועט ואהב את מדת הגרות בעלמא הדין, כי גם מפני חסר אמצעים, פשוט כמשמעו. אפלו ש"ס וילנאי שלם לא היה לו מרכושו הפרטי, ולפעמים - כשהגיע למסכתות שחסרו לו - השתמש בגמרות שלקח בשאילה אצל קרוביו. לעמת זאת עשיר היה במעשים, היה מעשה ועושה, עד שפעלות הצדקה והחסד נסתכמו בסכומים עצומים - ברבבות אלפים. ידעו אחינו שבגולה וידעו מעריצים ומוקירים בארץ אותו ואת טהר לבו וצדקת פעלו, ורחשו לו אמון בלי מצרים, ושלשלו לידו עשרות ומאות אלפי לירות לצרכי מצוה.

מכספים אלה יסד והקים, באמצעות אחד מנושאי כליו הישיש רבי זליג הפהן שפירא, ברחבי הארץ לא פחות מ - 93 מקוואות טהרה. מכספים אלה השיא למעלה מ - 100 יתומות פליטות השואה, לתלמידי חכמים. העיד גיסו הרה"ג שמואל גריינמן שליט"א, איש סודו, כי בשנה האחרונה לחייו הגיעו תמיכותיו במוסדות תורה, במשפחות עניות ובאנשים חולים, עד מאה אלף לירות, הון עתק בימים ההם - וכד נח נפשיה שבק קבא דמוריקא (מעט ירקות), עד כאן. (החזון איש בדורותיו)

יא. מהליכותיו של ר' שלמה מזוויל זצ"ל

ראוי לציון, שגם מקום ביתו הצנוע של רבנו, בו אנה לו למושב, נבחר על ידי רבנו עצמו במקום הנמוך ביותר, במורד שכונת בית ישראל בירושלים.

רבנו לא הסכים בשום פנים להעתיק מקום מגוריו למקום אחר. עד היום עומד אותו בית קטן ונמוך הקומה על תלו, הבית שהיה לתל תלפיות, תל שהכל פונים אליו להפקד בפקדת ישועה ורחמים.

כל ימיו שגר בארץ הקדש בכל הליכותיו וספוק צרכיו לא הזדקק לשמש, להיות תלוי בשירותו של הזולת. הלך יחידי לכל מקום שהיה נזקק ללכת, וגם בביתו -

אכילתו ותשמיו השיו הכל בעצמו. בעצמו היה מבשל ארוחותיו ולקח לעצמו מעט התבשיל שהיה מסתפק בו. מכשיר הבשול (פתיילית נפט ושנה) היה נמצא על השלחן, בחדרו, ורבונו בעצמו מדליקו ועורכו ושופת עליו הקדירה, מאחר וזוגתו הרבנית הייתה חולה וחלושה, לא הסכינה לעמוד בנטל. החסידים תמכו להעמיד לרשותו משמש קבוע שידאג לצרכיו, אך רבונו סרב בתקוף. ואנשים נהגו לעתים להתנדב בעצמם לנקות ולסדר מעט בדירה העזובה, שאינה לכבוד רבונו. אך רבונו מעולם לא בקש ולא דרש והתייחס לכל זאת בשיוון נפש, כלא חסר לו כלל.

וידוע לכל שבענין מילי דעלמא היה בצמצום רב, היה הולך תמיד עם בגדיו גם אם לא היו לפי כבודו. אם מישהו התעורר להביא לו בגד אחר היה מקבל, אך הוא מעצמו לעולם לא עשה ולא קנה שום בגד או מנעלים ושום דבר בעניני כלי הבית. מספרים ששמעו ממנו משיב לאלו שהיו מרננים על הלוכו שאינו לפי כבודו ויש בזה חס ושלום חלול השם, משיב לעמתם.

בעיני זה מוצא חן... ומי שאין זה מוצא חן בעיניו יעשה כפי שמוצא חן בעיניו, והיה מספר מזקנו האדמו"ר רבי יחיאל מיכל זצוק"ל שהיה אומר: מתי יודע הוא שצריך לזה, לאותו דבר, אחר שהזמין השם יתברך לפניו, ואז יש לו רצון לכך, מאחר שהזמין השם יתברך לפניו. ולפני כן, אין לו אפלו הרצון לכך... "ע"כ (מתולדותיו).

[עוד מהנ"ל]

ההסתפקות של רבונו (מזווייל) הייתה ממש בלתי משגת. רבונו הסתפק במעט שבמעט, והיה מסתפק משגרי לחם יבשים שהשאירו לו על שלחנו ולדים שרבונו היה מארח אותם בבית.

ופעם בקר רבונו באחד המוסדות שטפל בילדים נצולי המסיון, שכפי שנתברר היה רבונו נושא בעל קיומו. נכנס ובקש לאכל. חרדו לקראת רבונו והציעו לפניו ממיטב התבשילים של המטבח, אם כי לא ידעו שרבונו הוא המחזיק והמקיים את המוסד. אך רבונו סרב, ולקט לעצמו מעט שגרי לחם שהשאירו הילדים והסתפק בהם. באשר שאלוהו, הכיצד? לחם יבש...! פטרם רבונו במנוח ראש: לחם של צאן קדשים...! (ש)

[הרבנית ללא נעלים...]

באשר זוגתו של האדמו"ר רבי מרדכי'לה זצ"ל, נכדו של רבונו (מזווייל), הייתה צריכה ללכת לבית החולים ללדת, לא היו לה נעלים ללבוש, היה לה רק זוג קפקפים לרגליה. נכנסה לרבונו ושחה לו שאין לה נעלים ללכת לבית חולים, בקוותה

שָׂרְבָנוּ יִתֵּן לָהּ עֲבוּר נְעִלִים. נְעִנָה לָהּ רַבָּנוּ: בְּזִכּוֹת זֹאת תִּהְיֶה לָּךְ לְדַח קִלְחָה...
שְׂמֵעָה וְקִבְּלָה (וְאַכּוּ. לְדוֹתֵיהָ, בְּדָרְךָ כָּלֵל, הִיוּ קִשּׁוֹת, אוֹלָם הַפֶּעַם הִיָּתַח לָהּ לְדַח קִלְחָה). (שם).

[לא להזדקק לעזרת הזולת...]

סֵפֶר מֵאָבִיו, הָאֲדָמוֹר רַבִּי מְרַדְכָּלָה הָרֵאשׁוֹן זְצוּק"ל, שֶׁהָיָה בְּמֶרְחָץ שֶׁל זַעֲהָ,
וְרָצָה אֶחָד לְגָרְדוֹ וּלְעִסוֹתוֹ בְּמִטְאָטָא, וְלֹא הִנִּיחוֹ, מִפְּטִיר כְּנֶגְדּוֹ, בְּבִטּוּי מָלָא
מִשְׂמָעוֹת: אִיהָר וַיִּיָּסֵט אֶ וּוָא עֵ"ס בַּיִיָּסֵט מִיָּר... (הָאִם תִּדַע הִיָּכוּ מִגְרָד לְנוֹי?) (שם).

[פִּיצָד לְהִנְעִיל לְרַבָּנוּ מִנְעָלִים חֲדָשִׁים...]

רַבָּנוּ (מִזְוִיל) סָרַב לְקַבֵּל מִתְנּוֹת. מַעוֹלָם לֹא בָקַשׁ בְּגֵד חֲדָשׁ אוֹ מִנְעָלִים לְרַגְלָיו, גַּם
כְּשֶׁהָיוּ בְּלוּיִים, כְּפִי שֶׁצִּיָּן בְּהֶרְחָבָה בְּמִקּוֹמוֹת שׁוֹנִים. אוֹלָם גַּם כְּשֶׁהֲצִיעוּ לְפָנָיו
לְעִשׂוֹת לוֹ בְּגֵד חֲדָשׁ, לֹא תָמִיד נֹאֵת לְכָף, וְהָיָה צָרִיף לְ"יָשׁוּב", לְשֵׂאל עֲצָה, כְּדָרְכּוֹ
בְּכָל דְּבָר, אִם לְקַבֵּל. כְּשֶׁהֲתִלּוֹנְנוּ בְּפָנָיו שֶׁאֵין זֶה לְכָבוֹד רַבָּם לְנֶהֱג כָף, בְּעוֹד
אֲדָמוֹר"יִים אַחֲרֵים נוֹהֲגִים סְלִסּוּלִי מְלָכוֹת, נִד בְּרֵאשׁוֹ וְלֹא שָׁנָה מְאוּמָה. וְהִנֵּה
רָאוּ מִהַחֲסִידִים שֶׁנְּעָלְיוֹ שֶׁל רַבָּנוּ אֵינָן רְאוּיּוֹת לְנִעִילָה וְרָצוּ שָׂרְבָנוּ וְקַבֵּל מִנְעָלִים
חֲדָשִׁים.

אוֹלָם רַבָּנוּ סָרַב לְחִלּוּטִין בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. מְצָא אֶחָד הַחֲסִידִים אֲמָצְעִי לְהִנְעִיל לְרַבָּנוּ
מִנְעָלִים חֲדָשִׁים: בְּלָכְתּוֹ לְמִקְוֵה הִבִּיא עִמּוֹ אוֹתוֹ חֲסִיד מִנְעָלִים חֲדָשִׁים, וְכִשְׂרַבָּנוּ
נִכְנַס לְמִקְוֵה הַעֲלִים אוֹתוֹ חֲסִיד אֶת מִנְעָלָיו שֶׁל רַבָּנוּ. בְּצִאתוֹ חִפְּשׂ רַבָּנוּ אֶת
מִנְעָלָיו, אֶף לֹא מְצָאָם, כְּמוֹבּוֹ. וְאִזּוֹ הֲצִיעַ אוֹתוֹ חֲסִיד לְרַבָּנוּ שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ זׁוּג מִנְעָלִים
נוֹסְפִים וְרַבָּנוּ יוֹכֵל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם... וּבְכָף עָלָה בְּיָדוֹ "לְהִנְעִיל" לְרַבָּנוּ מִנְעָלִים
חֲדָשִׁים... (שם).

יב. אֲרַח חַיִּים פְּשׁוּט בְּתַכְלִית (ר' יִשְׁשַׁכָּר מִבְּעֵלֵי זַצ"ל)

מֶרֶן הַקִּפִּיד מֵאֵד עַל אֲרַח חַיִּים פְּשׁוּט בְּתַכְלִית בְּחַיֵּי בֵּיתוֹ וּמִשְׁפָּחָתוֹ, וְלַחֵם נֶגֶד
כָּל מִינֵי דְבָרִים שֶׁאֵינָם חַיּוֹנִיִּים, וְעַל אַחַת כְּפֵמָה וְכַמָּה נֶגֶד כָּל מִינֵי מוֹתֵרוֹת וּבְרוּחַ
זוֹ הָיָה מְחַנֵּף אֶת בְּנָיו וּנְכָדָיו. טַעֲנָתוֹ הִיָּתַח, שֶׁהוּא מִתְּפָרֵנֵס מִכֶּסֶף הַצְּבוּר וְעָלְיוֹ
לְהִתְנַהֵג בְּפִשְׁטוּת גְּמוּרָה. מֶרֶן הִתְגוֹרָר בְּדִירָה צְנוּעָה וְרַהֲיִטִי בֵּיתוֹ הִיוּ פְּשׁוּטִים
בְּיוֹתֵר, וּבְכָל הַלִּיכּוֹתָיו נֶהֱג צְנִיעוּת וְצִמְצוּם. כְּשֶׁנִּתְגַּלּוּ קָרְעִים בְּבִגְדוֹ שֶׁל מֶרֶן
מֵהָר"א, לֹא נָתַן לְקִנּוּת לוֹ בְּגֵד חֲדָשׁ, אֶלָּא צָוָה לְמָסַר אֶת הַבְּגָד לְתַקּוֹן וְאָמַר: "גַּם
לְאָבִי ז"ל הִיוּ בְּגָדִים מְטִלָּאִים".

בְּחַתְנָה שֶׁל חֲתָנוּ רַבִּי בְּרוּךְ מוֹיִזְ'נִיץ, שֶׁנֶּעְרַכָּה בְּבֵיתוֹ, שֶׁאֵלוּ בְּנֵי בֵּיתוֹ חִפְּצִים
יָקָרִים, כָּלִי כֶּסֶף וּשְׂטִיחִים כְּדִי לְקַשֵּׁט אֶת הַחֲדָרִים. כְּשֶׁהֲגִיעַ הַמְּחַתָּן הַצַּדִּיק רַבִּי

ישראל מויז'ניץ אָמר לוּ מָרן : "מִחֲתָן, כָּל מָה שֶׁמִּחֲתָן רוֹאָה כָּאן זֶה לֹא שָׁלִי, בְּנֵי בֵיתִי שָׁאֵלוּ הַכֹּל אֶצֶל שְׂכָנִים כְּדֵי לְהַנּוֹת אֶת הַמִּחֲתָנִים". לְשֵׁאלַת הַצַּדִּיק מוִיז'ניץ, מִדּוּעַ אֵין לוֹ כְּלִים נְאִים, הֲלֹא הֵם דְּבָרִים הַמְרַחֲבִים דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם, עָנָה לוֹ מָרן : "הַמְהַרְשֵׁ"א בְּבִרְכוֹת נִ"ו אוֹמֵר : וּמְרַחֲבִין הֵנוּ, שֶׁהִיָּתָה דַּעְתּוֹ וְנִפְשׁוֹ רַחֲבָה לְמִיָּהְדָר אַחֲרֵי תַעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, כַּמִּשֵּׁשׁ בְּבִלְעָם וְנִפְשׁוֹ רַחֲבָה".

לְעֵמֶת זֹאת הָיָה מָרן פְּזָרן גְּדוֹל בְּעֵינֵי צְדָקָה וְחֶסֶד וּמִתָּן בִּסְתֵר. הָיָה לוֹ לְמָרן גִּבְאֵי צְדָקָה שֶׁבִּידּוֹ מָסַר כֶּסֶפוֹ לְנִצְרָכִים, וְאַלְהָה לֹא יָדְעוּ כָּלֵל מִי הוּא הַנּוֹתֵן, וְכֵן זֶה בְּזִמְנֵן שֶׁהוּא עֲצָמוֹ חֵי כֹּל יָמָיו בְּדַחֲקִים וְצָמְצוּמִים. לֹא פָּעַם הִכְרַחוּ מְקַרְבָּיו אֲנָשֵׁי סוּדוֹ לְפָשֵׁט עַל פְּנֵי עָרִים וְעִירוֹת לְקַבֵּץ כֶּסֶף מֵאֵת אֲנִ"שׁ כְּדֵי לְחַלְצוֹ מִמְצוּקָה, אִם לְשֵׁם פְּרָעוֹן חוֹב שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ אוֹ לְעִזְרָה דְּחוּפָה בְּעֵת שֶׁעָמַד לְהַשְׁיֵא אֶחָד מִבְּנָיו. עֲבוּר הַ"יוֹשְׁבִים" בְּשִׁבְתוֹת, בְּחֻגִים וּבְכָל יוֹמָא דְּפִגְרָא, שֶׁמְסַפְּרִים הִגִּיעַ לְאַלְפִים, הָיָה נוֹתֵן מִכֶּסֶפוֹ כְּדֵי לְסַפֵּק אֶת צְרָכֵיהֶם. ע"כ (אדמו"ר בעלז).

יג. מִהֲלִיכוֹתָיו שֶׁל ר' אֶלְחָנָן וְסָרְמֵן זצ"ל

א. הָיָה מְשֻׁמֵּעַ שְׁנֵי שְׁעוּרִים בְּכָל יוֹם וְשְׁעוּר כָּלְלִי פְּעַם בְּשָׁבוּעַ, אִף עַל פִּי כֵן סוֹבֵר הָיָה שָׁאִין מִגִּיעַ לוֹ אֶלָּא כְּמִשְׁפָּרַת רְגִילָה שֶׁל אֶחָד הַרְמִי"ם מִשְׁעוּר נְמוּד. וְכַשְׁמִבִּיא תְרוּמוֹת, מְנַהֵגוּ קִדְּם כֹּל לְמִסֵּר אֶת הַכֶּסֶף לְיָדָיו שֶׁל הַמְנַהֵל, רַבֵּי הִירֵשׁ גוֹיֶטְמָן, מִכֵּיּוֹן שֶׁהַכֶּסֶף אֵינְנוּ שְׁלוֹ כִּי אִם שֶׁל הַיְשִׁיבָה. כַּאֲשֶׁר יִחְלְקוּ יְבוֹא גַם תּוֹרוֹ...

ב. בְּשָׁנִים מְאַחֲרוֹת, כְּשֶׁהִתְאַלְמָן, הִחְלִיט לֹא לְקַחַת שׁוּם מִשְׁפָּרַת קְצוּבָה, אֶלָּא שְׁתֵּהא כֹּל הַצְּטָרְכוֹתוֹ הַפְּרָטִית עַל חֶשְׁבוֹן הַ...יְשִׁיבָה. לְכַאוּרָה יֵשׁ בְּסִדּוֹר דָּנָן מִשׁוּם הַטְּבָה וְשִׁפּוֹר הַתְּנָאִים. אוֹלָם רַבֵּי אֶלְחָנָן, בְּעַקְבוֹת סִדּוֹר זֶה, הִתְחִיל לְקַמֵּץ בְּהוֹצָאוֹת שְׁבַעֲתִים : הָרִי כֹּל פְּרוּטָה שֶׁמוּצֵיא סוֹפָה לְהִלְקַח מִכֶּסֶפִּי הַיְשִׁיבָה. יֵשׁ, אִפּוּא, לְהִזְהֵר. יֵשׁ לְמַעַט, לֹא לְמַעַל בְּקִדְּשִׁים...

ג. כְּשֶׁנִּקְרְעוּ מִנְעָלָיו סָרַב לְהַחְלִיפוֹ בְּחֻדְשׁוֹת, כִּי אִם הוֹרָה לְמִסָּרִם לִידֵי סַנְדְּלָר שְׁתָּתָן בָּהֶם טְלָאִי, וּבִקֵּשׁ שְׁיִטְלֵיא מִבְּחוּץ וְלֹא מִבְּפָנִים מִפְּנֵי שֶׁהַטְּלָאִי מְשַׁפֵּשֵׁף וּפּוֹצֵעַ אֶת עוֹר רַגְלָיו. הָעוֹזֵרֶת שֶׁהַכִּינָה אַרוּחוֹת בְּבֵיתוֹ (אַחֲרֵי פְּטִירַת זִוְגָתוֹ הַרְבֵּנִית) רָאָתָה פְּעַם בְּשׁוּק שֶׁהִבִּיאוּ תְּפוּחֵי זֶהָב מִפּוֹרְטוּגַל וּמוֹכְרִים בְּזוֹל, אַרְבַּע בְּזוֹלוֹטֵי, וְקִנְתָּה עֲבוּרוֹ תְּפוּזִים אֶחָדִים לְכַבוֹד שְׁבַת, אִךְ הוּא סָרַב לְאַכְלֵם : הַיְשִׁיבָה הִיא שְׁמִשְׁלֵמַת בְּעַד הַצְּטָרְכוֹתָיו, וּמִמִּילָא אֵינְנוּ רְשָׁאֵי לְהַזְדַּק לְמוֹתָרוֹת...

ד. אֶפְלוּ כְּשֶׁעָמַד לְנִסֵּעַ לְמִרְחָקִים בְּעֵינֵי הַיְשִׁיבָה וּבְנֵי הַבַּיִת בְּקִשׁוֹ לְצִיד אוֹתוֹ בְּמִסְפָּר זִוּגוֹת נוֹסְפִים שֶׁל אֲנָפִילָאוֹת לְהַחְלָפָה, סָרַב רַבֵּי אֶלְחָנָן שְׁיִקְנוּ בְּעִדּוֹ חֻדְשׁוֹת, וְשָׁמַח מְאֹד כְּשֶׁהִעָרִימוּ עָלָיו : לְאַחַר שֶׁקְנוּ אֲנָפִילָאוֹת בְּהַקְפָּה, כִּבְסוּ אוֹתוֹ בְּרוֹתְחִים, בְּכַדֵּי שְׁתַּרְאֵינָה יְשׁוֹנוֹת, וְסָפְרוּ לוֹ שֶׁמְצָאוּ בַּבַּיִת בֵּין הַבְּגָדִים...

ה. פּיוצא בְּזֶה כְּשֶׁנִּסְתָּה הַרְבֵּנִית לְשִׁכְנֶעוּ בְּאַחַד הַיָּמִים שְׁיִחְלִיף אֶת מַגְפִּי הַמְרַפָּטוֹת, שְׂדֵלְתוֹ תִּחְלָה לְתַנֵּם עֲבוּר אֶלְמָנָה כְּשֶׁרָה מִבְּנוֹת עֲנִיִּים, שְׂרָגְלֶיהָ יַחֲפוֹת, רַחֲמָנוּת עָלֶיהָ. רַק אִזּוֹ הַסָּפִים בְּלִית בְּרָרָה לְנַעַל מַגְפִּים חֲדָשׁוֹת...

ו. תִּלְמִידֵי הַיְשִׁיבָה, שְׁעָקְבוּ בְּעֵין בּוֹחֶנֶת אַחֲרָיו, שָׁמוּ לִבָּם בְּהַתְּפַעְלוֹת לְעִבְדָּה שְׁבַמְגַבְעָתוֹ הַגְּבוּהָ וְהַמְשַׁמְשֵׁת - אֲשֶׁר הוּא חוֹבֵשׁ לְרֵאשׁוֹ בַּיָּמֹת הַחֹל - נוֹצֵר סֹדֵק מֵאַחֹר, וְכֵן אֹמֵר אֶחָד מֵהֶם: "הַרְבֵּה דְּבָרִים רְאִיתִי אֲצִלוֹ, אֵךְ הַעוֹלָה עַל כָּלָם הִיא מֵהַ שְׂרָאִיתִי אֶת רַבִּי מֵאַחֲרָיו... אֲכַלְתִּי "יָמִים" וְהִיְתִי תָלוּי בְּדַעַת בְּעַל הַבַּיִת וְלַפְעָמִים אַחֲרָתִי לְבוֹא אֶל הַשְּׁעוּר בַּפֶּתַח הַחֲמִישִׁית אַחֲרֵי הַצְּהָרִים וּמִצָּאתִי אֶת מְקוֹמִי מֵאַחֲרָיו... וְדוֹקָא בְּשַׁעַה שֶׁהִתְאַמְצָתִי לְהִקְשִׁיב לְשַׁעוּר נִתְקַעָה מִחֲשַׁבְתִּי בְּ"סֹדֵק" שֶׁל מַגְבְּעָתוֹ הַקְּטִיפֶתִית... מְסַדֵּר לְמוֹפֶת הִזָּה הַרְבֵּי, וְהִנֵּה רְאִינוּ חֲדוּשׁ....

ז. כִּי אָמַנְסָם, כָּכֵל שֶׁהִסְתַּפֵּק רַבִּי אֶלְחָנָן בְּמוֹעֵט וְלֹא הִדָּר בְּלְבוּשׁוֹ, הַצְּטִין עִם זֹאת בְּנִקְיוֹנוֹ לְמִשְׁעֵי, הַרְהוּט בְּבֵיתוֹ, לְמִשְׁלָל, הִזָּה דָל מְאֹד וּפְשׁוּט בְּתַכְלִית, אֲבָל הַנִּקְיוֹן בְּצִבְצֵב בְּכָל פְּנֵה, כְּפִי שֶׁנוֹכַחוּ לְדַעַת הַבָּאִים לְהַתְּפַלֵּל שְׁחֵרִית בְּ"מִנְיָן" אִתּוֹ. כְּלִי מְטוֹתוֹ הָיוּ צַחִים כְּשֶׁלֶג תְּמִיד, אֲפָלוּ בְּשָׁנוֹת אֶלְמָנוּתוֹ. נִסְרִי הַעֵץ הַקְּבוּעִים בְּרִצְפָּה נִצְבְּעוּ בְּגוֹן אָדָם. אִישׁ לֹא רָקַק פֶּה עַל הַרְצָפָה מְעוֹלָם כִּי אִם בְּכִלֵי הַמִּיחָד לְשִׁמוּשׁ זֶה. הַחֲפָצִים הָיוּ מִנְחִים בְּסִדוּר מוֹפְתִי, כֵּן דְּבָר עַל מְקוֹמוֹ. הַסְּפָרִים עוֹמְדִים בְּשׁוֹרוֹת עַל גְּבִי לוחֵי עֵץ מְהֻקְצָעִים, כֵּן סֵפֶר בְּמְקוֹמוֹ מְסַמֵּן בְּמִסְפָּר, וְרַבִּי אֶלְחָנָן מִתִּיר לְכָל הַחֲפָץ לְעֵין בְּהֶם - בְּתַנְאֵי שְׁיִחְזִירָם כֵּן סֵפֶר לְמְקוֹמוֹ הַמְּדִיק עַל פִּי הַמְּסַפָּרִים.

ח. קְמוּצֵי בְּעֲנִינֵי מְמוֹנוֹת נִבְעוּ גַם מֵתוֹךְ שִׁיטָה עֲקִבִית מְקִיפָה בְּהַתְּיַחְסוּתוֹ לַחֲיִים. אָדָם דּוֹאֵג עַל אֲבוּד דָּמּוֹ וְאִינוֹ דּוֹאֵג עַל אֲבוּד יָמָיו. לְשִׁיטָתוֹ יֵשׁ בְּזֶה גַם מֵהַ שֵׁשׁ בְּזֶה. כֶּסֶף פְּרוּשׁוֹ חֵלֶק מִן הַחֲיִים - הָרִי אִם טְרַחַת בְּעִבּוּדָה כְּלִשְׁהִיא לְהַרְוִיחַ, נִתְתָּ בְּעַד הַכֶּסֶף חֵלֶק מִחֵיָד - וְכִשֶּׁם שֶׁיִּקְרַךְ כָּל רִגַע מִהַחֲיִים כִּן יֵשׁ לְנַצֵּל כְּרֵאוֹי אֶת הַכֶּסֶף שֶׁהִשְׁגִּיתָ בְּמַחִיר הַרְבֵּה רִגְעִים יִקְרִים וְחִלְיָה לְבַזְבּוֹ. כְּשֶׁלָּמַד בַּיָּמֵי שְׁחֵרוֹתוֹ בְּרֵאדִין בְּכוֹלֵל "קִדְשִׁים" בְּיַחַד עִם רַבִּי יוֹסֵף שְׁלֵמָה כְּהַנְמוֹ, נִזְקְקוּ שְׁנֵיהֶם יוֹם אֶחָד לְסֵפֶר נְדִיר וְנִכְנָסוּ אֶל הַ"חֲפָץ חֲיִים" לְשֵׁאל אוֹלֵי הַסֵּפֶר נִמְצָא בְּסֵפֶרֵיתוֹ - מִכֵּיּוֹן שֶׁמִּצַּטֵּט מִדְּבָרָיו בְּמִשְׁנֵה בְּרוּרָה. הִשִּׁיבָם שְׁאִין לוֹ אֶת הַסֵּפֶר שְׁמִבְקָשִׁים, אֲלָא כְּשֶׁחֲבַר "מִשְׁנֵה בְּרוּרָה" לְקַחוּ בְּהַשְׁאָלָה מֵרַב פְּלוֹנִי, וְהוֹסִיף "גַּם עַל הַנְּמֻצָאִים פֶּה בְּאֶרוֹן אֲנִי מִצְטַעַר בְּמַדָּה מְסִימָת". כֵּיּוֹן שֶׁיִּצְאוּ מֵעַל פְּנֵיו, תִּהְיֶה רַבִּי אֶלְחָנָן: מֵהַ הַתְּפוֹן בְּדְבָרָיו? שְׁאֵל אֶת רַבִּי יוֹסֵף שְׁלֵמָה, וְהָיוּ מְגַלְגְּלִים שְׁנֵיהֶם בְּכָל מִינֵי סְבָרוֹת וְהַשְׁעָרוֹת, אֲבָל הַסֵּפֶק לֹא יִצָּא מִלִּבָּם עַד שֶׁגִּמְרוּ לְכַנֵּס אֶל הַ"חֲפָץ חֲיִים" שְׁנִית וְלִשְׁאֵל אֶת פֶּשֶׁר דְּבוּרָיו. סָח לְהֶם בְּפִשְׁטוֹת: הֲלֹא בְּעַד כָּל סֵפֶר אֲשֶׁר רָכַשְׁתִּי בְּדָמִים שְׁלַמְתִּי בְּחֵלֶק מִן הַחֲיִים, כִּי אֶת הַכֶּסֶף הַשְּׁגִיתִי בְּעַמֵּל וּבְטִרְחָה, בְּשַׁעוֹת יִקְרוֹת, אֲשֶׁר הִמָּה נִתַּח מִן הַחֲיִים. וְאֲפָלוּ שֶׁקְּבַלְתִּי אֶת הַסֵּפֶר בְּתִשׁוּרָה, מִן הַסֵּתֶם גְּרַמְתִּי לְפְלוֹנִי נִיחָא, טְרַחַתִּי בְּעַדוֹ, אַחֲרַת לֹא הִזָּה נוֹתוֹ, וְשׁוּב נִמְצָא

ששִׁלְמַתִּי בְחֶלֶק מֵהַחַיִּים תַּמּוּרַת הַסֵּפֶר - וְאִם אֵינֶנִּי מִסְפִּיק לְלַמֵּד מִתּוֹכוֹ, כִּי אֵין לִי פְנָאֵי לְהַגִּוֹת בְּכָל הַסֵּפֶרִים שֶׁבְּאָרוֹן, מֵה בְּצַע בְּ"עִיסקָא" כְּזֹאת? ! ע"כ (אור אלחנן).

יד. מֵהַלִּיכּוֹתֵינוּ וּמֵאֲמָרֵינוּ שֶׁל ר' חַיִּים מִצְאֲנֵזֶ"ל

א. הוּא לְמַד לְעַקֵּר אֶת תַּאֲנוֹת מְמוֹן מִן הַלֵּב, זֶה הַמְּדָה הַמְּגִנָּה שֶׁמַּעֲבִירָה אֶת בְּנֵי הָאָדָם עַל דַּעְתָּם וְעַל דַּעַת קוֹנָם, וּבִיּוֹתֵר דָּרָשׁ זֹאת מִבְּנֵינוּ וּמִבְּנוֹתֵינוּ. פֶּעַם אָמַר: "אֵלּוּ הֵייתִי חוֹשֵׁב עַל בְּנֵי שְׂיִשׁ לְהֵם תַּאֲנוֹת מְמוֹן, הֵייתִי דוֹחֵף אוֹתָם מִבְּטָן אִמָּם וְהָיוּ כְּבָר בְּדוֹנֵאֵיעָץ" (שם נהר בְּצִאנֵז).

[אֵל תְּדַאֵג לְמַחֵר]

ב. הוּא הַצְדִּיק שֶׁהָיָה בַּעַל בְּטָחוֹן גָּדוֹל, לְמַד גַּם אֶת אֲנָשָׁיו אֶת מַדַּת הַבְּטָחוֹן. פֶּעַם בָּא אֵלָיו אִישׁ אֶחָד לְבַקֵּשׁ עֲצָה הַיּוֹת וַיֵּשׁ לוֹ מִיְנִיקַת בְּבִיתוֹ בְּשִׁבִיל יִלְדוֹ וְעַתָּה הוּא רוֹצֵה לְגַמֵּל אֶת הַיֶּלֶד, אֲלֵא שֶׁהָיָה רוֹצֵה לְהַחֲזִיק בְּמִיְנִיקַת הַזֹּאת עֲבוּר הַיֶּלֶד שֶׁיִּוָּלֵד לוֹ כִּי הִיא מִיְנִיקַת טוֹבָה, וְלְהַשִּׁיג מִיְנִיקַת טוֹבָה קִשָּׁה מְאֹד, עַל כֵּן בָּא לְשָׂאֵל אֶת פִּי הַרְבֵּי אִם לְהַחֲזִיק בְּמִיְנִיקַת אוֹ לְגַמֵּל אֶת הַיֶּלֶד עַתָּה וּלְשַׁלְּחָהּ, גָּעַר בּוֹ הַרְבֵּי וְאָמַר: "אֵתָּה גְּאֻלְגָּאן" (מַלְתַּת חֲרוּף שֶׁפְּרוּשָׁה רִיקָא)! כְּשֶׁיִּוָּלֵד בְּעוֹלָם הַזֶּה אֲזַי בָּאָה לְעוֹלָם עִמּוֹ כֹּל הַהִשְׁפָּעָה שֶׁלוֹ לְכֹל יְמֵי חַיָּיו וְאֵתָּה רוֹצֵה לְדַאֵג עֲבוּר הַיֶּלֶד בְּטָרָם יוֹלֵד..."

לֹא שָׂאִין לְהַשְׁתַּדֵּל יוֹתֵר מְדִי, אֲלֵא גַם לֹא לְרַצוֹת יוֹתֵר מִמָּה שְׂיִשׁ.

ג. וְכֵן הַסְּבִיר גַּם אֶת מֵאֲמַר חַז"ל עַל הַכְּתוּב "הַשְּׁלֵךְ עַל ה' יְהַבֵּד". הַחֲכָמִים הִתְקַשּׁוּ בְּפִירוּשׁוֹ שֶׁל הַכְּתוּב הַזֶּה עַד שֶׁמְעוּ לְהֵאֵי טִייעָא וְכוּ', וְכִי לֹא יִדְעוּ הַחֲכָמִים שֶׁפְּרוּשׁ הַמֶּלֶךְ "יְהַבֵּד" הוּא מִשָּׂא? אֲלֵא שֶׁהָיוּ מִסְפָּקִים וְלֹא יִדְעוּ עַד הֵיכֵן מְגִיעָה מַדַּת הַבְּטָחוֹן. אִם הַבְּטָחוֹן הוּא שְׂיַדַע שְׂיִשׁ בּוֹרָא עוֹלָם הַמְּנַהֵיג וְהַמְּשַׁגֵּיחַ בְּפִרְטִיּוֹת וְיִתְפַּלֵּל לְפָנָיו שֶׁיִּסְרֵר מַעְלֵיו אֶת הַמִּשָּׂא, אוֹ אוֹלֵי אֵין זֶה מַדַּת הַבְּטָחוֹן הָאֲמִתִּית אֲלֵא שֶׁיִּבְטַח בַּהֲשִׁי"ת שְׂיִוָּדַע צָרְכֵי כָּל בְּרוּאָיו וְיַעֲשֶׂה עִמּוֹ מֵה שֶׁצָּרִיךְ לְטוֹבָתוֹ, וְלִכְשֶׁיִּבּוֹא הַזְּמַן שֶׁיְהִיָּה טוֹב עֲבוּרוֹ לְהַסִּיר מַעְלֵיו אֶת הַמִּשָּׂא, בּוֹדָאֵי יַעֲשֶׂה הַשִּׁי"ת בְּעַצְמוֹ לְטוֹבַת הָאִישׁ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַתְּפַלֵּל עַל כֶּף וּלְבַקֵּשׁ. וְכִשְׁרָאוּ הַחֲכָמִים עֲבָדָה בְּאוֹתוֹ יִשְׁמַעְאֵלִי שֶׁלֹּא בְּקִשׁ הָאִישׁ מִמֶּנּוּ שׁוֹם דְּבָר, כִּי אִם הִישְׁמַעְאֵלִי בְּעַצְמוֹ אָמַר אֵלָיו "שְׁקִיל יְהַבֵּד וּשְׂדֵי אֲגַמְלֵאִי", אֲזוֹ הַבִּינּוֹ מִזֶּה הַחֲכָמִים שֶׁעַקֵּר מַדַּת הַבְּטָחוֹן הוּא לְבַטַח בַּהֲשִׁי"ת שֶׁבּוֹדָאֵי יַעֲשֶׂה עִמּוֹ בְּעַצְמוֹ כְּפִי אֲשֶׁר טוֹב עֲבוּר הָאִישׁ. וְזֶהוּ הַפְּרוּשׁ שֶׁל "הַשְּׁלֵךְ עַל ה' יְהַבֵּד", הֵינּוּ, שֶׁלֹּא לְרַצוֹת כָּלֵל כִּי אִם לְדַעַת וְלְהֵאֲמִין שֶׁהַשִּׁי"ת בְּעַצְמוֹ יַעֲשֶׂה עִמּוֹ לְטוֹבָה, וְכֹל מֵה שֶׁבָּא עָלָיו מִהַשִּׁי"ת בְּעַצְמוֹ הוּא תַּכְלִית הַטוֹב עֲבוּרוֹ... ע"כ (הַאֲדַמּוּ"ר מִצְאֲנֵז).

טו. בְּרִיחָה מַחֲיֵי מוֹתְרוֹת אֲצֵל ר' אַרְיֵה לִוִּין

דגמא מאלפת לבריחה מרבו נכסים ורבו הדאגה שפאה בעקבותם נמצאת בספר "איש צדיק היה" על הצדיק רבי אריה לוי :

באחד הימים באתי אצל ר' אריה, היה זה יום חרף סגרירי וקר, בחוץ הרעיד הקר עצמות, נכנסתי לדירתו - בקתתו, נחרדתי. הקר תפס את קצות האצבעות, ור' אריה כדרכו, ישב מאחורי שלחנו הקטן, על כסא שהתגאה בו כי הוא הרהיט הונית ביותר מיום חתנתו, והוא פרגיל אץ לבד הנכנס, ואנו לא רצינו כי יקום מכסאו, לחץ ידים - אץ הוא כדרכו נוטל ידך בין שתי פפות ידיו ומלטף את ידך מצד זה ומצד זה, והרגשת חם בלב קשה לתארו, אץ עם החם הזה הרגשתי כי בחדר שורר קר מרעיד עצמות, והרי עסק בכתיבה עם כניסתי. נחרדתי מאד אץ לא אמרתי לו דבר כי הפרתי וידעתי. אמרתי למשה'לה: אבקשך, לך לבית חרשת "פרידמו", קנה תנור והביאו לר' אריה מבלי לשאלו. משה'לה מהר למלא מצוה שפזו, אץ ר' אריה סרב לקבל התנור: "זה יותר מדי עולם הזה" - אמר. בקשנו, התחננו, אץ ללא הועיל.

כדי להגיע לביתו בשכונת "משכנות" שהיא שכונה ירושלמית טפוסיית שדלות וטהר משלבים בה, היה צריך לחצות סמטאות וחרצ מבעד לחצר. דירתו היתה מרפבת מקרתו - קמרון צר וארך שהכיל חדר בלבד, כשהמחצה מפרידה בין שלחנו ומטתו שהיתה עשויה מחלקי ארגז עץ - לבין "המטבח" שהיה מציד בפתילה עליה היה מחמם לעצמו כוס חמין, ובסמוך פיור ומקלחת. רצה אחד מתלמידיו להתקין במקלחת שבדירה סבונית שתהא קבועה בקיר, על מנת שלא יתכופף כל אימת שיחפץ להרים הסבון, סרב ר' אריה ואמר לו :

למה לי מותרות? והרי כל חיי ברחתי מן ה"לוקסוס". והוסיף ואמר: לא בניתי לי בית ולא נטעתי לי כרם, די לי בזיוה וחדרה של ירושלים. כאשר ראינו אותו עתונאים ושאלו: ר' אריה, יאמר נא: האם טוב ונוח לו כאן? כלום אין התקרה דולפת בחרף? והמטה אינה קשה? ודלתות הארון גם כן נפתחות בקשי... הניח ר' אריה את ידו על כתף העתונאי השואל ואמר: לשמע נא! פעם נדברתי עם רעיתי, עליה השלום, כי תמיד נחיה ממה שיש לנו! וכך הנה, והיום, ברוך ה', מה חסר לי? החדר גבוה ומני ואינני צריך להתכופף בשביל להכנס! יש עכשו "לוקסוסים", ואני למה זה לי? מדוע לרוץ בשביל להביא איזה חפץ מהחדר השלישי אם הוא תחת ידי בחדר הראשון! מים יש לי ברוך השם, וגם חשמל, ובאמת שאני חי היום, איך אומרים? ממש כמו לורד! נודמן לי לעמד פעם סמוך לר' אריה בשעת הלונה בבית הקברות בסנהדריה, לאחר סתימת הגולל אמר לי: פעמים רבות נסו להשפיע עלי שאעתיק דירתי למקום מרוח יותר וסרבתי, צא וראה: לאחר אריכות ימים ושנים מובל האדם מדירתו לכאן - אצלי לא יקשה "המעבר", כי מחדרי לכאן אין הנגוד חרף. אולם אדם שהרגל לחיות מתוך רוחה, ובדירה מפארת - מה יקשה לו באחרית ימיו להעתיק דירתו לד' אמות על

ד'. (שלמי משה על פרקי אבות).

טז. מעון דל - רבי יהושע לייב דיסקין זצוק"ל

כתלי דירתו של רבי יהושע לייב דיסקין העידו על בריחתו והתנזרותו מטוב העולם.

בירושלים, עיר הקדש והמקדש התגורר במעון דל בן שני חדרים קטנים, ורהוט פשוט ביותר, והסתפק בקד.

בבואו לירושלים, ידע הרב לותר לא רק על "כתב רבנות" שהצע לו, הוא גם דחה כל רעיון של שכון בדירה נאה ויאה לו, ועלה בידו.

ומעשה בחבר אורחים שהגיעו מחו"ל, ובאו להקביל פניו של הרב הצדיק באחד הרגלים בביתו.

ראו האורחים, שהרגלו מן הסתם להרחבת הדעת ב"דירה נאה וכו'", את מעונו של הרב והוא דל ופשוט מאד. אָזְרוּ עוֹ בְּנַפְשָׁם, ופנו אל הרב בתמיהה: "מדוע בחר לגור בדירה כה עלובה וריקה מרהיטים?"

עמד המהר"ל דיסקין ולא אמר מלה. פתח לפניהם אשנב ביתו, החוה באצבעו כלפי הר הבית השמים והחרב, ואמר: "דיו לעבד להיות כרבו!"

אולם האורחים לא הרפו, התשובה המוחצת לא הניחה את דעתם. הוסיפו ושאלוהו: "האם זה לכבודה של תורה שהרבי הגדול בישׂראל ידור בבית מגורים עלוב כזה?"

השיב הרבי בענוה: "לא נכון שאני הגדול בישׂראל. אולם המעט שהשגתי הרי זה הודות שלא חמדתי לגור בדירות מרונחות, ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות".
(עי"פ "עמוד אש")

יז. אשת חיל - אשת הגרי"ש אלשיב זצ"ל

על אשת חבר יבלחט"א למרן הגרי"ש אלשיב זצ"ל מספרים כי מסרה נפשה לקחת על צנארה את כל על הבית וגדול הילדים, בכל המצבים ובכל התקופות הקשות, כדי שלא להפריע לבעלה שליט"א מלמודו.

הסתפקה במועט בדירה צרה ולחוצה שאפלו אמבטיה לא היתה שם - רק טוש קטן, ומכונת כביסה גם לא היתה לה, ועד שנותרה האחרונות היתה מכבסת בדוד ופרימוס כמנהג הדור הישן. בשנים האחרונות שנתלשה, היו בנותיה שיחיו לוקחות את הכביסה לביתם, אבל על הכביסה של הרב לא ותרה מלכבס בשתי ידיה, שלא רצתה להפסיד את המצוה של שמוש תלמיד - חכם.

בביתה לא היה קומקום חשמלי, והיתה טורחת לחמם על ידי קומקום קטן, ולעת זקנתה קבלה מתנה קומקום חשמלי כדי שהכל יהיה מוכן לרב מעצמו ולא תצטרך לטרח. הרבנית ע"ה סרבה לקבל את הקומקום, באמרה: האם גם את המצנה היא תרצו לקחת ממני?

אפשר להמליץ עליה את פרק "אשת חיל" בפשוטו.

34. המתעב מקבלת שכרו היום מקבלו למחר - לעולם הבא -

סיפור

ספור מפטירתה של הצדקת פרופע רחל אנדרון ע"ה חמותו של הצדיק רבי יעקב יוסף הרמן זצ"ל (מספר "הכל לאדון הכל"):

לפני מותה שלחה לקרא את בנה הבכור יעקב לייב ואמרה לו:

אמר לכל הילדים להיות שומרי שבת, לשמר את מצוות ה', להיות ישרים והגונים, ללבש ציצית, ולהקים דור של יהודים יראי שמים. כך תראו ברכה בכל מעשי ידיכם.

מעולם לא העליתי בפני אבא בקשות חמירות. כל רצוני היה שישב ויעסק בתורה הקדושה. טפילתי בו כדי שתהיה שעתו בידו ללמוד וכדי שירגיש תמיד בנוח. כל חייו היו קדש לתורה.

כשהגענו ל"יבשת הזהב" (אמריקה בשנות התשעים של המאה הקודמת) נשאתי בעל יחד עם אבא, כך שיוכל להקדיש את כל זמנו ללמוד תורה וללמד תורה.

בימות הקרה בעלות השחר בקעתי עצים לתנור, כדי שלא יוכל איש לראותני. יום אחד ראתה אותי אשה מבקעת את העצים ושאלה "יש לך בעל כה טוב. מדוע אינו מפרנס אותך?" ענית לה "בעלי עסוק בעבודתו למען הישיבה".

את הדגים לשבת, לא קניתי בזמן שכלם קנו את שלהם, מכיון שמחירם היה גבוה. חפיתי עד לערב שבת, כשהמחיר היה זול. מוכרת הדגים אמרה לי: "יש לך בעל כה אצילי, אך הוא אינו מספק את צרכך כראוי". תשובתי תמיד היתה אחת: "על בעלי ללמד תורה ולעבד למען הישיבה".

הסתפקתי במועט. גדלתי משפחה בת שבעה ילדים. כשראיתי אשה קונה סלק וזורקת את העלים הירקים, בקשתי ממנה לתת לי את העלים. מעלי הסלק הכנתי ארוחה לילדים. ליד ביתנו היתה החנות, שאליה היו מביאים את הלחם הישן מחניות המכלת השונות. בדרך זו קניתי לחם הרבה יותר בזול.

ילדינו היו טובים מאוד. מעולם לא בקשו סכריה או כל ממתק אחר. הם היו מרצים כל עוד היה להם לחם, דגים ועלי סלק לאכל, מעולם לא לוינו כסף. כשהחל ישראל איסור לעבד, קנה לאבא מעיל עם בטנת פרוה ממשפחתו הראשונה. אנשים אמרו שאבא מתפרנס מהשיבה. האמת היא שהוא מעולם לא לקח ולו "פני" אחד מהשיבה. אבא תמיד אמר "אמצא פרנסה באיזו שהיא דרך אחרת". דבריו של אבא היו מקבילים עלי, ומעולם לא היו בינינו ופוחים.

כשילדינו הבוגרים החלו להתפרנס למחיתם, קנינו בית. לראשונה היה לנו מספיק מקום. הייתי רגילה לכבס את הציציות ולתלותם בחוץ על חבל. השכנים היו שואלים בלעג "האם ילדיכם באמת לבשו אותם?" "האם יש אלקים שונה באמריקה?" הייתי עונה להם. ברוך השם, ילדינו לבשו אותם. (היתה נהדרת רק במדה קטנה באמריקה של אותם ימים).

תמיד עבדתי יחד עם אבא, עודדתי אותו ועזרתי לו בכל מפעליו. כשנתגלו חלוקי דעות בישיבה תמכתי בו.

לא תרתי אחר מותרות בחיי. לא תכשיטים ולא בגדים מפארים כנשים אחרות. העבדה שאבא עסק בלמוד תורה ובהפצת התורה היתה חשובה ויקרה לי יותר מכל דבר אחר בחיים.

כשאבא החליט שעלינו לעלות לארץ ישראל, מלאתי את משאלתו. תוכל פמוכו, להבין עד כמה קשה היה עלי להפרד מכל ילדי ונכדי. אך בשום דרך שהיא לא נתתי לאבא להרגיש, שהיה לי קשה למלא את רצונו.

באנו לירושלים, ואתם ילדי היקרים, עזרתם לנו הרבה מאוד. שלחתם לנו מספיק כסף כדי למלא כל צרכינו. מלאתם ברצון אחר כל בקשותינו. כן, זכלנו לחיות בנוחיות רבה מהכסף ששלחתם לנו, אך אני לא זכלתי לעמד מן הצד, ולראות את העני הנורא מסביבנו. חייתי בארץ תשע שנים, וכל אותו זמן לא קניתי לעצמי בגד חדש.

לא רוייתי כאן הרבה נחת. אבא התעורר ואני טפלתי בו בכחותי האחרונים (סבתא אפלו קראה באזניו את הגמרא).

עכשו הפל חלף. אין לי כל טענות כלפיכם ילדי היקרים, נסיתם להמתיק את שנות חיינו האחרונות. ה' ודאי יברך אתכם על הכבוד שהענקתם להוריכם. עכשו אני זקוקה לדבר. אני הולכת אל עולם שפלו טוב. אני הולכת את בעלי היקר והאהוב.

אך לפני לכותי, אני שוב מבקשת מכם, ילדי היקרים: היו ישרים ובנים טובים לעמכם. היו שומרי שבת נאמנים, וקיימו את כל מצוות התורה קלה כחמורה.

אתה, בני בכורי, הבטח לי שתשפיע על כל אחיך ואחיותיך על ילדיהם ועל ילדי ילדיהם להיות יהודים, שלא יבישו את אבותינו, שיהיו כלם צדיקים גאונים ורבנים. אל תנתקו את שרשרת הזהב שקשרה אותנו אל הורינו. חיו יחדו בשלום. עזרו זה לזה בשעת צרה. התאספו יחד לעתים קרובות.

לא אבקש מכם כל דבר נוסף. אינכם חנבים עוד לכתב לי מכתבים. אך אני מבקשת מכם להניח תפליו, להתפלל, ללבש ציצית ולשמר על השבת הקדושה ועל התורה הקדושה. חנכו את ילדיכם בדרך התורה. אז נתפלל אבא ואני בעולם הבא, שתצליחו בכל מעשי ידכם ושתהיו ראויים לעלות לארץ הקדושה הזו, ארץ ישראל".

אמא בקשה לעוזרת שתרחץ אותה, ולבשה בגדים נקיים אחרי זה אמרה אמא את תפלת "אשמנו" עד סופה. היא אמרה לי שהכינה לעצמה תכריכים ובקשה שיטהרו אותה על אותו שלחן שבו השתמשו לטהרתו של אבא, שלחן מהישיבה, "יש לי חלק בתורתם".

ואז ארע דבר שלא נשכח אותו לעולם לא אני ולא כל אלה שהצטופפו, אמא קראה לפתע בקול חזק ומצלצל "אמא היקרה שלי, דודי היקרים ר' איצ'לה רבבר (היא רצתה לומר משהו אודותי, אך חזרה בה), ר' גימפל (ר' מרדכי גימפל - הרב מראזניאי - אחד מגדולי הגאונים בדורו), ובעלי היקר מכל והאהוב - הנה כלם באים לקראתי".

היא הפכה פניה פשעיניה מסתכלות כלפי מעלה והישירה את רגליה. פניה החלו קורנות באור כה חזק, עד שכל העומדים בחדר ננעצו במקומם. לאחר מכן קראה "שמע ישראל, ה' הוא האלקים!" שפתייה נעו, וכשחיוך מתוק נסב על שפתייה, נפרדה מגופה נשמתה הקדושה.

היה זה בדיוק בשעה 10, ביום חמישי בלילה, כ"ד בשבט תרצ"א.

כל אחד בחדר פרח בבכי גדול וקרא "איזו צדקת!" מה אוכל לכתוב? ... כל שאוכל לומר הוא, שמי שלא היה עד למחזה, לא יוכל להאמין כי אכן קרה.

35. תקון עיכוב הפרנסה והחולי

הארכנו הרבה בספרנו "בעקבתא דמשיתא" במעלות העניות, מדברי חז"ל, היאך בזכותה של דחקות והעניות יצאו ישראל מהגלות, ועוד בארנו שם מדברי הרב "שומר אמונים" זצוק"ל היאך על ידי העניות דוקא הכרוכה בשפלות הנפש, ימצא האדם טהרה לנפשו, וכי אין טהרה לנפש גדולה יותר מן העניות, והיא המדה שמביאה את האדם למדרגות הגדולות ביותר, ומביאה את הנפש אף למעלה מדרגת מקור מחצבתה, וכי אין זכוף וטהרה לנפש יותר ממדת העניות,

ועוד שם בארנו שעקר הנסיון לאלו שיזכו לחזות בנעם ה' בביאת הגאולה, יהיה על ידי הנסיון של העניות דוקא, וכמו שנגאמר (ישעיה מח, ט) "הנה צרפתיך ולא בכסף, בחרתיך בכור עניי", ודרשו חז"ל: מלמד שחזר הקב"ה על כל המדות הטובות לתן לישראל ולא מצא אלא העניות, שאין כמוה לצרף ולזכך בה את ישראל ולהביאם לחיי העולם הבא. ועוד נאמר (שמואל ב', כב, כח), "ואת עם עני תושיע", וכי עקר הנסיון בעולם הזה על מנת לזכות בו לעולם הבא הוא בעקר נסיון האמונה בענייני פרנסה דוקא, שהמה עקר יסורי האדם בחיים, וכמובא במדרש (שמו"ר לא, יא): "כל היסורים בכך מאזנים אחת ועניות בכך שנייה - מכרעת את כלם". ועוד אמרו (סנהדרין צז, ע"א) "אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס", והנה תראה שרב ככל בני התורה חיים היום ב"מינוס", בשכירות, וכיוצא, ובקשי מסימים את החדש, וגם זאת מתוך חיי דחק והסתפקות במועט.

וזהו עקר התקון - העכוב משכר תורה ומצוות, האמונה והתמימות בעכוב השכר וזהו עקר תקונו של האדם.

הלוקח את החיים עם השבון זה שזה רצון ה' וזה תקון העולם והאדם, ומבין שרק בדרך עכוב, וכמה שיותר עכוב נעשה תקונו ביתר שאת, חי זה את חיו ברגע. לצערנו כל המחלות, גוף ונפש הבאים מדאגה ומתח מקורם מאי רצון והסכמה לעכוב, בני אדם חפצים שיתמלא רצונם מיד.

ולכן מצינו בחז"ל (מהר"ט, כתובות, קנב): שהמאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעולם הבא, מדוע ענשו כל כך חמור ואף יותר מרוצח נפש ומחוטא בעריות? התשובה לכך, לפי שהלך זה וקצץ פתיל חיו מאי רצון והסכמה להתעכב במצבו, ושיהיה כמה קשה שיהיה, הלא בזה אבד את התקון לעצמו במו ידיו.

וכמו שאמרו באבות (ספ"ד): בעל כרחך אתה נוצר, ועל כרחך אתה מת... זכות החיים לאדם אינה תלויה ברצונו, אלא מאחר וכך ראה הקב"ה את טובתו הנצחית של האדם, בעל כרחו מושיבו בעולם בתנאים שביארו את טובתו הנצחית, ואסור לאדם להתנגד משום מצב שהקב"ה נותנו בו, שכן בזה יאבד את תקונו, ועל כך יחרה אף ה' בו למאד, שכן כל רצון ה' להטיב לאדם לנצח, ובאפן המועיל לו ביותר מכין לו את אפני ותנאי חיו בדוקא כפי שהם, על מנת להיטיב לו לעתיד לנצח נצחים בטוב האמתי שאין לאדם משג בו כלל, וזה כל תכלית הבריאה של האדם והעולם, וכל העולמות כלם, והמועיל בפקדונו שזה הנשמה הטהורה שבקרבו, ומקצץ את פתיל חיו שבכך מונע את תקונו ותקון העולמות פוגם בגם גדול בנפשו.

א. צרת הבת

מפת הרנוקות הממשכת המצוינה בגמינו, הנה מפה קשה וכאובה העוֹכֶרֶת רוחם של רבים וטובים מבני עמנו. התסכולים, הספקות, ההתלבטיות, החששות שישנם היום במציאת הזוג, לא היו כמותם בעולם.

אמרו חז"ל (יבמות קיג ע"א): "יותר ממה שהאיש רוצה לשא - האשה רוצה להנשא". ועוד אמרו (שם סב ע"ב): "כל אדם שאין לו אשה, שרוי בלא שמחה, שרוי בלא ברכה, שרוי בלא טובה, שרוי בלא תורה, שרוי בלא חומה, שרוי בלא שלום".

הרי לנו מדברי חז"ל כמה קשה היא הרנוקות. יכלה הזמן מלתאר צער זה הפוקד רבבות רוקים ורנוקות שאינם מוצאים את זיוגם מאיזה סבות שיהיו; יכלה הזמן מלתאר את בושטן ורגשי נחיתותו; יכלה הזמן מלתאר את עגמת נפשם ואכזבתם מרובי ההצעות שיוֹרְדוֹת מן הפרק אחת אחרי השניה; יכלה הזמן מלתאר את צערן ומתיחותן מכל ארוע של שמחה בו הם מזמנים או שמכרחים המה להיות נכוחים שם, וחסים תחושת מסכנות, וכן בעל כרחם נצרכים המה להתמודד עם מדת הקנאה וצרות עין.

והעולה על הכל, שאם מאז ומתמיד הנה נחוץ לכל בן ובת להשלים עצמם בבן זוגם, על אחת כמה וכמה בנסיונות זמננו כמה קשה לרוק או לרוקה להחזיק מעמד בחברה בה הם נמצאים. הלא, לצערנו, החברה היום כל כך חמרנית סוחפת ומדרדרת. וכמה, לצערנו, בחורים או בחורות שהיו הולכים בדרך ה' עד גיל מסוים, לבסוף נטשו את דרך התורה והמצוות, שכן אנו היום, בעקבתא דמשיחא, חווים, לצערנו, את גזרת "תרביות רעה בתוך ביתו של אדם" באפן נורא - בן קם באביו, בת קמה באמה, חצפא יסגי, ומצב זה של הדרדרות וחצפה הולך וגובר ביותר כאשר מתבגרים הבנים והבנות ללא מציאת זיוגם, שאז מטבע המצב הנם פעסנים, מתוחים, עצבנים, מאכזבים, ויתכן אף מדכאים במדת מה, והדבר בא לידי בטוי בחצפתם מרב לחצם ומתיחותם.

כמה בנקל להם להשבר בנפשם במצב של מתחים ואכזבות החוזרות ונשנות מצפיות ותקוות חדשות לבקרים; כמה בנקל לבחור לאבד חשק מתורה ותפלה מחיי מתח ואכזבה שכאלה הפוקדים אותו מעת לעת ומפקידה לפקידה; כמה בנקל לבחור ללכת אחר "התרים" שונים ומשנים בשביל למצא זיוגו ואף שאין רוח חכמים נוחה בהתרים אלו.

כמה בנקל לבת ישראל לפרק מעליה על הצניעות מחשש לעכוב זיוגה, וכמה בנקל לה לטעות ולחשב שבהתפשרות עם הליכות הצניעות יתאפשר לה יותר מהר מציאת זיוגה.

וכמו כן הבחורים הנם בנסייון זה של התפשטות בערכים רוחניים לצרף מציאת זיווג, ובהצטרף שני הגורמים גם יחד - האחד, מציאות הסחף והדרדרות בחברה היום שסוחפת ומדרדרת גם טובים לחמר ולפריקת על, והשנית, משבר מציאת הזיווג, אזי מצטרפים שני הגורמים הללו יחד על נפש הרנוק או הרנוקה לסכנם להתמוטט ולהתרסק מיציבותם ומעקרונותיהם, ולקיום ולהתפטר אף בפרכים עקרוניים ובסיסיים שביהדות.

ואם מאז ומתמיד מודיעים לנו חז"ל שהשרוי בלא אשה שרוי בלא ברכה, בלא שמחה, בלא טובה, בלא חומה, בלא תורה, בלא שלום - מה נאמר על זמינו, זמן המנבא לנו מחז"ל שלא יהא בו ברכה, וכנאמר במשנה (סוף סוטה): הגפן תתן פריה והיקר נאמיר. דהינו, שלא תהא ברכה ועד שתכלה פרוטה מן הכיס.

"בלא שמחה" - כמה קשה השמחה בזמינו, הלא הדכאונות והעצבונות הנם בזמינו מצויים יותר מכל דור אחר, לשכות הפסיכולוגים מלאים, ואין לאל ידם מלהושיע את הסובלים מבעיות הנפש למיניהם.

"בלא חומה" - כמה חומה צריך היום אדם כדי להשמר מהזרם השוטר לפריצות ולקלקול, לעזות ולחצפה המצויים בזמינו. כמה חומה צריך היום בחור כדי לשמר עצמו מעברה. כמה חומה צריכה היום בת ישראל כדי להשמר מפריצות המצויה.

"בלא תורה" - מי לא רואה כמה קשה היום למוד התורה בכלל, וביותר לבחור המתבגר בשנים. בחור המתבגר כבר קשה עליו הרכוז וההתמדה, ומצבו "בלא אשה בלא תורה" עד כמעט לעזבה לגמרי, חס ושלום.

ב. התועליות שבמכת ענוב שדוך

אין ספק שכל הנעשה בעולם הנו בהשגחה פרטית, וביותר ענין הזיווגים, שכן הגר"א בבאורו על הפסוק "מה' אשה לאיש", מבאר שבענין זיווגו של אדם אין אף לעשות השתדלות כלשהי אחר שהוא מעשה ה' גרידא (וראה בדברינו בזה לקמן "פרק הנושא אשה" אות ה'). ואם כן, כמו כן ענין ענוב השדוכים הוא גנון של יסורים שפחר בו הבורא ליסור את בני האדם, וכמו שכל היסורים הנם לתועלת האדם והנם לטובה, כמו כן גנון של יסורים אלו הנם לטובה.

ואף שלעין האדם לא נראה כלל מה טובה יש בזה שמתעבב שדוכו, ואדרבא - לעין נראה שנגרם מכך רק קלקול, שכן השרוי בלא אשה שרוי בלא חומה ושמירה שתשמרנו מן החטא, ובשל כך? תכן ויכשל זה באסורים חמורים, וכן שרוי בלא תורה, ואם כן מה תועלת יש בזה שמתעבב שדוכו?

עלינו לדעת שלא מחשבותינו מחשבותיו יתברך שמו, וחשבונות בורא העולם עמקים ונשגבים מחשבוננו, וכמו שהגלות מכפרת על עם ישראל, ואף שעל פניו נראה שהגלות רק החריבה והרסה את היהדות, וכמו שראינו בגלות מצרים שנפלו ישראל שם לעבודה זרה, ובגלות בבל נשאו נשים נכריות, ובגלותנו זה עתה כ- 2,000 שנה נפלנו בהתבוללות ובחלול כל התורה כמו שרואים היום, והיאך אם כן נבין זאת, שמטרת הגליות היא לתקננו ולהביאנו ליעודנו ולגאלת נפשנו? ואם זו מטרת הגליות, בודאי נשיג זאת בעקבות הגלות, שכן זו הרי תקנית של הבורא להגלותנו על מנת להכשירנו לגאלה, וכי יתכן שתכניתו של הקב"ה לא תצא מצלחת ולא תפיק את מטרתה?!

כמו כן בעיני עינינו נראה שיוצא מכך קלקולים, אולם לא מה שנראה לעינינו הוא הנכון. וקצת לשבר את האזן אפשר להבין גם גדלות שכלנו את התקון היעיל והזריז שנעשה דווקא בעיני השדוד. ונבאר.

ידוע הוא, שפכל שיקריב האדם את היקר לו ביותר לפני ה', זהו הקרבן הנרצה ביותר. כשרוק או רוקה מתחזקים במצבם זה של עיני שדודים באמונה פשוטה להאמין שצערם ואכזבתם זה מאת ה' ולטובתם וכופים את רצונם וחשקם ומבטלים דעתם לרצון ה' ולקבל באהבה את גזרותיו - הלא בכך ללא ספק נעשה להם תקון פי כמה וכמה מאלו כאלו כאלו היו נשואים וחיים חיי נשואין שאין בהם הקרבה של ממש כמו עתה, שעם כל צערם ויגונם, בושתם ואכזבתם העמקה, מבטלים רצונם לרצון ה' ומקבלים באהבה את גזרותיו. היש תקון יעיל וזריז יותר מכך?!

וכמו כן ידוע שנסיונותיהם של רוק או רוקה קשים מנשא מהנשואים, שכן אמרו: דינו שמצילות אותנו מן החטא. הרי שהנשוי שמור מהחטא הרבה יותר מהרוק. ועוד אמרו (פסחים ק"ג): רוק הדר בכרך, הקב"ה משתבח בו בכל יום. ראה כמה השתבחו חז"ל ברוק הדר בעיר ואינו חוטא, שהקב"ה יתפאר בו וישתבח בו בכל יום בפני כל הפמליה שלו, וזה עוד רוק בעיר של זמן התלמוד, שהיו צנועים ופרושים, ומה נאמר על רוק בזמננו - דור הפרוץ באפן של חצפה ופריצות שלא היתה כמוה מעולם, ועוד עם כלים משחיתים, כאינטרנט, סרטים, עתונות וכיוצא, והכל אפשרי בנקל ובהשג יד, הלא אלו נסיונות שאפלו הנשואים לא עומדים בהם. כמה אם כן רוק של זמננו מעלתו לאין קץ ולאין שעור. מי יוכל לעמד במחיצת רוק שכזה השומר עצמו.

וגם אם תשאלי, הלא סוף סוף בלתי נמנע שבגלל עיני השדודים יחטא האדם ויפשל מפעם לפעם - התשובה לכך: לא לנו משקל העדיפויות לתקון האדם. יתכן ועמידה בנסיון אחד, גבורה ונצחון אחד, שקול כאלף כשלונות. מי יודע חשבונות שמים. ובפרט כאשר גם לאחר הפשלונות הרי אותו רוק עושה תשובה, מתחרט ובוכה על מעשיו, בודאי תשובתו מתקבלת, והוא מאחר ואינו נכשל אלא

כְּשֶׁתּוֹקֵפוּ יֵצְרוּ בְּיוֹתֵר, שְׁאֵז וְדַאי מוֹעִילָה הַתְּשׁוּבָה, וְאִין זֶה בְּגֵדֵר "אַחֲטָא וְאָשׁוּב..."

וְכִמוּ כֵן, בְּנִסְיוֹן זֶה שֶׁל אֱמוּנָה כְּשֶׁעוֹמֵד בּוֹ הַרְוֵק וּמְקַבֵּל בְּאַהֲבָה אֶכְזָבָה אַחֵר אֶכְזָבָה וּמְבַטֵּל רְצוֹנוֹ לְרִצּוֹן ה', כִּמָּה מֵתִקֵּן בְּזֶה תִּקְוִינִי נִפְשׁ עֲצוּמִים לְעֲצָמוֹ, שֶׁכֵּן עָקֵר תִּקְוֵן דּוֹרְנוּ הוּא הַבְּרִית וְהָאֱמוּנָה. בָּא חֲבָקוּק וְהֶעֱמִידֵן עַל אַחַת - "וְצַדִּיק בְּאֱמוּנָתוֹ יַחֲיֶה". וְ"צַדִּיק" הֵינּוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁכָּל הַשׁוֹמְרָה נִקְרָא "צַדִּיק" בְּיָדוֹעַ, "בְּאֱמוּנָתוֹ יַחֲיֶה" - הִיא הָאֱמוּנָה.

וְכִמוּ כֵן הַרְוֵקָה, כִּמָּה נְסִיוֹנוֹתֶיהָ קָשִׁים בְּשְׁמִירַת הַצְּנִיעוּת וְהַקְּדוּשָׁה בְּמִצְבֵּי זֶה שֶׁל שְׁבִירַת הַלֵּב וְהַנְּפֹשׁ; כִּמָּה פְּתוּיִים עוֹבְרִים לָהּ בְּרֵאשִׁיהַ לְנִסּוֹת לְהַתְּפַשֵּׁר עִם הַצְּנִיעוּת שְׂאוּלִי בְּדַרְדָּר זֶה תִּנְשַׁע... פְּשָׁרוֹת בְּצִנִּיעוּת הַלְּבוּשׁ, בְּצִנִּיעוּת הַדְּבִיר וְהַנְּהִיגָה וְכִיּוֹצֵא.

כִּמָּה נְסִיוֹנוֹת אֱמוּנָה כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ לָהּ לְקַבֵּל בְּאַהֲבָה אֶת אֶכְזָבוֹתֶיהָ, וְאִין לָהּ תִּקְוֵן גְּדוֹל מְזֵה, וְכֹאמֹר - עַל אֵף הַכְּשָׁלוֹנוֹת הַבְּלָתִי נִמְנָעִים, הַסְּגוּרֵיָא שְׁעוֹלָה מְכָל הַתְּגַבְּרוֹת שְׁקוּלָה הַרְבֵּה יוֹתֵר מְקַטְגוּרֵיָא שֶׁל הַרְבֵּה כְּשָׁלוֹנוֹת.

וְאִם כֵּן, זֶה הַרְוֵק אוֹ הַרְוֵקָה שְׁמֵתִנְסִים נְסִיוֹנוֹת קָשִׁים בְּשִׁתֵּי נְקֻדוֹת הַלְּלוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה וְהָאֱמוּנָה, וּבִפְרָט בְּמִצְבֵּים קָשִׁים שֶׁל אֶכְזָבוֹת וְשִׁבְרוֹן נִפְשׁ, שְׁפִיּוֹעַ מֵהַגֵּר"ח שְׁמוּאֵלֶבֶן ז"ל דְּבָרָיו בְּנוֹשֵׂא הַעֲגָל הַמְּבָאֵר הֵיאֵד חֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעֵגֶל לְאַחַר קְבֻלַּת הַתּוֹרָה, וּבֵאֵר שֶׁכָּאֲשֶׁר הָאָדָם בְּמִשְׁבֵּר, קַל מְאֹד לְכַפֵּן לְמִצְאָה פְּתוּרָן בְּכָל אֲשֶׁר יִמְצָא, וְאִפְלוּ בְּעִבּוּדָה זָרָה, וְזֶה מֵה שֶׁקָּרָה עִם עַם יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ בְּמִשְׁבֵּר כְּשֶׁחֲשָׁבוּ שֶׁמִּשָּׁה רַבָּם מֵת. כִּמָּה אִם כֵּן מַעֲלַת הַרְוֵק וְהַרְוֵקָה כָּאֲשֶׁר הֵנָּם עוֹמְדִים בְּגִבּוֹרָה אֵיתָנִים בְּאֱמוּנָה וְקְדוּשָׁה בְּעֵדוֹן מִשְׁבֵּר זֶה.

וְכִמוּ כֵּן, אֵלוֹ הַרְוֵקִים וְהַרְוֵקוֹת שְׁמֵתִעֲכָבֵת יִשׁוּעָתָם, כִּמָּה חֲשִׁים הֵמָּה בּוֹשָׁה וְנַחֲתוֹת בְּשִׁמְחוֹת מְשִׁפְחֵתִיּוֹת אוֹ בְּשִׁמְחוֹת חֲבָרִים, בְּפָרֵט בְּשִׁעָה שְׁמֵאֲחֵלִים לָהֶם: בְּקָרוֹב אֶצְלָכֶם... וַיֵּשׁ כָּאֵלָה הַמְּטַעִימִים אֶת אַחֻלְיָהֶם בְּתוֹסֶפֶת מְלִים שֶׁל אַחֻלִּים לְבָבִיִּים: וְשִׁיְהִיָּה בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ... וַיִּשְׁנֵם כָּאֵלָה הַמְּסַתִּיגִים וְנִרְתַּעִים מִחֲשֵׁשׁ עֵינָא בִּישָׂא וּמִשְׁתַּמְטִים מֵאֵלוֹ הַרְוֵקִים, וַיִּשְׁנֵם כָּאֵלָה שְׁמַעִינִיהֶם נִכְרַת תְּחוּשָׁתָם בְּרֵאוּתָם אֶת אוֹתָם רוֹקִים כְּמִסְכָּנִים וּמִבִּיטִים עֲלֵיהֶם בְּעֵינֵים שֶׁל רַחֲמִים וְכִיּוֹצֵא...

כִּמָּה אִם כֵּן יֵשׁ בְּכָד תִּקְוֵן גְּדוֹל לְאֵלוֹ, וְכִיּוֹעַ גְּדוֹל מַעֲלַת הַבוֹשָׁה שְׁמֵתִבִּישׁ הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּבְכָד מֵתִנְקָה וּמְזַדְּכָד לְעוֹלָם הַבָּא יוֹתֵר מְכָל מִינֵי יְסוּרִים אַחֲרִים.

וּבְיוֹתֵר כִּמָּה גְּדוֹלָה פְּעֻמִּים רַבּוֹת תְּחוּשָׁת נְחִיתוּתָם כָּאֲשֶׁר אַחִיהֶם אוֹ אַחֻוֹתֵיהֶם הַצְּעִירִים מֵהֶם עוֹקְפִים אוֹתָם, כִּמָּה קָשָׁה לָהֶם הַהֲתַמּוּדוֹת עִם מִצְבֵּי שְׁפָזָה, עַד שִׁשְׁנֵם כָּאֵלָה שְׂאוּמָרִים שְׂאִינָם מוֹחֲלִים לְאַחִיהֶם וּבִשׁוּם אִפְּו אֵינָם מְסַכְּפִים

שִׁיעָקְפוּ אוֹתָם וְכִיּוֹצֵא. וְעוֹד כַּמָּה נְסִיוונוֹת נוֹפְלִים עַל אֱלוֹ, נְסִיוונוֹת קִנְיָה וְצָרוֹת
עֵין, שֶׁכֵּן כַּמָּה קֶשֶׁה לָהֶם לֵהוֹיֹת טוֹבֵי עֵין בְּמִצְבָּם...

וּמַעֲקָרֵי הָאֱמוּנָה, שֶׁכַּאֲשֶׁר הִקְבִּי"ה מְיַסֵּר לְאָדָם בְּדָבָר מְסִים, וּמֵאוֹתוֹ דָּבָר מְסִים
יִשְׁנֶן הַשְּׁלֵכוֹת שֶׁל יְסוּרִים נוֹסְפִים - הַכֹּל הוּא בְּחֻשְׁבוֹן צוֹדֵק, וְהִקְבִּי"ה לִקַּח
בְּחֻשְׁבוֹן אֶת כָּל הַיְסוּרִים הַמְסִתְעֵפִים מֵאוֹתוֹ דָּבָר מְסִים.

וּלְעֵנֵינוּ, הִקְבִּי"ה מְיַסֵּר לְאָדָם בְּעֵכוֹב שְׂדוּכוֹ, וּמִצָּרָה זֶה הֲלֵא מְסִתְעֵפִים יְסוּרִים
נוֹסְפִים, וְכִמוֹ שֶׁהִזְכַּרְנוּ - הַנְּחִיתוֹת, הַבוֹשָׁה, הַתְּמוּדוֹת עִם מְשֻׁבְּרֵי קִנְיָה, צָרוֹת
עֵין.

וְעוֹד, בְּיָדָי שֶׁלֹא נִעְלַם מֵהַבּוֹרָא שֶׁבְּעֵקֶב טְרָדָה זֶה שֶׁל עֵכוֹב הַשְּׂדוּף נִעְדָּרַת מֵהֶם
הַשְּׂמִחָה בְּעִבּוּדֵת ה', הַתְּפִלָּה אֵינָנָה בְּכִנּוּהַ פְּרָאוֹי, לְמוֹד הַתּוֹרָה אֵינָנוּ בְּרַכּוּז
וּבִישׁוּב הַדַּעַת, מְלַבֵּד הַבְּטוּל תּוֹרָה הַמְרַבָּה בְּשִׁבִיל הַהֲכָנוֹת כָּל פְּעַם לְפָגִישׁוֹת, אוֹ
מַחֲמַת טְרָדוֹת הַמְתַּח מְלַפְנֵי וְהַאֲכִזְבוֹת מֵאַחֲרֵי, שֶׁבְּכֵן הֲלֵא נִטַּל כָּל הַיְשׁוּב הַדַּעַת,
הַשְּׂמִחָה וְהַרְכּוּז בְּעִבּוּדֵת ה'.

הַכֹּל, הַכֹּל לִקַּח הִקְבִּי"ה בְּחֻשְׁבוֹ, וְעַם הַכֹּל - וְעַל אֵף הַכֹּל - הִעֲדִיף הַבּוֹרָא לָךְ,
הַרְוֵק אוֹ הַרְוֵקָה, מִצָּב שֶׁכֵּזָה, לְתוֹעֲלֵתָךְ! וּמֵתוֹךְ אֲכַפְתִּיּוֹת, וּמֵתוֹךְ רְצוֹן לְהַצְלַחְתָּךְ
בְּיַעֲוֹדֵךְ הָאֲמִתִּי לְזִכּוֹת לְנִצָּחַ לְטוֹב הָאֲמִתִּי. וְאֵף שֶׁבְּעֵינֵי הַבֶּשֶׂר שֶׁלָּנוּ אֵין הַדָּבָר
נִרְאָה כֵּן, עֲלֵינוּ לֵהוֹיֹת נְאֻמָּנִים לֵה' וְחַיִּים בְּאֱמוּנָה מְלֵא בְּבוֹרָא מְבִלֵי לְהַרְהֵר
אַחֲרָיו.

לֹא לְתַלְמִיד הַנִּבְחָן לְהַחֲלִיט לְבוֹחֵן אֵי אֱלוֹ שֶׁאֵלוֹת יִבְחַר בְּמִבְחָנוֹ לְתַלְמִידוֹ.

מִי כִּהִקְבִּי"ה יוֹדֵעַ בְּמָה לְבַחֵן כָּל אָדָם וְאָדָם וְאֵי אֱלוֹ נְסִיוונוֹת וּמִבְחָנִים מֵתֵאִימִים
לְכָל נִשְׁמָה וּנְשָׁמָה עַל מְנַת לְהַבִּיֵּאָה לְיַעֲוֹדָה וּלְתַכְלִיתָה הַטוֹב וְהַנְּצַחִי.

וְהַכֹּל נַעֲשֶׂה מֵתוֹךְ אֵיכַפְתִּיּוֹת וְרְצוֹן שֶׁיִּצְלַיֵּחַ הָאָדָם בְּמִשְׁמֵחוֹ, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁכֵּמוֹ
שֶׁהָאָדָם בְּמַהֲלֵךְ נְסִיוונוֹתָיו בּוֹכָה וּמִצַּר, כְּמוֹ כֵּן הִקְבִּי"ה בּוֹכָה וּמִצַּר עִמוֹ, וְכַמֵּאֲמַר
רַבִּי מֵאִיר בְּמִשְׁנָה (סִנְהֶדְרִין פ"ו מ"ו), כְּשֶׁאָדָם בְּצַעַר מֵה שְׂכִינָה אוֹמְרָת? קִלְנִי מֵרֵאשִׁי
קִלְנִי מִזְרוּעֵי. וְנֹאמַר "בְּכָל צָרְתָם לוֹ צַר". אִם כֵּן, בְּמַחְשְׁבוֹת אֱלוֹ מֵאֵד יִקַּל עַל
הָאָדָם לְהַתְעוֹדֵד בְּסִבְלוֹ - הֵן מִצַּד יְדִיעַת הַתְּכִלִּית שֶׁהִיא הַטוֹב הָאֲמִתִּי וְהַנְּצַחִי
שֶׁאֵלָיו יִגִּיעַ הָאָדָם רַק בְּאִם יַעֲמֹד בְּנְסִיוונוֹת הָאֱמוּנָה וּבְשִׁתִּיקַת הַלֵּב מְבִלֵי לְהַרְהֵר
אַחַר הַנְּהֻגָת ה', שֶׁבְּכֵן הֲלֵא מִגִּיעַ הָאָדָם לְתַכְלִיתוֹ הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁחָשַׁב זֶה
הַרְוֵק שֶׁבָּאָם? שֶׁאֵלָּא נִגִּיעַ לְתַכְלִיתוֹ.

וְהֵן מִצַּד יְדִיעַת הַהֲשֻׁגָּחָה שֶׁעַל הָאָדָם, בְּכֵן שֶׁגַם כְּשֶׁהֵנוּ בְּצָרָה, ה' מִצַּר עִמוֹ
וּמִשְׁגִּיחַ עֲלָיו וְאֵין לוֹ מֵה לְהַתְיַרָא כֵּן יִקְרֹס בְּמִצְבוֹ, אֶלָּא ה' עִמוֹ לְשִׁמְרוֹ. וְאִם
בְּאֲמֵת יֵהֵא זֶה תְּמִים עִם ה' וּמְקַבֵּל בְּתַמִּימוֹת אֶת הַנְּהֻגָת ה', לֹא יִבֵּא לְמַחְדָּלִים
וּלְכֻשְׁלוֹנוֹת בְּעֵקֶב צָרוֹת יְסוּרֵי, וּלְפָחוֹת לְהַרְבֵּה פָחוֹת מְחֻדָּלִים וְכֻשְׁלוֹנוֹת מְכַאֲשֶׁר

יתרעם ויירגז, יקצף ויזעף על הנהגת ה' עמו, שזה גופא יגרם לו להפשל הרבה בכול הפשלונות המצויים אצל אלו המעפבים מלמצא שדוכיהם, ולעמת זאת ככל שיתחזק בתמימות בה', יקל עליו סבלו ואף ישמח בעבודת ה', ובאם יתעצם ביותר בתמימות בה', אדרבא, אף יגיע למדרגות והשגות נפלאות בעבודת ה' ובלמוד התורה הרבה יותר ממה שהיה יגיע לו רק זה היה בידו שהיה נשוי, שכן כמה נשואים ישנם, וכי בכך הגיעו לתכליתם? כמה הם, לצערנו, לא רק שלא הגיעו לתכליתם אלא אף ירדו, ואין כאן המקום להאריך. מה שמביא לתכלית הוא האמונה והתמימות בהנהגת ה'. היא בלבד שמביאה את האדם למדרגות נפלאות בעבודת ה', ובפרט שהאדם עושה השתדלות להנשא ולא עולה בידו, שבודאי לא בשביל כך יפסיד את אפשרות התעלותו ושלמותו, וכאמור, בתנאי שיהא חזק בתמימות ובאמונה בה', וישמח במצבו, ויודה לה' על הקים ויקנה לו על העתיד.

37. הפיתרון - תפילה, תמימות, שמירת הקדושה, שבת

א. תפילה

יתפלל לה', שכן מה' אשה לאיש, ויבקש שיתן לו אשה שתהא לו לעזר לעבודת ה', ויכון לשם שמים, שכן רק בכך יש ענין להרבות בתפילה, שאם יכון לצרף הנאות עצמו, היאך ירבה בתפילה לצרף הנאות עצמו?! ויבקש בתפלתו שלא ידחק את השעה ושללא ידחה הוא את השעה, שכן האדם פעמים מרב לחצו ופחזותו דוחק את השעה, ופעמים דוחה את השעה מחמת משברו ואדישותו.

ב. תמימות

יתחזק בתמימות בה', וידחה כל מחשבות קנאה וצרות עין מחבריו, ויתחזק במדות טובות, וכן ישמח בחלקו ויודה לה' על הטוב בו הוא נתון, ויתבונן בכל הנזכר לראות את התועלות שבעפוב, ויאמין שכל הנהגת ה' היא לטובתו ולהצלחת ועודו.

ג. שמירת הקדושה

שמירת העינים, וכן יתר עניני הקדושה, מועילים מאד למציאת הזיוג, שכן אחת מסבות הנשואין היא "שמשמרות אותנו מן החטא", ואם ישתדל זה בכל כחו לשמר עצמו מן החטא, יקים בו "הבא לטהר מסייעין אותו", ואז יסיעהו מן השמים במציאת זיוגו לסייעו בשמירת קדשותו.

וכן הבת ותתחזק בצניעות, שכן זו מטרת נשואיה - לחזק את בעלה ולשמרו מן החטא, ואם היא עצמה אינה שמורה, כיצד תשמר ותציל את בעלה?! ולכן פאשר

היא תתחזק בצניעות ותהא ראוייה לתפקידה זה לשמר את בעלה מן החטא, וזמין לה ה' בעל החפץ לשמר עצמו מן החטא ויסייעהו על ידה להטהר.

ד. שמירת שבת כהלכתה

ידוע שהנהגתו של הקב"ה היא בדרך מדה כנגד מדה, ובכך, הבה ונראה איזה פתרון נפלא טמון בשמירת שבת כהלכתה - מדה כנגד מדה למצא את הזיווג ההגון הן לאיש הן לאשה.

קדם כל יש להקדים שהקב"ה עטרנו בג' אותות, ואלו הן: שבת, תפילין, מילה. שבכלן נזכר בתורה "אות". ואמנם מפל הג' אותות הללו הנשים קשורות לאות אחת בלבד - השבת. אין לנשים אות אחרת מלבד השבת, באות זו בלבד שוים הגברים והנשים כאחד. והנה לפנינו מדרש נפלא המגדיר את השבת לישראל כבת זוגם.

אמר רבי שמעון בר יוחאי, אמרה שבת לפני הקב"ה: לכלם נתת בן זוג ולי אין בן זוג. אמר לה הקב"ה: כנסת ישראל [עם ישראל קרויים "כנסת ישראל"] היא בן זוגך. וכיון שעמדו ישראל על הר סיני, אמר להם הקב"ה לישראל: זכרו הדבר שאמרתי והבטחתי לשבת: כנסת ישראל היא בן זוגך! וזהו שנאמר לישראל "זכור את יום השבת לקדשו" (בראשית רבה יא, ח).

הרי לנו מלשון המדרש מדבריו של רשב"י זיע"א שהשבת היא בת זוגתם של עם ישראל, ואם כן, מאחר והנהגתו של הבורא היא בדרך "מדה כנגד מדה", זה השומר שבת כהלכתו הרי שמכבד הוא את בת זוגתו - השבת, ובכך יזכה כמו כן גם הוא לבת זוג הראויה לו.

וכאמור, הדבר אמור גם לנשים, שכן באות השבת בלבד שוים הגברים והנשים גם יחד, ואם כן, איש או אשה השומרים שבת כהלכתה ושומחים בשבת, מסירים מעצמם עיב, פעס, מחלקת, ורואים את כל דאגותיהם ועסקיהם כאלו הם עשויים ומסדרים, מעטרים את השבת בכבודה הראוי במאכל ומשתה, דברי תורה על השלחן, שינה וזמרה לכבוד ה' ביראת ואהבת ה' - "וגילו ברעדה", אזי לא ספק דרור יקרא לבן עם הבת למצא זיוגם הראוי, ויקים בהם הפזמון: "השומר שבת הבן עם הבת, לאל גרצון כמנחה על מחבת".

38. כדאי להתעכב עוד כמה בזמן בעולם הזה בכל מצב

בספר "מנחת אליהו" לבעל ה"שבט מוסר" (פרק חמישי) מובא ספור בבעל תשובה אחד, שרוחו באה לאחר מותו להרב "שבט מוסר" וספרה לו שעשה תשובה גדולה, בכל כחו ובכל נפשו ומאודו, בתעניות וסגופים נוראים, ולבסוף מחמת

הנסיונות הקשים בפרנסה ועוד, קדם חפתו אבד עצמו לדעת, וקדם שאבד עצמו לדעת צם ג' ימים וג' לילות, וחלק ממונו לצדקה לכפר עוונו זה שרוצה לאבד עצמו, וכן התנדוהו ובקש מחילה מה' שימחל ויסלח לו על עוון זה שעומד הוא לעשות מרב צערו ובושתו, וכל זה לא הועיל לו כלום ואדרבה פשעלתה נשמתו הראו לו מן השמים את כל מה שפעל בתשובתו במהלך הסגופים שעשה, והיאך קבר הכינו לו "חלוקא דרבנן" שהוא מלבוש לנשמת האדם בעולם העליון הראוי לצדיקים וחסידים, ואבד הכל בגלל מעשה זה של חסר המתנה ועכוב ליסוריו, ועוד הראו לו שאם היה מתאפק עוד קצת גם היסורים שנגזרו עליו היו חולפים והיה מרויח ב' עולמות.

ובדומה לזה ידוע הספור שספר הגה"צ רבי יעקב גלינסקי שליט"א מעשה ברופא שחזר בתשובה מחלום נורא שחלם שבא אליו חולה שהיה במצב סופני מחבר למכשירים, אותו רופא סבר בדעתו שרחמנות על החולה ועל משפחתו שטורחים כל כך בשבילו, והחליט "ברחמנותו" לנתק את החולה הזה מהמכשירים ואכן מת תוך שעות ספורות, ובא חולה זה לרופא בחלום ואמר לו שעשה לו עול גדול, שכן אם היה ממשיך ומתעבב ביסוריו, היה חי עוד כמה ימים והיה בכך נשלם תקונו, ואלו במעשה זה שעשה הרופא טרם נשלם תקונו.

ובזה בעצם כל פתוי היצר לאדם והצלחתו, בהצעתו לאדם מזמנים מזיפים, שכן יודע הוא את חלשתו של אדם שמחסר הוא בסבלנות, ואין בידו לסבל את העכוב, ולכן קופץ הוא להציע לו פתרונות מידיים באפנים לא כשרים, או שיש בהם הטר מפקפק, ובזה כובש את האדם ומנצחו, ורק זה הנזהר ממזמניו המזיפים, ומעדיף להמתין לטוב האמתי יוצא מנצח, והמשל בזה: עדיף לטל צ'קים דחויים אולם שיש להם "כסוי", מאשר לטל מזמנים, אולם מזיפים, שכן כל הצעת היצר אינה אלא אשר דמיוני, מזיף, שאחריתו צער, ענג שנהפך לנגע, והחכמה להזהר מזיופיו, ולהמתין ולהתעבב בסבלנות לאשר האמתי.

39. המתנה בעיכוב מגוון פרטים בחיי היום יום

הטכנולוגיה כהיום התפתחה ומתפתחת מיום ליום ליום, אולם ככל שמתפתחת הטכנולוגיה כן הצורך בסבלנות יתר, שכן בני אדם משעבדים לטכנולוגיה, ומצפים לראות תוצאות מהירות "בלחיצת כפתור", מתכננים לוח זמנים לפי השערתם המשעבדת לטכנולוגיה, וכמובן שלוח זמנים משער זה הנו מקדם ביותר, שכן התפתחות המכשירים לכאורה מחיבים שהכל יעשה במקדם ביותר, וכגדל הצפיות כן גדל האכזבות, כל תקלה במחשב, מקוממת, מעצבנת, כל התקשרות בטלפון באשר אינה מגיעה לייעדה בטעות, או שהתשובה "תא קוליי", או "אין תשובה", מאכזבת ולפעמים אף מלחיצה ומכניסה לדאגה - מדוע היא לא עונה... מי יודע מה קרה....

לְכֹל פֶּרֶט הַיּוֹם נִצְרָךְ "מִסְמָךְ", וּבִשְׂבִיל דָּף אֶחָד שֶׁל מִסְמָךְ יָכוֹל הָאָדָם לַעֲמֹד בְּתוֹר הָאָרֶץ, וּבְמִקְרָה שֶׁל שְׂכַחַת מִסְמָךְ נִצְרָךְ הָאָדָם לִפְעָמִים לַחֲזֹר פְּעָמִים וְשִׁלַּשׁ לְאוֹתוֹ מְקוֹם, וְהַכֹּל נַעֲשֶׂה מִתּוֹךְ עֲצָבָנוּת וְחֶסֶר סִבְלָנוּת, הָאוֹטוֹ לֹא מִתְנַיֵעַ... וּבִפְרֵט בְּמִצָּב לַחוּץ בְּזִמּוֹ, נֶאֱבָדוּ הַמִּפְתָּחוֹת שֶׁל הָאוֹטוֹ... נִשְׁכַּח מִהָאָדָם הַיְכֹן הַנְּחוּ הַמִּפְתָּחוֹת... הַתְּחִיל בְּנִסְיָה, שְׂכַח מִשֶּׁהוּ וְהִצְרָךְ לַחֲזֹר... פָּקַק בְּכַבִּישִׁים... הָאוֹטוֹ שֶׁלְפָנַי נוֹסַע אֶטִי מִדִּי... הָאוֹטוֹ שֶׁלְפָנַי עוֹצֵר בְּכַתֵּם... לֹא נוֹתֵן זְכוּת קְדִימָה...

וְכֹן בְּמַהֲלָךְ חַיֵּינוּ יִשְׁנֶם כְּמוֹ כֹּן פֶּרֶטִים רַבִּים שֶׁהָאָדָם נִצְרָךְ לְהַתְּמוּדָד עִם נִסְיוֹן הָעֵכוּב וְהַהֲמַתְנָה, וּלְבַטֵּל רְצוֹנוֹ לְרִצּוֹן ה', וְלְהִסְפִּים לְלוּחַ זְמַנִּים שֶׁל הַבּוֹרָא, עֲלֵינוּ לְדַעַת כָּלֵל גְּדוֹל, הָאָדָם בְּחַיּוֹ אֵינוֹ נִצְרָךְ וְלֹא נִדְרָשׁ מִמֶּנּוּ לְסַיֵּם דְּבָרִים, לְגַמֵּר דְּבָרִים, הָאָדָם צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת אֶת מַה שֶּׁנִּצְרָךְ לַעֲשׂוֹת, אוּלַם לְסַיֵּם דְּבָרִים, אוּלַם לְסַיֵּם בְּזִמּוֹ מְסִיִּם דְּוָקָא כְּפִי שְׂמִתְכַּנֵּן הָאָדָם, אֵין זֶה מִתְּפַקִּיד הָאָדָם, וְהֵם בְּעֵצָם דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה בְּאַבוֹת (ב, טו) : "לֹא עֲלִיךְ הַמְּלָאכָה לְגַמֵּר, וְאֵי אַתָּה בֶּן חוֹרִין לְהַבְטִיל מִמֶּנָּה".

כְּאֵן לְמַדוּנוֹ חַז"ל יְסוּד גְּדוֹל בִּיְהוּדוּת, אֵין מַחוּבְּתָנוּ לְגַמֵּר, אֵין מַחוּבְּתָנוּ לַעֲרֹךְ לוּחַ זְמַנִּים וְלְהַחֲלִיט מִתִּי אֲנִי מְסִיִּם, כְּמוֹכֵן שֶׁצָּרִיךְ שְׂיִהְיֶה לְאָדָם סֵדֵר בְּלִמּוּדוֹ, וּבְכֹל עֲסָקָיו, אוּלַם הַמְּטֵל עַל הָאָדָם הוּא לְהִשְׁתַּדֵּל וְלַעֲשׂוֹת אֶת מַה שֶּׁצָּרִיךְ, אוּלַם חֲלִילָה לוֹ מִלְכָּעַס וְלִזְעַף כְּאֲשֶׁר לֹא נִתְּבַצְעָה תְּכֵנִיתוֹ כְּפִי רְצוֹנוֹ, אֶלָּא עֲלֵיו לְהַתְּבַטֵּל לְרִצּוֹן ה'.

הֵנָּה דְּוִד הַמֶּלֶךְ הַכֵּין הַכֹּל לְצָרָךְ בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְאֵף נִשְׁבַּע לֵה' וּכְנָאָמַר : אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לֵה' נָדַר לְאַבִּיר יַעֲקֹב (תְּחִלִּים קִלְב, ב - ג - ה) אִם אָבֹא בְּאֶהֱל בֵּיתִי אִם אֶעֱלֶה עַל עָרֶשׁ יְצוּעֵי עַד אֶמְצָא מְקוֹם לֵה' מִשְׁכָּנֹת לְאַבִּיר יַעֲקֹב, וְלַצָּרָךְ בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַכֵּין אֶת כָּל הַנִּצְרָךְ וּכְנָאָמַר (דְּבָרֵי הַיָּמִים א' פֶּרֶק כ"ב פְּסוּקִים ג, ד) : "וּבִרְזָל לָרֵב לְמִסְמָרִים לְדַלְתוֹת הַשְּׁעָרִים וְלִמְחַבְּרוֹת הַכֵּין דְּוִד וּנְחַשְׁתָּ לָרֵב אֵין מִשְׁקָל, וְעֲצֵי אֲרָזִים לְאֵין מִסְפָּר כִּי הִבִּיאוּ הַצִּידָנִים וְהַצָּרִים עֲצֵי אֲרָזִים לָרֵב לְדְוִיד... וְאַחַר כֵּן שֶׁם עוֹד (פְּסוּקִים יד - טו) : "וְהֵנָּה בְּעֲנִי הַכִּינוֹתִי לְבֵית ה'... כְּכָרִים מֵאֶה אֶלְף וְכֶסֶף אֶלְף אֶלְפִים כְּכָרִים וְלִנְחַשְׁתָּ וְלִבְרָזָל אֵין מִשְׁקָל כִּי לָרֵב הָיָה וְעֲצִים וְאַבְנִים הַכִּינוֹתִי... וְעִמָּךְ לָרֵב עֲשֵׂי מְלָאכָה חֲצָבִים וְחֲרָשֵׁי אָבֹן וְעֵץ וְכָל חֶכֶם בְּכֹל מְלָאכָה, לְזָהֵב לְכֶסֶף וְלִנְחַשְׁתָּ וְלִבְרָזָל אֵין מִסְפָּר..."

וְעִם כָּל זֶה, בָּא אֵלָיו דְּבַר ה' שֶׁלֹּא הוּא זֶה שְׂיִבְנֶה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנֶּאֱמַר : (דְּבָרֵי הַיָּמִים א' פֶּרֶק כב פְּסוּק ח) : "וַיְהִי עָלַי דְּבַר ה', לֵאמֹר דָּם לָרֵב שֶׁפָּכַתְּ וּמִלְחָמוֹת גְּדוֹלוֹת עֲשִׂיתָ לֹא תִבְנֶה בֵּית לְשָׁמִי כִּי דָמִים רַבִּים שֶׁפָּכַתְּ אֲרָצָה לְפָנַי, הֵנָּה בֶּן נוֹלָד לָךְ הוּא יְהִיֶּה אִישׁ מְנוּחָה וְהִנְחוּתִי לוֹ מִכָּל אוֹיְבָיו מִסְבִּיב כִּי שְׁלֹמֹה יְהִיֶּה שָׁמוֹ וְשָׁלוֹם וְשָׁקֵט אֶתֶן עַל יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו, הוּא יִבְנֶה בֵּית לְשָׁמִי וְהוּא יְהִיֶּה לִי לְבֶן וְאֲנִי לוֹ לְאָב וְהַכִּינוֹתִי כֶּסֶף מְלָכוֹתָיו עַל יִשְׂרָאֵל עַד עוֹלָם". וְהוּא שֶׁאוֹמֵר דְּוִד הַמֶּלֶךְ בְּתִהְלִים

(קלח, ח) : "ה' יגמר בעדי" ... הגמר תלוי רק בה', הוא הגומר, משג "גומר" שיך רק אצל בורא עולם לא אצל בשר ודם.

ומובא בדברי האריז"ל שגמר התקון יהא בביאת משיח, שהוא יגמר התקון, כלומר, אנו עם ישראל לא נצליח לגמר התקון בעצמנו ורק בבוא משיח צדקנו יהא גמר התקון, והוא ישלימו. שכן כל זמן שרוח הטמאה בעולם והעולם בשלב של תקון אין גמר, ואין שלמות, הכל לוקה בחסר שלמות, והמטל עלינו הוא אך ורק לתקן בזה גופא שנבטל רצוננו לעכוב ולחסר השלמות.

40. החלטה לעיכוב במשרה שהביא לשידוך מוצלח ולפרנסה בשפע - סיפור

מעשה שספרה אותו בעלת המעשה עצמה. בת סמינר לאחר שסיימה את למודיה, ומקצוע הוראה בידה, חפשה עבודה, ובינתיים הייתה יושבת בביתה וממתינה לזווגה. יום אחד קבלה הזמנה ליום המחרת לראיון עבודה בבית ספר מסים, באותו לילה שקדם הראיון, עלתה במחשבתה, הלא יש לי חברה, נשואה לאברך עם שלשה ילדים, גרה בשכירות ובעני, הלא כדאי שאציע אותה להוראה זו המצעת לי אחר שגם היא מחפשת עבודה, החליטה לאחר כמה הרהורי נסיון בינה לבין עצמה, שלאחר שתתראו לעצמה, תציע גם את חברתה ותמליץ עליה.

למחרת נגשה לראיון, המנהלת נתנה לה תחושה שהיא מתאימה לעבודה - מה שהגדיל לה יותר את הנסיון, ולבסוף טרם הפרדה מהמנהלת, הציעה למנהלת את חברתה, ואמרה אם אתם מחפשים עוד הצעות להוראה, יש לי חברה פלוגית שאני ממליצה עליה מאד... המנהלת תממה למאד על הצעתה את העבודה לחברתה בו בזמן היא עצמה נצרכת לה, שתקה, לקחה את הפרטים על חברתה, ואכן... לבסוף מאלו שקולים החליטה לסגור את התפקיד עם חברתה הנשואה ולא עם זאת המציעה הפנויה. באותו יום מתקשרת הנשואה לפנויה, ואומרת לה מגיע לי מזל טוב, התקבלתי להוראה בבית ספר פלוגי... וזאת חברתה הפנויה אחלה לה הצלחה וברכה, מבלי להגיד לה שבעצם היא זו שבזכותה התקבלה לעבודה.

לימים, הצע לאותה פנויה שדוד נפלא, בחור למדן וחשוב, בעל מדות טובות, ומי היה אותו בחור, לא אחר מאשר בנה של אותה מנהלת, שכן החליטה אמו, איזו פלה יותר מתאימה אבחר לבני מאשר את אותה בת אצילת הנפש, שהזמנה לראיון עבודה, ועל אף התחושה ששדרתי לה שאני חפצה בה, הלכה והציעה את מקומה לחברתה הנשואה... וכך נגמרו התנאים, ארוסיון, חפה, ולאחר חפתה מנתה אותה חמותה לסגנית מנהלת.

ובכן מה הפסידה זאת בנותורה, חברתה הנשואה נשארה מורה, ואלו היא נתמנתה לסגנית מנהלת... זהו שָׁכְרוּ שֶׁל המסכים לעבוב ולהמתנה מתוך אמונה טוב לב, זהו שָׁכְרוּ בעולם - הִזָּה מלבד שָׁכְרוּ בעולם - הבא.

41. המתנה בעיכוב כתיבת סת"ם וכיוצא

ואם המדבר בדבר כל כך נצרך וקדוש כמו בגן בית המקדש, על אחת כמה וכמה בשאר דברים, כמה צריך האדם לביטל דעתו לדעת קונו, אדם רוצה לגמר כתיבת ספר תורה, תפלין, מזוזות בזמן מסים, נפסל לו הכתיבה ונצרך להתחיל מחדש, עורך ציור מסים, עורך כתיבת חבור מסים, ולבסוף מתקלקל הציור, נפרק החבור, ונצרך להתחיל מחדש, וכיוצא כל עבובים הללו, אינם אלא למבחן האמונה והסבלנות של האדם.

[והנה לך ספור יפה שספר לי יהודי סופר סת"ם:]

ספר לי פעם סופר סת"ם אחד: היתה לי תקופה שנפסלו לי הרבה תפלין ומזוזות [כפידוע, שתפלין או מזוזות צריכות להכתב כסדרן אות אחר אות, וכשארעה תקלה וטעות שמתגלית לאחר המשך הכתיבה - חיבים לגנו את התפלין, וכך יגיעת הכתיבה לריק], ובתחלה הייתי ממש מצטער ורוגז, ולבסוף התבוננתי רגע על מי, בעצם, אני מתרגז?! נכון, אני לא אומר ישירות להקדוש - ברוך - הוא: רבוננו של עולם, למה אתה עושה לי ככה, או: רבוננו של עולם, לא מגיע לי! אלא ההתרגזות היתה ללא כתבת מסומת. אולם התבוננתי, שבהתרגזות ועצבנות זו הריני בעצם מבטא את חסר הסכמתי למי שעשה לי מה שנעשה לי, שהרי מאמין אני בבוא שהכל ממנו ולא נעשה דבר מבלעדיו. ואם כן, מה שארע לי הרי שזה ממנו ישירות, וכל קצף שהוא שעולה בלבי הרי אינו נתן להסבה על שום כתבת אחרת, אלא רק על הרבוננו של עולם שבו אני מאמין. ובכן, חשבת, הרי שאני סותר את עצמי: אם אמר שפעסי הוא לא על ה' - אז על מי? על כח אחר, חס וחלילה? אם כן, הריני כופר לחשב שיש כח אחר, וגם אם כח זה אינו אלא אני בעצמי - וכי מתר לי להאמין שיש בידי לעשות משהו? ואם מאמין אני בו שהוא לבדו עשה ועושה לכל המעשים, אם כן, הרי שבעקיפין פעסי עליו בלבד, וכי כך ישר ונכון לנהג כלפי הבוא הרחום והחנון שכל מעשיו לטובה עם האדם?! ובכלל, מי אני שאבוא אחר המקלך להרהר ולערער אחריו?!

וסים, שלאחר התבוננות מעמיקה קבל עליו, גם אם אין ביכלתי לקבל באמונה את כל פרטי ארועי החיים, לפחות אקבל עלי שבכגון זה - תקלה בכתיבת התפלין ומזוזות מקבל אני עלי דין שמים באהבה, ומני אז נקל היה לו מאד להתמודד בנסיונות התקלות שבכתיבה, שכן קל יותר לקבל על עצמו אמונה על

דָּבָר אֶחָד מְסִיָּם, וְעֶזֶר לוֹ מְאֹד קִבְּלָהּ זֹאת עַל יְתֵר נִסְיוֹנוֹת הָאֲמוּנָה הַדּוֹרְשׁוֹת
הַתְּבַטְלוֹת וְהַסְּכָמָה לְמִצְיָאוֹת, שֶׁהִיא בְּעֵצָם רְצוֹן ה', וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁבְּהִנְהָגָה זֹאת
חָשׂ בְּהִתְעַלּוֹת עֲצוּמָה לְקִרְבָּתָהּ.

הִרִי עֲצָה טוֹבָה לְהִתְחַזֵּק בְּאֲמוּנָה, לְהִתְחַיֵּל לְקִבֵּל עָלָיו לְעַמֵּד בְּנִסְיוֹנוֹת הָאֲמוּנָה
בְּפֶרֶט מְסִיָּם וּבְפֶרֶט כְּאֲשֶׁר מְצוּי בּוֹ הַנִּסְיוֹנוֹת, וּמִכַּף יָבוֹא לְעַמֵּד גַּם בְּיֵתֵר
הַנִּסְיוֹנוֹת, מֵה שְׂאִין כֵּן זֶה הַמְּקַבֵּל עָלָיו עַל כָּל הַפְּרָטִים אוֹ עַל כֻּמָּה פְּרָטִים, יֵהָא
קִשָּׁה לוֹ לְעַמֵּד בְּכָלֵם.

מִגּוֹן עֲבוּבִים הַמְּצוּיִים בְּחַיֵּי הַיּוֹם יוֹם

אָדָם בּוֹנֵה אוֹ מְשַׁפֵּץ, וְכֹאן יִשְׁנֶה "הַבְּטָחָת" חַז"ל (יבמות סג, ע"א): הַעוֹסֵק בְּבִנְיָן
מִתְמַסְכֵּן... מִתְמַסְכֵּן בְּהוֹצָאוֹתָיו הַבְּלָתִי צְפוּיּוֹת, מִתְמַסְכֵּן בְּלוֹחַ הַזְּמַנִּים שֶׁקִּבֵּעַ
לְעֲצָמוֹ, אוֹ שֶׁקִּבֵּעַ לוֹ הַקִּבְּלוֹ וְכִידוּעַ וּמִפְרָסָם כֻּמָּה הָאֲכֻזָּבָה גְּדוֹלָה מְצַפֶּיָּה לְלוֹחַ
הַזְּמַנִּים שֶׁל הַקִּבְּלָנִים בְּבִנְיָן וְכֵן מֵיֵתֵר בְּעֵלֵי הַמְּלָאכּוֹת לְמִינֵיהֶם.

וְאִפְלוּ עַד הַדְּבָרִים הַקְּטַנִּים, אָדָם שֶׁכַּח הֵיכָן הֵינִיחַ בְּגֵד מְסִיָּם, הֵיכָן הֵינִיחַ אֶת
הַמְּשֻׁקְפִים, שֶׁכַּחַת מְטָרְיָה בְּחֶרֶף, צְעִיף, מִפְתָּחוֹת, לְחִפְשׁ כְּתָבֵת הַלּוֹחַ וְשׁוּב, עֲפָבָה
בְּתוֹר אֶרֶץ וּבְפֶרֶט כְּאֲשֶׁר נִתְקַל בְּאֲנָשִׁים הַ"עוֹקְפֵי תוֹר", וְכִיּוֹצֵא מֵה שֶׁמְצַרִּיף
לְהִתְעַכֵּב בְּסִבְלָנוֹת וּלְבַטֵּל רְצוֹנוֹ לְרְצוֹן ה', וּבְפֶרֶט בְּזְמַנִּים לְחוּצִים, שֶׁאִזּוֹ הָאָדָם
כְּמַעַט וּמְאֻבָּד שְׁלִיטָה בְּכַעַס וְזַעַם וְכִיּוֹצֵא, וּבְזֶה בְּעֵצָם מְאֻבָּד הָאָדָם הַרְבֵּה
מִתְכַלִּיתוֹ, שֶׁכֵּן תְּכַלִּית הָאָדָם כְּאִמּוֹר לְבַטֵּל רְצוֹנוֹ לְרְצוֹן ה', וְהָאָדָם נִמְדָּד
בְּדְבָרִים קְטַנִּים. הִנֵּה בְּחַז"ל רְאִינוּ אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים שֶׁהִפְסִידוּ דְבָרִים גְּדוֹלִים
בְּשִׁבִיל דְּבָרִים לְכְאוֹרָה קְטַנִּים, וְכִמוֹ:

חִזְקִיָּהוּ מְלִךְ יְהוּדָה חָשַׁב הַקְּב"ה לְעֲשׂוֹתוֹ מְשִׁיחַ, וּבְשִׁבִיל שֶׁלֹּא אָמַר שִׁירָה אֲבָד
זְכוּת זֹאת.

בְּנוֹ שֶׁל יְשִׁי - אֱלִיאָב, בְּשִׁבִיל כְּעֵסוֹ עִם דָּוִד אַחִיו, מֵאִסּוֹ הַקְּב"ה מְלַחֵיּוֹת מְלִךְ עַל
יִשְׂרָאֵל.

מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לֹא נִכְנְסוּ לְאֶרֶץ עַל הַכּוֹתֵם אֶת הַסֵּלַע, וְאִף שֶׁקִּדְּשׁוּ שֵׁם שָׁמַיִם, בְּשִׁבִיל
שֶׁיִּכְלוּ לְקַדְּשׁוֹ בְּיֵתֵר שְׂאֵת, נִעְנְשׁוּ.

וּמִדָּה טוֹבָה מְרַבָּה, אִם בְּשִׁבִיל חֲטָא בְּדְבָרִים קְטַנִּים מִפְּסִידִים דְּבָרִים גְּדוֹלִים,
מִדָּה טוֹבָה מְרַבָּה שֶׁבְּשִׁבִיל עֲמִידָה בְּנִסְיוֹן בְּדְבָרִים קְטַנִּים קַל וְחֹמֶר שְׂזוּכִים
לְדְבָרִים גְּדוֹלִים.

אֲכֹן, הִבְאֵנוּ דְּגִמָּאוֹת מְאֻנָּשִׁים גְּדוֹלִים שֶׁהַקְּב"ה מְדַקְדֵּק עִמָּהֶם כְּחוּט הַשְּׁעָרָה,
אוֹלָם נִלְמַד מִכָּאן כֻּמָּה יִשְׁנֶה מְשֻׁמְעוֹת לְכָל דְּבָר קָטָן, וְלָכֵן כְּאֲשֶׁר הָאָדָם סִבְלוֹ

בדברים קטנים וכמו שהזכרנו לעיל, ואינו קוצף וכועס, ומאמין שכל עכבה לטובה, שכן בכל עכבה מנח רצון ה' הגוזר על אותה עכבה, ומבטל רצונו לרצון ה', הרי שבזה עושה תקוין גדול לנפשו ובעולמות, וכאמור לעיל שבזה תלוי כל תקוין העולמות להתבטל ללוח זמנים של הבורא דוקא.

אדם שחי באפן שכזה, לא מאשים אף אחד, וגם לא את עצמו, למה שכחתי... איך לא אמרתי כך או כך... איזה שכל יש לי... למה לא חשבתי מספיק...

42. המתנה בעיכוב הצלחת לימוד התורה

זכיתי לעסק הרבה עם בחורים צעירים, אם זה בחורי ישיבה וכמו כן בחורים בעלי תשובה, לצערנו ישנה אצלם תופעה מצויה הקרויה "תקופת משבר", בחנתי הרבה, והגעתי למסקנה שסבת המשבר הפוקדת את הבחורים הצעירים הנה בדרך כלל מסבת העקשנות לרצות את מה שאני רוצה ובזמן שאני רוצה, לו היה בחור מבין שיש לו לבטל דעתו לרצון ה', ולהסכים באשר יסכים ה' לא היה מגיע למצב של "משבר", ואבאר דברי.

בחור השואף להצליח בתורה, להבינה, לדעתה ולזכרה, טועה הוא לחשב שמיאחר ושאפתו הנה רוחנית, רשאי הוא לזעף ולזעם על ה' לאמר: רבוננו של עולם, מדוע נמנע ממני הסייעתא דשמיא מלהצליח בתורה, מי מרויח מזה שאני לא מצליח בתורה, מי מרויח מזה שסור ממני החשק ללמוד, הלא בכך אני נופל לעצבות ליאוש וכיוצא.

עלינו להבין שמחשבותיו יתברך אינם מחשבותינו. הקב"ה חפץ מהאדם שיבטל רצונו לרצון ה', ובבטול גמור יאמר, רבוננו של עולם, אם טוב לך שאני עתה איני מסגל ללמוד גמרא, משנה, הלכה, אני אלמד מה שאני יכול. אם לא הגיע הזמן שאזכה להצליח בתורה כשאפתי, אזי מוכן אני להתעבב כראונך. אשמח בחלקי, אתבונן במועט ובמועט שאמועט שאני כבר כן זוכה, ושיהיה זה עצם מציאותי בבית המדרש ולא ברחוב, ואף שבבית המדרש הנני יושב משעמם, אשרי ואשרי חלקי ששמתי חלקי מיושבי בית המדרש ולא בין יושבי קרנות, ובבחינת "אשרי יושבי ביתך..." גם על זה תודה לך רבוננו של עולם, שכן וכי יש לנו השגה בזכות שזוכה האדם להיות בבית המדרש ואף יושב שם בלבד, ולא בין יושבי קרנות.

במחשבות הללו, האדם עושה נחת רוח ליוצרו הרבה יותר מאלו הנה מצליח בלמוד, שכן תכלית כל המצוות הוא האמונה כמבאר ברמב"ן סוף פרשת "בא" במאמרו המפרסם שנגביאהו לקמן. וצריך להבין, שכאשר האדם סר וזעף ממצבו הרוחני, הנו מתמרד בכך נגד ה', ודומה הוא למפקד המצוה תפקידים לחיליו זה בכה וזה בכה, וקם אחד מהחילים ומתמרד נגד מפקדו ברצותו תפקיד אחר...

נשאיר להקב"ה את חלקת התפקידים, נאמין בו ובטובו הגדול שמחלק את התפקידים בסדר ובאפן הראוי וההגון ביותר לתועלת האדם ולתקונו באפן היעיל ביותר והמזרז ביותר. ומי יודע, יתכן ותקונו האדם באפן היעיל והמזרז ביותר הוא דוקא באפן זה שישמח בחלקו, ונאמין בהי בתמימות שעושה הוא את הטוב ביותר בשבילו, ואף שעשה עושה מעט בעבודת ה', ואינו אלא כאור של גפרור קטן, אולם אורו של זה שהוא כגפרור קטן הנו בחדר השוה ששמו משמעותו גדולה, ותקונו בכך הרבה יותר מהר ויעיל מאלו היה כאבוקה אולם בחדר מואר, עקר האמונה באה לידי בטוי כשהיא "בלילות" - "ואמונתך בלילות". ובפרט שרואים אנו שזה עקר ההנהגה היום בימינו, להחשיף ולהסתיר את ההצלחות, להקשות ולסבך את האמונה, להקשות ולסבך מלישם את השאיפות הרוחניות, אם כן בהכרח שזה רצון ה' עתה מאתנו שנעבדהו בתמימות ובשמחה במועט שמזכנו, ונודה לו על המועט בהכנעה ובבטול ומתוך תחושה שגם המעט הזה לא מגיע לנו, ואף המעט הזה הנו בחסד וברחמים גדולים, ועבודה זו יתכן ושנה לנו הרבה יותר מאלו נצליח כרצוננו וכשאיפותינו ותחושתנו תהא תחושה שהנה עושים אנו את כל הצריך ואף מגיע לנו שכר...

המאמין שעצם ההעפכה היא תקונו גדול כשעצמו, שמח בעפכתו, ויודע שבעכוב זה עצמו פועל הוא גדולות ונצורות בנפשו ובעולמות, וכי היא עבודה ה' בפני עצמה, ולא פחות מעצם ישיבתו בבית המדרש ללמד תורה, ואדרבא, תכלית למוד התורה וקיום מצוותיה זה להגיע לאמונה שלמה, וכלשון הרמב"ן סוף פרשת "בא":

ותכלית כל התורה והמצוות הוא שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו, ואין לאדם חלק בתורת משה עד שנאמין שכל דברינו ומקרינו כלם נסים, ואין בהם מנהגו של עולם כלל בין ברבים בין ביחיד...

הרי שאדרבא, עצם הסכמת האדם לעפכות החיים למיניהם, ולקבלם בסבלנות, ובשמחה זו תכלית כל התורה כלה, ואם כן הרי שזו טפשות, שיכעס האדם ויזעף על עפובו, ואף כשהוא מפני רצונו ללמד או לקיים מצוה, אחר שעקר רצון ה' זהו דוקא הסבלנות וההמתנה.

כל עבודת ה' תלויה בסבלנות ולהיות למוד לעפכה ולהמתנה, אדם החפץ לדעת ללמד, להיות תלמיד חכם וכיוצא, כמה סבלנות נצרך לזה, לא תמיד הרפוז וההתמדה ביד האדם, שכן ישנם טרדות בחיים המכריעים את רצף ההתמדה והרכוז.

וכמה יש לנו ללמוד מיעקב את מדת ההעפכה וההמתנה, הנה יעקב אבינו איש תם יושב אהלים, יושב בית הוריו יצחק אבינו ורבקה אמונו מתוך נחת ורחבות, ולומד תורה בשוב הדעת מבלי שיהסר לו מאומה, שכן יצחק אבינו היה עשיר גדול כמבאר בתורה ובחז"ל, והברכה היתה מצויה אצלו מאד, עד שהיו

אומרים: "זבל פרדותיו של יצחק ולא כספו וזהבו של אבימלך" ... ומובא בפי"ל שיצחק כתב לרבקה בכתבתה שיכולה היא לטל שני גדיי עזים בכל יום...

אם כן כמה ישוב הדעת הזה ליצקב אבינו בלמוד תורתו בבית אביו, ובפרט שנקמר (בראשית כה, כח): "ורבקה אהבת את יצקב", אם כן בודאי דאגה לבנה יצקב על כל מחסורו ורק שילמד תורה מתוך נחת וישוב הדעת, וכך יושב יצקב אבינו ולומד תורה עד גיל ששים ושלש שנים, אולם הבורא חשב אחרת! יצקב נרדף מעשו אחיו, עשו מתכנן להרגו, יצקב נצרך לברח בערום ובחסר כל ולהתעקב בשיבת שם ועבר, וכעדותו על עצמו: "כי במקלי עברתי את הירדן הזה...", ובבית שם ועבר המשיך שם יצקב אבינו בלמוד התורה ביתר שאת וי"ד שנים לא ישן. אולם לאחר מכן, מגיע הוא לבית לבן והנו כבד בן שבעים ושבע שנים, ואז נכנס לעולם של טרדות ועכובים, י"ד שנים עובד קשה בביבנות לבן, ועוד שש שנים לפרנסתו עם לבן הארמי, איפה לומד התורה בשוב הדעת, איפה נעלמו לו דגמת אותן שנים שלמד תורה מתוך נחת ושלחה...

אולם הבין יצקב אם כך רצון ה', הרי שזו עבודת ה' הרצויה ביותר, ומה לי להתעקש על רצוני דוקא פאשר רצון ה' הוא אחרת.

רק הסבלן מצליח בסוף לכתרה של תורה, ללמדה דף אחר דף, פרק אחר פרק, מסכת אחר מסכת, וכיוצא.

וכמובא במדרש: חכם וטפש נכנסים לבית המדרש, הטפש רואה ספרים הרבה, אומר: יש בידי לגמר תורה זו...? פונה לאחור ועוזב את בית המדרש, אולם החכם מה הוא אומר: אלמד היום דף, ולמחר דף... ונמצא לומד אני כל התורה בלה...

הרי שסוד הצלחת החכם לתורה תלויה בסבלנותו.

יוסף הצדיק, עד שזכה לתאר זה, כמה סבל, נעקר מביתו של יצקב אבינו, קדש הקדשים שהיה באותה תקופה, שכן מה יותר קדוש היה מלישב עם יצקב אבינו וללמד עמו תורה, ונעקר משם למקום הטמא ביותר - מצרים, "ערות", הארץ הטמאה ביותר בזמה, בכשוף, בעבודה זרה, ושמה להתנסות עם אשת אדונו שנה שלמה, ומשם לישב עם פושעים בבית הכלא י"ב שנה, ומשם רק זכה לתאר צדיק בכך שעמד בנסיונות באמונה ובתמימות בה'.

דוד המלך. כ"ח שנה היה מנדה מאביו? שי ומאחיו שחשבוהו בן אשה זרה, וכנקמר: "מוזר הייתי לאחי ונכרי לבני אמי" ועם כל זה באמונה ובסבלנות המתין לישועת ה' עד שזכה להיות משיחון של ישראל.

43. המתעבב לא מפסיד - סיפור

מספרים שהיה בירושלים יהודי צדיק שהיה פותח חנותו בכל יום בשעה 10 בבקר לאחר התפלה ולמוד התורה, שכנו שהיה כמו כן בעל חנות היה מקניטו בכל פעם על היותו מפסיד קונים באחורו לפתיחת חנותו. יום אחד בא שכנו ואמר לו, תראה כמה אתה מפסיד, לפני יומים בא אלי אדם ומכר לי "עלי" (המוט שמכח במכתשת לכתישת תבלינים) הנראה נחשת, ולבסוף התברר לי שהיה זה מזנהב ורק צפיהו נחשת והרוחתי הון רב, ואם היתה חנותך פתוחה שמא היה בא אליך... מיד השיב לו זה הצדיק, אמר לי היאך היה נראה זה שמכר לך ה"עלי", השיב לו: היה נראה כך וכך... מיד אמר לו הצדיק, אתמול בא אלי ומכר לי זה האדם את "המכתשת" עצמה - שמשקלה פי כמה מה"עלי", ובכן טוב שאמרת לי שהיא מזנהב, שכן לולי שגלית לי לא הייתי יודע...

44. המתנה בעיכוב הצלחת תיקון המידות

וכמו כן עבודת המדות, שהמה עקר תיקון האדם בעולמו, ועמל תקונם קשה יותר הרבה מלמוד התורה שהזכרנו, כל ימיו יש לאדם לעמל על תקון מדותיו, הכעס, הגאווה, הקמצנות, הצרות עין, כבוד הבריות, העצלות וכיוצא לכמה סבלנות נדרש האדם כדי לתקן מדה אחת, בכמה עליות וירידות מתפרך האדם בעבודת פרך זו להיות בונה וסותר בונה וסותר לאין מספר פעמים, ואם לא יהא סבלן לקום כל פעם מחדש, ולעמל על תקון מדה מסיימת, ויקוץ בעיניו תקונה, הלא לעולם לא יצליח בתקון מדותיו.

שכן מי הוא זה שעם כל רצונו לעבד על מדת הגאווה, הכעס, העצלות, הקנאה, החמדה, ועם כל הצלחותיו - לא נופל שוב ושוב, ונכשל מפעם לפעם במדות רעות הללו, ואם יקוץ במלחמתו עם יצרו, ולא יהא סבלן וארך רוח להתחיל כל פעם מחדש הלא ינטש המלחמה, וישאר מנצח, ומפסד לנצח.

45. המתנה בעיכוב הצלחת כבישת התאוות

וכן בכבישת התאוות, ובפרט תאוות ממון, ועריות שנפשו של אדם מחמדתו, שבירת יצר הבטלה, לשון הרע, ליצנות, רבוי שנה, רבוי אכילה, רבוי שיחה בטלה, קדשת האדם במתן לו, הסתפקות במועט וכיוצא, לכמה סבלנות נדרש כדי שיגיע האדם לתכליתו בכבישת תאוות אלו, אם לא יהיה סבלן מצד אחד ועקשן מצד שני, הלא יפסיד את נצחונו ובכך יפסיד את הצלחתו, ועם כל העליות והירידות על האדם להיות סבלן, מתחנן לה' על נפשו הולך וחוזר לאין מספר של

פעמים, לבקש עצות, לשאל מחכמים עצה ועוד עצה, ורק בסבלנות רבה יצליח לבסוף לסייעתא דשמיא הגדולה וכהבטחת ה' לעמו: הבא לטהר מסייעין בידו.

וכבר הזכרנו לעיל, ב' כללים יסודיים ועקרוניים המה בהצלחת האדם בכל, להיות סבלן מצד אחד, ועקשן מצד שני הסבלנות והעקשנות בהן תלויה כל הצלחת האדם, וב' כללים הללו הם המה ב' המשפטים המובאים במשנה באבות: (פרק ב' מט"ז): לא עליך המלאכה לגמור, ואין אתה בן חורין להבטל ממנה.

דהינו, מצד אחד על האדם לדעת, "לא עליך המלאכה לגמור", ולכן חזר ושנה בהתחדשות בכל פעם בעבודתך. כיון שלא מטל עליך לגמור, אלא להשתדל ולהתאמץ כל פעם מחדש, ולכן עליך להיות סבלן במלאכתך שאינה אלא להשתדל ולחפש עצות כל יום מחדש בסבלנות.

ומאידך עליך להיות עקשן במשימתך ולא להרפות, שכן ואי אתה בן חורין להבטל ממנה, אלא להיות דבוק במשימה בעקשנות, עם רצון חזק ושאיפה חזקה להגיע למטרה.

46. זכיתי להתפלל מנחה ששעה 10,000 לירות... - סיפור

ספר פעם הגאון הצדיק רבי יהודה צדקה זצוק"ל שנגנש אליו הרב יום טוב פוליטי זצ"ל, שהיה סוחר בדים בתקופת שלטון התרפים, ואמר לו לרבי יהודה זצ"ל, היום זכיתי להתפלל מנחה ששעה 10,000 לירות... שאלו הרב לכוננתו, והסביר לו הרב פוליטי כך. היום בא אלי סוחר גדול לקנות בד, והייתה השעה 5:00 אחר הצהריים, אמרתי לו לאותו סוחר קדם שתטל הבדים, אני חייב לומר לך, אם נגמר העיסוקא בשעה 5:15 מה טוב, ואם לא, נמשיך מחר, שכן חייב אני לסגר חנותי בשעה 5:15 לתורה ולתפלה...

אותו סוחר חשב, אם ידע הרב יום טוב איזה פמות ברצוני לקנות בנדאי לא יפסיק את העיסוקא, נטל אותו סוחר בדים בסכום עתק 10,000 לירות, ופנה לרב יום טוב לעשות חשבון... הביט הרב יום טוב בשעונו וראה שהשעה 5:15, פנה לסוחר ואמר לו בבקשה נצא יחד מהחנות, ורק מחר אעשה לך חשבון... קצף אותו סוחר ואמר לו אם לא תעשה לי עכשו חשבון איני שב אליך אלא אלך לקנות במקום אחר, והרב יום טוב השיב את שלו: הלא אמרתי לך מראש שבשעה 5:15 סוגר אני את חנותי ויהי מה...

ומה היה בסופו של ספור זה, הסוחר אכן הלך וקנה סחורה במקום אחר, אלא ששם רמוהו, נתנו לו סחורה סוג ג', ובעל פרחו חזר לרב יום טוב, וקנה ממנו במחיר מלא שכן הייתה סחורתו של ר' יום טוב סוג א'.

47. זכתה לבן עבור החלטה להתעכב - סיפור

ספור אמתני שארע לעובדת מִשְׁק בֵּית (בביתו של הגאב"ד אשדוד רבי פנחס שרייבר זצ"ל) שְׁהִיְתָה חשוכת בנים כמה שנים, ובזמנו לא היה מצוי הטפול בנושא זה בהצלחה כמו היום, רופא אחד היה מפרסם בהצלחתו בנושא זה ולשים כך היה צריך להמתין אצלו בתור 3 חודשים. חשוכת בנים זו הזמינה תור ל- 3 חודשים, אצל אותו רופא. יום אחד קמה היא בבקר לעבודתה, מביטה בלוח השנה שלפניה, ומפתעת היא לראות שהנה היום... היום הגיע התור שלה אצל אותו רופא, המועד שכל כך צפתה לו להושע כבר מצרתה, בעוד כחצי שעה מגיע תורה להכניס לאותו רופא הידוע בהצלחתו. אולם לאחר התבוננות נוספת שקלה בדעתה שקול נוסף, איך אלף היום לרופא, הלא בעל הבית הנו אברך כולל (שכן הגאון רבי פנחס היה אז אברך כולל) ובעלת הבית הנה מורה בבית ספר, ובכך אם אודיע להם עתה בפתע שאעדר היום (אף שבשמחה ובלב שלם היו נותנים לה הרב והרבנית לילף לרופא באותו יום שכן חפצו הם מאד לראות בישועתה אלא שיהא מצד עצמה עשתה חשבון זה) הרי הרבנית בודאי תלך לבית ספר ללמד לתלמידות שכן לא תספיק למצא ממלאת מקום, ואלו בעלה יצטרך להשאיר בבית לשמור על הילדים ועל ידי כך יתבטל מתורתו... ומאידך חשבה, היא אבטל התור היום, והלא בכך אתעכב עוד ג' חודשים לפחות עד התור הבא, וכך עלו בלבא מחשבות לכאן ולכאן, אולם תוך דקות ספורות של שקול הדעת החליטה, לא אבטל את הרב מתורה ומיד הודיעה על בטול התור והלכה לעבודתה - משק בית כרגיל.

ומה קרה מספור זה?

אותה עובדת יראת ה' זו זכתה ונפקדה באותו חודש... ללא שום טפולים כמוהו, נולד לה בן, שהיום הנו תלמיד חכם חשוב בעיר בני ברק, ומלבד בן זה לא נולדו לה עוד ילדים, ואף שעשתה לאחר מכן כמה וכמה טפולים לא זכתה לעוד בן מלבד אותו בן שנולד ללא שום טפולים.

זהו שכר של עכבה עבור ה' לשם ולכבוד התורה.

48. המתנה בעיכוב שלום הבית

לצערנו, מיום ליום מתפרקים בתים, ומזבח מוריד דמעות מיום ליום מזוגות המתגרשים, הורסים בזה את חיהם לעצמם, הורסים בזה את ילדיהם, מצערים את הוריהם ואת כל הסובבים אותם, וכמעט והסבה העקרית לכך הוא חסר סבלנות, רואים שהמצב לא טוב, לא משתוים, נסו פעם פעמים לעשות "שלום בית" לא הלא... מחליטים על גרושין.

על "שלום הבית" צריך למסר נפש בסבלנות אין קץ, ועל כל אחד מבני הזוג ללמד לותר, להתאפק, לשתק, ולהאמין כאמור, שהתקון הנפלא לנפש האדם היא

השתיקה וההמתנה לשיעור ה'. והמאמין בזה, במקום לפתור את בעיות שלום הבית בגרושיו, הנה מתחזק בתפלה באמונה ומפך הנה בא לסבלנות וארץ רוח ופועל בזה תקווה לנפשו, ובנוסף לכך מבטח הוא במה שאמרו חז"ל: "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים עמו" ואויבי איש אנשי ביתו זו אשתו, או הבעל, שבסופו של דבר יבוא השלום.

וראה בזה ספור נפלא עד כמה חמור ענין הגרושין וכיצד יש למסור נפש לשלום והעקר שלא לבוא לידי גרושין.

49. השפיל עצמו וכבוד תורתו למען שלום בית - סיפור

המעשה מובא בספר "שלום אהליך" שארע במרוקו עד כמה יש להרב המשפין שלום למסור נפשו למען שלום הזוג לבל יפרדו.

שני סוחרים יהודים בעיר סוניה שבמרוקו היו ידידים, וכן היו גם ידידי הפאשה. לעשיר אחד בשם חיים בן בכאץ היתה בת נפה מאד, וכשראה הסוחר ידיד אביה אותה, חשקה נפשו בה ויבקש את אביה לתתה לו לאשה. חיים בן בכאץ הסכים, הכין כל מה שנחוצך לביתו ולחתנתה, ויסדרו את החפה ברב עם ובשמחה גדולה. הבת עברה לגור בבית בעלה העשיר, והוא אהב אותה מאד. כעבר תקופה קצרה היו וכוחים ביניהם והסוחר רב עם אשתו הצעירה. האשה נעלבה מאד, ותלך לבית אביה. הסוחר העשיר, בעלה, בקש את ידידו לשלח חזרה את בתו אליו, אך חיים בן בכאץ סרב לשלח מביתו את בתו. ויאמר: לא חתנתי את בתי בכדי שתחיה חיי מריבות. בעלה יכול לתת לה גט, ואם אינו רוצה - היא תשאיר בביתי כל ימי חייה. הבעל שלח שליחים ובקש להחזיר את אשתו, אך אביה חיים סרב להחזיר את בתו לבעלה. הבעל פנה לפאשה שיתערב גם הוא בדבר. הפאשה שלח מכתב לחיים בן בכאץ ויבקשהו להחזיר את בתו לבעלה, אך כתב תשובה מנומסת לפאשה, ויאמר לו: הפעם לא אוכל למלא בקשתך. מוטב תוריד ראשי מעלי מאשר להחזיר את בתי לאיש שמענה אותה. הבעל, שאהב את אשתו, לא יכל להשלים עם העבדה שאשתו אינה חוזרת אליו, פנה לרבי מאיר בן עטאר ויתחנן לפניו להשפיע על חיים בן בכאץ לשלח את בתו מביתו. אמר רבי מאיר לבעל: בשביל שלום בית אני מוכן לעזר. באחד הערבים הלך הרב לביתו של חיים בן בכאץ, ובחדר האורחים ישבו סוחרים ואורחים רבים. [רגילים במרוקו, שכל הנכנס לחדר האורחים, חולץ נעליו לנד הפתח ונכנס לחדר האורחים]. רבי מאיר בן עטאר ראה כל זוגות הנעלים לפני הפתח, ויפיר את נעלי בעל הבית חיים בן בכאץ. מייד התכופף, ויחזיק בנעל של חיים בן בכאץ וינשק אותה. חיים בן בכאץ ראה את הרב מאיר בן עטאר מנשק נעלו, מייד צעק לקראתו ויאמר לו: רבי! מה אתה עושה? מדוע אתה מעליבני? אני מוכן לכל בקשותיך, רק אל תעשה את המעשה הזה לנשק נעלי. ויאמר לו רבי מאיר:

אם כן, שלח מיד את בתך לבית בעלה, ואז אפסיק. האב הכרח למלא בקשת הרב. חיים בן בכאף אמר לבתו: הערב את חוזרת לבית בעלך. הרב אמר: אני אוליך אותה לבית בעלה. וישלימו איש עם רעהו. רבי מאיר שמח ויודה לה על אשר השיב שלום בית והחזיר אשה לבית בעלה, ומאז קבל עליו הבעל לחיות בשלום ושלנה עם אשתו. חיי הזוג היו מצלחים, ויבנו בית נאמן, וילידו בנים ויחיו חיי נחת ועשר. עד כאן.

50. המתנה בעיכוב לשמיעת חרפתו

בשמיעת חרפתו מבלי להשיב תקונו של האדם בזה הפלא ופלא וכמובא בחרז"ל (שבת פח, ע"ב): הנעלבין ואינן עולבין, שומעין חרפתן ואינם משיבין... עליהם נאמר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. ואין לה תקון וכפרה לעוונות האדם כמו זה השומע חרפתו ואינו משיב, וכמובא בדברי תלמיד האריז"ל - רבי חיים ויטל זצוק"ל - שאמר בשם רבו האריז"ל, שזה השומע חרפתו ואינו משיב, תקונו בזה על עוונותיו גדול יותר מכל התקונים האחרים שיעשה האדם יותר מצומות, סגופים וכיוצא.

צא וראה מה הרניח דוד המלך, על שתיקתו מקללתו וחרופו וגדופו של שמעי בן גרא. להיות רגל רביעי שבמרקבה (מתוק מדבש).

51. עיכוב בטיסה שהחזיר בתשובה - סיפור

ספור אמתי ומפרסם שספרו מזכה הרבים רבי אליעזר טאובר שליט"א: רבי אליעזר טאובר הזמן לארצות - הברית להרצאה מיחדת בכנוס גדול שטרחו עליו רבות זמן קדם, שבו פנראה היו אמורים להרצות כמה מרצים בכירים, ובכנס זה היו אמורים להיות כמה אלפי איש ורבי אליעזר היה אמור להיות כמרצה מרכזי בכנס זה.

בנסיעתו מהארץ לאמריקה קרתה תקלה והודיעו על עכוב של 4 שעות, ומעכוב זה בהכרח שרבי אליעזר יהא נעדר באותו כנס. הנוסעים למיניהם רטנו וכעסו, זה כועס על בטול תכנית שקפו, וזה כועס על בטול תכנית אחרת, ובפיהם זעם ותכנית תביעות וכו'. רבי אליעזר יושב לו ברגע ובשלנה ובגידו גמרא ולומד כאלו לא ארע דבר, שלותו זו משכה את עיניו של פרופסור אחד שלא הזיז עיניו מהרב המום היאך פלם כועסים וזועפים והרב הננו שלו ורגוע, נכנס לשיחה עם הרב ותדהמתו היתה בכפלים כשנוכח לדעת שמתבטל לרב תכנית הרצאה מיחדת במינה לכמה אלפי איש, שואל הוא את הרב מנין לך זה הפח של השלנה והרגע?

השיב לו הרב מגמרא זו... התורה מלמדת אותנו להאמין שכל מה שהקב"ה עושה זה לטובה בין אם נבין בין אם לא נבין.

לאחר 15 שנה נפגש אותו פרופסור עם הרב באיזה כנס, נגש הפרופסור לרב ואמר לו: האם כבודו מכירני? השיב לו הרב: לא. ואז פתח הפרופסור קשחזותו חזות של שומר מצוות וחרדי לכל דבר, ואמר לרב: אני אותו פרופסור ששוחחתי איתך במטוס לפני כ- 15 שנה, והתפעלתי ממך משלוחך ונחת רוחך כשקרה עיני במטוס, והבהרתי לי שהכל מלפני האמונה, לקחתי את הדברים לתשומת לבי וחזרתי בתשובה.

השיבו הרב: רבות התבוננתי להבין דרכי ה' באותו עיני, שכן כל עכבה לטובה, ובכן חקרתי לראות מה הטוב שהיה בזה שהתעכבתי מלזכות את עם ישראל באמונה, כלומר, לא שהרהרתי אחר הקב"ה חלילה, אלא חפצתי לדעת דרכיו, והנה עתה קבלתי תשובה מה טוב יצא מעיני זה, הלא הכל בשביל חזרתך בתשובה.

52. המתנה בעיניו לכבוד אב ואם

מהמצוות הקשות שבתורה היא מצות "כבוד אב ואם", ובפרט בהיותם זקנים. ובפרט בהיותם טורדניים המקשים בדרישותיהם על בנייהם.

צא וראה מהמובא בגמרא (קידושין לא ע"א) מה זכה דמא בן נתינה, לשכר מפלא בעולם הזה, על שהתעבב בנסיון גדול מלהעיר את אביו משנתו לטל המפתחות של אוצרו לצרף אבני החשן, וזכה שנולדה לו פרה אדמה בעדרו. זהו שכרו בעולם הזה, שכן לאלו משלים הקב"ה שכרם בעולם הזה, כמה יש לנו ללמוד מכאן את שכרו לעולם הבא של יהודי המכבד אביו ואמו ששכרו לאין קץ.

ועל כל עיני ועיניו שמתעבב האדם מצרכיו ועניניו בשביל כבוד אביו ואמו ישתלים לו בשכרו, מכל סבלנות וסבלנות שסובל ומתאפק מבניו שמבזים אותו הוריו, או מעצביהם וכמו שמצוי אצל הזקנים עצבנות וחסר סבלנות, כמה תקון נפלא נתקן ה' בנפשו. ולצערנו הרבה נוקטים צעד נורא "להתפטר" מהוריהם, בהשליכם אותם למקומות חסרי אחריות, שהיחס שם לזקנים הוא גרוע, והטיפול שמטפלים שם הוא מזנח, ומלבד שמפסידים בכך תקון גדול ונפלא של כבוד אב ואם, עוד חוטאים בנפשם לפגוע בהוריהם ולסרסם, וכמוכר דברינו בזה בדרך כלל, וכך מצב יש לשקל אותו לפי ענינו בהתעצות עם חכם.

ורק לצרף הענין נעתיק כאן המובא בשלחן - ערוך יורה - דעה סימן ר"מ סעיף ג, ד, ח, מדיני כבוד אב ואם:

ג. עד היכן מוראם הָיָה הַבֵּן לְבוּשׁ חֲמוּדוֹת וְיָשֵׁב בְּרֹאשׁ הַקֶּהֱל וּבְאוֹ
אָבִיו וְאִמּוֹ וְקָרְעוּ בְּגָדָיו וְהַפּוּהוּ עַל רֹאשׁוֹ וְיָרְקוּ בְּפָנָיו לֹא יִכְלִים
אוֹתָם אֲלָא יִשְׁתַּק וְיִירָא מִן מְלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים שְׂצוּהוּ בְּכָד.

ד. אֵיזָהוּ כְבוֹד מְאָכִילוֹ וּמִשְׁקָהוּ מְלַבֵּישׁ וּמְכַסֶּה מְכַנֵּיס וּמוֹצִיא
וְיִתְנֶנּוּ לוֹ בְּסֹבֵר פָּנִים יְפוֹת שְׂאֵפְלוֹ מְאָכִילוֹ בְּכָל יוֹם פְּטוּמוֹת וְהִרְאָה
לוֹ פָּנִים זֹעֵפּוֹת נֶעְנֵשׁ עָלָיו.

ח. עד היכן כבוד אב ואם אָפְלוֹ נָטְלוֹ כִּיס שֶׁל זְהוּבִים שְׁלוֹ וְהִשְׁלִיכוֹ
בְּפָנָיו לֵאמֹר לֹא יִכְלִימִם וְלֹא יִצְעַר בְּפָנֵיהֶם וְלֹא יִכְעַס כְּנִגְדָם אֲלָא
יִקְבַּל גְּזֵרַת הַכְּתוּב וְיִשְׁתַּק.

53. גודל שכרנו בעיננו ובהמתנה לגאולה

לְדַעַת הַסֵּמ"ק זוּהִי מְצוֹת עֲשֵׂה מִתְרַי"ג מְצוֹת לְקוּוֹת וּלְצְפוֹת לְגֵאֻלָּה, וּלְכָל
הַפּוֹסְקִים זוּהִי מְצוּהַ מְדַבְּרֵי קְבָלָה וּמְדַרְבְּנֵי לְחֻכּוֹת וּלְצְפוֹת לְגֵאֻלָּה, וּכְמוֹ כֵּן זֶה
הַשְּׂאֵלָה מֵהַשְּׂאֵלוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת שְׂשׂוֹאֵלִים לְאָדָם לְיוֹם הַדִּין? צְפִיתָ לִישׁוּעָה?
כְּמוּבָא בְּגִמְרָא. (שבת לא' ע"א)

וּבְכֵן הַמְצַפָּה, הַמְקוּוֹה, הַרִי שֶׁהוּא מְמַתֵּין וּמִתְעַכֵּב, שְׂכֵן זֶה שְׂאֵינּוּ עוֹמֵד וּמְצַפָּה
וּמְקוּוֹה לְמַלּוּי בְּקִשְׁתּוֹ לֹא יַעֲמֵד בְּתוֹר בְּבִנְק, בְּקַפַּת חוֹלִים, בְּבִקְשַׁת הַנְּחָה
בְּאַרְנוֹנָה וְכִיּוֹצֵא, רַק זֶה הַמְקוּוֹה וּמְצַפָּה שְׂיִגִיעַ תּוֹרוֹ, מוֹכֵן לְהַמְתִּין וּלְהַתְעַכֵּב.

וּכְמוֹ כֵּן לֹאִידֵךְ גִּיסָא זֶה הַמְמַתֵּין וּמִתְעַכֵּב, סִימָן הוּא שְׂמְצַפָּה וּמְקוּוֹה הוּא לְתוֹרוֹ,
שְׂכֵן אִם לֹא הָיָה מְקוּוֹה וּמְצַפָּה לֹא הָיָה מְמַתֵּין וּמִתְעַכֵּב.

כְּמָה צְרִיכִים אָנוּ לְהַתְחַנֵּךְ בְּעַכּוּב וּבְהַמְתֵּנָה לְגֵאֻלְתֵּנוּ, בְּסִבְלָנוֹת וּבְאַרְךָ רוּחַ,
וּלְקַבֵּל אֶת אֲרִיכוֹת הַגְּלוּת בְּבִטּוּל רְצוֹנֵנוּ לְרַצוֹן ה'.

וּלְהִלֵּךְ נְצִיט מֵהַצְדִּיק הַקְּדוֹשׁ הַרַב "שׁוֹמֵר אֲמוּנִים" מְמַעֲלַת הַמְצַפִּים לִישׁוּעַת ה'
וּמְחַפִּים לְגֵאֻלָּה שְׂאֵז יִתְקַדֵּשׁ שֵׁם שְׁמַיִם בְּעוֹלָם. וְאֵלּוֹ דְּבָרָיו (מאמר הגאולה פרק ג') :

וּבֹא וּרְאֵה גֹדֵל מְעַלְתָּם שֶׁל הַמְּחַפִּים, שְׂאֵמְרוּ (בפסיקתא רבתי פרשה ל"ה אות ב' ומובא גם כן
בילקוט צפניה רמז תקס"ז) וְז"ל דְּבַר אַחַר (זכריה ט) "גִּילִי מְאֹד בַּת צִיּוֹן הָרִיעִי בַּת יְרוּשָׁלַם
הִנֵּה מְלַכְךָ יְבוֹא לְךָ", זֶה שְׂנִקְרָא מְלֶךְ שְׂעֵתִיד הוּא לְמֶלֶךְ עַל דּוֹרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים (בַּעֲת
תְּחִילַת הַמֵּתִים) וְעַל דּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַרֵּז לָהֶם לְכָל צְדִיקֵי דוֹר
וְדוֹר, אָמַר לָהֶם צְדִיקֵי עוֹלָם אָף עַל פִּי שְׂדִבְרֵי תוֹרָה חֲבִיבִים הֵם עָלֶי שְׂחַפִּיתֶם
לְתוֹרָתִי וְלֹא חֲפִיתֶם לְמַלְכוּתִי (ויפּרשׁ בְּזֹאת לֹא יָפָה עֲשִׂיתֶם שְׂחַפִּיתֶם לְתוֹרָתִי וְלֹא חֲפִיתֶם לְמַלְכוּתִי),

שבועה היא לפני שכל שחפה למלכותי אני בעצמי מעיד בו לטובה, שנאמר (צפניה א) "לכן חכו לי נאם ה' ליום קומי לעד", אבלים שנצטערו עמי על ביתי החרב ועל היכלי השמים, עכשו אני מעיד בהם שנאמר (ישעיה נו) "את דכא ושפל רוחי", אל תהי קורא את דכא אלא אתי דכא, אלו אבל ציון שהשפילו את רוחם ושמעו את חרפתם ושתקו ולא החזיקו טובה לעצמם.

דבר אחר ליום קומי לעד, ביום קומי להעיד במשיח ששקולה זכותו כנגד פמליא שלי, וכי כל המדות הללו לפני ולא תחכו לי וכו', באותה שעה אמר להם הקב"ה, אל תבכו קדושי ואדירי, כבר שמעתי את תפלתכם, שמא קפחתי שכר תורתכם, לא כל שכן ששכרכם כפול (כלומר מאחר שאתם בוכים ומתחרטים על שלא חפיתם למלכותי, אני מקבל תשובתכם ונעשה כזכיות ושכרכם כפול), (ישעיה ל) "כי עם בציון ישב בירושלם בכו לא תבכה חנון יחנך לקול זעקתך כשמעתו ענד", חנון שנתן להם שכר תורה, יחנך שאוכלים ימות המשיח, כשמעתו ענד לעולם הבא, וכל אותן הטובות שאני עושה לכם, בזכות משיח שנתעבב כל אותם השנים עכ"ל.

ותראה ותספר דברי זה המדרש, שהקב"ה נשבע שיעיד לטובה על זה בר ישראל שחפה למלכותו, למלכותו דייקא, ויבאר לקמן פרק ד' בעזרת ה'.

כי יש בשמים שלשה בתי דינים (ספר עמק המלך שער תקוני התשובה פרק ב' דף ט"ו ע"ב, ועיין זה חדש בראשית ד"ה ת"ר כשחלה רשב"י, ובתוספות דזהר חלק ג' דף ש"ט ע"א), אחד בית דין של מלאכים שזה קשה וחמור מאד שהמה אין להם השגה בגרוי היצר, ובית דין של צדיקים, ויש בית דין של הקב"ה בעצמו שזה רחמים פשוטים, ולזה אמר דוד המלך (תהילים יא) "מלפניך משפטי יצא עיניך תחזינה מישרים", מלפניך דייקא, אז יהא הפל מישרים.

לכן מי שמצפה לגאולה יזכה שיהא נדון בבית דין של הקב"ה, שפך הבטיחנו הבורא שכיון שצפה למלכותו הקב"ה בעצמו יעיד עליו לטובה, ומי זכחיש את הקב"ה אם הוא בעצמו יעיד עליו ביום הדין הגדול ונורא הבורא פתנור, שעל זה הזמן נאמר (בתפילת ראש השנה) מי יזכה לפניך בדין, ועל המצפים לישועתו הקב"ה בעצמו יעיד עליו לטובה.

ועוד אביא לך (ילקוט תהילים רמז תשל"ו ומובא גם כן במדרש תהילים מזמור מ) וז"ל (תהילים מ) "למנצח לדוד מזמור, קוה קויתי ה' ויט אלי", זהו שאמר הכתוב (ישעיה כה) "ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו", אין ביד ישראל אלא הקווי פדאי הן לגאולה בשכר הקווי, וכן הוא אומר (איכה ג) "טוב ה' לקווי", ואומר (זכריה ט) "שובו לבצרון אסירי התקוה", שמא תאמר (ירמיה ח) "עבר קציר פלה קיץ ואנחנו לוא נושענו", תלמוד לומר (תהילים כז) "קוה אל ה' חזק ונאמץ לבך וקוה אל ה'", קויתם ולא נושעתם קווי ושובו וקווי, אם תאמר עד מתי נקוה, פתיב (תהילים קלא) "יחל ישראל אל ה' מעתה ועד עולם", ואומר (שם לא) "חזקו ונאמץ לבבכם כל המיחלים

לה", ומה פתיב אחריו (שם לב) "לדוד משכיל אשרי נשוי פשע", דוד שקנה לי עניתיו, אמר דוד מתוך הקווי ויט אלי וישמע שועתי עכ"ל.

ואם כן רואים מכל זה שלשה מעלות טובות בתקות הגאולה, אחד שבזכות תקנות הגאולה יבא משיח צדקנו, ועוד כי בזכות תקנות הגאולה יהיה הקב"ה בעצמו היעד לטובה על האדם, ועוד כתב שם במדרש אמר דוד מתוך הקווי ויט אלי וישמע שועתי, דהינו אלו שמקוים לה', חשובים אצלו יתברך שמו, שבכל עת עונה להם בעת שועם אליו, וגם טוב ה' לקונו, שהוא מטיב להם בכל מיני טובות.

ובכל רגע של צפוי נקים בזה מצוה גדולה ונוראה של תקנות הגאולה כאשר בארנו לעיל, מלבד מצות אמונה, דהינו כי בצפית הגאולה מקים בזה מצוה של אמונה, כי הוא אחד מיסודי אמונתנו הקדושה משלש עשרה עקרים, להאמין ולצפות לביאת משיח צדקנו, אבל לבד המצוה של האמונה, עוד ממשיך בזה על נפשו אור גדול ומפלא, אור גדול ונורא בבחינת גאולת הנפש בכלל וגאולת הנפש בפרט, ויהא לו קיום זו המצוה למגן ומחסה לעד מזרם וממטר (תהילים יא) כי ימטר על רשעים פחים, והו בעולם העתיד, והו בעולם התחיה, שהקדוש ברוך הוא בעצמו יעיד על המקוים לישועתו להטיב להם בכל מיני טובות.

ואנחנו בני קל חי זרעא דאברהם אבינו אשר מסר מעודו נפשו לה' ולא התרעם אחר מדותיו יתברך, וככה כל האבות הקדושים נהגו כן, וכן כל השבטים וכל הבאים אחריהם שקדשו שמו יתברך בכל הגזרות ושמידות, ובאנו באש ובמים על קדוש שמו יתברך, וזה התקנה והאמונה וההתחזקות יחשב כל כך כי בזה יגדל ויתרומם קרננו לעתיד על כל הדורות הקודמים, בזה שאנחנו סובלים על מלכותו יתברך שמו בהסתרת פנים אשר לא היה כמוהו מימות בריאת עולם, וצער וצרות ושמידות, ואין אנחנו משליכים אותו יתברך, ואנחנו מקבלים עלינו על מלכותו בכל מיני קשוי זמנים מעני, וענוי בשכל טפש ודל בקטנות הדעת בתכלית, ועם כל זה אנחנו מתחזקים באמונה פשוטה לסבל עלו יתברך שמו ונסיונות שמנסין אותנו, ובזה יגדל מעלתנו, ונראה בזה אהבתנו לה' בלי ישועה.

ותמצית הדברים ממה שרצוננו לבאר בעזרת ה', שבענין תקנות הגאולה יש קיום של שני מצות, אחד עצם מצות האמונה בהבטחת ה', כמובא (במדרש תהילים מזמור ל"א, ומובא גם כן בילקוט תהילים רמז תשי"ז, ומובא גם כן בטור או"ח סי' קכ"ד) וז"ל אמר רבי אבא בר כהנא אמר הקדוש ברוך הוא לישראל אתם צפנתם לי את התורה ואת המצות בעולם הזה, ואני צופן לכם מאותו הטוב שמתקן לצדיקים לעתיד לבוא, שנקאמר (תהילים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, אמר רבי אבא ברבי יודן אמר הקדוש ברוך הוא אתם לפי כחכם ואני לפי כחי וכי, אהבו את ה' כל חסידיו אמונים נצר ה' (שם) אלו שעונין אמן באמונה, אומר ברוך מחיה המתים ועדין לא בא ומאמינים בי שאני מחיה המתים, אומר ברוך גאל ישראל ועדין לא נגאלו אלא לשעה וחרו ונשתעבדו והם מאמינים שאני עתיד לגאל, הוי אמונים נצר ה'

עכ"ל, הרי זו האמונה שאנחנו מאמינים בהתחיה והגאולה העתידה במהרה
במינו, זה נוצר ה' לשלם לנו בעדה, וזה חשוב וחיביב בעיניו בלי ישער.

והמצוה השניה שמקומים היא מצות תקנות הגאולה, שהיא מצות עשה מתרי"ג
מצות לדעת הסמ"ק, ואליבא דכלהו היא מצות עשה מדברי קבלה ומפי רבנו
לחכות ולצפות להגאולה, וכל כך הכרחי הדבר, אשר הוא מראשית השאלות
בעולם העליון צפית לישועה, פמובא. (במסכת שבת דף ל"א ע"א).

54. לסיכום

הגמרא (פסחים ב) דורשת על הפסוק "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה
ה' אחד ושמו אחד", ומקשה הגמרא, מהו "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו
אחד"? וכי עתה אין ה' אחד ושמו אחד?! ומשיבה, בזמן הזה אנו מברכים על
הטוב שעושה לנו ה' ברפת "הטוב והמטיב", וכאשר נעשה עמנו גזרות ופרעניות,
מברכים ברכה אחרת - ברפת "דין האמת", ואלו לעתיד לבוא, בזמן הגאולה,
יברכו רק "הטוב והמטיב". ויש להבין, מה התשובה בזה לשאלת הגמרא שדנה
באחדותו של הבורא.

אולם הבאור הוא, עתה בזמן הגלות קשה לנו לראות שהקדוש - ברוך - הוא
"אחד" בהנהגתו, קשה לנו לראות שהנהגתו הנה אחת בלבד - רחמים, ושגם
הרע הוא בעצם טוב, ולכן מחלקים אנו ברכות שונות לשני המצבים, אולם
לעתיד, כאשר תתגלה באמתות הנהגת ה' ותרכה הדעת, וכנאמר (ישעיה יא ט): "כי
מלאה הארץ דעה את ה'", יברכו ברכה אחת - "הטוב והמטיב" בלבד, שכן תודע
אחדותו - "ביום ההוא יהיה ה' אחד". "ביום ההוא" - לעת הגאולה יודע שאין
שתי הנהגות, אלא הנהגה אחת שהיא רחמים בלבד וגם הדין הוא בעצם טוב.
עתה בגלות חסר לנו בידיעת אחדותו, שכן נראה לנו שקימות אצלו שתי הנהגות,
ובעצם האמת - שכשם שהוא אחד כן הנהגתו אחת - רחמים בלבד, וזה מה
שיתגלה לעתיד.

אלא שיש עדין להבין, וכי לעתיד יהיה רע, והלא יהיה רק טוב, וכמו שתארנו
בתחלת ספרנו את הטוב העתידי שיהיה העולם מתקון. ואם כן מה פונת הגמרא
שלעתיד יברכו גם על הרע הטוב והמטיב והלא לא יהא רע כלל! ויתבאר זאת
עפ"י דברי חז"ל (ויק"ר, ט, ז): "כל הקרפנות עתידין להבטל לעתיד חוץ מקרפון
תודה", וגם פה יש להבין והלא קרפון תודה בא על חולה שנתרפא, חבוש בבית
האסורים שיצא, הולכי מדברות וכיוצא, והלא לעתיד שיהיה רק טוב לא תהא
מציאות פרטים הללו, ועל מה נביא קרפון תודה? אולם, תרוץ אחד לשתי
הקשיות.

לעתיד יברכו הטוב והמטיב למפרע, דהינו על כל הרעות שהיו לנו בגלות שלא השכלנו להבין תועלתם, ופרי פעלתם הנשגבה, ועל כן ברכנו עליהם בגלות ברכת: "דין האמת", לעתיד כשתמלא הארץ דעה אמתית וכנאמר (ישעיה יא, ט): "כי מלאה הארץ דעה את ה'" - אז נשכיל ונבין תועלתם ומה פעלנו ביסורינו, בעפובנו ובהמתנתנו לישועתנו, נברך עליהם ברכה מחדש: "הטוב והמטיב", והקרבו תודה יהא על היסורים שעברנו, ולא השכלנו להבין בטובתם, נביא עליהם קרבן תודה, וכנאמר: (ישעיה יב, א) "אודף ה' כי אנפת בי ישב אפך ותנחמני". פרוש זה ראיתי מהגאון רבי אפרים זייצ'יק זצ"ל, ואחר - כך ראיתי פרוש זה באחד הקדמונים שלא זכור לי עתה ספרו.

55. גם כשנגב כל ההון לא לאבד עשתונות - סיפור

אחד מתלמידיו הראשונים של ר' אשר, (אשר לבקשת בני משפחתו אינני נוקב בשמו) ספר לי את המעשה שהתרחש אתו עצמו. לא נעלם ממני כי במרוצת השנים צמחו לספור זה גרסאות רבות, אולם אני מוסר כאן במדויק מה ששמעתי מפי בעל המעשה, אחד מחשובי תלמידיו של ר' אשר.

וכך היה מעשה.

ר' אשר בקש לנסע למירון. היה זה באותן שנים רחוקות כאשר נסיעה למירון הייתה מסע ממשך ומתיש. כידוע דרכו של ר' אשר הייתה לנצל כל דבר עד תום. ומכיון שהוא כבר נמצא בצפון הארץ בקש לשלב גם אלמנט מסחרי בנסיעה שלו. הייתה לו אז חנות התכשיטים שלו והוא רצה לקנות כמות רצינית של תכשיטים. כיון שר' אשר שלט בשפה הערבית שליטה מחלטת, בקש להפגס בדרך לחניות של סוחרים ערביים בנצרת (או לחלופין לסוחרים יהודים בטבריה או בצפת) עמם היו לו קשרי מסחר, ולעשות עסקה מסחרית גדולה בנסיעה זו. לצורך העסקה המבקשת שעבד סכום כסף גדול מאד משלו ואף הוסיף ולנה סכום כסף משמעותי.

הוא בקש מתלמידו המספר, להתלוות אליו לנסיעה למירון להשתטח על ציונו של התנא רשב"י. התלמיד שהיה "מבקש" גדול בזכות עצמו ואחד מטובי תלמידיו של ר' אשר, קפץ על המציאה בהתלהבות. עוד הזדמנות טובה להתעלות נפשית. הם יצאו לדרך ואכן ר' אשר נצל את הנסיעה וקנה במחירים טובים כמות עצומה של תכשיטי זהב וכסף שיכול היה למכר ברווחים הגונים בחנותו בירושלים. התכשיטים היו ארוזים במזוזה עליה שמרו בשבע עינים.

דרכו של ר' אשר הייתה כאשר היה מגיע למירון, לא היה נכנס סתם כך ללא הכנה מקדמת למערת ציונו של הרשב"י. אלא תחלה היה עולה להרים מקדם לכו ועורף התבודדות "פעלד" ומכין את עצמו לקראת הפניסה למערה. ההתבודדות - פעלד לפני שנכנס לציון הרשב"י הייתה אצלו עבודה מאד גדולה.

כְּשֶׁהִלֵּךְ לְהִתְבּוֹדְדוֹת רָצָה לְהִיּוֹת מְשַׁחֲרָר מֵעַל שְׁמִירַת הַמְּזוּנָה. לְפִיכֶךָ פָּנָה אֶל תַּלְמִידוֹ וַיְבַן לּוֹיָתוֹ וְאָמַר לוֹ "אֲנִי רוֹצֶה לְלַקֵּת עִכְשָׁו לְהִתְבּוֹדֵד, הֲאִם תּוּכַל לְשָׁמַר לִי עַל הַמְּזוּנָה עִם הַתְּכַשִּׁיטִים עַד שְׁאֲשׁוּב?"

"בְּשִׁמְחָה" הִשִּׁיב הַתַּלְמִיד.

"אָבֵל אַתָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת זֶהִיר מְאֹד" הִתְרַה בּוֹ ר' אֶשֶׁר. "לְהִיּוֹת יְדוּעַ לְךָ כִּי בַּמְּזוּנָה הַזֹּאת נִמְצָא כָּל כֶּסֶף וְעוֹד יוֹתֵר מִכֶּסֶף, גַּם הַלּוֹאוֹת שְׁלֹוֹיִתִי. פָּקַח עֵינַי כִּי מִסְתּוֹבְבִים כָּאֵן אֵינֶנִּי דְּלֹא מַעֲלִי".

ר' אֶשֶׁר עָלָה לְמָקוֹם הַתְּבּוֹדְדוֹתוֹ הַקְּבוּעַ וְהַתַּלְמִיד נִשְׂאָר בְּחֹצֵר וְשָׁמַר עַל הַמְּזוּנָה כְּעַל בְּבַת עֵינֹו.

בְּרֵם, עֵינֹו שָׁל גָּנַב זָרִיז הִתְנַה צוֹפִיָּה עָלָיו. הוּא "הַרְיַח" כִּי בַּמְּזוּנָה יִשְׁנֹו הוּן רַב וְנִצֵּל רָגַע אַחַד שָׁל הַסֵּם הַדַּעַת כְּדִי לְסַחֵב בְּזָרִיזוֹת אֶת הַמְּזוּנָה וְלַחֲמֹק מִן הַמָּקוֹם בְּמַהֲרֵי הַבִּזָּק.

הַשׁוֹמֵר חָשׁ לְפָתַע שְׁמִשְׁהוֹ אֵינֹו כְּשׁוֹרָה. לְבוֹ כְּמַעַט עָצַר מְלָכַת כְּאֶשֶׁר רָאָה שֶׁהַמְּזוּנָה אֵינֶנָּה. הוּא הִחֵל לְחַפְּשָׁה בְּכָל רַחְבֵי הַחֹצֵר בּוֹאֲכָה מְעַרַת רַבִּי שְׁמַעוֹן.

אָבֵל הַמְּזוּנָה נִגְנָבָה.

הוּא לֹא יָדַע אֶת נַפְשׁוֹ מְרַב צַעַר. הִחֵל מְתוֹרֵץ צְסִהֲרוֹרִי בְּכָל רַחְבֵי הָאֶתֶר הַקָּדוֹשׁ וְתָר וְחִפֵּשׂ אֶת הַמְּזוּנָה בְּכָל מָקוֹם, אֲךָ לֹא רָאָה זָכָר לֹא לְמְזוּנָה וְלֹא לְגָנַב. הוּא קִפֵּץ וְנִתַּר בְּאֹוִיר מְרַב צַעַר. חָשַׁב שֶׁדַּעַתוֹ תִּטְרַף עָלָיו. פָּנָיו הִשְׁחִירוּ כְּשׁוֹלֵי הַקָּדָרָה וְלְבוֹ הָלַם כְּתָנִי. מָה אָמַר לְר' אֶשֶׁר? אֲפֹלוֹ לְזַמֵּן קֶצֶר אִי אֶפְשֶׁר לְהַפְקִיד בְּיָדֶךָ חֶפֶץ. וְעוֹד אֵיזָה חֶפֶץ? מְזוּנָה כֹּה יְקָרָה. ר' אֶשֶׁר אָמַר לוֹ שֶׁהִיא מְכִילָה לֹא רַק אֶת רְכוּשׁוֹ, אֲלֹא גַם אֶת כֶּסֶפֶם שֶׁל יְהוּדִים רַבִּים שְׁסָמְכוּ עָלָיו וְהָלוּ לוֹ אֶת מְמוֹנָם בְּלֵב שְׁקֵט. כִּי צַד יִשָּׂא פָּנִים לְהַבִּיט בְּעֵינָיו שֶׁל ר' אֶשֶׁר?!

וּבֵינְתִים סִיִּם ר' אֶשֶׁר אֶת הַתְּבּוֹדְדוֹתוֹ וְיָרַד אֶל הַחֹצֵר. הוּא הִתְקַרַב אֶל תַּלְמִידוֹ שֶׁהִסְתּוֹבַב בְּחֹצֵר הַלּוּם צַעַר וְתַדְהֶמָה.

מִבֵּט חֲטוּף אַחַד הַסְּפִיק לֹו כְּדִי לְהַבִּין מָה בְּדִיוֹק קָרָה.

הוּא נִגַּשׁ בְּזָרִיזוֹת אֶל הָאִישׁ כְּאֶשֶׁר זֶה מַחְשֵׁב לְהִתְעַלֵּף וְהַנִּיחַ יָד מְרַגֵּיעָה עַל שְׁכָמוֹ. "הַרְגַּע".

"הַמְּזוּנָה" נִהַם הָאִישׁ בְּשִׁבְרוֹן לֵב, "הַמְּזוּנָה נִגְנָבָה, אוֹי לִי וְאוֹי לְנַפְשִׁי".

"כְּבָר אֲכַלֵּת צְהָרִים?" שָׁאַל אוֹתוֹ ר' אֶשֶׁר. מִבִּקֵּשׁ לְהַסִּיחַ אֶת דַּעַתוֹ מִהַמְקָרָה הַמְּצַעַר.

"לא, עדין לא אכֶּלְתִּי" עָנָה הַתְּלָמִיד וְלֹא הִבִּין מָה עֲנָן שְׁמָטָה לָהּ סִינִי.

"אָז בּוֹא לֶאֱכֹל" אָמַר לוֹ ר' אֶשֶׁר בְּחִיּוֹדָּךְ שֶׁל טוֹב לֵב. "הִבְאֵתִי אֶתִּי מִירוּשָׁלַיִם לָחֶם וִירְקוֹת, בּוֹא נִשֵּׁב וְנֹאכֵל אַרוּחַת צְהָרִים טוֹבָה".

הֵם יָשְׁבוּ וְאָכְלוּ כֹּאֲשֶׁר ר' אֶשֶׁר אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ לְדַבֵּר מֶלֶךְ אוֹדוֹת הַגְּנֵבָה וְעוֹשֶׂה כֹּל טְצַדִּיקִי לְהִסִּיחַ אֶת דַּעְתּוֹ מִמֶּנָּה. כֹּאֲשֶׁר סִימּוֹ לֶאֱכֹל נִכְנָס אֶל הַמַּעְרָה וְהִתְפַּלֵּל כְּאֵלוּ כְּלוּם לֹא קָרָה. כְּאֵלוּ לֹא הִפְסִיד בְּרַגְעֵי זֶה אֶת כָּל כֶּסֶפוֹ.

"וּמֵאִזּוֹ וְעַד עוֹלָם" אָמַר לִי אוֹתוֹ תְּלָמִיד, "לֹא דַבֵּר אֶתִּי אֶפְלוּ מֶלֶךְ אַחַת עַל כָּל הַנוֹשָׂא הַזֶּה. כְּאֵלוּ לֹא הָיָה".

סְפוּר זֶה כְּשֶׁהִתְפָּרַס הַכֹּהֵן גָּלִים בְּצַבּוּר לְשִׁמְעַתְּוֹ תְּגוּבָתוֹ הָעַל טְבֻעֵית שֶׁל ר' אֶשֶׁר. דְּבָרִים מַעֲיָן אֵלוּ מְסַפְּרִים רַק עַל הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר. מֵאִיפֹה זֶה נוֹבֵעַ. לְעֵבֶר בְּרַגַע אֶחָד מִקְצֵה לְקִצָּה, מֵהַמַּחְשָׁבָה שְׁאֵנִי הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת מִסָּחָר טוֹב שְׁאֶפְשֶׁר לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ פְּרֻנְסָה בְּרוּחָה וּבְכַבּוּד, לְהַחֲזִיר אֶת כָּל הַחוּבוֹת וּלְבַסֵּס אֶת הָעֵסֶק לְזִמּוֹ מִמֶּשֶׁךְ, עַד הַקְצָה הַשְּׁנִי שֶׁהַכֹּל אֶבֶד לִי וְאֵין לִי כְּלוּם. אֲבָל לֹא רַק שְׁאֵינוֹ צוֹעֵק עַל הַתְּלָמִיד "אֵיזָה מִיִּן שׁוֹמֵר אֶתָּה, אֵיךְ אֶבְדָּתָ לִי אֶת כָּל כֶּסְפִּי?" אֶלָּא עוֹד דּוֹאֵג לְהַרְגִיעַ אֶת רוּחוֹ שֶׁל הַתְּלָמִיד הַמְּבֹהֵל וְהַשְּׁבוּר, וּלְהַשִּׁיב אֶת נַפְשׁוֹ בְּאִמְצָעוֹת אַרוּחַת צְהָרִים טוֹבָה! בְּרַם ר' אֶשֶׁר לֹא הָיָה תְּלוּי בְּשׁוּם דְּבָר שְׁבַעוֹלָם, אֶלָּא רַק בַּהֲשִׁי"ת לְבָדוֹ, וְהָרִי גַם אִם כָּל כֶּסְפִּי נִגְנַב, הִקְבִּ"ה קָזָם הַלָּאָה, אָז מֵה צָרִיךְ לְהַצְטַעַר בְּגַלְל אֶבְדוֹן כֶּסֶף? וְכִי בְּגַלְל כֶּסֶף יוֹצֵאִים מֵהַכֹּלִים?!

וְכֵאן הוֹכַח כִּי דְבוּרָיו הַתְּמִידִיִּים עַל כֶּךָ שֶׁהַכֹּל נַעֲשֶׂה בְיַדִּי הַקְּבִ"ה, וְעַל הָאֱמוּנָה שְׁאֵין אָדָם נוֹקֵף אֶצְבָּעוֹ מִלְּמַטָּה עַד שֶׁמְכַרְיָזִין עָלָיו מִלְּמַעְלָה. לֹא הָיוּ תַאוּרָה בְּלִבָּד אֶלָּא עֲמָדוֹ בְּמַבְחָן הַמְצִיאוֹת.

תְּגוּבָתוֹ הָאֵיתָנָה לֹא נִבְעָה מִכֶּךָ שֶׁהַכֶּסֶף לֹא עֲנָן אוֹתוֹ כְּקִלְפַת הַשּׁוּם, הַהֶפֶךְ הוּא הַנִּכּוֹן. הוּא יָדַע הֵיטֵב אֶת עֵמֶק הַיְבֻרוֹד' שֶׁנִּקְלַע אֵלָיו, וְהִבִּין בּוֹ שְׁנִיָּה כֹּאֲשֶׁר רָאָה אֶת פְּנֵי הַנְּפוּלִים וְיָדָיו הָרִיקוֹת שֶׁל תְּלָמִידוֹ, כִּי עֲתָה יִצְטָרֵךְ "לְשַׁבֵּר אֶת הָרֵאשׁ" עַד שֶׁיִּשְׁיֵג אֶת הַכֶּסֶף לְהַשִּׁיב אֶת הַהִלּוּאוֹת. וְכֵה עַל מַחְזוֹר עֲסָקִיו שֶׁנִּפְלַ כְּעַת בְּבִירָא עֲמִיקְתָּא? אֲבָל אֶת כָּל זֹאת הִדָּף מִמֶּנּוּ וְהַלָּאָה, וְנִתְפַּס בְּשִׁתֵּי יָדָיו רַק בַּהֲשִׁי"ת לְבָדוֹ.

גְּדוֹלִים וְטוֹבִים אָמְרוּ כִּי הָעֲמִידָה בְּנִסְיוֹן הַקְּשָׁה הַזֶּה הָרִימָה אוֹתוֹ לְמַדְרָגוֹת מְרוֹמָמוֹת. (מִפִּי תְּלָמִידוֹ הַגַּה"ח ר' בֵּן צִיּוֹן גְּרוֹסֶמָן שְׁלִיט"א)

ועתה נגלה סוד גדול, והיודעו יצליח להעביר מעליו גזרות, וקטרוגי דינים השורים עליו, והט אַזְנִים וְהִבֵּן סוּד גְּדוֹל זֶה שֶׁנִּבְּאָרוֹ עִתָּה.

בארנו בקטע הקודם שלעתיד יברכו על הרע שסבלנו בגלות ברפת הטוב והמטיב, שכן אז נבין שאין רע בעולם, והטעם, שלעתיד תגלה הדעת בקרב כל אחד ואחד להבין שבעצם אין רע בעולם והכל טוב, ועתה בגלות קשה לנו מאד הבנה זו.

ובכן, אדם שמשפיל להעמיק גם בגלותנו עתה, ומתבונן בישוב הדעת, מתבודד עם אלהיו, ומעמיק בידיעה ברב טובו וחסדו ותברך, ונותן אל לבו שבעצם הבורא הוא אף טוב בלבד, ואין רע יוצא ממנו כלל, וכל מה שאנו מברכים אנו היום על הרע ברפת דין האמת, זהו מפני שדעתנו בגלות, וכשהדעת בגלות אין לה הבנה בטובה ובתרופה המנחת ברעה ובמכה. אולם מי שישב בישוב הדעת ומעמיק עתה בידיעה זו בטובה, עד שמגיע לאמת זו, ומתוך אמת זו מסגל הוא להודות לה' על הרע והיסורים שלו, מתוך ידיעה באמת, שהקב"ה חפץ אף ורק בטובתו, וכי יסורים אלו שסובל הנם בעצם טוב, לטובתו הנצחית, ורק בכך גייע ליעודו ולתכלית טובתו, ומשבח לה' על שהוא אוהבו, וכמו שאמרו חז"ל: כל מי שהקב"ה חפץ בו ואוהבו מדכאו ביסורים, וכך מעמיק עוד במחשבתו עד שמודה לה' על יסוריו, בזה בעצם נכנס הוא זמנית - לעולם אחר - לעולם התקון, וכיון שמתחבר הוא עתה לעולם התקון ממילא אין שום פגע רע ואין שום קטרוג יכול לשלט עליו ויזכה להחלץ מצרתו.

והלא מקרא מלא: "אודך ה' כי אנפת בי - ישב אפך ותנחמני (ישעיה יב, א) דהינו כאשר מגיע האדם לדרגה של אודך ה' כי אנפת בי, מודה אני לך ה' על הנהגתך עמי בחרון אף מתוך ידיעה שכל הנהגתך לטובה, אזי - זוכה: "ישב אפך ותנחמני", ששב חרון אף ה' מעליו וזכה לישועות.

והוא בדוק ומנסה למאד מאד, והוא סגלה גדולה ונפלאה להחלץ מהצרות, וענינה מנח בתוך סגלת הגר"ח מוולאז'ין זצ"ל, ולא מעט ספורים יש בגדינו מכאלה שעשו עבודה זו, להודות לה' על טובו וחסדו עמהם בכך שמיסרם, וראו בעמק מחשבתם רק את טוב ה' בזה, ואת רצונו לתברך לתקנם ולישרם, ונושעו בדרך נסים ונפלאות.

והוא סוד גדול, תבחינהו ותנסהו - ותראה פלאות.

57. עוד סוד גדול

בפרק זה נגלה עוד סוד גדול שיהיה בו כדי למנע את התקון בדרך קשה זו של העפובים.

ידוע הוא שמדותיו של הקב"ה המה בדרך "מדה כנגד מדה". ובכן יתכן מאד ואחת מהסבות שהאדם נענש בגללה בתקון קשה זה של עגמת נפש הנוצרת מהעכובים הוא מפני שכמו כן האדם מעכב להקב"ה את הנחת רוח בכך שדוחה הוא את המצוות מזמן לזמן, וכגון, קם מאחר לתפלה, מגיע מאחר לשעור, דוחה מצוות שמזדמנות לידו, וכגון חסד, כבוד אב ואם, השתתפות בצדקה, זכוי הרבים וכיוצא.

אזי כשם שהוא מעכב להקב"ה את הנחת רוח, כמו כן מעכב לו הקב"ה את רצונותיו ושאיפותיו ומצטער האדם בצער העכובים.

ומובא בספר "שומר אמונים", שאדם המאחר לתפלה כמו כן מתאחר תקון נשמתו לעתיד. ונתאר לעצמנו את גדל עגמת נפש זו בדרך משל.

מעסיק המעסיק מאה פועלים. מגיע יום המשכורות ממנה הוא את פקידו לשלם לעובדים את משכורתם, ונותן ביד פקידו 99 "מעטפות". הפקיד מחלק את המשכורות לפי השמות הכתובים על המעטפות, נשאר העובד המאה ללא מעטפה, שואל הוא מה עם המעטפה שלי, משיב לו הפקיד: קבלתי הוראה מהמנהל לתת לכלם חוץ ממך. שואל הוא ומדוע? משיב לו הפקיד לפי שכמו כן הנך מאחר כל יום לעבודה לכן החליט המנהל כמו כן לאחר לך את משכורתך... נתאר לעצמנו איזו עגמת נפש, ובפרט נתאר לעצמנו שפועל זה "בנה" על משכורת זו לשלם את כל חובותיו בבנק וכיוצא, ועכשו יסתבך הוא בצ'קים ותשלומים שיחזרו, וכל זה עדן לא אפס קצה מהצער של הנשמה לעתיד שיתאחר תקונה לעתיד.

ובכן מי יודע כמה עכובים מתעכבים לנו בשביל זה שמעכבים אנו להקב"ה את הנחת רוח, ואם כן כשנזדרז בקיום המצוות ללא עכובים יתכן בהחלט שימנע מאתנו הרבה עגמת נפש של עכובים המגונים שבחיים.

58. עדיין לא הגיע הזמן לעבור לדירה החדשה... - סיפור

רבי אליהו לאפנאן עמוד היראה והמוסר בדורנו, היה דר בעגרת קלם. כשמשפחתו גדלה היה צריך לעבר לדירה רחבה יותר, התחיל לחפש דירה בשכירות המתאימה עבורם. באותו זמן היה קשה מאד להשיג דירות, ורק לאחר גיעה רבה עלה בידו סוף כל סוף למצא דירה וסכם עם בעל הבית. הוא שכר עגלון והטעין את כל רהיטיו ומטלטליו על העגלה להביאם לדירתו החדשה.

בהגיעם ליד הדירה החדשה פגשו אדם אחד, ואמר לו: דע לך רבנו; את בתי אני עומד להכניס לחפה. חפשתי בכל העיר דירה ולא מצאתי דירה אחרת אלא זו

בלבד, והנה באת אנה והקדמת אותי. דע לך אם אתה נכנס לדירה אצטרך לעכב את החתנה.

בני הבית כששמעו את הדברים, התחילו לצעק כנגדו על עזותו, משפחה מרבית ילדים מצאה לה דירה, גמרו וסכמו עם המשפיר ומה לו כי ילין עלינו?

אולם ר' אליהו שמע הדיו והדברים בין המתחרה ומשפחתו ולא דבר מאומה, לאחר דקות ספורות הפר שתיקתו פנה לעגלון וצוה לו: בבקשה לא לפרק את המטענים, עליך להסיענו חזרה לדירתנו הישנה... (לב אליהו ב' 16)

59. קטעים נפלאים בנושא ההמתנה שלא לדחוק את השעה מהספר "חיי מוהר"ן"

א. שלא לדחוק באדם שיעשה את רצונך דוקא

אין דרכו לנעץ את האדם ולגזר עליו בדוקא שיעשה דוקא כמו שהוא מצוה, רק הוא מיעצו בדרך עצה טובה; אם יעשה - יעשה, ואם לאו - לאו. אף על פי שרצונו שיעשה כן, אף על פי כן אין דרכו לדחוק על שום דבר שיהיה דוקא כן, אלא אם יהיה - יהיה, ואם לאו - לאו. ויש לי כמה טעמים על זה. גם אני יודע, שכל טובות עולם הזה אין טובתו שלמה, וכל טובה מטובות עולם הזה מכרח שיתגלגל ממנה איזה דבר שאינו טוב, כי אי אפשר שיהיו טובות עולם הזה שלמות לגמרי, על כן אינו רוצה לגזר ולדחוק את האדם שיעשה דוקא כרצונו, פן בסוף, כשיתגלגל איזה דבר לא טוב מזה, יתרעם עליו שעל ידי עצתו בא לו זאת. וכן בכל דבר אינו דוחק את השעה שיהיה דוקא כן, ואפלו על המשרת אינו יכול לדחוקו שיעשה דוקא תכף את מה שצריך לעשות. ואמר אז בתחלת שיחה זאת: אני חזק בכל הדברים שלי, כי בכל דבר ודבר מהדברים שלי יש כמה טעמים, וגם בזה אני חזק מאד, מה שאיני גוזר על האדם שיעשה דוקא וכי.

ב. שלא לדחוק את עצמו לישן

מי שרוצה לישן ואינו יכול לישן, העצה לזה - לבל להכריח עצמו כל כך לישן, כי כל מה שמכריח עצמו יותר לישן, מתגבר עליו ביותר מניעות השנה. וענין זה גם בכל הדברים שבועולם, לבלי להכריח עצמו יותר, כי כל מה שמכריחין עצמו ביותר לאיזה דבר, מתגבר עליו ביותר ההפך דיקא. ואפלו בעבודת השם צריכין לפעמים זאת, לבלי להכריח עצמו יותר מדי, אף על פי שבאמת צריכין להיות זריז גדול מאד לקדש עצמו כראוי לו לזכות לעבודת השם בשלמות במהירות גדול, ואסור להניח מיום לחברו כלל, כי אין העולם עומד כלל אפלו כהרף עין, ועל כן כל מה שייכולין להתגבר לעשות איזה דבר בעבודת השם, צריכין לעשותו

מיד דיקא בלי אחור ועפוב כלל, אפלו רגע אחד, כי מי יודע כמה מניעות ועכובים והרהורים יהיה לו בשעה האחרת, כי אין להאדם בעולמו כי אם אותה השעה ואותו הרגע בלבד, אף על פי כן לפעמים כשרואין שמתגברין ומכריחין עצמו לאיזה דבר ואינו עולה בידו, צריכים לפעמים להמתין ולבלי לפל בדעתו מזה ולבלי לבלבל דעתו כלל במה שאינו זוכה לאותו הדבר, וימתין קצת עד שתבוא עתו. ואי אפשר לבאר דבר זה בכתב כלל. ורבונו זכרונו לברכה היה בדבר זה חדוש נפלא מאד, כי היה זריז בתכלית הזריזות, שלא היה דגמתו בעולם, וכל דבר שהיה צריך לעשות, אפלו בעניני עבודת גשמיים שהם צרכי האדם, היה עושהו בזריזות נפלא מיד דיקא, מכל שכן בעבודת השם, ואף על פי כן היה מתון גדול; כשראה שאינו עולה בידו, היה מתון מתון. רק שצריך להתנגע ולכסוף להשם יתברך תמיד, גם בעת שאין עולה בידו עבודת השם כראוי, ולבלי ליאש עצמו כלל משום דבר, ותכף כשהשם יתברך עוזר והוא יכול לחטוף איזה דבר שבקדשה, יעשהו מיד בזריזות גדול. ואי אפשר לבאר דבר זה בכתב, והמשפיל החפץ באמת, יבין מזה קצת עצות לעבודת השם:

ג. שלא לדחק בתלמידים את למודם

אמר, שמה שהמלמדים דוחקים את התינוק ביותר, על ידי זה אינו יודע התינוק כלל, רק צריכין להיות אמן גדול בזה ללמד את התינוק בהדרגה, בלי איום הרבה ובלי דחק יותר, ועל ידי זה יתפס יותר בנקל. כי אמר, שהמלמד חוזר עם התינוק ואומר לו: זכר, זכר! בלשון אשכנז: גידענק זיע, גידענק זיע; ואם היה חוזר עמו מעט בנקל, בודאי היה תופס הדבר היטב והיה זוכרו, אף אחר כך חוזר עמו כל כך ואומר לו כמה פעמים: זכר, זכר, עד שאחר כך כששואליו התינוק הפרוש של אותו המקרא, יוכל להיות שישיב התינוק, שפרושו גידענק זיע... כי התינוק סובר שאלו התבות הם הלעז של המקרא, כי בזה שדוחקין את התינוק הרבה, בזה מבבלבלין אותו לגמרי. ואי אפשר לבאר הדבר הזה, והוא ברור למשפיל, ונצרך מאד למלמדים, וכן לכמה ענינים. כי זה הוא כלל גדול, שלא לדחק עצמו ביותר על שום דבר, רק בהדרגה ובמתון. ואי אפשר לבאר כל זה כלל. ומעשה שהיה, כך היה. שתינוק אחד, הוליכו אביו לרבונו זכרונו לברכה, ולמד אותו בכל הדרך שכאשר יתנו לו משקה לשתות, שיאמר: סברי מרנן ורבונו וכו', וחזר עמו הרבה מאד למען יזכר היטב ולא יתבלבל. אחר כך, כשבא התינוק לרבונו זכרונו לברכה והתחיל לומר סברי, לא היה יכול לומר כלל ונתבלבל מאד. ענה רבונו זכרונו לברכה ואמר לאביו: אתם בודאי למדתם עמו הרבה והכבדתם עליו מאד, שיזכר לומר: סברי וכו' פסדר, ובשביל זה אינו יכול עכשו לומר כלום. אם לא הייתם חוזרים עמו כל כך, בודאי היה יכול לומר כראוי. ואז אמר רבונו זכרונו לברכה ענין השיחה הנ"ל:

ד. כשלא דוחקים - מצליחים

מענגן ההוסט (שעול), שְהִיָּה רוֹצֶה לְהַעֲלוֹת לְחָה בְּשַׁעַת הַהוֹסֵט וְלֹא הִיָּה יָכוֹל, וְלֹא הַכְּרִיחַ עֲצָמוֹ לָזֶה הַרְבֵּה; אַחַר כֵּן לְאִיזָה שְׁעָה קָלָה הַעֲלָה הַלְחָה מֵאֲלוֹ בְּנִקְל, וְאֵנְכִי עֲמַדְתִּי לְפָנָיו, עָנָה וְאָמַר אֵלַי: אֲפֹלוּ מִזֹּאת יְכוֹלִין לְרֹאוֹת שְׂאֵי אֲפֹשֶׁר לְהַכְרִיחַ עֲצָמוֹ הַרְבֵּה עַל שׁוּם דְּבָר, כִּי הֲלֹא בִּתְחִלָּה לֹא יָכַלְתִּי לְהַעֲלוֹת הַלְחָה, אֲבָל הִיִּיתִי שׁוֹקֵט וְנָח, וְלֹא הַכְּרַחְתִּי עֲצָמִי לְהַעֲלוֹת דִּיקָא, וְאַחַר כֵּן עָלְתָה מֵאֲלִיָּה. וְרַמְזֵי לִי בְּתַנּוּעוֹתַי הַקְּדוּשׁוֹת, שְׂכָמוֹ כֵּן הוּא בְּכָל דְּבָר, שְׂאִין צְרִיכִין לְעַמּוֹד עַל שׁוּם דְּבָר שְׂיִהְיֶה דִּיקָא כֵּן כָּמוֹ שְׂרוּצָה, אֲף עַל פִּי שְׂרוּצָה דְּבָר שְׂבִקְדָּשָׁה בְּאַמְת, רַק אִם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת תַּכְף וּמִיד - מֵה טוֹב לַעֲשׂוֹת דִּיקָא תַּכְף, כִּי דְבָר שְׂבִקְדָּשָׁה אֲסוּר לְדַחֲוֹת אֲפֹלוּ רַגַע אֶחָד, רַק לְזַרְזוּ עֲצָמוֹ לַעֲשׂוֹת בְּזִרְיוֹת גְּדוֹל תַּכְף וּמִיד דִּיקָא, אֲף אִם אֲף עַל פִּי כֵּן לֹא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת תַּכְף, אֵל יִבְהַלּוּהוּ רְעִיוֹנָיו, וְיִשְׁקֹט וְיִנּוּחַ וְיִצְפֶּה לִישׁוּעוֹת ה', וְיִתְלֶה עֵינָיו לְמָרוֹם אוֹלָי יִזְכֶּה לָזֶה. וְעַל פִּי רַב יַעֲזָרְהוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אַחַר כֵּן לְגַמֵּר בְּנִקְל מֵה שְׂרוּצָה. וְיֵשׁ בְּעֵינָיו זֶה שִׁיחוֹת קְדוּשׁוֹת הַרְבֵּה, אֲף אֵי אֲפֹשֶׁר לְבָאֵר זֹאת בְּכַתָּב הַיֵּטֵב:

ה. מִסְפָּר "מְכַנִּיעַ זָדִים":

[פְּרִי הַמַּהֲרֹת - הַחֲרָטָה]

וְהִנֵּה זֶה כָּלֵל גְּדוֹל בְּכַמָּה דְּבָרִים שְׂיֵשׁ כַּמָּה עֵנְיָנִים שְׂהֶאֱדָם נְבוּזָה בְּזָה וְקִשָּׁה לוֹ קְשִׁיוֹת בְּזָה הַדְּבָר אוֹ שְׂיֵשׁ לוֹ יִסּוּרִים מֵאִיזָה דְּבָר, וּמִחֲמַת זֶה רוֹצֶה לְשַׁנּוֹת הַדְּבָרִים לְגַמְרִי, וְזֶה גְרוּעַ יוֹתֵר, כִּי מִתְחִלָּה הָיוּ לוֹ יִסּוּרִים קִצָּת אוֹ חֲסָרוֹן אֶחָד אוֹ קְשִׁיָּה אַחַת בְּאוֹתוֹ הַעֲנָן וְאַחַר - כֵּן, אִם יִרְצֶה לְשַׁנּוֹת הַעֲנָן, יִהְיֶה מְלֵא חֲסָרוֹנוֹת וְקְשִׁיוֹת וְיִסּוּרִים, כָּמוֹ, לְמִשָּׁל, שְׂנַמְצָא עַל פִּי רַב בְּנֵי הַנְּעוּרִים שְׂיֵשׁ לָהֶם יִסּוּרִים מִנְּשׁוּתֵיהֶם, וּמִחֲמַת זֶה הֵם רוֹצִים לְגַרְשׁוֹ; אֲבָל צְרִיךְ לְהַסְתַּכֵּל עַל עֲצָמוֹ הַיֵּטֵב - אוֹלָי הַשְּׂנֵיָה תִּהְיֶה גְרוּעַ יוֹתֵר, כַּאֲשֶׁר נִמְצָא עַל פִּי רַב, וְעַל כֵּן בְּאַמְת הַזְּהִירוֹ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה מְאֹד, שְׂלֹא לְגַרְשׁ אֲשֶׁתּוֹ רֵאשׁוֹנָה, כָּמוֹ שְׂאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה: אֲפֹלוּ מִזְּבַח מוֹרִיד עָלָיו דְּמַעוֹת. וְכֵן בְּכַמָּה דְּבָרִים, שְׂיֵשׁ בָּהֶם חֲסָרוֹנוֹת שְׂאֵי אֲפֹשֶׁר לְתַקְנָם בְּקַל, כִּי הַתְּקוּן שְׂלוֹ גְרוּעַ יוֹתֵר. וְיֵשׁ בְּעֵינָיו זֶה הַרְבֵּה לְדָבָר, כִּי הוּא נוֹגַע בְּכַמָּה דְּבָרִים, כִּי עַל פִּי רַב הֶאֱדָם נוֹפֵל, חַס וְשְׁלוֹם, לְצָרוֹת וְיִסּוּרִים גְּדוֹלִים, מִחֲמַת שֶׂהוּא דוֹחֵק אֶת הַשְּׁעָה וְרוֹצֶה לְהַעֲבִיר וּלְבַטֵּל דְּחָקוֹ, וּמִחֲמַת זֶה הוּא דוֹחֵק אֶת הַשְּׁעָה לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים זָרִים, וְעַל יְדֵי זֶה הַשְּׁעָה דוֹחֵקְתוֹ וְעוֹבֵר עָלָיו מֵה שְׂעוֹבֵר, רַחֲמָנָא לִיצְלָן. כָּמוֹ, לְמִשָּׁל, שְׂיֵשׁ מִי שְׂיֵשׁ לוֹ דְּחָק פְּרַנְסָה, וְיֵשׁ לוֹ יִסּוּרִים וְדְחָקוֹת בְּאַמְת, וּמִחֲמַת גְּדוֹל דְּחָקוֹתָיו הוּא מְרַחֵיק גְּדוֹל מִבֵּיתוֹ וּמִפְּלִיג עֲצָמוֹ לְהִיּוֹת נֶעַ וְנָד חוּץ מִבֵּיתוֹ יָמִים וְשָׁנִים, וְעַל יְדֵי זֶה נוֹפֵל לְכַמָּה צָרוֹת וְיִסּוּרִין וְדְחָקוֹת הַרְבֵּה יוֹתֵר וְיִסּוּרִים וְאוֹבֵד הַעוֹלָם הַזֶּה וְהַעוֹלָם הַבָּא עַל יְדֵי זֶה, כַּאֲשֶׁר רָאִינוּ בְּחוּשׁ כַּמָּה וְכַמָּה כְּאֵלֶּה, וְהוּא בְּעֲצָמוֹ מִתְחַרֵּט אַחַר כֵּן וְצוֹעֵק עַל נַפְשׁוֹ: אוֹי! מָה עֲשִׂיתִי? וְכִי לֹא טוֹב הִיָּה לִי לְסַבֵּל בְּבֵיתִי עוֹד יוֹתֵר דְּחָקוֹת בְּכַפְלֵי כַפְלֵים מִלְּהִיּוֹת נֶעַ וְנָד בְּטִלְטוּל קִשָּׁה כְּזֶה? וְכֵן בְּכַמָּה דְּבָרִים. הַכָּלֵל - שְׂיֵשׁ כַּמָּה דְּבָרִים, שְׂיֵשׁ בָּהֶם קְשִׁיוֹת אוֹ חֲסָרוֹנוֹת אוֹ יִסּוּרִים בְּאַמְת, אֲבָל הַתְּקוּן

שְׁנֵדְמָה לְדַעַת הָאָדָם - גְּרוּעַ הַרְבֵּה יוֹתֵר בְּכַפְלֵי כַפְלֵים.

60. תכלית כל התורה והמצוות – הבטחון בה'

לְהִיּוֹת וְסַפְּרָנוּ זֶה עוֹסֵק בְּנוֹשֵׂא הַהִסְכָּמָה וּבִטּוֹל הַרְצוֹן הָעֲצָמִי לְרָצוֹן ה', נִבְאָר שֶׁזֶהוּ בְּעֵצָם מִצְוֹת הַבְּטָחוֹן שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְבַטַח בְּה'.

כְּתַב רַבְּנוּ יוֹנָה (מְשַׁלֵּי כַב, יט) : כְּפִנְתִּי בְּכָל הַמּוֹסָרִים אֲשֶׁר עָרַכְתִּי לָךְ, לְהַגִּיעַ מֵהֶם אֶל מִדַּת הַבְּטָחוֹן, כִּי כָּל הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת צְרִיכוֹת לְהַגִּיעַ אֶת הָאָדָם אֶל הַיְרָאָה, כְּאֲשֶׁר אָמְרוּ חַז"ל : טְהַרְרָה וּקְדָשָׁה מִבֵּיָאִים לִיְדֵי יְרֵאת חֹטֵא", וְהַבְּטָחוֹן הוּא מִן הַמִּדְרָגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת אֲשֶׁר בְּיְרֵאת חֹטֵא.

וְהַגְרָ"א בְּפֵרוּשׁוֹ עַל מְשַׁלֵּי (יג, כה, וְעוֹד : ל, ה) כְּתַב, הַמִּצְוֹת הַמָּה תְּרִי"ג, וְהֵם נִכְלָלִים בְּאַחַת כַּמִּי"ש : וְצַדִּיק בְּאֲמוּנָתוֹ יַחֲיֶה בָּא חֲבִיקוֹק וְהָעֲמִידוֹן עַל אַחַת, וְהוּא הַבְּטָחוֹן.

וְעוֹד כְּתַב הַגְרָ"א (מְשַׁלֵּי כַב, יט) : עֵקֶר נְתִיבַת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל כְּדֵי שֶׁיִּשְׁיִמּוּ בְטָחוֹנָם בְּה', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים, עח, ז) : "וַיִּשְׁיִמּוּ בְּאֱלֹהִים כְּסֶלֶם", וְהוּא לְפִי שֶׁעֵקֶר הַכֹּל הוּא הַבְּטָחוֹן הַשְּׁלֵם, וְהוּא כָּלֵל כָּל הַמִּצְוֹת.

אִין נִקְרָא צַדִּיק אֲלָא הַבּוֹטַח בְּה'

מוֹבָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (וֹאֲרָא, פְּרָשָׁה ז', ד) : עֵתִידָה גֹן עֵדוֹן לְהִיּוֹת צוּעֵקֶת וְאוֹמְרַת : תֵּן לִי צַדִּיקִים, אִין לִי עֵסֶק בְּרִשְׁעִים, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים לֵא, ז) : שִׁנְאַתִּי הַשּׁוֹמְרִים הַבְּלִי שְׁוֹא, וְלָכוֹן מִבְּקִשְׁתְּ אֲנִי לְאוֹתוֹן שֶׁהִיוּ בְטוֹחִים עַל שְׁמֵד.

וְרֵאִיתִי בְּסִפֵּר "אַגְרַת עַל הַבְּטָחוֹן" שֶׁהִקְשָׁה מַה שֶׁיָּד לְשֵׂאל : "וּלְמִי אֲנִי מִבְּקִשְׁתְּ לְאוֹתוֹן שֶׁהִיוּ בְטוֹחִים עַל שְׁמֵד", אַחַר שֶׁכָּבַר אֲמָרָה גֹן עֵדוֹן : "תֵּן לִי צַדִּיקִים", אֲלָא לּוֹמֵר לָךְ, דְּבַמְבַט הַנִּצָּח וּבַמְבַט הָאֲמֵת, כָּל מְשַׁקֵּל הַצֶּדֶק תְּלוּי בְּמִדַּת הַבְּטָחוֹן, וּלְפִי כִּמָּה שֶׁהָאָדָם הוּא בַּעַל בְּטָחוֹן כִּכָּה רָאוּי הוּא לְקַרְא צַדִּיק.

וְכוֹן כְּתַב רַבְּנוּ בַּחֲנִי בְּפֵרוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה (פְּרָשַׁת פִּנְחָס) : וַיִּדְוַע שְׁאִין אָדָם נִקְרָא צַדִּיק אֲלָא הַבּוֹטַח בּוֹ, כְּעֵנָן שֶׁכְּתוּב (מְשַׁלֵּי כַח, א) וְצַדִּיקִים כְּכַפִּיר יִבְטַח.

וְעוֹד מְקַרָּא מְלֵא : וְצַדִּיק בְּאֲמוּנָתוֹ יַחֲיֶה, דְּהֵינּוּ מִי זֶה שֶׁיִּקְרָא צַדִּיק, זֶה שֶׁבְּאֲמוּנָתוֹ יַחֲיֶה.

וּמְכַרַח שֶׁזֶה פְּרוּשׁ הַפְּסוּק, שֶׁאֵלֵיכָּ יִקְשָׁה בְּאוֹר הַגְּמָרָא (מִכּוֹת כַּד ע"א) בָּא חֲבִיקוֹק וְהָעֲמִידוֹן עַל אַחַת [דְּהֵינּוּ אֶת כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה תְּלָאָן בְּאַחַת] שֶׁהוּא הָאֲמוּנָה שֶׁנֶּאֱמַר "וְצַדִּיק בְּאֲמוּנָתוֹ יַחֲיֶה", וְקִשָּׁה אִם הַכֹּל תְּלוּי בְּאַחַת שֶׁהִיא הָאֲמוּנָה בְּלִבָּד, אֵיכָּ הִיָּה לוֹ לּוֹמֵר וְאָדָם בְּאֲמוּנָתוֹ יַחֲיֶה, דְּהֵינּוּ כָּל אָדָם תְּלוּי כָּל שְׁמִירַת

מצוותיו באמונה ולמה נקט "צדיק" ועוד אם המדבר בצדיק, א"כ לא הוי
"אחת", שכן רק בשביל להיות צדיק כבר נצרך פרטים רבים, ומה הראיה א"כ
שכל התורה עומדת על אחת בלבד. אולם הפונה, בדברי חבקות, מי יקרא צדיק
המשלם בכל, זה שבאמונתו יחיה, זה שיקרא צדיק. ולא הפונה מי שהוא מכבד
צדיק, זהו שבאמונתו יחיה, דא"כ יקשה פנ"ל.

מוכח מפאן שפדי שיקרא האדם צדיק, נצרך שיחיה באמונתו, שאמונתו תהא
בגדר חיי נפשו ממש, שלא יזוז בשום ענין מעניני חיו מבלי להשים בטחוננו
באלקיו.